

ГОРЛІВСЬКИЙ
ІНСТИТУТ
ІНОЗЕМНИХ
МОВ

ВІСНИК
студентського наукового товариства
Горлівського інституту іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ГОРЛІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІНОЗЕМНИХ МОВ
ДВНЗ «ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ХАРКІВСЬКА
ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»**

***Вісник
студентського наукового товариства
Горлівського інституту іноземних мов***

Випуск 9

Дніпро 2022

Друкується за рішенням вченої ради
Горлівського інституту іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
(протокол № 3 від 26.10.2022 р.)

**Головний редактор – доктор філологічних наук,
професор А. Р. Габідулліна**

Редакційна рада:

д-р філол. наук, професор	Т. М. Марченко
д-р філол. наук, професор	С. А. Комаров
д-р істор. наук, професор	В. М. Докашенко
д-р істор. наук, професор	Г. П. Докашенко
канд. філол. наук, доцент	О. В. Круть
канд. філол. наук, доцент	О. А. Ясинецька
зав. відділу	
наукової роботи ГПМ	Л. В. Ткаченко
провідний фахівець відділу	
наукової роботи ГПМ	Т. Ф. Русакевич

Рецензенти:

д-р філол. наук, професор	В. А. Глущенко
д-р філол. наук, професор	Н. К. Кравченко

Вісник студентського наукового товариства Горлівського інституту іноземних мов: матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених «Мовна комунікація і сучасні технології у форматі різномовних систем». Вип. 9. Дніпро: Вид-во ГПМ ДВНЗ ДДПУ, 2022. 207 с.

Наукова проблематика збірника висвітлює актуальні питання філології, що знайшли своє відображення в опублікованих доповідях студентів, магістрантів, аспірантів, викладачів. Лінгвістична тематика збірника зумовлена аналізом лексичного, граматичного, семантичного і прагматичного рівнів мови, дослідженням параметрів тексту й дискурсу, виявленням особливостей авторського стилю, розкриттям специфіки перекладознавчих питань та увагою до новітніх технологій у навчанні іншомовної соціокультурної комунікації.

Збірник адресовано широкому філологічному загалу науковців різного віку та рівня освіти. Відповідальність за зміст тез несуть автори.

ЗМІСТ

Динамічні процеси в лексичній системі англійської мови

Калина Тетяна Сергіївна

Власні імена як джерело поповнення фразеологічних одиниць англійської мови

11

Панасюк Юлія Вікторівна

Історичні та лексико-семантичні особливості становлення американської англійської мови

13

Перепелиця Марія Володимирівна

Словоскладання як спосіб словотворення в сучасній англійській мові

16

Свічкарьова Олександра Вадимівна

Metaphor as a means of terminological nomination

19

Ситняк Роман Миколайович

Лексичне значення багатозначних слів через контекст та соціально-комунікативний досвід

21

Черкашина Софія Андріївна

Семантичний наголос та звукозміна як способи словотворення

24

Текст як об'єкт лінгвостилістичного й лінгвопрагматичного аналізу

Данилевська Яна Володимирівна

Інтерпретація образу Медеї в однойменній драмі Ж. Ануя

28

Дідківська Аліна Романівна

Вікторіанський текст у романі Джона Фаулза «Жінка французького лейтенанта»

30

Крилевська Альона Сергіївна

Епіграф як тип гіпертекстового елемента в художніх текстах (на прикладі роману М. Етвуд «Оповідь служниці»)

33

Кропова Анастасія Андріївна

Ігрова стилістика роману В. Набокова *The Real Life of Sebastian Knight*

36

Мащенко Юлія Віталіївна

Засоби інтертекстуальності в романі М. Кундери «Безсмертя»

39

<i>Молчанова Таїсія Володимирівна</i>	
Висновок літературного твору як стройовий елемент художнього тексту	42
<i>Мохасін Лам'я Ях'я</i>	
Композиційна структура англомовної новели	44
<i>Сафонов Олександр Олександрович</i>	
Естетика «доби джазу» в романі Ф. С. Фіцджеральда «Прекрасні й приречені»	47
<i>Сисойкін Владислав Андрійович</i>	
Функціонально-комунікативні особливості парцельованих речень у романі Джона Грішема «Сіра гора»	50
<i>Супрунов Олександр Євгенович</i>	
«Девід Копперфілд» Ч. Діккенса як «роман виховання»	52
<i>Ткачова Олександра Сергіївна</i>	
Емотивні мовні одиниці при лінгвостилістичному аналізі художнього тексту	56
<i>Фоменко Данило Андрійович</i>	
Особливості втілення теми війни в оповіданнях А. Бірса	58

Проблеми функціональної граматики

<i>Кондренко Данило Анатолійович</i>	
Особливості пунктуації в сучасній англійській мові	62
<i>Косенко Юлія Вікторівна</i>	
Диференціація споріднених синтаксичних одиниць на текстовому рівні	64
<i>Лещинська Софія Євгеніївна</i>	
Семантична специфіка відокремленого приєднувального сполучникового засобу	66
<i>Нагинай Діана Миколаївна</i>	
Синтаксичні характеристики вставних та вставлених конструкцій	69
<i>Полянська Альона Сергіївна</i>	
Пунктуаційні правила вживання коми в англійській мові	72

Профатілова Олена Олексіївна
Grammatical emphatic means in modern American melodramas 76

Шевкаленко Анна Олександрівна
Припущення в семантичній структурі слів англійської мови: засоби реалізації 77

Прагматика й семантика дискурсу

Берлізов Микола Михайлович
Лінгвістичні особливості англомовного рекламного дискурсу 80

Горошко Михайло Сергійович
Основні прецедентні одиниці англійської мови 83

Касрашвілі Ліка Георгіївна
Особливості реалізації концептів *SUCCESS-FAILURE*, *УСПИХ-НЕВДАЧА* в англомовній картині світу 85

Лук'янчук Надія Олександрівна
Особливості вербальної реалізації фрейму «Освіта» у творах Джейн Остін 88

Онищенко Юлія Валентинівна
Особливості функціонування запозичень у сучасній французькій пресі (на матеріалі газети LeMonde) 92

Соколова Анастасія Євгенівна
Метафора в дискурсі та тексті 94

Фінів Вікторія Михайлівна
Детермінанти використання фіктомічних найменувань учасниками АТО та членами ОУН-УПА 97

Цибуліна Софія Ігорівна
Французький сленг на матеріалі пісенної культури 99

Шевченко Юлія Вячеславівна
Вербалізація концепту *ЧАС* у творчості Джорджа Байрона та Миколи Костомарова 101

Шиш Павло Ігорович
Репрезентація концепту *MARRIAGE* в англійській мові 105

Формування лінгвістичної та соціокультурної компетенції в прикладному аспекті

Андреєва Александра Юрїївна

Структурно-семантичні особливості фразеологічних одиниць із власними іменами в англійській та українській мовах 108

Бабіч Єлизавета Сергїївна

Врахування особливостей британського й американського варіантів англійської мови 110

Вербицький Євген Васильович

Кулінарніми як відображення національних традицій англійського народу 115

Гучко Володимир Станіславович

Критичне мислення як ключовий напрямок у навчанні англійської мови 117

Седченко Ольга Олександрівна

Культурні референції у творчості Лани Дель Рей (на прикладі пісні *West Coast*) 120

Федчун Катерина Сергїївна

Лексичний склад американського й британського варіантів англійської мови 123

Харіна Світлана Ігорівна

Когнітивні операції як механізми концептуалізації та вербалізації знань 126

Шарко Євгенія Андрїївна

Особливості лексико-семантичного аспекту професійної підмови як складової професійної субкультури 128

Новітні технології в навчанні іншомовної комунікації

Бочарнікова Марія Олександрівна

Новітні технології в навчанні іншомовної комунікації 131

Власова Ганна Олександрівна

Цифрові інструменти оптимізації онлайн-навчання зарубіжної літератури 133

Гуменюк Михайло Володимирович

Дистанційне навчання англійської мови: дискурсивний аналіз із позиції студента 136

<i>Коваленко Юлія Миколаївна</i> Використання сучасних інтерактивних інструментів у процесі формування мовної компетентності майбутніх фахівців під час дистанційного навчання	138
<i>Ладоніна Варвара Дмитрівна</i> Можливості платформи Capti Voice на уроках іноземної мови	140
<i>Профатілова Марія Юріївна</i> Електронні додатки в навчанні учнів старшої школи англomовної лексики	143
<i>Холошевська Надія Валеріївна</i> Форми інтерактивної взаємодії на уроках зарубіжної літератури	145

Авторський стиль і художній переклад

<i>Біла Христина Романівна</i> Лексико-семантичні прийоми в художньому перекладі (на матеріалі повісті <i>Animal Farm</i> / «Колгосп тварин» Джорджа Орвелла)	148
<i>Біла Кристина Романівна</i> Особливості інтерпретації поезій Шарля Бодлера в перекладах Д. Павличка та М. Москаленка	150
<i>Мірошниченко Наїна Михайлівна</i> Оніми в оригіналі та перекладі (на матеріалі роману С. Дж. Маас <i>A Court of Thorns and Roses</i>)	153
<i>Олійник Катерина Сергіївна</i> Образ України у м/с <i>The Simpsons</i> (в оригіналі та перекладі)	156
<i>Степаненко Анастасія Вадимівна</i> Проблеми перекладу художнього твору (на матеріалі анімаційного фільму <i>Soul</i> та його перекладів українською мовою)	158
<i>Фадєєва Анастасія Сергіївна</i> Калькування як спосіб передачі власних назв у художньому тексті (на матеріалі роману Лі Бардуго <i>Six of Crows</i> та його перекладу українською мовою)	161
<i>Ходикіна Ірина Василівна</i> Авторський стиль та художній поетичний переклад на прикладі одного із віршів Лесі Українки	164

Питання інформативного перекладу

<i>Алеєв Ярослав Модестович</i> Переклад науково-технічної метафорики з англійської мови українською	167
<i>Грицина Людмила Олександрівна</i> Граматичні особливості інформативного перекладу (на матеріалі науково-технічного стилю англійської та української мов)	169
<i>Кривенчук Альона Ігорівна</i> Омонімія і співзвуччя як проблема перекладу	171
<i>Кривенчук Альона Ігорівна</i> Результативність письмового перекладу	175
<i>Онищенко Юлія Валентинівна</i> Особливості застосування та редагування автоматизованого перекладу	177
<i>Псарьов Михайло Михайлович</i> Показники якості письмового перекладу	179
<i>Розінькова Ольга Олегівна</i> Труднощі, вправи й показники в набутті компетентності з усного перекладу	181
<i>Суїма Ірина Павлівна</i> Main difficulties of scientific translation	184
<i>Цибуліна Софія Ігорівна</i> Поняття результативності перекладацького аналізу	188
<i>Черкашов Єгор Сергійович</i> Лінгвостилістична еквівалентність у діловому перекладі	190
<i>Шевченко Катерина Сергіївна</i> Типові зміни при перекладі на матеріалі англійської та української мов	191
<i>Яковенко Анастасія Сергіївна</i> Особливості перекладу безеквівалентної лексики	195

Актуальні проблеми психолінгвістики та мовної політики

Арестенко Анастасія Віталіївна

Семантичні особливості англомовних метафор *LOVE IS WATER* 197

Рубан Аліна Євгеніївна

Проблеми психолінгвістики в творчості Р. Д. Баха (на матеріалі повісті-притчі «Чайка на ім'я Джонатан Лівінгстон») 199

Шаталова Анастасія Олександрівна

Аналіз англомовних мемів українського медійного простору: образ президента В. Зеленського 201

Ярошенко Яна Олегівна

Аналіз англомовних мемів українського медійного простору: підтримка західних партнерів 204

Динамічні процеси в лексичній системі англійської мови

*Калина Тетяна Сергіївна, студентка;
наук. керівник – ст. викладач Корольова Олена Юріївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ВЛАСНІ ІМЕНА ЯК ДЖЕРЕЛО ПОПОВНЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Власні імена є надзвичайно важливими для спілкування та взаєморозуміння людей. У мовному значенні власних імен ознака «індивідуальної значимості» підводиться під категорію предметності, тому що в системі мови власне ім'я, як і загальне, співвідноситься з класом предметів, відображаючи індивідуальність кожного елемента цього класу.

Будучи компонентом фразеологізму, власне ім'я підпорядковується тим самим закономірностям, як і імена загальні у складі традиційних фразеологізмів. Часто власне ім'я у складі фразеологізму стає «потенційним словом», «спустошеним» лексично, нерідко спостерігається поява значень «загального роду», що саме собою є доказом абстрактного характеру значень власного імені в одиницях цього типу. Саме тому ми можемо сказати, що ця тема є актуальною.

Метою дослідження є розгляд власних імен як джерела поповнення фразеологічних одиниць англійської мови. Завдання: вивчити фразеологізми англійської мови, що включають до свого складу власні імена; зіставити фразеологізми щодо їхнього походження; виявити головну причину утворення фразеологізмів з власними іменами.

Матеріалом роботи нашого дослідження є словники фразеологізмів. Об'єктом дослідження є власні імена як джерело поповнення фразеологізмів. Предметом нашого дослідження є фразеологізми англійської мови, що включають до свого складу власні імена.

Фразеологічні одиниці допомагають носіям мови відкривати для себе нові культурні традиції та ціннісні орієнтирі, які створювалися протягом не одного століття. Для англійської мови, яка багата великою кількістю виразів та словосполучень, фразеологічні одиниці є невід'ємним джерелом поповнення словникового запасу англійської мови.

Знання та використання у побуті фразеологічних одиниць полегшує носіям розуміння різних видів тексту. Власні імена грають одну з провідних ролей у поповненні фразеологічних одиниць англійської мови, тому що є актуальними та наповненими нескладним граматичним оформленням та стилістичною різноманітністю [2].

Власні імена у фразеологізмах спроможні демонструвати уявлення носіїв за допомогою історії повсякденного життя та культурних цінностей певного народу. Власні імена оточують суспільство скрізь, тим самим утворюючи навколо себе певне культурне середовище, яке є з одного боку однаковий для

певної мовної групи, а з іншого є окремим для кожного учасника такої групи [3].

Словниковий склад англійської мови не стоїть на місці, а постійно змінюється та розвивається, тому в мові виникають нові лексичні одиниці, які є власними іменами, за допомогою, яких створюють нові зв'язки, які і надають в словниковий оборот нові фразеологічні одиниці.

Власні імена у фразеологізмах є певним відображенням культури англійської мови. Власні імена допомагають носіям мови побачити певні моменти з етнології та історії свого мовного простору. Власні імена можна окреслити специфічними структурами, які є важливим джерелом поповнення інформації про духовний осередок народу. Фразеологізми з власними іменами можуть повідомляти про звичаї та традиції англійського етносу. Так, фразеологізм *before one could say Jack Robinson* означає зробити щось дуже швидко. Згідно словника *Grose's Classical Dictionary* (1785), була людина на ім'я Джек Робінсон, чий візити були такими короткими, що він залишав зібрання ще до того, як повідомляли про його прихід.

Власні імена у складі фразеологізмів утворюють новий семантичний елемент, який є важливою складовою фразеологічного значення. Певна низка власних імен відображає у фразеологічних одиницях дає нам зрозуміти наскільки вони поширені у своєму мовному середовищі та наскільки вони актуальні для нашого часу. Так, у реченні *Please put your John Hancock on the dotted line to close the deal* ім'я John Hancock означає підпис. Фразеологізм має історичне походження: Джон Генкок – це американський купець та державний діяч, який першим поставив свій підпис під Декларацією про незалежність США.

Отже, фразеологічні одиниці з власними іменами, можна окреслити складними явищами, які відображають минуле, традиції, звичаї та культуру англійського народу, а це означає, що власні імена виступають одними з провідних джерел у створенні нових фразеологічних одиниць англійської мови. Розгляд фразеологічних одиниць англійської мови на базі історичного, політичного і культурного розвитку Англії допомагає нам глибше проникнути в сутність таких одиниць та зрозуміти певний образ, який був покладений в основу фразеологізму. Тому визнаємо за потрібне вважати перспективними подальші наукові дослідження в цій галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. В'юнник О. Фразеологізми з ономастичним компонентом в сучасній англійській мові. Зб. тез наукових доповідей. Вип. 1. Харків, 2020. С. 20–21.
2. Камінська В. С. Теоретичні дослідження фразеологічних одиниць у сучасній лінгвістиці. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2020. С. 122–127.
3. Хмара В. В. Зіставний аналіз власних імен у складі фразеологічних одиниць у західногерманських та східнослов'янських мовах. *Закарпатські філологічні студії*: науковий журнал / голов. ред. І. М. Зимомря. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2019. Т. 2. Вип. 9. С. 92–94.

*Панасюк Юлія Вікторівна, доктор філософії,
старший викладач кафедри англійської мови з методикою викладання,
Криворізький державний педагогічний університет*

ІСТОРИЧНІ ТА ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ АМЕРИКАНСЬКОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Невпинний розвиток науки і техніки, процеси глобалізації та інтеграції активно впливають на особливості вживання різних варіантів сучасної англійської мови. Питанню місця і ролі американських та британських лексичних еквівалентів присвячена не одна наукова праця. Проблема становлення та розвитку англійської мови з урахуванням дивергентних та конвергентних процесів стала предметом досліджень у працях лінгвістів, зокрема Ю. Жлуктенка [1], Р. Кріцберга [3], А. Швейцера [7]. Важливим підґрунтям для вивчення даного питання стали дослідження цілої низки філологів, методистів, педагогів, серед яких вирізняються наукові розробки К. Барбер [8], Ч. Боберга [9], Ч. Дейвіса [10] та ін.

На сьогодні англійська мова міцно займає домінуючі позиції у сфері міжнародного спілкування, є необхідним засобом налагодження міжнаціональних контактів у таких областях, як наука, культура, бізнес, освіта, політика, економіка та ін. Незважаючи на той факт, що у світі існує безліч діалектів та регіональних варіантів англійської мови, найпоширенішими та найпрестижнішими залишаються американський (лідидує в західній півкулі та тихоокеанській території) та британський (у Південно-Східній Азії) [3, с. 8].

Історія становлення американського варіанта англійської мови тісно пов'язана з колоніальною політикою Великої Британії і міграцією англійських колоністів в Північну Америку в XVII-XVIII ст. Відкриття нових континентів і освоєння раніше невідомих земель світовими мандрівниками призводить до поширення англійської мови на цих територіях. Першими переселенцями з Європи були представники мілкої та середньої буржуазії, а також селяни, які разом зі своїми традиціями та звичками привнесли нову мову. Оскільки новими резидентами США були не тільки британці, а й носії французької, іспанської, німецької, норвезької, шведської та інших мов, постала необхідність у спільній мові, якою і стала англійська. У цей період англійська мова носила неоднорідний характер, що виявлялося як у вимові, так і у використанні різних граматичних, інтонаційних і лексичних формах. Специфіка вживання тих чи інших мовних конструкцій була зумовлена її носіями, які продовжували заселяти Сполучені Штати з різних куточків Британії. Соціокультурний, географічний та міграційний чинники стали вирішальними у визначенні мовних особливостей американського варіанта англійської. Відтак, з формуванням першої британської колонії (1607 р.) на території Сполучених Штатів розпочинається активне поширення англійської мови.

В становленні американської англійської традиційно виокремлюють два основні періоди: ранній (XVII-XVIII ст.) та пізній (XIX-XX ст.). Для раннього

періоду характерною рисою стає формування американських діалектів англійської мови, а для пізнього – становлення власне американської англійської мови [4, с. 97]. У XVII-XVIII ст., як стверджують сучасні дослідники, американський варіант англійської мови майже не відрізнявся від її британського еквіваленту, тобто носії різних культур і традицій, які проживали на території США, дотримувалися усіх мовленнєвих норм і будь-які зміни або відхилення носили незначний характер. Тим не менше, нові умови проживання британських колоністів, флора і фауна Сполучених Штатів, особливості побуту і спілкування з індіанськими племенами, що в той час населяли територію Північної Америки, не могли не позначитися на особливостях вербального спілкування. В першу чергу це викликало необхідність у нових словах для позначення раніше невідомих понять. Таким чином, це спричинило виникнення неологізмів для позначення слів, що належать до різних категорій. Так, для позначення рослин з'явилися такі слова як: *backwoods* – лісова глушина; *hickory* – гикорі; *persimmon* – хурма; *egg-plant* – баклажан; *red cedar* – червоний кедр; для тварин: *moose* – американський лось; *raccoon* – енот; *woodchuck* – лісовий північно-американський бабак; у побуті: *cornododger* – кукурудзяний коржик; *coleslaw* – шинкова капуста [5, с. 37]. Деякі з цих слів були запозичені з різних сфер повсякденного життя корінних американців – індіанців.

Отже, поповнення лексичного запасу американської англійської мови відбувалося двома шляхами: з одного боку, утворювалися нові слова для позначення раніше невідомих рослин, тварин, природних явищ і особливостей побуту, а з іншого, шляхом запозичень з різних мов. Так, наприклад, з французької мови: *rapids* – стромовини; *prairies* – прерії; *chowder* – юшка; з іспанської: *canyon* – каньйон; *ranch* – ранчо; *sombrero* – сомбреро; з німецької: *boss* – бос; *cookie* – печиво; *scow* – шаланда; *Santa Claus* – Дід Мороз [5, с. 36].

Історія становлення американського варіанта англійської мови відбувалася під впливом дивергентних процесів, які мали місце через територіальну роз'єднаність та культурну віддаленість колоній. Тенденції конвергенції та дивергенції, бажання порозумітися та віднайти культурну ідентичність визначили траєкторію розвитку американського варіанта англійської мови.

Прагнення до національної ідентичності, що в цілому передбачало створення власної мови як необхідної передумови реалізації довгострокового проекту під гаслом «незалежна і могутня американська нація» стало особливо відчутним після Війни за Незалежність в 1775-1783 рр. Ця подія стала потужним стимулом для становлення американського варіанта англійської мови. Хоча престиж британської англійської та шанування королівської британської культури і традицій залишався непохитним аж до XIX ст. [3, с. 8].

Для пізнього етапу формування американської англійської в XIX-XX ст. характерними є специфічні зміни в лексичному прошенку мови. Стрімкий розвиток промисловості, сільського господарства, транспортної сфери, масштабні трансформації в соціально-економічному житті вимагали створення

нових лексичних одиниць, що спричинило виникнення так званих американізмів.

Не залишилася осторонь і політична сфера, в якій також відбувалися певні зміни: новий політичний устрій, поява різних політичних партій і об'єднань потребували індивідуальної політичної термінології.

У XIX ст. зміни в усіх сферах життєдіяльності людини також відобразилися на мові і мали своїм наслідком виникнення сленгу, що дуже часто використовувався як емоційно забарвлене позначення різних сторін американського способу життя [7, с. 37]. Майже до кінця XIX століття американський варіант вважався непристойною карикатурою вишуканої англійської мови. Його постійно піддавали критиці британські мандрівники, не шкодуючи для цього образливих висловів і обвинувачень у варваризмі та спотворенні літературної англійської [3, с. 9].

Отже, при вивченні особливостей британських та американських варіантів англійської мови найбільший вплив мають дві основні тенденції: дивергенції та конвергенції [3, с. 17]. З одного боку, відбувається лексико-семантичне зближення або співпадіння різних мовних одиниць, а з іншого, відокремлення однієї лексеми від іншої. Неоднозначним є прагнення визначити будь-які прогнози щодо того, який варіант англійської мови буде переважати в найближчому майбутньому: «Навряд чи десь існує сублімована, досконала та бездоганна англійська мова. ... Щодо англійської мови майбутнього, важко сказати, що станеться. ... Мова розвивається і живе, і наявність бритицизмів, американізмів та австралізмів – це ознака здорової живучості. ... Проголосити єдину норму в мові неможливо» [3, с. 12].

ЛІТЕРАТУРА

1. Жлуктенко Ю. А. Теория национальных вариантов языка. *Варианты полинациональных литературных языков*. Киев, 1981. С. 5–19.
2. Иванова И. П., Чакоян Л. П., Беляева Т. М. История английского языка: учебник, хрестоматия, словарь. СПб., 1999, 512 с.
3. Кріцберг Р. Я. Американські та британські лексичні еквіваленти. Кривий Ріг, 2012. 288 с.
4. Низкодубов Г. А. Современный этап в истории развития американского варианта английского языка. *Вестник ТГПУ. Серия «Гуманитарные науки (Филология)»*. 2006. Вып. 4 (55). С. 96–101.
5. Сатыбалдиева Е. Д. Американистика сегодня: американский вариант английского языка. *Мировая наука*. 2017. № 9 (9). С. 28–41.
6. Чалова Е. Е. Американизмы в языке британской прессы: автореф. бакалавр. работы: спец. 44.03.01 «Педагогическое образование» Саратов, 2016. 21 с.
7. Швейцер А. Д. К вопросу о типологии национальных вариантов языка. *Типология сходств и различий близкородственных языков*. Кишинев, 1976. С. 21–31.

8. Barber K. Only in Canada, You Say: a Treasury of Canadian Language. Canada, 2007. 272 p.

9. Boberg Ch. The English Language In Status, History and Comparative Analysis. New York, 2010. 272 p.

10. Davies Ch. Divided by a Common Language. A Guide to British and American English. Boston, New York, 2005. 248 p.

*Перепелиця Марія Володимирівна, студентка;
наук. керівник – ст. викладач Корольова Олена Юрійвна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

СЛОВОСКЛАДАННЯ ЯК СПОСІБ СЛОВОТВОРЕННЯ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Словотворення є тим, що забезпечує абсолютний прогрес мови, без якої важко уявити наше повсякденне життя. Одним із основних способів поповнення словникового складу англійської мови є словоскладання.

Оскільки словоскладання є найпродуктивнішим та найпоширенішим воно завжди було в центрі уваги мовознавців і лінгвістів. Вивченню процесів збагачення словникового складу англійської мови та словотвору зокрема значну увагу приділяли Н. Г. Олексенко, С. Морт, В. І. Заботкіна, Р. Фішер, Ю. А. Зацний, А. Е. Левицький, Ю. О. Жлуктенко, Дж. Ейто та Р. Барнхарт.

Актуальним дослідження цих питань залишається і на сьогодні, оскільки воно дає змогу зрозуміти тенденції майбутнього розвитку однієї з найпоширеніших мов світу, спрогнозувати вплив нових слів на вживання неологізмів у інших мовах, дослідити одну з проблем соціальної лінгвістики «взаємодія між мовою та її середовищем», дізнатися тенденції моделей створення нових слів та їх вживання.

Об'єктом дослідження є складені слова та процес поповнення словникового складу англійської мови. Предметом дослідження виступають англійські слова, дібрані з сучасних публіцистичної літератури та створені методом словоскладання.

Мета дослідження – розглянути словоскладання як основний спосіб утворення нових слів в сучасній англійській мові. Щоб повною мірою розкрити ці питання, ми поставили перед собою такі завдання: охарактеризувати найпопулярніші способи словотворення в англійській мові; довести, що словоскладання як метод словотворення залишається продуктивним і на сьогодні; провести підбір і аналіз композитів; порівняти між собою види та моделі словоскладання; визначати, яка з моделей словоскладання є найпоширенішою в сучасних онлайн-газетах та журналах; порівняти процентне співвідношення на матеріалі власного дослідження щодо використання в тексті підібраних статей частин мови, створених методом словоскладання, виокремити з них процент неологізмів та процент аббревіатур.

Матеріал дослідження – складені слова, дібрані зі словників та публіцистичної літератури.

Перш за все, варто зазначити, що словоскладання є не єдиним продуктивним способом словотворення. У сучасній англійській мові основними прийнято вважати такі різновиди словотвору, окрім вище зазначеного, як афіксація та конверсія. Багато вчених вважає, що з них саме афіксація є найбільш продуктивною, тому що завдяки приєднанню до основи слова словотворчих афіксів можна створити з одного слова велику кількість інших слів чи змінити первину частину мови [1]. Однак, на думку І. В. Арнольд, конверсія є переважним способом словотворення в англійській мові [3].

Історично склалося так, що словоскладання є найдавнішим способом творення нових слів. Тому вчені мають дещо різні дефініції для самого поняття «складне слово» чи «комполит». Проте найпоширеніше використовується визначення І. В. Арнольда, яка вважає, що складним словом (a compound word) називається об'єднання двох або, рідше, трьох основ, що функціонує як одне ціле та виділяється в складі речення як особлива лексична одиниця завдяки своїй цільнооформлюваності [3].

Варто зазначити, що всі складні слова утворюються за допомогою певних моделей, у рамках яких можуть діяти зовсім різні семантичні типи та відносинами між компонентами, але зустрічаються моделі, що можуть створювати лише однотипні слова. Для подальшого дослідження необхідно розглянути ендоцентричні та екзоцентричні моделі складання комполитів.

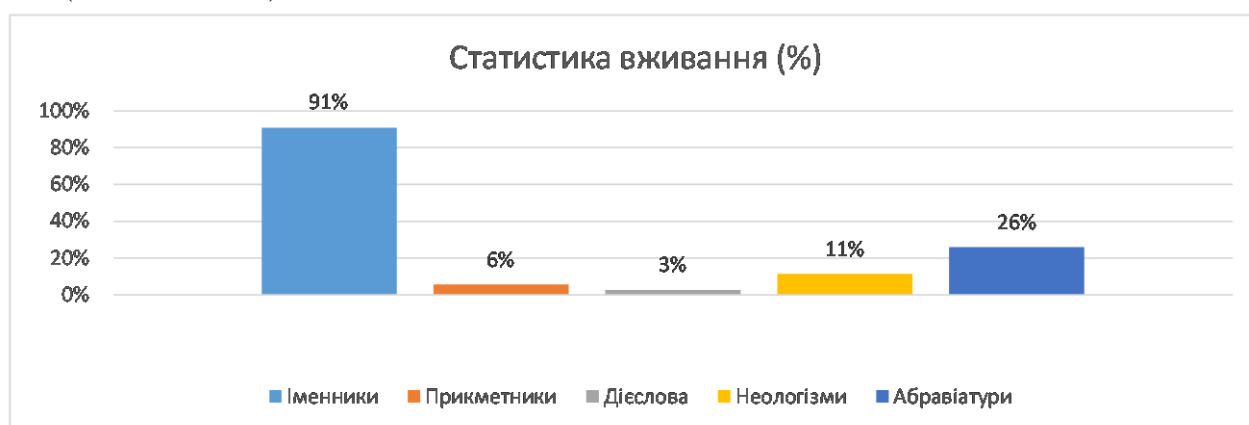
Ендоцентричним складним словам вважаються ті, значення та граматичні функції яких виводяться саме з компонентів слів. Наприклад, ендоцентричним буде слово утворене від складання прикметника та іменника, оскільки за формулою утворюється іменник. На противагу цьому, екзоцентричні слова будь-які мати значення і граматичні функції, яких не було в їхніх компонентах. Для прикладу, при складанні двох дієслів за такої моделі вийде складний іменник.

Далі проаналізуємо статті з трьох найпопулярніших онлайн-журналів і газет серед англомовного населення, а саме: *New York's Times*, *National Geographic* та *Cosmopolitan* за 04.11.2022. Перед нами постало завдання виявити усі комполити в цих статтях, виявити найпопулярніші моделі складання комполитів, зробити підрахунок і процентне порівняння частин мови, які піддалися процесу словоскладання у цих статтях, дізнатися чи є там неологізми та скільки їх і підтвердити чи спростувати твердження, що аббревіатури є занадто популярними у використанні. До того ж, звернемо увагу, що більшість неологізмів – це похідні слова (деривати). І як зауважила О. С. Кубрякова, похідні слова, на відміну від простих, не тільки іменують окрему дію, предмет, але й вказують на зв'язок, на їхнє відношення до інших дій, предметів. Тим самим виникає можливість з'єднати новий досвід зі старим, пізнати невідоме через відоме [2]. Тому більшість неологізмів, які зустрічаються в публіцистичній літературі будуть доводити це твердження. Для кращого порівняння усі слова будуть представлені у таблиці, а результати підрахунків у вигляді діаграми.

Зауважимо, що слова в таблиці будуть мати такі ж значення і граматичні функції, які вони мали у тексті, а не в первинній формулі. Так, наприклад, якщо за формулою Prep + N = Adj (in-flight), а у тексті журналу, завдяки іншим засобам словотвору, з цього слова зробили дієслово – воно буде знаходитися в колонці «Дієслова». Також, для зручності, усі аббревіатури знаходитимуться у окремій секції, а всі неологізми виділені напівжирним курсивом. Значення усіх використаних аббревіатур, буде у виводі, бо через поширеність цього методу словоскладання одна і та ж аббревіатура може мати різні значення, наприклад BBC може бути у значеннях British Broadcasting Corporation та Baptist Bible College. Щодо діаграми, то всі результати були округлені до цілих чисел та є приблизними.

Модель	Іменники	Прикметники	Дієслова
N + N	headache; bread-and-butter; weekend; sunbeam; maidservant; brunch; <i>podcast; newsletter</i>		
V + N	pen-holder; baby-sitter; shipwreck; playground.		
Adj + N	blackboard; heart-free; somebody; crybaby; greenhouse; wildlife	tip-top	
Prep + N	offset; offseason	far-reaching	to bypass
Prep + V	layoff		
Ger + N	stonewalling		
V + V	hearsay		
Абревіатури	DDI*; FDA*; HIV*; NATO*; AIDS*; BBC*; <i>PSA*; FUI*; A-bomb*</i>		

*DDI (Domination Directory International); FDA (Food and Drug Administration); HIV (Human Immunodeficiency Virus); NATO (North Atlantic Treaty Organization); AIDS (Acquired Immune Deficiency Syndrome); BBC(British Broadcasting Corporation); PSA (personal self-advice) FUI (Fake User Interface) A-bomb (atomic bomb)

Отже, за результатами дослідження, ми з'ясували таке:

- Найпоширенішими моделями словоскладання є Adj + N та N + N, що говорить нам про домінацію ендоцентричних моделей у сучасних текстах.
- Зазвичай метод словоскладання використовують для утворення іменників (~91%).
- Серед композитів проаналізованих статей приблизно одна десята є неологізмами.
- Аббревіатури складають приблизно чверть досліджуваних слів.

Таким чином, словоскладання і досі залишається продуктивним і доволі популярним методом словотворення в сучасній англійській мові.

ЛІТЕРАТУРА

1. Каралар Д. О, Прокопенко А. В. Основные способы совообразования в современном английском языке. *Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства*: матеріали Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів, м. Суми, 21–22 квітня 2014 р. / Відп. за вип. О. М. Сушкова. Суми: СумДУ, 2014. С. 19–22.
2. Кубрякова Е. С. Когнитивные аспекты в исследовании семантики слова. *Семантика языковых единиц*: доклады VI международной конференции. Том 1. М.: СпортАкадемПресс, 1998. С. 47–50
3. Arnold J. V. *The English Word*. М.: 1986. 240 p.
4. Collins Cobuild, *English Grammar*, 1994.
5. Cosmopoliten/ URL: <https://www.cosmopolitan.com/>
6. Nationalgeographic/URL: <https://www.nationalgeographic.com/>
7. New-York Times/ URL: <https://www.nytimes.com/>

*Свічкарьова Олександра Вадимівна, магістрантка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Архіпова Ірина Михайлівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

METAPHOR AS A MEANS OF TERMINOLOGICAL NOMINATION

In the traditional way a metaphor is a figure of speech, which consists in using a word denoting a certain class of objects (objects, persons, phenomena, actions or signs) to denote another, similar class of objects or a single object. Metaphor is a universal phenomenon. It is used in any field: in poetry and journalism, in advertising and in science.

In scientific and professional language, metaphor performs nominative, heuristic, explanatory, communicative functions, as well as the function of language economy. The nominative function is that metaphors are used to describe general concepts, categories, features, and relationships between objects in various special

fields of human knowledge. The heuristic function of terminologized metaphors is understood as their ability to participate in the formation of new concepts. Performing an explanatory function, terminologized metaphors contribute to the interpretation of complex scientific ideas with the help of more specific ideas [1]. The communicative (informative) function of terminologized metaphors is that with their help the addresser transmits certain information in time and space, often establishing feedback with the recipient. Regarding the function of language economy, metaphor is one of the “means of condensation”, compact coding of information [1; 2].

Metaphor, colliding non-identical semantic components, can generate qualitatively new information, reveal still unknown aspects of the scientific phenomenon. It can even determine the direction of scientific research.

The fact that the terminology of various sciences is full of metaphors is noted in numerous studies. In scientific language there are fixed (commonly used) and original (individual) metaphors. It should be noted that both types of metaphors are characterized by imagery: fixed – erased, original – obvious. However, the imagery of terminologized metaphors, as well as imagery in general in the scientific style, is not a consequence of the inner need for terminology or science. Figurative terms, endowed with high informativeness, allow to convey the idea more economically, contribute to the clarity and liveliness of scientific teaching, reinforce, shade the idea, which is already logically argued [2; 3].

Fixed metaphors are an integral part of the terminological system. Among them, there are separate lexical units in the marketing terminology – simple and derived nouns, for example: *channel* – канал, *chain* – ланцюг, *price-maker* – той, хто встановлює ціну. Among the fixed metaphors there are also terminological phrases denoting complex professional concepts, for example: *product line* – товарна лінія, *асортимент*, *marketing mix* – маркетингова суміш, *vertical price fixing* – вертикальне встановлювання ціни, *product life cycle* – життєвий цикл товару. We refer terminological metaphors to nominations with a partially lost motivation, according to which a part of the internal form is not fully included in the definition of the term.

Along with fixed, erased metaphors that dominate terminologies, there are also metaphors that retain their imagery. Original metaphors differ from permanent ones in the type of expressiveness. Fixed metaphors are characterized by expressive and meaningful content, but original metaphors contain expressive and emotional elements [93, p. 83]. Metaphors with a preserved expressive and emotional component include the expressions: *cutthroat price* – дуже висока ціна, *skyrocketing price* – ціна, що стрімко зростає, *sick market* – ринок, який характеризується падінням цін, *to cloud the market* – надати ринку погану репутацію.

The emergence of a metaphor in a scientific text is similar to its emergence in poetry. But later, due to the process of neutralization of the elements of the emotional and evaluative plan, the figurativeness of the metaphor is erased, and it acquires the pragmatic qualities of scientific language – its logical consistency, prudence, semantic accuracy and functional expediency. The neutralization of emotionally

colored elements is manifested in the “suppression” of the emotional meaning of the word, in its transformation into a clichéd means of expressing the author’s subjective assessment. In this way, the scientific text disciplines and subordinates to its specific goals not only the universal metaphor, but also such an individualized, emotional and evaluative stylistic technique as the original metaphor [4].

Thus, metaphor is a characteristic phenomenon both for terminology and for modern scientific language, where it loses a significant part of its suggestiveness and the associated possibility of double interpretation. A terminological metaphor is not an interpolation of another style; it is used for an informative purpose. Metaphor, as an integral component of a scientific text, becomes not only a means of speech, but also a means of thinking. This factor is the focus of the modern theory of conceptual metaphor.

REFERENCES

1. Grady J. Blending and Metaphor. *Metaphor in Cognitive Linguistics*. Amsterdam: Philadelphia, 1999. Pp. 101–124.
2. Kittay E. Metaphor: its cognitive force and linguistic structure. Oxford: Clarendon Press, 1987. 358 p.
3. Kovecses Z. Metaphor: a Practical Introduction. New York: Oxford University Press, 2010. 375 p.
4. Ortony A. Metaphor, language and thought. *Metaphor and Thought*. Cambridge: Cambridge University Press, 1993. Pp. 1–16.

*Ситняк Роман Миколайович, кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської філології,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ЛЕКСИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ БАГАТОЗНАЧНИХ СЛІВ ЧЕРЕЗ КОНТЕКСТ ТА СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНИЙ ДОСВІД

Лексична багатозначність починається із морфеми, що, навіть за межами контексту може мати кілька значень. Наприклад, в англійській префікс *dis-* означає негативність: *dislike, disrespect*, або зворотну дію: *disconnect, disappear*, або відібрання чи втрату: *discredit, distrust*. Суфікс *-er* означає професію: *teacher, baker*, або інструмент: *mixer, cooker*, або людину, що виконує певну дію: *walker, speaker*. Склади, слова, фрази та речення відзначаються варіативним семантичним тлумаченням, що наповнює мову глибиною, функціональністю та здатністю до постійного розвитку.

Семантична та синтаксична багатозначність, вважають когнітивні лінгвісти С. Піантадосі, Х. Тілі та Е. Гібсон (Steven T. Piantadosi, Harry Tily, Edward Gibson) завдяки своїй поширеності, становить серйозну складність у дослідження природної мови. Той факт, що багатозначність існує на великій

кількості лінгвістичних рівнів, вимагає розробки ґрунтовних принципів пояснення виникнення та успішного існування цього явища [4, с. 280–291].

Від розуміння висловлювання саме так, а не інакше залежить якість комунікації, і, як наслідок якість життя. У повсякденному житті непорозуміння через багатозначність слів виникають часто, але призводять переважно лише до незручності, збентеженості або втраті часу. Але в деяких професійних сферах ситуація діаметрально протилежна.

У залежності від сфери діяльності людини (у медицині, роботі служб порятунку, авіації, військових, правоохоронних службах та багатьох інших), від швидкості та точності передачі та отримання інформації залежить саме життя.

Одним із засобів підвищення ефективності комунікації є необхідність досліджувати механізми функціонування багатозначних слів, а саме – принципи обрання потрібного значення.

З 1980-х років у психолінгвістиці набуває популярності дослідження моделей багатозначних слів. Мета – розкрити механізми, за допомогою яких людський розум обробляє багатозначні слова, активізуючи саме те лексичне значення, що потребує певна ситуація, та визначити співвіднесеність часу, який потрібен свідомості для обробки таких слів із певним ієрархічним розташуванням їх лексичних значень.

Важлива роль у цьому процесі відводиться контексту, який при читанні може урівнювати час обробки багатозначного слова, значення якого приблизно рівні з часом обробки однозначного слова.

Психолінгвістичні дослідження лексичної семантики багатозначних слів (*ambiguous words*), кінця ХХ ст. американська дослідниця Р. К. Морріс (Robin K. Morris) розподіляє на дві домінуючі точки зору: 1 – *моделі вичерпного доступу* – всі значення багатозначних слів активізуються незалежно від контексту, в якому вони трапляються; 2 – *моделі вибіркового доступу* – за відповідного контексту певне значення слова активізується набагато швидше.

Зважаючи на наявність цих моделей, Р. К. Морріс використовує термін *домінантність значення* (*meaning dominance*), щоб говорити про певний діапазон, в якому одне значення має більш шансів проявитися ніж інше. Слова з відносно однаковими інтерпретаціями лексичних значень вона називає *збалансованими словами* (*balanced words*), а ті, в яких одна інтерпретація більш вірогідна за інші – *упередженими словами* (*biased words*) [3, с. 382].

Задля точності експерименту, визначаючись із домінантністю значення, необхідно враховувати актуальні дані словників саме того варіанту мови, на який спирається дослідник. Американський психолог М. Дж. Трекслер (Matthew J. Traxler), порівнюючи активізацію окремих значень багатозначних слів, характеризує слово *tin* як упереджене (*biased*). Домінантним значенням є *олово*, і саме воно буде активізуватися першим, а другорядним – *металевий контейнер*. Але він зазначає, що такий розподіл значень актуальний саме для американської англійської [4, с. 117].

Це підтверджує словник американської англійської *Merriam Webster*. У той час як словник британської англійської *Cambridge Dictionary*

домінантним значенням надає *металевий контейнер*. Це означає, що результати роботи з дослідження часу активізації значень слова *tin*, для теоретичної чистоти мають проводитись із американською аудиторією.

Дослідження доступу до лексичних значень багатозначних слів у психолінгвістиці ведеться також через різні за розміром контексти. Г. Камбе, К. Рейнер та С. А. Дафі (Gretchen Kambe, Keith Rayner, and Susan A. Duffy Global) неоліком більшості попередніх досліджень вважають аналіз впливу контекстів, що складаються з одного-двох речень, та пропонують розглянути ефект глобального контексту на активізацію лексичних значень багатозначних слів.

Коли локальний контекст, той що подається безпосередньо перед або після багатозначного слова виявляється нейтральним, той хто отримує інформацію, виокремлює одне з кількох лексичних значень, опираючись на загальний (глобальний) контекст наданого дискурсу.

Результатом їх дослідження є висновок, що глобальний контекст, так само негайно впливає на прийняття рішення щодо обрання відповідного лексичного значення багатозначного слова. Коли ж використовуються обидва контексти рівнозначно, глобально контекстуальна інформація не має додаткового впливу на локальний контекст. У разі ж нейтральності чи суперечливості локального контексту, глобальний контекст активізується як домінуючий фактор визначення певного лексичного значення багатозначного слова [2, с. 370].

М. Г. Гаскел та У. Д. Марслен-Уілсон (M. G. Gaskell, W. D. Marslen-Wilson) вважають, що паралельна активація лексичних ідей є активним сучасним феноменом сприйняття мовлення у сучасній психолінгвістиці. Вони переконані, що фрагменти багатозначного слова полегшують впізнавання слів, що зіставляються з цими фрагментами так само як зіставляються семантично та асоціативно близькі слова. Частота вживання також розглядається як важлива умова активації певного лексичного значення. «Фактори, такі як відносна частота впливають на цю перехідну (нестабільну) активацію, і переважає активація загальноновживаних слів та слів, що добре сполучуються із попереднім контекстом» [1, с. 222].

Важливість чіткої побудови асоціативних рядів або кіл для обрання саме того лексичного значення багатозначного слова можна яскраво продемонструвати, порівнявши психологію середньостатистичної «нормальної» людини, на психології якій і ґрунтуються майже всі психолінгвістичні дослідження і спираються практично всі отримані висновки про загальні тенденції, із психологією людини із психічними вадами. Такі люди можуть допомогти психолінгвістиці підтвердити наукові результати шляхом від зворотного.

Через співпрацю із лінгвістичними та нелінгвістичними дисциплінами дослідження лексичного значення багатозначних слів має широкі перспективи, і активізуватиметься переважно тоді, коли ці дисципліни, завдяки сучасним дослідженням надаватимуть нові шляхи існування, розвитку, категоризації, та класифікації людської думки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Gaskell M. G., Marslen-Wilson W. D. The Advantages and Disadvantages of Semantic Ambiguity. *Cognitive Psychology*, 45 (2002), Pp. 220–266.
2. Gretchen K., Rayner K., & Duffy S. A. Global context effects on processing lexically ambiguous words: Evidence from eye fixations, *Memory & Cognition*, 2001, 29 (2), Pp. 363–372.
3. Morris R. K. *Handbook of Psycholinguistics: 2nd Edition*. 2006 by Elsevier Inc. 1184 p.
4. Piantadosi S. T., Tily H., & Gibson E. The communicative function of ambiguity in language. *Cognition*, 122 (2012). Pp. 280–291.
5. Traxler M. J. *Introduction to Psycholinguistics: Understanding Language Science*. Boston: Wiley-Blackwell. 2012. 568 p.

*Черкашина Софія Андріївна, студентка;
наук. керівник – ст. викладач Корольова Олена Юріївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

СЕМАНТИЧНИЙ НАГОЛОС ТА ЗВУКОЗМІНА ЯК СПОСОБИ СЛОВОТВОРЕННЯ

Семантичний наголос в англійській мові є однією з важливих змісторозрізняювальних одиниць. У давньогерманських мовах наголос був вільний, та згодом він зафіксувався на корені слова. У процесі історичного розвитку вже окремо англійської мови позиції наголосу стали набагато варіативнішими. На позицію наголосу впливали різні фонетичні, лексичні процеси, граматичні реформації. У цих галузях проведено багато ґрунтовних досліджень.

Після норманського завоювання у 11 столітті французька мова почала витісняти англійську, оскільки вона зайняла практично всі сфери життя і спричинила багато лінгвістичних наслідків. Французька мова стала мовою адміністрації, королівського двору, суду, церкви та армії. Хоча англійська мова і стала переможцем в цій боротьбі, все ж французька мова не зникла з життя англійців непоміченою, залишивши за собою сліди в усіх мовних аспектах – лексичному, фонетичному, граматичному.

Більшість англійських слів мали сильний емпатичний наголос на першому складі, тільки в давніх похідних дієсловах з невідокремлюваними префіксами наголос падав не на префікс, а на кореневий склад. Карл Бруннер вказує, що складні іменники і прикметники мали головний наголос на першому компоненті і другорядний на другому [2]. Т. А. Расторгуєва ж зазначає, що другорядний наголос виник внаслідок впливу французької мови на англійську, оскільки внаслідок появи багатьох запозичених багатоскладових слів, з'явилася ритмічна тенденція. внаслідок якої з'явився другорядний склад. У будь-якому

разі до нормандського завоювання переважав наголос на першому складі. Дієслова, які були утворені від іменників чи прикметників (наприклад, *andswarian* (відповідати) від *andswaru* (відповідь)), зберігали наголос вихідного слова. В складних іменниках германські префікси *ga-*, *fra-*, *bi-* часто були ненаголошеними. Очевидно, що в багатьох випадках те ж саме стосувалось префіксів *in-*, *al-*. У французькій мові такий наголос мали лише односкладові слова і двоскладові слова з ненаголошеним кінцевим складом; їх було небагато, так як позанаголошені *e*, *i*, *o*, *u* у французькій мові відпали. У більшості французьких слів найсильніший наголос падав на кінцевий склад, а слова, які склалися з трьох або більше складів, мали другорядний наголос на одному з передуючих складів. Латинські слова, відповідно до шкільної вимови того часу, мали наголос, який відповідає сучасному [4].

Зміна наголосу в запозичених словах за зразком англійських, звичайно, відбулося не одразу. У швидкому мовленні очевидно переважав англійський наголос, а в урочистій, повільній мові зберігався другорядний наголос кінцевих складів, на які падав головний наголос у французькій мові.

Французькі двоскладові іменники в англійській мові – *bacon* (сало), *error* (помилка), *honour* (честь).

Прикметники: *constant* (постійний) *pleasant* (приємний) *second* (другий).

Французькі трискладові іменники, які стали пізніше в англійській мові двоскладовими в результаті відпадиння кінцевого *-e*:

Англ.	Франц.
<i>fountain</i>	<i>fontaine</i> (фонтан)
<i>mountain</i>	<i>montagne</i> (гора)
<i>grammar</i>	<i>grammaire</i> (граматика)

Французькі трискладові іменники, які стали двоскладовими внаслідок синкопи середнього складу:

Англ.	Франц.
<i>captain</i>	<i>capitain</i> (капітан)
<i>parsley</i>	<i>peresil</i> (петрушка)
<i>pilgrim</i>	<i>pelegrin</i> (пілігрим)

Французькі чотирискладові слова мають в англійській мові ту ж саму долю, що і трискладові, які в англійській мові в результаті відпадиння кінцевого ненаголошеного *-e* стали трискладовими, наприклад:

Англ.	Франц.
<i>malady</i>	<i>maladie</i> (хвороба)
<i>remedy</i>	<i>remedie</i> (ліки)

Однак треба відмітити, що наголос не переносився на перший склад, якщо перший склад був префіксом. Сюди відносяться ряд французьких слів з початковим *e-* перед приголосним *s* + пригол. Наприклад, *e'state* (власність). До цієї групи також відносяться французькі слова з початковим *-a*, наприклад *af'fair* – діло, та з префіксом *in*, наприклад: *in'sane* – ненормальний [2, с. 159].

Однак двоскладові дієслова, які закінчувалися в англійській мові на *-sh* мають наголос на першому складі, наприклад: *'punish* (карати), *'finish*

(закінчувати). До цієї групи також відносяться дієслова, основа яких закінчувалась на приголосний + r, наприклад: enter (входити).

Хоча дієслова, які залишилися в англійській мові трискладовими, часто зберігають наголос на першому складі, наприклад: inter'dict (забороняти), inter'change (обмінювати)

Дієслова часто мають інший наголос, ніж іменники і прикметники з таким же написанням. Це навіть спостерігалось і в староанглійській мові, наприклад: ім. 'andziet (розум) дієсл. – on'zietan (сприймати). Так розрізнення можна досить часто зустріти і в сучасній мові (саме в даному випадку наголос виконує дистинктивну функцію), наприклад [1]:

іменник або прикм.	дієслово
'absent (відсутній)	ab'sent (бути відсутнім)
'conduct(поведінка)	con'duct (вести себе)
'frequent(частий)	fre'quent (відвідувати)

Отже, спочатку германські мови мали фіксований наголос, згодом він зафіксувався на першому складі. Причиною цієї зміни можуть бути як внутрішні, так і зовнішні фактори. Найпоширенішим поясненням останнього є теорія субстрату – вплив мови підкорюваного племені на мову племені-підкорювача .

Найбільший вплив на фонетичну, лексичну, граматичну системи англійської мови здійснила французька мова внаслідок Нормандського завоювання. Наголос вже фіксувався не суто на першому складі, а міг пересуватися в залежності від фонетичних, лексичних, навіть граматичних особливостей слова [3].

Дієслова та іменники, утворені від одного кореня, часто різняться чергуванням останнього приголосного звуку, який у дієсловах зазвичай є дзвінким, а в іменниках глухим.

to use [ju:z] (вживати) → use [ju:s] (вживання)
to excuse [ɪk'skju:z] (вибачати) → excuse [ɪk'skju:s] (вибачення)
to advise [əd'vaɪz] (радити) → advice [əd'vaɪs] (порада)
to practise ['præktɪs] (практикувати) → practice ['præktɪs] (практика)
to believe [bɪ'li:v] (вірити) → belief [bɪ'li:f] (віра)
to license ['laɪsəns] (дозволяти) → licence ['laɪsəns] (дозвіл)
to descend [dɪ'send] (спускатися) → descent [dɪ'sent] (спуск)
to shelve [ʃelv] (ставити на полицю) → shelf [ʃelf] (полиця)

У деяких випадках зміна останнього приголосного звуку супроводжується зміною кореневого голосного звуку, написання слова при цьому також змінюється.

to choose [tʃu:z] (вибирати) → choice [tʃɔɪs] (вибір)
to live [lɪv] (жити) → life [laɪf] (життя)
to lose [lu:z] (втрачати) → loss [lɒs] (втрата)
to breathe [bri:ð] (дихати) → breath [breθ] (дихання)
to prove [pru:v] (доводити) → proof [pru:f] (доказ)

Іноді дієслова та іменники розрізняються лише чергуванням кореневих голосних звуків зі зміною написання слова.

to sit [sit] (сидіти) → seat [si:t] (сидіння)

to tell [tel] (розповідати) → tale [teɪl] (розповідь)

to sing [sɪŋ] (співати) → song [sɒŋ] (пісня)

to feed [fi:d] (годувати) → food [fu:d] (їжа)

to bleed [bli:d] (кровоточити) → blood [blʌd] (кров)

to shoot [ʃu:t] (стріляти) → shot [ʃɒt] (постріл)

Є два типи чергування звуків: граматичне та лексичне (словотворче).

Граматичне чергування слугує для розрізнення форм одного слова. Наприклад, утворення мн. числа іменників: foot – feet, mouse – mice, wife – wives, або утворення форм дієслова: write – wrote – written, drink – drank – drunk.

Лексичне або словотворче чергування звуків слугує для утворення нових слів. У системі сучасного англійського словотворення цей спосіб – явище непродуктивне. Воно представлено:

1) чергуванням голосних, наприклад: blood – bleed; tale – tell;

2) чергуванням приголосних, наприклад: prove – proof; to excuse [z] – excuse [s]; to house [z] – house [s]; to grease [z] – grease [s]; to close [z] – close [s];

3) змішаним чергуванням, наприклад: bath – bathe; breath – breathe; loss – lose; choice – choose.

Іноді чергування голосних поєднується із суфіксацією, наприклад: serene – serenity; sincere – sincerity; south – southern; nature – natural.

Чергування приголосних пов'язане в деяких випадках зі зміною написання слова, наприклад: advice – advise; belief – believe; grief – grieve; device – devise.

Шляхом чергування голосних в англійській мові утворено дієслова від іменників, наприклад: blood – bleed; gold – gild; деякі каузативні дієслова від інших дієслів, наприклад: sit – set, lie – lay, та іменники від дієслів, наприклад: shoot – shot [1].

Отже, словотвір є невід'ємною частиною мови, з цієї причини ми маємо знати способи словотворення та вміти їх застосовувати, у такий спосіб ми розширюємо свій словниковий запас, робимо наше мовлення виразнішим, співрозмовникові простіше зрозуміти нас, тому що ми таким чином «ставимо рамки» в думці, яку ми висловлюємо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аракин В. Д. История английского языка: учеб. пособие для студентов пед. институтов. М.: Просвещение, 1985. 256 с.

2. Бруннер К. История английского языка: В 2 томах. Изд. 3-е, стереотипное. М.: Едиториал УРСС, 2006. 720 с.

3. Иванова И. П., Чахоян Л. П., Беляева Т. М. История английского языка. Учебник. Хрестоматия. Словарь. Серия «Учебники для вузов. Специальная литература». СПб.: Лань, 1999. 512 с.

4. Расторгуева Т. А. История английского языка. М.: Астрель, 2003. 348 с.

Текст як об'єкт лінгвостилістичного й лінгвопрагматичного аналізу

*Данилевська Яна Володимирівна, магістрантка;
наук. керівник – доктор філол. наук, проф. Марченко Тетяна Михайлівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ОБРАЗУ МЕДЕЇ В ОДНОЙМЕННІЙ ДРАМІ Ж. АНУЯ

Французький драматург Жан Ануй (1910-1987) відомий, перш за все, своїми версіями різних сюжетів античної міфології. Зазвичай, пропоновані письменником трактовки класичних образів не тільки осучаснюються, але й напряду пов'язуються з філософією екзистенціалізму. Звернення до міфу та античної історії, взагалі, як відомо, було характерним засобом розкриття філософської проблематики, властивій французькому літературному екзистенціалізму. Найвідомішими текстами, які ілюструють цю тенденцію є п'єси «стовпів» французького екзистенціалізму Жана-Поля Сартра «Мухи» (1943) та Альбера Камю «Калігула» (1945). Ж. Ануй долучається до цієї моделі у п'єсах «Еврідика» (1941), «Антигона» (1943), «Медея» (1946). Названі драматургічні тексти стали яскравим виявом жанру п'єси-притчі, який отримав розвиток в театрі ХХ століття. За твердженням Є. В. Веремчук, цей жанр «став у нагоді драматургам, які проголосили своїм кредо звільнення людини від бездумного занурення у вир своїх емоцій, на які такою щедрою була мистецька практика» [2, с. 4], і апелювали, передусім, до інтелекту. Метою пропонованого дослідження є розгляд своєрідності інтерпретації образу Медеї в однойменній драмі Ж. Ануй у порівнянні з трагедією Евріпіда.

За давньогрецьким міфом, Медея була колхідською царівною, чарівницею та коханою аргонавта Ясона. Вона закохується в Ясона, потім допомагає йому заволодіти золотим руном, йдучи при цьому на жахливий злочин (вбивство рідного брата) і біжить з Колхіди до Греції. Згодом, десь через десять років, Ясон, зважаючи на певні причини, вирішив одружитися з іншою. Медея мстить суперниці, вбиває двох своїх синів від Ясона і втікає на колісниці, присланій їй дідом богом Геліосом, на небеса. До інтерпретації цього міфу зверталися багато письменників різних епох. Канонічною версією є трагедія Евріпіда «Медея», за якою ми і знаємо сюжет міфу. В античній літературі відомо багато трактовок цієї історії, серед їх авторів: Сенека, Овідій, Лукан. Свій погляд на перипетії життя і образ Медеї пропонували в різні часи П. Корнель, Ф. М. Клінгер, Ф. Грільпарцер, Л. Тік, В. Морріс, Х. Мюллер, К. Вольф, Д. Фо та ін.

Ж. Ануй використовує античні образи для розгляду екзистенційних проблем: абсурдності буття, свободи особистості, самотності тощо. Його «Медея» якраз і відображає ідеєю абсурдності світу, панування у ньому хаосу.

Медея Ануя близька до героїв, які виступили у якості протесту на шлях вседозволеності. Повставши проти всього світу, Медея може запропонувати Ясону тільки шалене життя, яке живиться від жаги руйнування. Ясон в одній з сцен промовляє, що хоче забуття і спокою – в тому числі і цього він чекає від нового шлюбу. На це Медея відповідає, що їх в нього ніколи не буде: «Ты утратил их в тот вечер, в колхидском лесу, когда схватил меня на руки. Мертвая или живая, Медея здесь, она сторожит твою радость, твой покой. Разговор, который ты начал с нею, прервет только твоя смерть. Слова любви и нежности сменились оскорблениями и ссорами. ...Весь мир для тебя навсегда воплотился в Медею!» [1, с. 209]. Ясону її похмурий світ виявився близьким лише на короткий термін: «Конечно, ты была права, говоря, что в мире нет ни разума, ни света, ни покоя, что надо всюду шарить окровавленными руками, душить и отбрасывать прочь все, что удалось схватить» [1, с. 205]. Він надто рано тягнеться до іншого щастя, яке пов'язане з більшою терпимістю до світу, гармонією та простим, спокійним життям поряд з невинною, простодушною Креусою, дочкою коринфського царя Креона.

Наслідуючи традицію Еврипіда, Ж. Ануй не залишає без уваги любовний конфлікт між чоловіком і дружиною, але робить його другорядним (у грецького трагіка він був основним). Ж. Ануй зображує Медею, яка вбиває своїх дітей, знаючи, що Ясон любить їх і страждатиме, але й сама Медея добровільно йде з життя. Вона жорстока, зі своїми чарами, своєю ненавистю, впевненістю, що вічно треба боротися, що вона чужа цьому суспільству та світу, взагалі.

Так само, як і у Еврипіда, образ Медеї в драмі Ж. Ануй отримує глибокий психологічний ракурс. Французький автор демонструє, як ревності можуть зруйнувати внутрішній світ людини, позбавити її гармонійної рівноваги, підштовхнути до злочину. В обох п'єсах, у Еврипіда та у Ж. Ануй з образом Медеї виявляється пов'язана і гендерна проблематика. Але митець ХХ століття надає цьому аспекту більшої гостроти та різноплановості, згідно з суспільними тенденціями сучасної йому епохи. «О солнце ...Почему ты создало меня женщиной? Зачем эти груди, эта слабость, эта зияющая рана глубоко внутри? Разве не прекрасен был бы юноша Медея? Сильный, нетронутый, цельный, с телом, крепким, как камень, созданный для того, чтобы брать и потом уходить... О, попробовал бы тогда прийти Ясон, попробовал бы прикоснуться ко мне своими большими, страшными руками! У каждого из нас ...был бы в руке нож! И тот, кто сильнее, убил бы другого и, освобожденный, ушел. О, это была бы иная борьба, не та, в которой жаждешь соприкосновения плеч, молишь нанести тебе рану...» [1, с. 185], – в цьому зверненні героїні напряду акцентується, з одного боку, ідея про чоловіче і жіноче в людській натурі, з іншого – домінування чоловіків у цьому світі.

У драмі Ж. Ануй Медея ніби прокидається від довгого сну після зради чоловіка. Вона стає вразливішою та підступною. «...я из тех, кто судит и выносит приговоры, не отменяя их потом и не зная угрызений совести» [1, с. 194], – виголошує вона Креону. На відміну від образу Медеї у Еврипіда, тут вона не тривожиться за долі своїх дітей, не сумує за їхню долю, посилаючи їх

до Креуси, а потім убиваючи чи не на очах у чоловіка: «Они мертвы, Язон! Я зарезала их обоих... Отныне я вернула себе и скипетр, и брата, и отца; золотое руно опять в Колхиде. Я вновь обрела родину и девственность, похищенные тобою. Наконец-то я стала Медеей, и буду ею всегда! Вглядись же в меня, Язон, прежде чем останешься один в этом благоразумном мире, взглядишь хорошенько!» [1, с. 224]. Свою долю Медея вирішує сама: вона спалює себе разом із тілами дітей у візку, який мав вивезти її з Коринфу назавжди.

Підсумовуючи, зазначимо, що в інтерпретації Ж. Ануя історія Медеї з трагедії ревнощів перетворюється на трагедію індивідуального, особистісного початку, який знаходиться у вічному протистоянні логіці об'єктивному світу, що нівелює окреме «Я». Кохання Медеї до Ясона була формою самоствердження всупереч цілій низці обставин, але зрада чоловіка підштовхує її до усвідомлення, що її почуття зажадало жертви та покори, від чого вона вирішує остаточно звільнитися. Дітовбивство та самогубство виявляється єдиним способом продемонструвати свою волю навколишній реальності. Трактовка, запропонована Ж. Ануєм, вирізняється увагою до онтологічного ракурсу людського життя. Саме такій точці зору сприяє і використання автором прийомів живопису експресіонізму та символізму [3]. У дослідженні поетикальних особливостей драми французького митця полягає перспектива розробки проблеми,

ЛІТЕРАТУРА

1. Ануї Ж. Медея. *Ануї Ж. П'єсы: в 2 кн.* М.: Гудьял-Пресс, 1999. Кн. 1. С. 177-226.
2. Веремчук Є. В. П'єса-притча. Генеза. Поетика: дис. ...канд. філол. наук: 10.01.06 – теорія літератури. Рівне, 2005. 211 с.
3. Савиных О. И. Интермедиаальные аспекты трансформации сюжета о Медее в европейском литературном сознании XX – начала XXI вв.: автореферат дисс. ...канд. філол. наук: 10.01.03. Нижний Новгород, 2020. 24 с.

*Дідківська Аліна Романівна, магістрантка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Богданова Інга Василівна,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького*

ВІКТОРІАНСЬКИЙ ТЕКСТ У РОМАНІ ДЖОНА ФАУЛЗА «ЖІНКА ФРАНЦУЗЬКОГО ЛЕЙТЕНАНТА»

Творчість британського письменника Джона Фаулза є ґрунтовним інсайтом для розуміння сутності вікторіанського тексту. До вивчення «вікторіанської проблематики» та творчості Дж. Фаулза звертаються ряд зарубіжних та вітчизняних дослідників, серед яких К. Каплан, Дж. Летіссер, О. Долинін, Н. Жлуктенко та ін. Визначні романи письменника стають

предметом вивчення ряду молодих вчених [1; 2], що свідчить про актуальність творчості митця за межами Великої Британії у наш час.

Мета статті – аналіз способів відтворення вікторіанського тексту в тексті іншого роману на прикладі роману Дж. Фаулза «Жінка французького лейтенанта».

Ставлення до вікторіанської епохи у Великій Британії у другій половині ХХ ст. відзначається неоднозначністю. З одного боку, постає нагальна потреба дослідження феномена «англійськості», що зумовлює інтерес і гордість за країну, з іншого – настає час переосмислення традицій, етичних норм та суспільних канонів доби ХІХ ст.

Таке неоднозначне ставлення до вікторіанства, на нашу думку, засвідчується в досліджуваному романі. З одного боку, письменник створює стилізацію під вікторіанський роман, ретельно, скрупульозно прописуючи деталі одягу, побуту, поведінки й манер вікторіанців. На різних рівнях нарації письменник зосереджується на всебічній характеристиці часу: у романі наявні історична прив'язаність до зображуваної епохи, змалювання етнічних рис британців (стриманість, благородність, зовнішній аристократизм), базових принципів поведінки (прагнення матеріального достатку, ідея самовдосконалення особистості, визначеність життєвого шляху походженням людини, особлива увага до стриманості в почуттях та емоціях жінки, табу на прояв сексуального потягу), приділення особливої уваги побуту тощо.

Діалог з вікторіанською епохою встановлюється через гру з текстами-прецедентами. Теми, ідеї, мотиви, герої Т. Гарді, Дж. Остін, Ш. Бронте, Ч. Діккенса, В. Теккерея, Дж. Мередіта, Дж. Еліот [1, с. 117] переплітаються у творі, збагачуючи уявлення читача про звичаї і спосіб життя людини ХІХ ст. та втягуючи його в захопливу гру з дешифрування фаулзівського тексту. Дж. Фаулз описує вікторіанську епоху, її вплив на характери людей, стосунки між ними, світогляд і долю [5, с.118–119].

З іншого боку, використовуючи ряд епіграфів, документальні історичні й соціологічні матеріали, Фаулз здійснює деконструкцію вікторіанського роману, акцентуючи увагу на непривабливих сторонах дійсності, що не знайшли відображення в художніх текстах епохи.

Іронія і навіть пародіювання вікторіанського тексту спостерігається на рівні жанрової природи твору: роман Фаулза, що на перший погляд виглядає як класичний реалістичний дискурс з елементами роману виховання, при більш уважному прочитанні перетворюється на експеримент-гру з прецедентним текстом і читачем: так, позиція всезнаючого наратора замінюється несподіваним «я не знаю» на початку 13 розділу; «виховання» героя, що має побудувати «правильну» модель поведінки, завершується відкритим фіналом (навіть трьома); у творі відсутній будь-який дидактизм; взагалі виявляється, що твір, всупереч назві, не про жінку, характер якої не змінюється, а про пошук себе.

О. Кеба визначає роман «Жінка французького лейтенанта» як художній синтез постмодерністської гри і класичного романного жанру, підкреслюючи, що письменник експериментує з часовими межами, досягає присутності читача у зображуваній ним дійсності, демонструючи вікторіанську добу як позбавлену сакральності, святості, сповнену лицемірства й снобізму [3, с. 238–239].

Письменник наголошує, що епоха вікторіанства – це доба консерватизму, манірної обмеженості й манії величі, іронізує над моделями національної поведінки британців [5, с. 126–127], над вікторіанськими умовностями, свободу від яких намагаються віднайти персонажі його твору.

Ідеї пошуку особистої свободи, емансипації від соціальних умовностей знаходять вираження в образі головних героїв. Сара Вудраф, яка не підкорюється закостенілим поглядам суспільства і є вільною у своєму виборі, розплачується за цю свободу самотністю і позбавленням розуміння й підтримки з боку суспільства [4, с. 23–24]. Чарльз Смітсон, уособлюючи ідею вибору власного життєвого шляху, наділений яскравими рисами представника вікторіанської доби, серед яких стриманість, схильність приховувати справжні емоції, прагнення до справедливості тощо [6, с. 118].

У цілому, попри наявність у романі Дж. Фаулза ряду рис вікторіанського стилю прозописма, слід констатувати прагнення автора критично переосмислити вікторіанські цінності, моделі поведінки людини і суспільства, деконструювати традиційний дискурс, закликаючи читача до співтворчості і пошуку відповідей на екзистенційні питання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Григор Ю. О. Поетика постмодернізму в романах Дж. Фаулза. *Мови та літератури у полікультурному суспільстві*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції молодих вчених та здобувачів вищої освіти (13 листопада 2020 р.). Маріуполь: МДУ, 2020. С. 116–118.

2. Дацер К. С. Візія творчості Джона Фаулза в англійському науково-критичному дискурсі. *Маріупольський молодіжний науковий форум: традиційні й новітні аспекти дослідження і викладання іноземних мов і літератури*: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції студентів, аспірантів і молодих учених (29 березня 2019 р.). Маріуполь: МДУ, 2019. С. 71–73.

3. Кеба О. В. Творчість Джона Фаулза: моральний сенс художнього експерименту. *Modern, relevant and popular research of world science*. 2022. № 2. С. 234–240.

4. Коноваленко Т. В. Психологічний аналіз у творчості Фаулза. *Мова і культура*. 2013. Вип. 16. Т. 3. С. 20–24.

5. Мельникова К. С. Творчість Джона Фаулза як погляд на самоствердження особистості в контексті національної ідентичності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2018. № 3. Т. 1. С. 117–120.

*Крилевська Альона Сергіївна, магістрантка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Архіпова Ірина Михайлівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ЕПІГРАФ ЯК ТИП ГІПЕРТЕКСТОВОГО ЕЛЕМЕНТА В ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ (на прикладі роману М. Етвуд «Оповідь служниці»)

Сьогодні гіпертекст постає як складне мовне явище, що є об'єктом вивчення лінгвістики. Саме поняття гіпертексту було запроваджено американським дослідником Т. Нельсоном у книзі «Літературні машини» для позначення електронних текстів із посиланнями на інші документи, підписи, коментарі тощо. Він описує «документи з нелінійною структурною ідеєю», відносячи цей процес до інформаційних технологій [5, с. 39].

При дослідженні транстекстуальних відносин Ж. Женетт визначив гіпертекст як будь-який фрагмент, виготовлений від попереднього тексту шляхом прямої трансформації (трансформації просто) або непрямой трансформації (імітації), тобто це художній твір, що має метатекстуальність, пов'язаний в єдине ціле завдяки асоціаціям, що формують розгалужену систему посилань [1, с. 57]. Гіпертекст називають різні включення до основного тексту, зокрема розглянемо специфіку гіпертекстових елементів на прикладі епіграфів.

Роль епіграфа неодноразово ставала предметом аналізу, зокрема його факультативність (необов'язковість наявності) в художньому творі, що робить його присутність особливо значущою. Словник іншомовних слів пропонує наступну дефініцію слова «епіграф» – фраза (часто цитата), що міститься перед твором чи окремим його розділом, у якій автор пояснює свій задум, ідею твору чи його частини [2, с. 301].

Будучи частиною твору, епіграф має структурну та семантичну завершеність і відносну незалежність. Він має чітко фіксоване становище в структурі тексту: завжди після назви (іноді й посвяти), проте перед основним, авторським текстом. Такий елемент здатен нести універсальні сенси, поглиблювати функціонально-прагматичний потенціал художнього тексту.

Зазначений потенціал гіпертекстуального компонента відображений у романі канадської письменниці М. Етвуд «Оповідь служниці». Текст має три епіграфи, кожен з яких взятий з різних джерел: біблійних цитат, авторського тексту та народної мудрості. Для класичних антиутопій, які осмислюють долю європейської цивілізації, природно звернення насамперед до християнського віровчення. У художньому творі біблійний контекст інтерпретується протягом усього сюжету – цитатами зі Священного писання як єдино легального закону в суспільстві, де викорінюється всіляке інакомислення, фізична порочність і духовна нищість. Зокрема, це стосується й епіграфів, які є значущими інструментами розуміння тексту.

Перший епіграф узятий з Книги Буття трансліює тему оповіді: «*And when Rachel saw that she bare Jacob no children, Rachel envied her sister; and said unto Jacob, Give me children, or else I die. And Jacob's anger was kindled against Rachel; and he said, Am I in God's stead, who hath withheld from thee the fruit of the womb? And she said, Behold my maid Bilhah, go in unto her; and she shall bear upon my knees, that I may also have children by her. Genesis 30:1-3*» [3, с. 10]. Роман оповідає про події недалекого майбутнього, в якому багато жінок більше не можуть мати дітей. Ті, у кого зберіглася репродуктивна функція, потрапляють у рабство багатим сім'ям і змушені примусово народжувати їм нащадків.

У гіпертекстовому фрагменті зіставляються персонажі біблійного сюжету та художнього твору: Дружина Командора (Серена Джой) – Рахіль, Джун (Фредова) – Білга, Командор (Фред) – Яків. Це багаторівневий компонент, який наділений гіпертекстуальними зв'язками, адже створює повну картину для інтерпретації кожного елемента дискурсу. Так, реципієнт при ознайомленні з текстом проводить паралель між першим епіграфом та розділами роману, зокрема шістнадцятим, де авторка описує церемонію злягання командора зі своєю служницею у присутності його дружини, марфи та захисників: «*Above me, towards the head of the bed, Serena Joy is arranged, outspread. Her legs are apart, I lie between them, my head on her stomach... My arms are raised; she holds my hands, each of mine in each of hers. This is supposed to signify that we are one flesh, one being. What it really means is that she is in control, of the process and thus of the product*» [3, с. 88].

Епіграф не тільки попередньо повідомляє, про що йтиметься в наступному тексті, але і вводить когнітивну модель ситуації (активізує знання людини про цю ситуацію, внутрішню інформацію, яка є результатом пізнання зовнішнього світу, елементом досвіду), яка актуалізується та порівнюється з моделлю, що реалізується в тексті. Наприклад, другий епіграф «*But as to myself, having been wearied out for many years with offering, vain, idle, visionary thoughts, and at length utterly despairing of success, I fortunately fell upon this proposal... – Jonathan Swift, A Modest Proposal*» [3, с. 10], взятий із сатиричного памфлета англійського письменника Джонатана Свіфта «Скромна пропозиція щодо того, як перешкодити бідняцьким дітям в Ірландії стати тягарем батькам чи країні, а також про те, як витягти з цих дітей користь для суспільства», а якому автор пропонує вирішувати проблему бідності Ірландії шляхом поїдання немовлят. Цей епізод – посилення на реальні соціальні та політичні події. Авторка зіставила рядки, присвячені подіям минулого з подіями майбутнього, адже сама М. Етвуд зазначала у «Примітці для читача»: «*The thing to remember is that there is nothing new about the society depicted in The Handmaid's Tale except the time and place. All of the things I have written about have--as noted in the "Historical Notes" at the end--been done before, more than once.... History proves that what we have been in the past we could be again*» [4, с. 97].

Так, коли співоча кар'єра Серени закінчується, вона стає представником «*sanctity of the home*» та закликає жінок повернутися до «*traditional family values*

and role». Авторка пропонує читачеві самому розшифрувати натяки в романі на те, що під виглядом гасел збереження християнських цінностей ховаються релігійні фанатики, прихильники монотеократії, які своїми пропозиціями врятувати світ від темноти ввели його в морок, де жінок приносять в жертву заради ідеї. Тільки при наявності елемента досвіду реципієнта при ознайомленні з додатковим компонентом може відбутися повне розуміння ідейності роману.

Як самостійний елемент тексту, епіграф значно розширює мікротему висловлювання до її реалізації на різних рівнях художнього тексту – від символічного підтексту цілісного тексту до спрямованості на характеристику одного персонажа, зокрема допомогти автору доповнити чи розширити опис героя (іноді виділяючи деталі портрета). У третьому епіграфі антиутопії, який має формат народної приказки «*In the desert there is no sign that says, Thou shalt not eat stones. – Sufi proverb*» [3, с. 10], письменниця імпліцитно порівнює описану нею людську цивілізацію з суворими законами пустелі, постійними мешканками якої є жінки.

Цей епіграф є однорівневим мовним комплексом, що на поверхневому рівні складається з однієї фрази. У гіпертексті присутня імпліцитна вказівка на жіночих персонажів роману, які готові «eat stones», щоб отримати дітей. Вони роблять те, чого б інакше не робили, якби не були у відчаї, не були «*in the desert*». Приказка описує щось абсолютно неприйнятне, і так само люди в романі роблять речі, які читач вважає недопустимим в реальному суспільстві. Ідейним є вибір джерела гіпертекстуального фрагменту, адже народні вислови завжди узагальнюють риси людей. Авторка акцентує увагу читача, що жінки всіх статусів (марфи, служниці, дружини) мають поводитися однаково, згідно зі Святим писанням. Цю ідею М. Етвуд промовляє вустами тітки Лідії (головною наглядачкою): «*Ordinary is what you are used to, Aunt Lydia tells Offred in The Handmaid's Tale. "This may not seem ordinary to you now, but after a time it will. It will become ordinary*» [3, с. 40].

Отже, гіпертекстовий елемент – це організований певним способом текст, всередині якого співіснує кілька текстів, причому ці пов'язані між собою тексти розглядаються як ціле. Суть нелінійності полягає в тому, що сторінки залучають читача у процес конструювання літературного тексту, створюють різноспрямоване сприйняття художнього тексту. Це відкриває широку перспективу для лінгвістичних досліджень у цьому напрямі загалом. Легко простежити гіпертекстуальність тексту на прикладі епіграфів. Цей елемент художнього твору знаходиться у сильній позиції, відіграє важливу роль для розкриття основної теми твору чи окремого розділу. Функціонально-прагматичний потенціал епіграфу визначається, перш за все, тим, що епіграф – це слово іншого, завдяки якому художній текст отримує можливість здійснити діалог, стати висловом у відповідь.

У романі М. Етвуд «Оповідь служниці» завдяки трьом епіграфам, які передують самій оповіді, формується лінія авторського ракурсу й будується кодове сприйняття твору, де автор, відповідно до своїх світоглядних позицій,

свого ставлення до того, що відбувається й обраного змісту, підключає читача до подій, що описуються. Функціонально-стильовий діапазон гіпертекстових елементів різноманітний: цитати з Біблії, фольклору, художньої літератури. Роль епіграфів полягає в тому, що ними авторка вносить певний сенс у кожен текстовий елемент, що є джерелом додаткової інформації, а також джерелом для кращого розуміння тексту читачами. Правильне розуміння епіграфу залежить від фонових знань реципієнта, до яких звертається автор, використовуючи його. Тому епіграф – це свого роду ключ, який допомагає глибше проникнути в зміст тексту, зрозуміти те, що письменниця хотів сказати між рядками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Женетт Ж. Палимпсесты: литература во второй степени. М.: Наука, 1982. 213 с.
2. Мельничук О. Словник іншомовних слів. Київ, 1974. 301 с.
3. Atwood, M. *The Handmaid's Tale*. [A novel] / McClelland and Stewart Houghton Mifflin Harcourt (ebook) 1986, 272 p.
4. Dodson D. An Interview with Margaret Atwood Critique. *Studies in Contemporary Fiction*. Vol. 38, Issue 4. Washington, D.C., Taylor and Francis Books, 1997, pp. 96–104.
5. Nelson T. *Literary machines*. Mindful Press, Sausalito, California, 1980. 387 p.

*Кропова Анастасія Андріївна, магістрантка;
наук. керівник – доктор філол. наук, проф. Комаров Сергій Анатолійович,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ІГРОВА СТИЛІСТИКА РОМАНУ В. НАБОКОВА *THE REAL LIFE OF SEBASTIAN KNIGHT*

Становлення В. Набокова (1899-1977) як прозаїка було пов'язане не лише з традиціями російської класичної літератури, але й з досягненнями західноєвропейського модернізму, особливо у сфері потоку свідомості та реконструкції пам'яті (творчість М. Пруста, Ф. Кафки, В. Вулф та ін.). Провідна тема ранньої творчості В. Набокова – доля, що підпорядковує собі вчинки людини, але яка, своєю чергою, залежить від ще могутнішої та загадковішої сили – містицизму. Майже в усіх набоковських романах 20-х – середини 30-х рр. ця тема поєднується з роздумами про сенс життя та проблеми емігрантського існування.

Англomовне середовище, в яке потрапив В. Набоков з переїздом до США, спонукало його до спроб писати англійською мовою. Першою книгою, яку він написав англійською, – став роман *The Real Life of Sebastian Knight* («Справжнє життя Себастьяна Найта», 1941). Твір засвідчив не лише досконале знання

автором нової літературної мови і його потяг до образно-метафоричного експерименту, а й окреслив найважливіші тематичні координати художнього світу письменника, що залишалися незмінними впродовж усього його подальшого творчого шляху. Провідні із них – це вигнання і здобуття духовної вітчизни, довічна самотність митця та його спротив вульгарній і заземленій повсякденності у процесі натхненної творчості, яка духовно облагороджує низьку реальність й самого митця [1; 5].

Подібну метаморфозу і переживає безіменний герой-оповідач роману – названий брат рано померлого англійського літератора російського походження Себастьяна Найта, котрий взявся написати його біографію, аби захистити пам'ять померлого від свавілля несумлінних дослідників і мемуаристів.

Твори В. Набокова характеризуються глибоким аналізом емоційного стану персонажів у поєднанні з непередбачуваним, деколи майже трилерним сюжетом [1]. Також, типовою рисою поетики прози автора є складна літературна техніка, яка набуває нових компонентів в англійській творчості письменника. Серед таких можна назвати жанровий синкретизм, фрагментарність, різноманітну інтертекстуальність та стильову й мовленнєву гру. Цілком закономірно, що В. Набокова, поряд з Дж. Джойсом і Х. Л. Боргесом називають серед засновників, навіть предтеч, постмодернізму – адже твори цих митців, в яких вгадується постмодерністська поетика, були написані ще до виникнення та затвердження в літературному процесі другої половини ХХ століття цього художнього напрямку.

В. Набокова часто називали синестетом і всі його твори були підпорядковані цьому явищу, зокрема і роман *The Real Life of Sebastian Knight*. Слово «синестезія» походить від грецької *Συναίσθησις* і означає «змішане відчуття» (на противагу «анестезії» – відсутності відчуттів). Синестезія – це явище сприйняття, коли при подразненні одного органу чуття разом із специфічними для нього відчуттями виникають і відчуття, відповідні іншому органу, іншими словами, сигнали, витікаючі від різних органів чуття, змішуються, синтезуються. Людина не тільки чує звуки, але і бачить їх, не тільки відчуває предмет, але і відчуває його смак.

Феномен синестезії відомий науці впродовж вже трьох сторіч. Пік інтересу до неї припав на межу ХІХ-ХХ століть. Тоді змішенням відчуттів зацікавилися не тільки медики, але і люди мистецтва. Ось що писав в автобіографії В. Набоков у своїй відомій автобіографічній книзі «Другие берега» (1954): «Исповедь синестета назовут претенциозной те, кто защищен от таких просачиваний и смешений чувств более плотными перегородками, чем защищен я. ...моей матери все это показалось вполне естественным, когда мое свойство обнаружилось впервые: мне шел шестой или седьмой год, я строил замок из разноцветных азбучных кубиков – и вскользь заметил ей, что покрашены они не правильно» [2, с. 147].

У романі *The Real Life of Sebastian Knight* проблема номінологічного мерехтіння, пов'язана в тому числі з явищем синестезії, актуалізується, вже під час перекладу назви. Г. Барабтарло так її перекладає її так: «Истинная жизнь Себастьяна Найта» (2008). Однак у більш ранньому перекладі – 1993 року –

С. Ільїна бачимо іншу версію: «Подлинная жизнь Себастьяна Найта». Такий простір для інтерпретації обумовлено мовною грою, закладеною самим Набоковим: головний герой – В. – заявляє у фіналі тексту, що він є Севастьян Найт, а літера «В», яка збігається на графічному рівні і в латинському, і в кириличному алфавітах, служить своєрідним «порталом» між «російською» та «закордонною» іпостасями героя [5].

Проте, як зазначають інші дослідники, зміст імені героя та й інших персонажів, взагалі дуже широкий: «прізвище головного героя (англ. Knight) може означати «шаховий кінь», прізвище його подруги – Бішоп (англ. Bishop), тобто «слон» у шахах, фатального кохання – Лесерф («ферзь»). Композицію всього роману у такому разі можна уподібнити шахівниці» [5, с. 120].

Як бачимо, номінація оповідача поєднує його постать із образом Себастьяна Найта на графічному рівні. При цьому «валентності» цього імені відкриті і для інших інтерпретацій: «Knight» (лицар) співзвучний з «night» (ніч). Зауважимо, що і у випадку з іншим носієм мерехтливої номінації – Ст – також спостерігається множинність варіантів: «В.» може природним чином відсилати і імені самого Володимира Набокова, і імені Севастьяна Найта. Прийом формалізується, набуває технічного характеру, автор працює вже не з нульовим ім'ям (хоча і не розкриває повної номінації оповідача) і здобуває максимум семантичного різноманіття з морфонологічної невизначеності [1].

Широко застосовуючи принцип «арт-ігри у просторі тексту» [4], В. Набоков вводить у структуру роману *The Real Life of Sebastian Knight* розгорнуті аналізи фабули та композиції творів героя-письменника, які по суті становлять спосіб іронічного автокоментаря. При цьому розкривається, що одним із головних елементів у прозі Найта (як і самого В. Набокова) стає пародія, яка розуміється як ігрова перекомпонування чужого тексту: «Как это часто случалось в творчестве Себастьяна Найта, он прибегнул к пародии, как к своего рода подкидной доске, позволяющей взлететь в высшие сферы серьезных эмоций. Хитроумно построенный на пародировании различных уловок литературного ремесла, взмывает ввысь. Это не просто забавная пародия, но еще и издевательское подражание массе иных вещей, в нём высмеиваются разнообразные стили, равно как и проблема сочетания прямой речи с повествовательной. Но повторяю, всё это сумрачное веселье для автора – лишь подкидная доска» [3, с. 159]. «Подкидная доска» (springboard) співвідноситься у романі самого В. Набокова з тією самою шахівницею (chessboard), тому що саме шахові аналогії, як вже зазначалося, чіткіше висвітлюють навмисну штучність ігрової авторської конструкції.

Жанр роману також побудований за принципом гри, що суголосно постмодерністській естетиці. Основна частина твору – це художня біографія, але присутні й ознаки детективу та історії з привидами. В тексті є величезна кількість анаграм, алюзій, каламбурів, гри повторами значимих для розуміння художнього змісту твору слів (наприклад, привид, дух, смерть, істина). Все це демонструє факт різноманітності ігрових стратегій роману на рівні стилю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мельников Н. «Детектив, воспринятый всерьез...»: Философские «антидетективы» В. В. Набокова: [о романе «Подлинная жизнь Себастьяна Найта»]. *Вопросы литературы*. 2005. Вып. 4. С. 76–91.
2. Набоков В. Другие берега. М.: Захаров, 2004. 448 с.
3. Набоков В. Истинная жизнь Себастьяна Найта / Перевод Г. А. Барабтарло. СПб.: «Азбука», «Азбука-Аттикус», 2011. 288 с.
4. Рахимкулова Г. Ф. Языковая игра в прозе Владимира Набокова (к проблеме игрового стиля: автореферат дисс. ...доктора филол. наук: 10.02.01, 10.02.19. Ростов-на-Дону, 2004. 46 с.
5. Романова Г. Р. «Подлинная жизнь Себастьяна Найта» В. Набокова как роман о творчестве. *Философские аспекты культуры*. Комсомольск-на-Амуре, 1998. С. 117–126.

*Мащенко Юлія Віталіївна, магістрантка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Богданова Інга Василівна,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького*

ЗАСОБИ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ В РОМАНІ М. КУНДЕРИ «БЕЗСМЕРТЯ»

Творчість відомого чесько-французького письменника Мілана Кундери є предметом вивчення літературознавства упродовж не одного десятиліття і не втрачає актуальності до цього часу.

До вивчення творчості М. Кундери зверталися зарубіжні та вітчизняні дослідники, серед яких О. Бульвінська, О. Палій, М. Чобанюк, Л. Шевчук та ін. Прикметною ознакою творів митця постає насиченість інтертекстуальними елементами – ремінісценціями та алюзіями, що пов'язано з прагненням переосмислення усталеної традиції на новому етапі культурно-історичного розвитку, встановленням діалогу та віртуальною полемікою з представниками класичної культурної, філософської, літературної парадигми [2].

Метою цього дослідження є аналіз засобів інтертекстуальності одного з найбільш визначних творів М. Кундери – роману «Безсмертя».

Теоретичною основою дослідження слугують наукові розробки відомих літературознавців, які створили підґрунтя для вивчення сутності, форм та функцій інтертекстуальності, зокрема О. Переломової, Р. Драгунової, І. Арнольд, Н. Кондратенко, В. Чернявської.

О. Переломова характеризує інтертекстуальність паралельно з авторством, адресатністю та інформативністю як системотвірну категорію. Дослідниця пропонує вважати інтертекстуальність текстотвірним засобом в структурі художньої оповіді, при цьому інтертекстуальність виявляється у використанні прецедентних текстів [3]. Зазначимо, що категорія цього постмодерністського явища характеризується єдністю змісту і форми, а стратегією інтертекстуальності є усвідомлене створення письменником

самобутніх відповідностей між несвідомо актуалізованими протягом формування нового тексту різними елементами інтертексту – ремінісценціями, алюзіями, топосами, цитатами тощо.

Показовою особливістю роману М. Кундери «Безсмертя» та найяскравішим засобом додаткового, імпліцитного смислу в романі є алюзії, які виражаються шляхом використання прецедентних імен. Серед них можемо виокремити такі антропоніми (власні назви), які виражені іменами:

- **релігійних персон** (святий Августин, Ісус, Мойсей, Симон Киринейський):

- «"Люби Бога і роби, що хочеш!"» – каже *святий Августин*»;

- «Аж приходить *Ісус* і каже, щоб він покинув невід і йшов за ним. А *Симон* йому: "Йди собі з миром. Волю мій невід і риболовлю"»;

- «Зауважте, будь ласка, що *Мойсей* не включив до десяти божих заповідей заклику "Не бреш!"»;

- **вигаданих персонажів різних літературних творів** (Фальстаф, Дон Кіхот і Дульсінея, Анна Кареніна, Вронський, Мадлена і Домінік, принцеса Клевська, Поль і Вірґінія, Вертер, Гамсунова Вікторія, П'єр і Люсі):

- «...отак і Гете став для Рільке *Фальстафом* кохання»;

- «*Дон Кіхот* вирішує любити одну пані, *Дульсінею*, хоч заледве знайомий з нею»;

- «Любов *Анни Кареніної* й *Вронського* закінчилася разом із першим статевим актом, потім вона була уже власним розпадом...»;

- **великих мислителів та філософів** (Аристотель, Ян Гус, Джордано Бруно, Рене Декарт, Зіґмунд Фройд):

- «*Аристотель* не любить епізодів. Згідно з ним, з-поміж усіх подій найгірші (з погляду поезії) – епізодичні події»;

- «...зазначимо, що йдеться не про Божу правду, що привела *Яна Гуса* на вогнище, ні про наукову істину, яку згодом привела до такої самої смерті *Джордано Бруно*»;

- «...в ранньому дитинстві перед едіповою стадією людина зазнає того, що *славний психоаналітик* прозиває дзеркальною стадією, тобто перш ніж ми пізнаємо тіло нашої матері і батька, ми відкриваємо власне тіло»;

- «На жаль, у нас не було *Декарта*... У Німеччині немає вашої традиції і розуму ясності, вона переповнена метафізичною імлою»;

- **видатних письменників та поетів** (Гете, Гемінґвей, Фромантен, Сервантес, Рільке, Елюар, Рембо):

- «Ніхто так глибоко не вивчив *homosentimentalis*, як *Сервантес*»;

- «кохання, щоб довести, що воно справжнє, прагне ухилитися від глузду, не зазнавати ніякої міри, вийти за межі правдоподібності, обернутися «бурхливими поривами пристрасті» (не забуваймо *Елюара*!), інакше мовлячи, стати несамовитим!»;

- «*Гемінґвей* та *Гете* поволі віддалялися стежками у позасвітті, а ви, либонь, питаєте, чому мені спало на думку звести до купи оцих двох авторів. Хіба можна уявити більш несхожих людей?»;

- **політичних діячів** (Наполеон, Ленін, Маркс, Муссоліні, Гітлер, Франсуа Міттеран, Ніксон):

- «...зображення *Леніна*, на які ви усюди натрапляєте...»;

- «Років зо сто тому марксистки в Росії об'єднувалися в невеличкі таємні гуртки, де вивчали *Марксів*"Маніфест"»;

- «...коли журналісти Карл Бернштайн і Боб Вудвард своїми запитаннями викрити недобру поведінку *Ніксона* під час перевиборчої кампанії, спершу змусивши наймогутнішого на планеті чоловіка вдатися до публічної брехні...»;

- «Німеччина – це вагнерівська музика, а ми знаємо, хто був найбільшим шанувальником Вагнера, – *Гітлер!*»;

- «З-поміж усіх державних діячів нашого часу безсмертям найдужче цікавився *Франсуа Міттеран*»;

- «Находила смерть, а разом з нею і безсмертя (адже, як я казав, смерть і безсмертя – нерозлучна пара, краща, ніж *Маркс із Енгельсом*...»;

- **музикантів та композиторів** (Вагнер, Шопен, Бах, Бетховен, Малер):

- «Я б ліпше помер би під хихотіння і веселощі, ніж під звуки "Похоронного маршу" *Шопена*»;

- «Посеред того гуркоту раптово заграла fuga *Баха*, яку виконували на піаніно десь на неймовірній височині, аж здавалося, ніби вона впала зі самісінького неба»;

- «Лора глибоко і щиро любила музику; в її любові до *Малера* я бачу справжній сенс: *Малер* – останній великий композитор, що ще наївно і прямо звертався до *homosentimentalis*».

Звертаючись до історичних постатей, М. Кундера як представник постмодерністської літературної парадигми не намагається відновити минуле, а «оживлює» його в сучасності, вступаючи в дискусію зі своїми попередниками. Звідси нова інтерпретація відомих фактів, використання як історичних цитат, що насправді не належали мовцям, або вживання їх в дещо зміненому вигляді, завдяки чому читач втягується до гри й починає оцінювати факти під іншим кутом зору. Завдяки тотальному принципу гри, інтертекстуальності, іронії тощо в романі М. Кундери відбувається міксування часових площин, мов, культур, реальних фактів та вимислу, що призводить до руйнації читацьких стереотипів та спонукає до пошуку відповідей на поставлені питання.

Мета автора – продемонструвати інтелектуальному, допитливому читачеві світогляд класиків, їхні цінності та концепції у порівнянні з нашим сьогоденням. М. Кундера задається питанням: що означало поняття «сенс» та «безсмертя» для Гете у XVIII столітті чи для Гемінгвея у XX, а що для нас зараз? В експериментальній формі письменник порівнює гуманістичні ідеї класичної доби й нашого часу, надаючи читачеві можливість робити висновки самостійно.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кундера М. Безсмертя / з франц. переклав Л. Кононович. Львів: Видавництво Старого Лева, 2021. 360 с.
2. Літературознавчий словник-довідник. Київ: ВЦ Академія, 1997. 752 с.
3. Переломова О. С. Лінгвокультурні коди інтертекстуальності українського художнього дискурсу: діахронічний аспект: Монографія. Суми: Вид-во СумДУ, 2008. 208 с.

*Молчанова Таїсія Володимирівна, магістрантка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Архіпова Ірина Михайлівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ВИСНОВОК ЛІТЕРАТУРНОГО ТВОРУ ЯК СТРОЙОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Послідовність викладу змісту літературного твору реалізується через його композиційно-тематичні елементи, що мають фіксоване положення в тексті – початок – середина – кінець. Ця трикомпонентна модель тексту об'єктивно відбиває його композицію, що розуміється в нашому дослідженні як єдність внутрішньої структури змісту та зовнішнього членування тексту на частини. При цьому змістовні та формальні елементи виявляються органічно об'єднаними в текстових блоках, подібність яких проявляється у виконанні спільної для них завдання текстобудови, а відмінність пояснюється специфікою виконання цього завдання, що визначається положенням у текстовій послідовності.

Специфіка заключного сегмента тексту в тому, що саме завдяки йому відбувається експлікація головної ідеї твору, оскільки концептуальність тексту пов'язана з його закінченістю і реалізується з опорою на заключний сегмент. Крім цього, заключний сегмент виконує делімітативну функцію, внаслідок чого виявляється в сильній позиції.

Аналіз композиційно-тематичної та функціонально-стилістичної ролі заключного абзацу ми проводимо в рамках теорії диктеми, що розробляється в роботах М. Я. Блоха та його послідовників.

Заключний абзац може бути диктемою-резюме, що не перетинається безпосередньо з фабулою художнього твору. Абзаци-резюме цього типу наближаються за змістом до термінів логіко-філософської системи, оскільки вони повністю відходять від конкретних картин і персонажів і образною мовою роблять висновок онтологічного характеру, по відношенню до якого конкретні долі людей та події, що трапилися з ними, набувають значення яскравої ілюстрації.

Диктеми-резюме синсемантичні, вони реалізують своє значення лише у складі всього тексту чи його великого фрагмента. Індикаторами синсемантики є такі слова, як: *all that, after all, those things* тощо.

У мовному відношенні такі диктеми є висловлюванням описуючого або оповідального характеру плану автора-оповідача; дієслова-присудки вживаються у реальному часі, носять узагальнюючий, позачасовий характер. Наприклад, абзац-резюме з оповідання Р. Warung “John Price’s Bar of Steel”: *Fame is a product of accident, so is infamy* [2].

В оповіданні описується життя засланців каторжан в Австралії. Документальний стиль оповідання, запровадження справжніх історичних персонажів надають правдивості зображеному. З публіцистичною пристрасною автор звинувачує громадську систему (слово “Система” дається автором із великої літери), яка безжально калічить душі та людей і зводить їх до становища тварин. Каторжанин Данкен був незаконно звинувачений у зберіганні забороненого предмета а *bar of steel*, який був йому підкинутий. Речення резюмує абзац та пов’язане з темою оповідання опосередковано, паралелізмом відносин із сюжетом оповідання без безпосереднього зв’язку з його фабулою. Авторське резюме свідчить, що і «слава – справа випадку, і ганьба також».

Резюмуючі абзаци характеризуються не лише логічним змістом, а й досить високим ступенем стилістичної охарактеризованості, що є наслідком вживання різних мовних засобів, таких як інверсія, оксюморон – *they (the dead) sip at the unsugared black; they stay* та ін.

Іншими словами, стилізація фінальних резюмуючих диктем сильна. Домінуючими мовними типами даних абзаци є прості та складносурядні речення з дієсловами-присудками в теперішньому часі.

Заключний абзац типу «розв’язка» є формальним завершенням художнього твору. Наведемо приклад заключного фрагменту з оповідання D. H. Lawrence “The Prussian officer”:

He died in the hospital at night, without having seen again.

The doctors saw the bruises on his legs, behind, and were silent.

The bodies of the two men lay together, side by side, in the mortuary, the one white and slender, but laid rigidly at rest, the other looking as if every moment it must rouse into life again, so young and unused, from a slumber [1, с. 29].

Структура цього оповідання має чітку завершеність, єдину психологічну і фабульну розв’язку: смерть основних персонажів виключає можливість подальшого продовження розповіді. Щоб виявити роль фінального абзаци, необхідно розглянути його на тлі всього тексту. Реалізація основної теми оповідання ґрунтується на протиставленні головних персонажів оповідання – прусського офіцера та його денщика. Офіцер увібрав у себе всі гірші риси, це військовий манекен, байдужий чоловік, гвинтик прусської військової машини, цілком зосереджений на собі і на тому, щоб його денщик і підлеглі ставилися до нього з трепетом, страхом. На противагу офіцеру його денщик, молодий сільський хлопець, неспроможний догодити офіцерові, бо у ньому прослизують

якісь особисті спонукання, прагнення, виявляються нормальні людські якості. Офіцер не може перетворити його на слухняний автомат і тому починає знущатися з нього. Змучений різного роду приниженнями та побоями, денщик душить офіцера та йде. Коли знаходять денщика, всі з жахом дивляться на його синці і рани.

Отже, темою оповідання є зображення нелюдності пруської військової машини, представником якої є офіцер, і протиставлення антагоністично налаштованого по відношенню до нього денщика (*the one white and slender... the other looking as if...*).

Усі три речення-диктеми поєднуються тематично, утворюючи гіпертему. Набір номенклатурних дескрипторів: *he, the bruises on his legs, the bodies of the two men, the one, the other* пов'язують ці абзаци і свідчать про їхню приналежність до одного тематичного поля. Усі три речення можна було б поєднати в одне. Проте автор, виходячи з семантико-експресивного завдання, виділяє кожне речення в окремий абзац.

Проаналізований нами матеріал свідчить про те, що абзац-речення є найважливішою диктемою та грає кардинальну роль у текстотворенні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Lawrence D.H. The Prussian officer and other stories. NY: Penguin books, 1978. 224 p.

2. Warung P. John Price's Bar of Steel. URL: <https://www.worldcat.org/title/john-prices-bar-of-steel/oclc/613269303> (дата звернення: 8.10.2022).

*Мохасін Лам'я Ях'я, магістрантка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Архіпова Ірина Михайлівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

КОМПОЗИЦІЙНА СТРУКТУРА АНГЛОМОВНОЇ НОВЕЛИ

Для сучасної лінгвістики одним із найцікавіших питань залишається вивчення композиційної структури та лексико-синтаксичних особливостей англомовної новели. Цей факт частково обґрунтовується тим, що новела як літературний жанр відрізняється глибоким підтекстом та психологізмом.

Робота над вивченням новели як жанру не втрачає своєї актуальності протягом тривалого. Одне з ранніх визначень трактує її як коротке оповідання у прозі [6]. Літературним попередником англомовної новели є ірландська сага.

Зміни у структурі та змісті новел мали систематичний поетапний характер. У період із XV–XVIII ст. вони були вставним текстом у трьох іпостасях. XIX ст. пов'язані з зануренням новели в психологізм, деталізацією

рис особистості персонажів. Найбільш пізній період ХХ-ХХІ ст. історія новели пов'язані з проявом полижанровости.

У лінгвістиці прийнято виділяти три причини виникнення інтересу до вивчення новели як літературного жанру. Перша пов'язана із синхронічним та діахронічним поширенням новели протягом тривалого історичного періоду часу. Друга причина зумовлена малим форматом жанру. Третя причина зумовлена наявністю можливості виявлення досить чітких критеріїв опису наративу та оповідальних жанрів в силу особливостей їх сюжетної концентрації та оповідальних ядер, так само як і композиційної суворості та високої структурованості тексту оповідання [3].

Жанрово-стилістична особливість англomовної новели проявляється в гостроті та лаконічності сюжету, наявності чіткої авторської позиції стосовно персонажів оповіді, наявності трьох і більше дійових осіб, наявності парадоксу, динамізі подій тощо. [2]. З позиції структурного оформлення новела нерідко дорівнює літературі до короткого розповіді. Але важлива відмінність все ж таки полягає в централізації уваги навколо головного персонажа [5].

Зміни у структурному та змістовному аспектах англomовної новели пов'язані із соціально-економічною ситуацією в англomовних країнах зокрема та у світі в цілому. Одним із найперших і найяскравіших прикладів новели є збірка «Кентерберійські оповідання» (1972 р.), написана Дж. Чосером. Різкий стрибок у розвитку літературних творів даного жанру пов'язані з періодом ХVІІІ ст. та обґрунтований появою друкарських машинок. Англomовні новели у ХІХ ст. почали набувати рис, властиві для сучасних творів даного жанру. Серед найвидатніших письменників того періоду були Т. Харді, О. Вайльд, А. Д. Моррісон та ін. У їхній творчості знайшли своє відображення найбільш актуальні соціальні проблеми та питання.

Композиція тексту новели є важливою умовою структурної організації оповідання. Вона відповідає за будову частин тексту, їх співвідношення, взаємне розташування, членування на смислові елементи, вивчення ступеня та характеру виразності елементів тексту, порядок прямування частин тексту [7]. Найбільше психоемоційне напруження новели проявляється в її кінці. Б. В. Томашевський виділяв шість особливостей новели: наявність простоти фабули, значна роль казкового моменту, можливість поділу частини безфабульної новели, тверда кінцівка, циклізація [4].

У тексті англomовної новели прийнято виділяти низку стадій, які забезпечують поступовий логічний розвиток сюжетної лінії. Перша стадія – зав'язка, друга – розвиток сюжету, третя – кульмінація, четверта – спад напруги, п'ята – розв'язка. Сюжет новели з елементами детектива чи трилера підпорядковується кривою Фіхте, відповідно до якої елементи оповідання поєднуються з експозицією, відбувається періодичне напруження пристрастей та різка розв'язка [8].

У тексті новели значне місце приділяється засобам виразності, які забезпечують чіткість, барвистість та коректність сприйняття сюжету. Вони можуть зустрічатися на фонетичному, лексичному та синтаксичному рівнях.

Перші ґрунтуються на специфіці гри звуків, зміні наголосу, інтонації. Другі включають до свого складу стежки, постаті мови, неологізми, аргі тощо. До третіх відносяться переважно зміни в граматичних конструкціях, ненормативному використанні розділових знаків і т.д.

Найчастіше у текстах новел зустрічаються приклади лексико-синтаксичних засобів створення виразності. Вони ґрунтуються на особливій синтаксичній, лексико-синтаксичній організації мовного висловлювання, синтаксичному зв'язку між висловлюваннями, особливому застосуванні синтаксичних значень [1]. Функціональний потенціал подібних одиниць мови пов'язаний із прагненням посилити ефект представленого тексту, передати настрої автора, стилістично наголосити на ідейному змісті тощо.

Таким чином, можна зробити висновок, що новела є особливим літературним жанром, що значним чином відрізняється від інших варіантів оповідання. Її структура зумовлена строгими межами та лексико-стилістичними вимогами, які пред'являються тексту. Недотримання умов композиційної структури та лексико-синтаксичних особливостей англійської новели веде до її деструктуризації. Характер і стилістичне забарвлення мовних одиниць, що використовуються для відтворення сюжету та описи персонажів, визначаються деталями та смисловим навантаженням оповідання, що забезпечує підсумковий літературний продукт.

ЛІТЕРАТУРА

1. Банина Н.В. Основы теории и практики стилистики английского языка. М.: Финансовый университет, 2017. 136 с.
2. Жуковец В. В. Лексико-стилистические особенности малой прозы Геляна. Минск, 2022. 228 с.
3. Лебедева О. В. Поэтика английской вставной новеллы XVIII века (на материале произведений Г. Филдинга, Т. Смоллетта, Л. Стерна). *Вестник Челябинского государственного университета. Филология. Искусствоведение*. Вып. 76. №10 (301). Челябинск, 2013. С. 54–58.
4. Томашевский Б. В. Теория литературы. Поэтика. М: Аспект Пресс, 2002. 334 с.
5. Mambol N. A brief history of English novels. *Literary Theoty and Criticism*. 2020. 20 p.
6. Scott A. Current Literary Terms. L., 1965. Pp. 256–286.
7. Кожин М. М. Стилистический энциклопедический словарь русского языка. М.: Флинта, Наука, 2003. – URL: https://stylistics.academic.ru/61/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%BE%D0%B7%D0%B8%D1%86%D0%B8%D1%8F_%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%D0%B0 (дата звернення: 17.10.2022).
8. Danahy K. Structure in Literature: Types and Examples. Study.com. 2021. URL: <https://study.com/learn/lesson/structure-types-examples.html> (дата звернення: 10.10.2022).

*Сафонов Олександр Олександрович, магістрант;
наук. керівник – доктор філол. наук, проф. Комаров Сергій Анатолійович,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ЕСТЕТИКА «ДОБИ ДЖАЗУ» В РОМАНІ Ф. С. ФІЦДЖЕРАЛЬДА «ПРЕКРАСНІ Й ПРИРЕЧЕНІ»

Творчість Френсіса Скотта Фіцджеральда (1896-1940) є показовим виявом основних тенденцій розвитку в літературі США 1920-х років. Саме завдяки Ф. С. Фіцджеральду, а також Е. Хемінгуею, В. Фолкнеру та деяким іншим письменникам, які розпочинали свою діяльність у цей час, американська словесність перестає сприйматися як периферійна і набуває популярності в усьому світі.

Ф. С. Фіцджеральд є автором терміну «доба джазу» (Jazz Age), яке стали застосовувати в Америці до періоду від закінчення Першої світової війни до початку Великої Депресії. В есе «Echoes of the Jazz Age» (1931) письменник докладно описує еволюцію цього поняття: «The word jazz in its progress toward respectability has meant first sex, then dancing, then music. It is associated with a state of nervous stimulation, not unlike that of big cities behind the lines of a war. To many English the War still goes on because all the forces that menace them are still active – Wherefore eat, drink and be merry, for tomorrow we die» [3]. Це словосполучення стало означати епоху, в основі якої знаходиться жага життя, гедонізм («A whole race going hedonistic, deciding on pleasure [3]) і, водночас, відчуття розпаду довоєнного світу, втрати зв'язку часів, виникнення прірви між різними поколіннями. «Доба джазу» відображала «карнавальний» образ життя і зв'язок з війною та «втраченим поколінням». Фактично вся творчість Ф. С. Фіцджеральда, принаймні до середини 1930-х (включаючи його останній завершений роман «Ніч лагідна» (Tender Is the Night, 1934)), присвячена цій епосі, описує її атмосферу та світовідчуття й образ життя її представників. Звісно, найвідомішим романом автора, який і вважають ілюстрацією, художнім символом «доби джазу», є «Великий Гетсбі» (The Great Gatsby, 1925). Але до нього прозаїком було написано багато оповідань і два романи, які також показують цю епоху в усій її різноплановості, барвистості та неоднозначності: «По цей бік раю» (This Side of Paradise, 1920) та «Прекрасні й приречені» (The Beautiful and Damned, 1922). Дослідженню втілення естетики «доби джазу» в другому романі письменника присвячена пропонована стаття.

Початково роман «Прекрасні й приречені» мав назву «Політ ракети», що в образній формі розкривало побудову сюжету книги [1]. Доля її героїв – молодого нью-йоркського денді Ентоні Петча та його красуні дружини Глорії Гілберт – подібна до польоту запаленої ракети. Злетівши в повітря, вона спочатку горить яскравим полум'ям, але поступово її вогні тухнуть, і сама ракета гасне і зникає з виду задовго до свого приземлення.

У романі, дія якого розпочинається ще до війни – у 1913 році та охоплює вісім років, представлено життя Ентоні Петча, єдиного спадкоємця свого багатого діда, мільйонера Адама Петча. Ентоні закінчив Гарвард і пару років прожив у Європі. Повернувшись до Америки, він замислює книгу з історії папства епохи Ренесансу. Але задум залишається задумом, а поки йде час, Ентоні самовіддано віддається захоплюючому неробству. Познайомившись із красунею Глорією Гілберт, молода людина закохується в неї. Після весілля він, як і раніше, продовжує жити виключно заради власного задоволення в атмосфері бурхливих та бездумних розваг. Зрештою дід героя, який несподівано став свідком одного з прийомів онука та його дружини, що перейшов у п'яний бешкет, позбавляє його спадщини, заповівши все своє майно відданому секретареві. Незабаром старий Петч вмирає. Ентоні порушує судовий позов в надії повернути спадщину. Поки рік за роком тягнеться судовий розгляд, Ентоні та Глорія, втративши гроші, опускаються все нижче у суспільному і матеріальному статусі. Ентоні, не здатний працювати, починає пити. Кохання героїв поступово меркне, вони доходять думки, що в них немає ніякого майбутнього. І раптом, коли все вже ніби втрачено, Ентоні дізнається, що він виграв позов і став власником величезного статку. Такий, багато у чому іронічний, фінал роману «Прекрасні й приречені».

Ф. С. Фіцджеральд щедро наділяє свого героя різноманітними перевагами. Він вродливий, розумний, непогано освічений. Спочатку Ентоні постає, безумовно, привабливим, більш порядним і благородним за оточуючих його людей, в тому числі друзів, і завдяки підтримці старого Петча у нього більше можливостей досягти бажаного в житті. Але в тому і полягає трагедія Ентоні, що в нього немає жодних бажань, що він не бачить жодної мети, гідної застосування своїх сил. Це насамперед і губить його як особистість.

З розвитком сюжету перед Ентоні відкриваються три життєві шляхи, кожен із яких однаково йому неприйнятний. Герой «Прекрасних й приречених» відкидає навіть саму думку про політичну кар'єру. Світ політики з його демагогією та цинізмом вже давно скомпрометував себе в очах «втраченого покоління». Думка про кар'єру бізнесмена викликає у Ентоні не меншу відразу. Його відштовхує сама ідея матеріального процвітання, якій люди присвячують усе життя, виключивши з неї духовні інтереси. Практичне ж зіткнення Ентоні зі світом бізнесу (одного разу він таки намагається почати працювати) схоже на фарс, і фарсовим провалом воно і закінчується. І третій шлях – це літературна творчість, спроби зайнятися якою теж невдалі. Йому бракує таланту та переконаності у своєму покликанні. Зрештою герой обирає шлях бездіяльності, гедонізму та відмови від пошуків будь-яких духовних ідеалів.

Фактично «програмною» для життя Ентоні та Глорії виступає фраза, яку автор вкладає у уста жінки: «А я гадаю, що одну науку ми можемо взяти від життя, – ...що немає жодної науки, яку ми можемо взяти від життя» [2, с. 208]. Цей парадокс і являє собою основу філософії героїв книги. Життя не може нічому навчити, бо воно саме позбавлене будь-якого змісту, а людське

існування не має мети. Цілком закономірно, що такий скепсис приводить героя в глухий кут. Позбавлений грошей, які б надавали можливості ні про що не думати і нічого не робити, герой деградує, залишаючись, в той самий час, вірним ідеї «безглуздості життя».

Гіркою іронією сповнений фінал роману. Отримавши зрештою таку жадану спадщину, герой відчуває себе нібито «переможцем»: «У його очах стояли сльози перемоги, а голос тремтів, коли він шепотів до себе: “Я їм показав... Це була тяжка боротьба, але я не здався, я переміг...”» [2, с. 361]. Насправді довгоочікувані гроші старого Петча вже не зможуть відродити кохання героїв, їх жагу до життя. Це «везіння» може сприйматися тільки як останнє глузування долі. Стає зрозумілими слова, які якимось промовив Ентоні (вони винесені і в епіграф роману): «Переможець належить трофеям» [2, с. 3].

Зауважимо, що хоча в романі «Прекрасні й приречені» описується доба війни (дія розпочинається навіть до її початку), фактично змальована атмосфера, образ життя та світовідчуття 1920-х. У цьому виявляється певний анахронізм художнього світу роману, який був введений автором навмисно. Ф. С. Фіцджеральд дуже докладно описує розваги своїх героїв, їх пусте проведення часу, марнотратство життя. Неодноразово в тексті книги виникають слова «карнавал» та «джаз», які стало прикметами епохи. «Він повільно пробирався крізь метушливий нічний натовп Тайм-скверу, перегони колісниць і тисячі їхніх прихильників робили вулицю дивно красивою, світлою і чимось схожою на карнавал. Обличчя вихором кружляли довкола нього, калейдоскоп дівчат, страшних, як гріх – занадто повних, занадто худорлявих, але вони пливли осіннім повітрям на крилах власних теплих і пристрасних зітхань, пролитих у ніч. Хоча, попри їхню вульгарність, вони вдалися йому примарно і невловно таємничими» [2, с. 23] – так автор описує атмосферу нічного міста і відчуття героєм його краси, незважаючи на метушню і вульгарність. Або: «Я дорослішав і опинився на землі джазу; одразу збентеження заповонило мене. ...я зодягнув себе у свій непроникний скептицизм і вирішив, що моя освіта закінчилась. Але було вже занадто пізно. ...Я проміняв боротьбу з любов'ю на боротьбу з самотністю, боротьбу проти життя на боротьбу зі смертю» [2, с. 207], – розлогі (це тільки невеликий фрагмент) філософування Річарда Кермела, друга Ентоні, яскраво передають сутність епохи, яка стала предметом дослідження у романі.

Отже, у романі «Прекрасні й приречені» Ф. С. Фіцджеральд докладно та своєрідно втілює естетику «доби джазу», показуючи різні сторони епохи, стверджуючи думку про згубність марнотратства життя, яким одержимі його персонажі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горбунов А. Н. Романы Френсиса Скотта Фитцджеральда. М.: Наука, 1974. 150 с.
2. Фіцджеральд Ф. С. Прекрасні й приречені. Харків: Фоліо, 2018. 364 с.
3. Fitzgerald F. Scott. Echoes of the Jazz Age. URL: <http://www.fitzgerald.narod.ru/crackup/056e-eho.html> (дата звернення: 12.10.2022).

*Сисойкін Владислав Андрійович, студент;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Богдан Валерій Володимирович,
Бердянський державний педагогічний університет*

ФУНКЦІОНАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ ПАРЦЕЛЬОВАНИХ РЕЧЕНЬ У РОМАНІ ДЖОНА ГРІШЕМА «СІРА ГОРА»

Сучасний стан розвитку синтаксичної науки характеризується пильною увагою до синтаксичних одиниць, які виходять за межі одного речення. Адже ще в середині ХХ століття лінгвісти відзначали активізацію синтаксичних процесів у мові, породжених проникненням розмовної мови в письмову і, відповідно, часте використання авторами в своїх творах складних синтаксичних одиниць, що не могло не привернути увагу науковців до їхнього дослідження. Однією з таких одиниць є парцельоване речення. У процесі вивчення парцеляції вчені висловлювали різні погляди на її природу та функціонування, а з ряду питань дискусія триває й донині [1; 2; 4; 5].

Актуальність роботи полягає в необхідності продовження комплексного аналізу явища парцеляції в номінативно-комунікативній системі координат, оскільки, незважаючи на міцні, давно завойовані парцеляцією позиції в художній прозі, її особливості та стилістичні функції ще вивчені недостатньо добре, а творчість Джона Грішема з точки зору особливостей вживання ним парцельованих речень практично не розглядалась.

Метою роботи є дослідження прагматичних функцій, виконуваних парцелятами (залежними частинами) парцельованого речення (ПР) у діалогічних і монологічних текстових уривках творів Д. Грішема, на прикладі роману «Сіра гора».

Відображення філософської та естетичної концепції автора залежить від багатьох чинників: жанру, теми, характеру зображуваного, а також від структури самого висловлювання і тих стилістичних функцій, які йому властиві. У прозі ХХ-ХХІ століть спостерігаються дві протилежні тенденції: зняття чітких розділів між синтаксичними одиницями та роздрібнення синтаксичних одиниць на пунктуаційно відокремлені частини. Саме бажання уникнути перенасичення структури речення, прагнення зробити речення коротшим, бажання наблизити письмову літературну мову до живої розмовної спонукає авторів до все частішого використання ПР, складові частини яких об'єднані в єдине структурно-комунікативне ціле [3]. У багатьох письменників реалістичні тенденції проявляються в намаганні збагатити свою мову особливими синтаксичними формами, властивими живому розмовному мовленню. Завдяки своїм багатим структурним і стилістичним особливостям ПР є невід'ємною частиною сучасної американської прози.

З погляду виконуваних функцій, ПР – це стилістичний прийом. Як показують дослідження, ПР володіють практично необмеженими стилістичними можливостями та можуть виконувати такі узуальні стилістичні функції: оцінно-характерологічну, описово-психологічну, коментувальну, деталізувальну, емоційно-посилювальну та резюмувальну [1; 5].

Будучи засобом художньо-образотворчої експресії, ПР може виконувати за задумом автора також низку інших (оказіональних) стилістичних завдань. Перш за все, слід виділити функцію рельєфного виділення й акцентуації комунікативно важливих ланок ПР, внесення нового рематичного акценту. У той же час, це не порушує структурно-комунікативної цілісності ПР і забезпечує інформаційну вагомість парцеляту (П):

1. *I can get you a job, he said. A real one*^{II}.

У даному прикладі парцелят (*A real one*) графічно виділяється у тексті крапкою, а в живому звучанні – «вагомою» паузою між базовим висловленням і відокремленою частиною (парцелятом). Тим самим увага співрозмовника акцентується на відокремленій частині, підкреслюючи її важливість у комунікативному аспекті.

ПР часто є одним із засобів екстенсифікації думки при збереженні компактної форми її вираження:

2. *The first thing you need to understand is that he's not all there, got a couple of screws loose. Maybe more*^{II}.

Парцелят цього (*Maybe more*) й інших прикладів набагато компактніший, ніж ціле речення. Розукрупнення речення на дві формально незалежні, але семантично єдині частини сприяє його кращому розумінню.

Виконуючи за задумом автора різні стилістичні завдання, ПР можуть у значній мірі ритмізувати текст, створюючи ефект евфонії – відчуття легкості при його проголошенні або сприйнятті:

3. *And, well, there is no easy way to say this, but our entire division is on the block. Cut*^{II}. *Eliminated*^{II}.

Досить часто зустрічаються ПР і наприкінці абзацу, де вони підводять підсумок, завершуючи мікротему. У цьому випадку ПР виступає в резюмувальній функції:

4. *At 5:00 p.m., Samantha received a long e-mail that included the names of ten nonprofits someone had deemed suitable for nonpaying internships by the battered and bruised souls suddenly furloughed by the world's largest law firm. Marsh keepsers in Lafayette, Louisiana*^{III}. *The Pittsburgh Women's Shelter*^{II2}. *Immigrant Initiative in Tampa*^{III3}. *Mountain Legal Aid Clinic in Brady, Virginia*^{II4}. *The Euthanasia Society of Greater Tucson*^{II5}. *A homeless organization in Louisville*^{II6}. *Lake Erie Defense Fund*^{II7}. *Andsoon*.

У цьому ПР – сім парцелятів і приєднана частина приєднувальної конструкції (*Andsoon*). Автором використовується прийом синтаксичного паралелізму; ритм тут забезпечує цілісність тексту, а також сприяє створенню особливого емоційного напруження.

Звичайно, наведені тут приклади не охоплюють усього різноманіття функцій ПР у романі Д. Грішема, які широко представлені в монологіях і діалогах персонажів, у їх внутрішньому мовленні. Нерідко вони набувають у тексті додаткових стилістичних функцій, за допомогою яких автор експресивно виражає свої думки, посилюючи тим самим свій прагматичний вплив на читача.

Потенційні можливості ПР як експресивного засобу безумовно великі та вимагають подальшого дослідження своїх стилістичних потенцій, а також відкривають перспективи у вивченні семантичних і прагматичних особливостей даного стилістичного прийому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Астапова Г. Н. О парцелляции как одном из стилистических приёмов экспрессивного синтаксиса. Сб. научн. трудов Моск. ГПИИЯ им. М. Тореца, 1972. Вып. 67. С. 28–32.

2. Богдан В. В. Синтактика, семантика, прагматика англомовних приєднувальних конструкцій і складних речень з підрядним зв'язком: монографія. Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2011. 263 с.

3. Ванников Ю. В. Существует ли присоединительная связь предложений? Тр. ун-та дружбы народов: Литературоведение и языкознание. 1965. Т. 8. Вып. 2. С. 163–183.

4. Дмитренко В. А., Богдан В. В. Проблема присоединения в английском языке языке. *Вісник Харківськ. держ. ун-ту. Сер. Романо-германська філологія.* 1999. № 424. С. 22–26.

5. Пустовар О. В. Номінативний і комунікативний аспекти парцеляції в сучасній німецькій мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Донецьк. 2006. 19 с.

*Супрунов Олександр Євгенович, магістрант;
наук. керівник – доктор філол. наук, проф. Марченко Тетяна Михайлівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

«ДЕВІД КОППЕРФІЛД» Ч. ДІККЕНСА ЯК «РОМАН ВИХОВАННЯ»

Тема дитинства, зростання та виховання особистості в творчості класика англійської літератури Чарльза Діккенса є однією з основних. Так чи інакше вона знаходить відображення в усіх романах письменника, починаючи з «Пригод Олівера Твіста» (*Oliver Twist, or The Parish Boy's Progress, 1837-1839*) та «Життя і пригод Ніколаса Нікльбі» (*The Life and Adventures of Nicholas Nickleby, 1838-1839*).

У книгах англійського митця реалізуються канони багатьох романних жанрів, популярних в літературі XIX століття, перш за все реалістичній. Один із них – це «роман виховання» (*Bildungsroman*), який виник ще за доби

Просвітництва і зараз, у ХХІ столітті, не втратив своєї актуальності. Модель цього жанру передбачає опис формування особистості головного героя твору, становлення його характеру, тому оповідь зазвичай починається з ранніх дитячих років і продовжується до зрілого віку, періоду входження героя у доросле життя. Життя героя, як правило, зображується циклічно. Автори намагаються представити аналіз причин, що зумовили формування людини, її розвиток у світі, який постійно розвивається, та всередині себе [3]. Метою пропонованого дослідження є розгляд роману Ч. Діккенса «Девід Копперфілд» (The Personal History, Adventures, Experience and Observation of David Copperfield the Younger of Blunderstone Rookery, 1849-1850) у ракурсі втілення жанрових домінант «роману виховання».

Роман «Девід Копперфілд» вважається певною мірою автобіографічним твором. Ч. Діккенс в цій книзі в образній формі розповідає історію власного дитинства, вказує на свої мрії та сподівання, які не здійснилися. Дослідники зауважують, що в образах і характерах героїв книги можна знайти багато кореляцій з особистістю самого письменника та людей з його оточення [2]. Окрім головного героя, прообразом якого став сам Діккенс, треба згадати постать Мікоубера, який нагадує батька автора – Джона Діккенса, або образ Дори, в якому передані спогади письменника про своє перше кохання – Мері Біднел та ін. Певні сюжетні ходи роману також співвідносяться з реальними подіями життя Ч. Діккенса.

Отже, головний герой «Девіда Копперфілда» зображений у процесі становлення – фактично від самого народження до зрілих років. Можна стверджувати, що в цій книзі наявні всі ознаки класичного «роману виховання». Цікавим є той факт, що життєвий шлях героя відтворюється не послідовно, а вибагливою грою його пам'яті – це надає оригінальності втілення жанрових констант. Пам'ять стає джерелом почуттів Девіда, відображає його складний внутрішній світ, що поглиблює психологізм роману.

Досвід життя героя у романі не тільки фіксується, але й піддається складному етичному аналізу, на основі якого у Копперфілда виникає розуміння природи добра і зла. Не викликає сумнівів, що Ч. Діккенс збагачує модель «роману виховання» рисами філософського твору. Це теж говорить на користь тези про новаторство автора у жанрі. Письменник, розкриваючи становлення особистості свого персонажа в контексті суспільних умов того часу, звертає увагу на вічні категорії людського буття: добро і зло, кохання і душевна близькість. Соціальне і внутрішнє життя романних героїв набуває типовості, хоча й через зображення індивідуального, конкретних людей.

Образи героїв роману, не тільки головного, показують читачу складну взаємодію соціального та особистісного. Важливим компонентом середовища, в якому зростають Девід та його однолітки, інші представники його покоління, є система освіти, яка панувала в Англії першої половини ХІХ століття. Письменником проводиться думка про те, що вплив виховання в освітніх закладах може бути згубним для дитини, адже персонажі страждають, вони, обділені увагою, позбавлені турботи. Ч. Діккенс показує дві школи, в яких

навчався Девід. Керівником першої був Крікль, в іншій – доктор Стронг. Представлений опис другого у сприйнятті Копперфілда під час першої зустрічі промовляє сам за себе, вказує на характер персонажу: «Доктор Стронг був, як мені здалося, майже такий же іржавий, як високі залізні перила і ворота перед будинком, і такий само огрядний і важкий, як великі кам'яні урни, що стояли на верхівках цегляного муру довкола будинку на однаковій відстані одна від одної... Доктор Стронг звернув на мене свої безбарвні очі, які нагадали мені давно забуту сліпу шкапу, що блукала серед могил на кладовищі в Блендерстоні. Він сказав, що йому приємно мене бачити, і простяг мені свою руку, з якою я зовсім не знав, що робити, бо вона нічого не робила сама» [1, с. 116]. Методи виховання, за тим, як їх показує прозаїк, в обидвох школах однаково жорстокі та аморальні.

Цим вихователям автор протиставляє Бетсі Тротвуд, яка намагалася зробити хлопчика добрим і відкритим, аби він став корисним суспільству. Також, вагому роль у формуванні особистості Девіда зіграло спілкування з люблячою нянею Пеготті. Дитинство героя до того, як він покинув рідний дім, було радісним. Він ріс чуйною, чутливою дитиною – саме таким він приходить до рибальської родини Пеготті. Душі простих людей не стали грубими і жорстокими через небезпечне і суворе життя. Вони завжди готові допомогти людині, яка потрапляє в біду – так сталося, зокрема, з Девідом, коли помирає його матір. Те, що на початку життєвого шляху Копперфілда траплялося багато гарних людей, є особливо важливим для становлення його особистості. Хоча, з іншого боку, він постійно зіткнувся з несправедливістю й жорстокістю. Перше усвідомлення того, що світ неідеальний і в ньому є не тільки добрі люди, прийшло з появою в його житті містера Мердстона, за якого вийшла заміж його матір. Він не дозволяв хлопчику грати з однолітками, карав за непослух, в тому числі і тілесно. Саме він відправляє Девіда до пансіону Крікля.

Неабиякий вплив на характер Копперфілда зробило спілкування з друзями. Першим з них став юний аристократ Стірфорс, в якому поєднувалися такі риси, благородство, самовпевненість, сміливість, цинізм та безцеремонність. В дитинстві Девід не до кінця розуміє непорядність поведінки Стірфорса, який, подорослішавши, зраджує свого вчителя Мелла, звабив і кинув просту дівчину. Інший друг – Томмі Тредльс, добрий та життєрадісний. Він здатний поступитися другові всім, що має, аби втішити. В житті він самостійно досягне успіху та з радістю буде піклуватися про багаточисельну родину своєї дружини. За вчинками цих протилежних за натурою героїв у дитинстві та юності можна визначити основу їх майбутнього. Еволюцію образів Стірфорса та Тредльса також можна розглядати як ілюстрацію теми виховання особистості.

Ще одним другом Девіда стає донька юриста Вікфілда Агнес. Дівчина підтримує його в життєвих випробуваннях своїм спокоем, розумністю та добротою. Але саме в будинку Вікфілдів він зустрічає лицемірного та підступного Урію Гіпа, головного антагоніста роману. Той ненавидів Копперфілда за спротив злу і насильству. Поступово м'який та довірливий

Девід усвідомлює, що зі злом потрібно боротися. Герой виріс чесною людиною, яка завжди готова протистояти злу та допомагати нужденним людям – в цьому велика заслуга людей, які його оточували. Незважаючи на труднощі, Копперфілд зумів зберегти віру в добро та справедливість. Він завжди пам'ятав, що в найважчі часи йому допомагали прості люди.

Враховуючи той фактор, що роман являє собою спогади героя про своє життя, зауважимо, що він оцінює багато подій по-іншому, не так, як би їх сприйняв хлопчик та підліток. Але в романній оповіді відчувається і ставлення талановитої й спостережливої дитини, яка змогла багато зрозуміти. Автор показує, що Девід вже в дитинстві вчився відрізняти зло від добра, захищати останнє, при цьому тверезо оцінюючи власні сили.

Втілюючи в образі Девіда Копперфілда риси власного характеру, Ч. Діккенс акцентує і аспект самовиховання. Фактично, в образі героя книги представлений тип людини, яка «сама себе зробила». Ось як в одному з епізодів твору оповідач описує спрямованість на те, щоб досягти чогось у своєму житті: «Я додам лише дещо до того, що вже писав про свою наполегливість у той період мого життя, про терплячість і безнастанну енергію, які в той час почали визрівати в мені і які, наскільки можу судити про себе, складають єдину міцну сторону в моєму характері, якщо в мене є хоч одна; додам лише, що в цій енергії і наполегливості знайшов я джерело мого успіху. ...я ніколи не міг би досягти того, чого досяг, якби не при звичаївся до пунктуальності, порядку та дбайливості, якби не вирішив зосереджувати всі свої думки лише на одному предметі водночас» [1, с. 449]. Автор на пряму демонструє автобіографічне начало, яке ґрунтується на його таланті. Це також виступає одним з чинників формування характеру.

Підводячи підсумки, зауважимо, що Ч. Діккенс у книзі «Девід Копперфілд» пропонує оригінальний підхід до відтворення жанрових ознак «роману виховання». Використовуючи форму спогадів-сповіді, він збагатив канон цього жанру рисами філософського та соціально-психологічного роману.

ЛІТЕРАТУРА

1. Діккенс Ч. Девід Копперфілд. Київ: Книголав, 2018. 624 с.
2. Камардина Ю. С. Тема виховання в романе Ч. Діккенса «Жизнь и приключения Дэвида Копперфилда». *Вестник Челябинского государственного педагогического университета*. 2015. № 9. С. 142–145. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/tema-vozpitaniya-v-romane-ch-dikkensa-zhizn-i-priklyucheniya-devida-kopperfilda> (дата звернення: 03.11.2022).
3. Махмудова Н. А. Своеобразие жанра романа воспитания в творчестве Чарльза Диккенса. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. № 3 (7) 2010. № 3 (7). С. 106–110.

*Ткачова Олександра Сергіївна, магістрантка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Пожидаєва Надія Петрівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ЕМОТИВНІ МОВНІ ОДИНИЦІ ПРИ ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНОМУ АНАЛІЗІ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Дослідження дискурсу є одним із найбільш актуальних напрямків сучасного вітчизняного та зарубіжного мовознавства. Характерною рисою досліджень у цій галузі є двобічна направленість вектора наукового аналізу в кореляції «дискурс-особистість», коли через дискурс пізнається мовна особистість, і навпаки – через мовну особистість вивчається дискурс – мова в дії, у функціонуванні.

Аналіз емотивного дискурсу передбачає розгляд як лінгвістичних, так і екстралінгвістичних компонентів. До лінгвістичних компонентів емотивного дискурсу належать емотивні конструкції, емотивна лексика, мовні звороти, відповідне емотивно-просодичне оформлення. До екстралінгвістичних компонентів входять емоційна предметна ситуація (зокрема, національно-культурний компонент) і емоційна комунікативна ситуація, під якою розуміємо емоційну пресупозицію, емоційні наміри комунікантів та їх загальний емоційний настрій. Аналіз емотивного дискурсу передбачає розгляд як його лінгвістичних, так і екстралінгвістичних компонентів. До лінгвістичних компонентів емотивного дискурсу належать емотивна лексика, мовні звороти, емотивні конструкції, відповідне емотивно-просодичне оформлення. Екстралінгвістичні компоненти включають емоційну предметну ситуацію (у тому числі національно-культурний компонент) і емоційну комунікативну ситуацію, під якою розуміємо емоційну пресупозицію, емоційні наміри комунікантів та їхній загальний емоційний настрій.

Дослідження емотивного дискурсу безпосередньо пов'язане з характерними особливостями емотивної лексики, висока «щільність» якої виступає його специфічною ознакою.

Незважаючи на те, що у мові наявні широкі можливості для вираження емоційного стану людини, мовець у реальній комунікації використовує невеликий обсяг емотивної лексики, яку він пристосовує для реалізації різноманітних інтенцій. Повторюваність комплексу емоцій, що переживає людина, зумовлюється прототиповими ситуаціями їх виникнення. Це, в свою чергу, відбивається на виборі емотивних мовних засобів, який також стає автоматичним, набуваючи такого вигляду: стимул-реакція.

Для емотивної лексики, у зв'язку з дифузністю її семантики, характерним є явище емоційно-оцінної енантіосемії. Суть цього феномену полягає в тому, що в різних контекстах емотивна лексика набуває прямо протилежного значення. Особливо тенденцію до енантіосемії виявляють вигуки. Зважаючи на недискретний характер їхньої семантики, вони здатні виражати широкий спектр

емоцій позитивної і негативної спрямованості. Це відображається в словникових дефініціях, в яких перераховуються різні емоції [5, с. 204].

Ще однією особливістю емотивної лексики є переважання в мовленні слів з негативною емотивною семантикою. «Емоційно навантажені слова негативного змісту зустрічаються в мовленні набагато частіше, ніж позитивні» [3]. Така асиметричність має психологічне пояснення: негативні аспекти буття людини сприймаються нею набагато гостріше, ніж ті, які є нормальними, нормальними, а звідси й менш емоціогенними, і негативні події викликають відповідну реакцію з боку оточення [3].

Мовні засоби задають певний характер спілкування: дружній, спрямований на співпрацю, або напружений, спрямований на конфронтацію. Прагнення соціального схвалення спонукає мовця виступати в ролі приємного співрозмовника і тим самим принести задоволення собі та адресатові. Позитивні емоції, що виникають унаслідок задоволення, полегшують взаємодію людей і стимулюють спілкування. Емотивна лексика, більша частина якої належить розмовній мові, виступає своєрідним показником міжособистісних відносин комунікантів. Вона виступає маркером або дружніх, неформальних відносин, що існують між співрозмовниками, та непримусової обстановки, або проявом неповаги й нехтування до адресата мовлення. Вживання грубої просторічної лексики, експлетивів може бути орієнтовано на нав'язування конфліктного спілкування.

Характер вживання емотивної лексики дозволяє створити портрет мовця як мовної особистості. Надаючи перевагу тому чи іншому мовному засобу вираження емоцій, надмірно вживаючи чи, навпаки, уникаючи емотивної лексики, мовець тим самим створює свій мовленнєвий імідж. Той факт, що емоційна напруга мовної особистості перешкоджає свідомому підходу до вибору мовного матеріалу, не означає, що її мовлення не дозволить «реконструювати» її образ і не буде служити їй самохарактеристикою. Слід зазначити, що мовленнєвий імідж може створюватися в результаті як цілеспрямованих зусиль мовної особистості, так і актуалізуватися для оточуючих мимо волі самого суб'єкта мовлення.

Емоційна комунікація підтверджує справедливість думки А. Л. Смушкова, що «за кожним текстом стоїть мовна особистість, яка володіє мовною системою» [4]. Саме в стані емоційного збудження, у спонтанному та неконтрольованому мовленні, мовна особистість проявляється повною мірою: її бачення світу, ціннісні орієнтири, уявлення про доречність / недоречність мовних засобів. Ніби вона скидає маску.

Значним фактором емотивного дискурсу є фактор адресата. Мовна особистість, виражаючи свій емоційний стан, неодмінно має враховувати соціальний статус реципієнта повідомлення, його вік, психологічні особливості (характер, темперамент тощо), рівень комунікативної компетенції, ступінь близькості їх стосунків та інші параметри. Саме орієнтація на особистість адресата надає можливість мовцю направити комунікативний акт у потрібне йому русло, щоб реалізувати свої інтенції, зокрема здійснити, якщо є потреба,

вплив на поведінку та емоційний стан адресата. Наприклад, викликати радість, жалість, співчуття, шокувати, здивувати, розсмішити тощо.

Такий вплив може відбуватися як цілеспрямовано, так і ненавмисно, що пов'язано з певними особливостями адресата, тобто передбачити, яка буде реакція на схвалення або образу (радість, незадоволення, обурення, страх) досить важко, оскільки комунікативна ситуація включає багато додаткових моментів.

Таким чином, емотивний дискурс являє собою багатоаспектне явище. Комунікативні наміри, які втілюються мовцями в емотивному дискурсі, відрізняються своєю різноманітністю залежно від його характеру та конкретних обставин протікання. Перспективним у майбутньому є дослідження структури цього типу дискурсу, а також подальше вивчення комунікативних стратегій і тактик реалізації емотивних інтенцій адресанта.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калмикова Л. О., Калмиков Г. В., Лапшина І. М. Харченко Н. В. Психологія мовлення і психолінгвістика: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За заг. ред. Л. О. Калмикової. Київ: Переяслав-Хмельницький педагогічний інститут, в-во «Фенікс», 2008. 245 с.

2. Кузенко Г. М. Мовні засоби вираження емотивності. *Наукові записки НаУКМА. Філологічні науки*, 2000. Т. 18. С. 76–83.

3. Мац І. І. Прагмалінгвістичні особливості емотивного дискурсу. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2004 Вип. 19. С. 260–262.

4. Смушков А. Л. Эмоциональность и структура речевого акта в тексте художественного произведения: на материале английского языка: арэф. дисс. ... канд. філол. наук. М., 2001. 24 с.

5. Швейцер А. Д. Перевод и лингвистика. М.: Воениздат, 1973. 280 с.

*Фоменко Данило Андрійович, магістрант;
наук. керівник – доктор філол. наук, проф. Комаров Сергій Анатолійович,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ОСОБЛИВОСТІ ВТІЛЕННЯ ТЕМИ ВІЙНИ В ОПОВІДАННЯХ А. БІРСА

Амброз Грегорі Бірс (Ambrose Gregory Bierse, 1842-1913) – відомий американський письменник, який увійшов в історію літератури як автор оповідань. Його твори цього жанру (дослідники іноді називають їх і новелами) відрізняються тематичним розмаїттям: тут і тексти, написані в традиції «страшних» оповідань Едгара По, і сатиричні замальовки в дусі Марка Твена. Не обійшов автор і тему війни, про що піде мова далі.

В оповіданнях А. Бірса на різні теми чітко відчувається авторська мета – викликати у читача сильне емоційне потрясіння. Герої його творів – люди нещасливі, люди тяжкої долі. Багато оповідань пронизані відчуттям приреченості людини, безнадійності її існування; постійно зустрічаються трупи, привиди, таємничі шерехи, часто люди гинуть не від якоїсь конкретної причини, а від страху. А. Бірс залишає людину віч-на-віч з напруженим очікуванням неминучого жаху, що наближається. Надзвичайно важливу роль автор відводить фіналам своїх творів. Кінець оповідання у нього завжди посилює драматизм, виключає можливість примирення, доводить гротескне до найвищої межі [2].

Проблема війни у творчості А. Бірса є однією з основних. Причина звернення до неї – власне життя письменника. У сімнадцятирічному віці А. Бірс вступив до Військової Академії штату Кентуккі. Після початку Громадянської війни він записався в армію юніоністів (представників Півночі), був поранений, демобілізувався в званні лейтенанта. Таким чином, саме війна надала майбутньому письменнику безцінний матеріал для дослідження і відображення, напевно, головної теми сього оповідань – теми людського страху. Війна у А. Бірса – це криваве, безглузде побоїще. Війна важлива для нього не лише тому, що це частина його біографії та особистий досвід, а й тому, що вона дозволила йому як митцю розкрити сутність людини. Прозаїк прагнув заглянути «всередину» людини, дослідити її поведінку у виняткових обставинах, випробувати її. Війна надала величезну кількість особливих ситуацій – неймовірних і надзвичайних на перший погляд, проте реалістично правдоподібних.

Тема страху дозволила А. Бірсу створити точні та емні психологічні портрети своїх персонажів. З одного боку, герої його оповідань – хоробрі і самовіддані люди, з іншого – боягузи, які відчувають страх перед смертю. Немоżliвість подолання страху врешті-решт, як правило, призводить до неминучої загибелі головного героя.

Так, в оповіданні «Один з пропалих безвісті» (One of the Missing, 1888) письменник зображує людину у виняткових обставинах і дуже чітко показує сутність людського страху. Крім того, використання традиційного для письменника елемента псевдорозв'язки допомагає читачеві зрозуміти ідею оповідання. Головний герой твору – Джером Сірінг, рядовий армії Півночі – «незрівнянний стрілець, молодий, тямовитий, мужній та безстрашний, який не знає страху, став розвідником» [1, с. 36]. Сірінга відправляють на завдання – близько підібратися до ворожих позицій та добути інформацію про супротивника. Рядовий виявляє ар'єргард ворога, що відступає. Вбивати – ремесло солдата, і Сірінг вирішує відкрити вогонь по представникам армії Півдня. І тут, з чистого випадку, капітан армії конфедератів наводить польову зброю на гребінь пагорба, де, як йому здавалося, стояли офіцери-північні, і де насправді знаходився рядовий Сірінг. Внаслідок розриву снаряда Сірінг отримує тяжке поранення і не може рухатися. Під завалами лежить його зброя. На жаль, рядовий виявляє, що дуло його зарядженої гвинтівки націлене в

середину його чола. Герой не може відвести погляд від дула зброї, він вже відчуває в собі фатальну кулю. Кожен поштовх пульсуючого головного болю – передчуття і страх смерті: «Джером Сірінг, сміливець, гроза ворогів, незламний воїн, поблід, як привид. Відвисла шелепа, вирячилися очі, затремтіла кожна жилка, все тіло вкрилося холодним потом. Чоловік заверещав. Не збожеволів – перелякався до смерті» [1, с. 43]. Однак Сірінгу вдається змістити гвинтівку вбік і натиснути на курок. Але пострілу не було: гвинтівка розрядилася вже тоді, коли обрушилася будова, а Джером Сірінг був мертвий. Розвідка солдатів Півночі виявила тіло рядового, похованого під дошками і балками, а начальником дозору був не хто інший, як рідний брат Джерома – Адріан Сірінг. «Загинув десь тиждень тому, – коротко і різко сказав Адріан Сірінг. Рушив і мимохить дістав годинника, немов хотів перевірити своє припущення. Була шоста година сорок хвилин» [1, с. 36], – такий фінал оповідання.

Таким чином, Бірс вдалося показати абсурдність і жорстокість війни, коли людина може втратити життя випадково, впасти жертвою шаленої кулі противника. Письменник звертає нашу увагу на страх людини перед смертю, смертю через зброю, за допомогою якої ця людина позбавляє життя іншого і яка може непередбачуваним чином звернутися проти неї самої.

Оповідання «Жорстока сутичка» – один із найяскравіших і найцікавіших творів А. Бірса про Громадянську війну. В цій новелі письменник доводить тему природи людського страху до досконалості. Автор дає глибокий психологічний аналіз емоційного стану головного героя, зображуючи його у винятковій ситуації, що допомагає розкрити та зрозуміти причини смерті героя, на перший погляд смерті абсурдної та неможливої, але насправді – цілком логічної й реальної, особливо в умовах війни. Головний герой оповідання – лейтенант Брейнерд Байрінг, «хоробрий і тямущий офіцер, дарма що юний і не дуже досвідчений у ремеслі вбивати співвітчизників» [1, с. 62]. Проте лейтенант не виносив вигляду мертвих. «Почував до трупів незбагненну неприязнь – щось понад звичайну фізичну та духовну огиду, властиву нам усім» [1, с. 62], – так описується ця особливість героя. Байрінг командував дозорним підрозділом і з настанням ночі розставив своїх солдатів по постах, оскільки неподалік розташовувалися ворожі війська жителів Півдня. Під час чергування, перебуваючи на своєму посту, лейтенант помітив якийсь предмет біля дороги, що нагадував формою людське тіло. Це було мертве тіло солдата армії конфедератів. Байрінг не міг відірвати погляду від того місця, де лежало тіло. Воно мало якусь привабливу силу. Лейтенант важко дихав, і його тіло ослабло: «Годі було далі приховувати перед собою кричущий доказ власного боягузства. Злякався, це ж очевидно! Байрінг кинувся б звідси світ за очі, та ноги не слухалися його. Підломилися – і він знову сів на колоду, тремтячи, немов у пропасниці» [1, с. 66]. Незабаром Байрінгу почало здаватися, що труп ворухиться, його опанував панічний страх. Цієї миті почалася стрілянина – дозорний загін солдатів Півночі був атакований противниками, і «З криком великого хижого птаха Байрінг кинувся вперед, палко прагнути бою» [1, с. 67]. Наступного ранку загін Півночі під командуванням капітана і в супроводі

лікаря оглядав місцевість у пошуках убитих і поранених. Осторонь дороги було виявлено два тіла. Це були трупи офіцера федеральних військ та рядової армії конфедератів. Одним з них було і тіло Байрінга, заколото шпагою, інше – «жахливе поколоте і порізане, але не закривавлене», під ним «по-безглуздому копошилися личинки мух» [1, с. 68]. Байрінг, виявляється, напав на труп і вбив сам себе – від страху.

Як бачимо, опис подій для А. Бірса – не головне у його творах. Письменник наголошує на психологічних аспектах буття людини на війні, прагнучи, передусім, показати емоційний стан героя, його страхи і переживання. Атмосфера, наприклад, нічної тиші та безмовності, опис навіть незначних деталей допомагають створити пригнічуючу та похмуру обстановку. Коли людиною опановує страх і паніка, її дії непередбачувані, і ми бачимо наслідки цього страху. Пафос оповідань А. Бірса про війну антивоєнний, він засуджує цей людський «звичай», акцентуючи його жорстокість і безглуздість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бірс А. Зібрання творів. Київ: Видавництво Жупанського, 2017. 392 с.
2. Гулевич Е. В. Психология человека на войне в творчестве А. Бирса (на примере рассказов «Добей меня» и «Без вести пропавший»). *Вестник Гродненского государственного университета имени Янки Купалы. Серия 3. Филология. Педагогика. Психология.* 2015. № 1 (190). С. 20–27.

Проблеми функціональної граматики

*Кондренко Данило Анатолійович, студент;
наук. керівник – ст. викладач Корольова Олена Юріївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ОСОБЛИВОСТІ ПУНКТУАЦІЇ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Важливість пунктуації в письмовому спілкуванні не викликає сумнівів. Розділові знаки в будь-якій мові виконують смислову функцію і допомагають максимально точно передати думку, а читачу вони допомагають правильно зрозуміти те, що намагався сказати автор. Пунктуація здавна привертає увагу дослідників. Цьому питанню присвячено низку праць, зокрема таких учених, як: Л. Булаховський, П. Гальперін, Н. Ковальчук, І. Кошева, В. Кухаренко, О. Станіслав, Г. Фоулер, Д. Крістал, Л. Трасс та ін. Проте система пунктуаційних знаків англійської мови та їх функціональна класифікація надалі залишається однією з актуальних та малодосліджених проблем сучасної лінгвістики.

Актуальність цієї теми зумовлена тим, що пунктуація в англійській мові являє собою дуже проблематичну частину граматики. Багато носії мови допускають багато пунктуаційних помилок, що вони здаються неприпустимими.

Об'єкт дослідження – пунктуаційна система англійської мови, предмет дослідження – розділові знаки та особливості їх вживання в англійській мові.

Мета нашого дослідження – проаналізувати пунктуаційні особливості сучасної англійської мови. Щоб повною мірою розкрити цю проблему, ми поставили перед собою такі завдання:

- дати тлумачення основних знаків пунктуації;
- охарактеризувати значення, функції, порядок застосування і графічне зображення розділових знаків;
- виявити основні закономірності вживання знаків англійської пунктуації;
- визначити вплив знаків пунктуації на формування смислу висловлення.

Як зазначено у Лінгвістичному енциклопедичному словнику, пунктуація (лат. *punctuatio*: від *punctum* – «крапка») – система правил уживання на письмі розділових знаків і розділ мовознавчої науки про використання розділових знаків. Пунктуація – це сукупність розділових знаків і система усталених правил їх уживання. Пунктуація слугує для розмежування смислових і граматичних зв'язків слів у реченні, допомагає виділити думку, привести слова до граматичного співвідношення згідно із заданим смислом. Вона певною мірою відображає інтонаційні особливості тексту. Власне, пунктуація забезпечує потреби писемного мовлення. Вона становить частину графічної системи мови, використовує для писемного членування знаки, які допомагають зрозуміти зміст написаного. Проте сучасна система розділових знаків не може

передати на письмі всього багатства інтонаційних відтінків усного мовлення. Розділові знаки використовують для такого членування писемного мовлення, яке не може передаватися ні морфологічними засобами, ні порядком розміщення слів [2].

На перший погляд може здатися, що розділові знаки не несуть в собі ніякого смислового навантаження. Однак це не так. Взяти, наприклад, знамениту оксфордську кому (Oxford comma), яка ще відома як Гарвардська і серійна кома. Вона ставиться перед сполучниками **and**, **or** або **nor**, а також перед останнім пунктом в списку перерахованих елементів.

Кома в англійському реченні виконує функцію двокрапки або тире.

My heroes are my parents, Spiderman, and Catwoman.

У цьому реченні є ця оксфордська заплутана кома. Завдяки їй ми розуміємо, що *Мої герої – це мої батьки, Людина-павук і Жінка-кішка*.

У наступному реченні *My heroes are my parents, Spiderman and Catwoman* відсутність цієї коми абсолютно змінює зміст: вийшло так, що мої батьки – Людина-павук і Жінка-кішка (*Мої герої – це мої батьки: Людина-павук і Жінка-кішка*).

Звідси можна зробити висновок, що оксфордська кома в англійській мові необхідна для того, щоб уникнути двозначності й неоднозначності деяких речень [1].

Британська письменниця та журналістка Лінн Трасс у своїй книзі про англійську пунктуацію *Eats, Shoots & Leaves* (в російському перекладі «Казнить нельзя помиловать») з відчаєм говорить про занепад пунктуації, нещастя та байдужість до пунктуаційних помилок. Вона пояснює це широким застосуванням електронних листів та текстових повідомлень, у яких не додержуються правил пунктуації. Вона також зазначає, що від пунктуації буде залежати зміст речення і цікаві приклади.

Речення *A woman without her a man is nothing* може мати зовсім різні значення, якщо змінити розділові знаки:

A woman without her a man is nothing / Жінка без свого чоловіка – ніщо.

A woman: without her, a man is nothing / Жінка: без неї чоловік – ніщо [3].

Отже, англійська пунктуація має свої особливості та відмінності від української і потребує детального вивчення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Заплутана кома. URL: <https://opentalk.org.ua/langstory/zaplutana-koma/> (дата звернення: 20.10.2022).
2. Лінгвістичний енциклопедичний словник / Гол. ред. В. Н. Ярцева. М.: Сов. енциклопедія, 1990. 685 с.
3. Truss, Lynn. *Eats, Shoots & Leaves: The Zero Tolerance Approach to Punctuation*. New York: Gotham Books, 2004. 209 p.

*Косенко Юлія Вікторівна, студентка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Богдан Валерій Володимирович,
Бердянський державний педагогічний університет*

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ СПОРІДНЕНИХ СИНТАКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ НА ТЕКСТОВОМУ РІВНІ

Проблема розрізнення діаметрально протилежних процесів синтаксису (приєднування та парцеляції) була й досі залишається одним із найбільш дискусійних питань. Одним із видів приєднування, які представлені в тексті, є приєднувальна конструкція (ПК) – бінарна текстова одиниця, частини якої формально поділені на два окремі речення (базове висловлення і приєднувану частину (далі – ПЧ)), але змістовно поєднані за допомогою приєднувального сполучникового засобу, омонімічного підрядному або сурядному (далі – ПСЗ) [1; 2]. У свою чергу парцеляція актуалізується парцельованим реченням (далі – ПР) – синтаксичною універсалією мовлення, «яка базується на розділенні цілісного речення ... на декілька ізольованих висловлень, що відокремлюються один від одного графічно і просодично» [4, с. 4]. ПР також є двокомпонентною конструкцією, що складається із двох частин – автосемантичної базової і синсемантичної парцельованої (ПЧ) або парцеляту.

Труднощі розмежування цих складних синтаксичних одиниць вбачаються в необмеженості поняття «парцеляція» чіткими граматичними нормами (Шевченко Т. В.), що й обумовлює існування полярних поглядів на ПК і ПР: а) заперечення існування ПР взагалі (Реферовська О. А.); б) невизнання приєднування та ПК взагалі (Ванніков Ю. В.); в) ототожнення ПК із приєднуванням (Пустовар О. В., Шевченко Т. В.) або з її другим компонентом (ПЧ) (Івкова Н. М.); г) визнання існування і ПК, і ПР з намаганням висунути критерії для розмежування цих зовнішньо ізоморфних текстових одиниць (Богдан В. В., Дмитренко В. О., Конюхова Л. І.; Литвиненко Е. В., Максимов Л. Ю., Рінберг В. Л., Циганова К. Л.).

В основі такого розмаїття думок лежать деякі спільні риси, притаманні і ПК, і ПР: 1) двокомпонентний склад із фіксованим розташуванням частин (автосемантична частина + синсемантична); 2) інтонаційна розірваність; 3) значуща пауза; 4) експресивне виділення другої частини (приєднаної або відділеної).

Проте ці дві одиниці експресивного синтаксису принципово відрізняються одна від одної. Парцеляція – це зворотній процес по відношенню до приєднування (розділення, розчленування вже готового висловлення): «спосіб організації кожної структури походить з полярних синтаксичних широт...» [5, с. 46]. Тобто в ПК її ПЧ незаплановано додається до базового висловлення, а в ПР парцелят виводиться за його межі, формально становлячись синтаксично окремою текстовою одиницею, але фактично залишаючись членом ПР.

Науковці шукали різні шляхи диференціації ПК і ПР, висуваючи такі критерії: 1) приєднування – явище статичного аспекту речення, а парцеляція – динамічного (Белошапкова В. А., Пряткина А. Ф., Сковородников А. П.); 2) ПК – мовне явище, а ПР – мовленнєве (розмовне), тобто її варіант (нерозчленованого в мові речення) (Литвиненко Е. В., Чорнобривець С. Г.).

У процесі нашого порівняльного аналізу стройових основ ПК і ПР не підтвердилась наявна думка про наявність членувальних властивостей у ПСЗ. При розрізненні ПЧ і парцелята головним критерієм часто вважають можливість їхнього змістового вкладання або невикладання в зміст попередньої автосемантичної частини. Парцеляція вважається явищем оборотним: достатньо усунути паузу (замінити розділовий знак перед парцелятом на «нульовий» або кому) – і відособлений компонент відновлюється як член речення або предикативна одиниця. ПК традиційно відмовляли в праві злиття її складових на тій підставі, що ПЧ не може бути ні членом речення, ні ПО, оскільки ПЧ семантично (на відміну від парцелята) має не вкладатися в попереднє висловлення. На нашу думку, це дуже суб'єктивний критерій, який базується на багатстві уяви людини. Тому услід І. А. Поповій [3, с. 377] мовознавці визнали можливість існування не тільки вільного (непередбачуваного) приєднування, але й передбачуваного і двох відповідних класів ПК (В. В. Виноградов, М. Т. Гаїбова, Ю. Р. Гепнер, В. І. Рінберг).

Ми пропонуємо такий підхід до проблеми розмежування ПР і ПК: 1) ПР розуміється тільки як безсполучникове членування речення (Богдан В. В., Дмитренко В. О., Конюхова Л. І.); 2) укладання / невикладання в зміст попереднього речення не може бути головним через його суб'єктивність (Дмитренко В. О.). Саме цей критерій і призводить до плутанини в дефінуванні залежного компоненту ПК і ПР; 3) сполучниковий засіб має сильні приєднувальні властивості в тексті й не парцелює висловлення на частини, а поєднує їх: «Сполучники можуть уживатися і в іншій функції: тоді вони не з'єднують ті чи інші елементи в одне ціле, а лише приєднують їх до попереднього» [6, с. 96]. Ці анафоричні сполучникові засоби завжди синсемантичні й в тексті з'являються не випадково. Вони не мають членувальних властивостей у межах складного речення, а на предикативні відношення нерідко накладається приєднування (Рінберг В. Л.); 4) перш за все, до уваги треба брати не трансформаційні можливості ПК і ПР, а комунікативне завдання відправника повідомлення, яке може бути визначене тільки в контексті; 5) у формальному плані структура ПК більш тяжіє до предикативної одиниці, а парцельована одиниця – до членів речення; 6) при парцеляції речення членується формально та семантично, а при приєднуванні розділення на частини тільки формальне, а семантично ми маємо приєднування (Дмитренко В. О.).

Слід зазначити, що іноді буває дуже важко визначитись з дефінуванням другої, синсемантичної частини, оскільки «виділяються в цій сфері так звані гібриди ... параметри яких роздвоюються – то в бік парцеляції, то в бік

приєднування ... без будь-якої переваги в одну з них» [5, с. 71]. Однак якщо їхні частини починаються ПСЗ, то це приєднані, а не відчленовані сегменти в силу притаманних цьому формальному конектору приєднувальних властивостей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богдан В. В. Синтактика, семантика, прагматика англомовних приєднувальних конструкцій і складних речень з підрядним зв'язком: монографія. Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2011. 263 с.

2. Дмитренко В. А. Структура, семантика и функции союзных форм связи в смысловых миниатюрах в современном английском языке. *Вісник Харківськ. нац. ун-ту. Сер. Романо-германська філологія*. 2002. № 572. С. 87–93.

3. Попова И. А. Сложносочиненное предложение в современном русском языке. *Вопросы синтаксиса современного русского языка*. М., 1950. С. 355–395.

4. Пустовар О. В. Номінативний і комунікативний аспекти парцеляції в сучасній німецькій мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Донецьк. 2006. 19 с.

5. Ринберг В. Л. Конструкции связного текста в современном русском языке. Львов: Вища школа, 1987. 168 с.

6. Щерба Л. В. О частях речи в русском языке. *Избранные работы по русскому языку*. М.: Учпедгиз, 1957. 188 с.

*Лещинська Софія Євгеніївна, студентка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Богдан Валерій Володимирович,
Бердянський державний педагогічний університет*

СЕМАНТИЧНА СПЕЦИФІКА ВІДОКРЕМЛЕНОГО ПРИЄДНУВАЛЬНОГО СПОЛУЧНИКОВОГО ЗАСОБУ

Незадовільне вирішення проблеми статусу приєднувальних конструкцій та їхньої відмінності від інших видів приєднування та парцеляції спричинило активне дослідження даних одиниць [6], що йобумовлює актуальність цієї роботи. У даній роботі під ПК ми будемо розуміти «двокомпонентну одиницю, що належить до рівня тексту, поділену зовнішнім розділовим знаком (частіше всього крапкою) на дві частини – автосемантичне базове висловлення(БВ) і син семантичну приєднану частину (ПЧ)» [1, с. 32]. Складові ПК можуть належати як одному і тому самому комуніканту, так і різним. При цьому порядок складових ПК є суворо фіксованим і друга частина (оформлена окремим реченням) приєднується до першої за допомогою приєднувального сполучного засобу (ПСЗ'), омонімічного підрядному або сурядному, який і обумовлює легкість синтаксичного виділення як ПК, так і ПЧ. Наприклад:

1. “After that car business today,” she said, “this had to be said”^{БВ}.
Whatever^{ПСЗ'} *it means*^{ПЧ}”.

Аналізуючи комунікативну організацію ПК і складнопідрядних речень (СПР), дослідники виділяють екзистенціональні, модальні та експресивні типи рем у їхньому складі[5]. При розгляді експресивної реми привертає увагу один із засобів, який виконує функцію рельєфного, стилістичного виділення другої частини висловлення, – графічно відокремлений приєднувальний сполучниковий засіб, омонімічний підрядному. Хоча ПСЗ' у такій позиції зустрічається порівняно нечасто, але він є дуже характерною ознакою експресивної реми. Відокремленість ПСЗ' полягає в його графічному відділенні від решти приєднувальної частини (ПЧ) комою або навіть крапкою. В останньому випадку такий ПСЗ' стає окремим висловленням. Наприклад:

2. “Fine”^{БВ}. *Whatever*^{ПСЗ'}. *I just wish I knew what you were talking about*^{ПЧ}”.

Формально виділений з обох боків крапками (а значить і суттєвими паузами) в окреме висловлення ПСЗ' набуває тут особливої значущості, додаткового логічного наголосу, а сама ПК – лаконічності та значної експресії [3, с. 72]. Ми поділяємо думку дослідниці В. О. Дмитренко про те, що в цій функції “сам по себе союз не являється самостоятельным сообщением, ему недостает собственно коммуникативного исхода” [2, с. 29] тільки стосовно сполучникових засобів, омонімічних сурядним. На відміну від них, ПСЗ' можуть зберігати своє семантичне значення навіть будучи ізольованим в окрему синтагму. Так, *Oxford Advanced Learner's Dictionary* (2000 р.) наводить аналогічні приклади та подає такі значення для ізольованого ПСЗ' *whatever*: “(spoken, ironic) used as a reply to tell sb that you do not care what happens or that you are not interested in what they are talking about” та “(spoken, especially AmE) used to say that you do not mind what you do, have, etc. and that anything is acceptable” [4]. Таким чином, ПСЗ' у цьому випадку концентрує, уособлює в собі весь зміст ПЧ. Зауважимо, що дана властивість зовсім не притаманна СПР, у силу того, що їхні частини (порівняно з частинами ПК) складають більшу структурно-змістову та інтонаційну єдність через більш міцний зв'язок між ними й тому поставити крапку після сполучникового засобу в СПР неможливо.

Отже, при такому оформленні ПК, ПСЗ' утворюють ПЧ разом із наступним висловленням. Проте, коли ПСЗ' виділені з обох боків розділовими знаками, то вони самі по собі утворюють окрему ПЧ. Ми можемо усунути крапку після сполучникового засобу, омонімічного сурядному, об'єднавши обидві частини ПЧ. Звичайно, у цьому випадку ПЧ втратить частину комунікативного задуму автора, але така трансформація цілком можлива. А от об'єднання ПСЗ' *whatever* з наступним висловленням неможливо, оскільки тоді він виражатиме зовсім інші семантично-синтаксичні відношення, ніж коли він виділений з обох боків крапками, таким чином, буде порушена семантична відзначеність об'єднаного висловлення.

З нашої точки зору, докорінна різниця між ПСЗ', який розпочинає ПЧ і відокремленого ПСЗ' полягає в тому, що після першого обов'язково йде наступна думка (для введення якої він саме й призначений), у той час як відокремлений ПСЗ' може завершувати як абзац, так і всю надфразову єдність. Наприклад:

2. *"If I could take home enough to show beyond doubt that the plundering of his house had its roof in the sale of a painting in Australia, it should get the police off his neck, the life back to his spirit, and Regina into a decent grave^{БВ}.*

If.^{ПСЗ'= ПЧ1}

And I would have to be quick, or it would be too late to matter^{ПЧ2}."

У даному прикладі ПСЗ'*If* виокремлено автором із певним комунікативним завданням (виділити, підкреслити, акцентувати увагу на ваганнях комуніканта) не просто в окрему ПЧ № 1, а в окремий абзац. Очевидно, думка оповідача формується на ходу, і він ще не знає, що скаже в наступну мить, а ПЧ № 2 із ПСЗ, омонімічним сурядному (*And I would have to be ...*) розпочинає вже новий абзац і завершує підрозділ. Таке графічне оформлення ПЧ № 1, а також тривалі паузи до та після неї, безперечно посилюють її інформаційну значущість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богдан В. В. Синтактика, семантика, прагматика англомовних приєднувальних конструкцій і складних речень з підрядним зв'язком: монографія. Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2011. 263 с.

2. Дмитренко В. А. Присоединительная конструкция в аспекте коммуникативного членения. *Вестник Харьков. ун-та. Сер. Романо-германська філологія*. 1995. Вып. 384. Т. 1. С. 26–30.

3. Kukhareno V.A. A Book of Practice in Stylistics: a manual. Vinnytsia: Nova Knyha, 2003. 160 p.

4. Oxford Advanced Learner's Dictionary. Oxford: Oxford University Press, 2000.

5. Bohdan V. An Isolated Connective Word as a Characteristic Feature of an Expressive Rheme. *Іноземна мова у професійній підготовці спеціалістів: проблеми та стратегії*: матеріали III Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Кропивницький, 15 лют. 2019 р.). Кропивницький: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2019. С. 26–28.

6. Bohdan V. On the Problem of Differentiation between an Adjoining Construction and a Parcelled Sentence. *Іноземна мова у професійній підготовці спеціалістів: проблеми та стратегії*: матеріали V Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Кропивницький, 21 лют. 2022 р.). Кропивницький: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2022. С. 113–115.

*Нагинай Діана Миколаївна, магістрантка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Архіпова Ірина Михайлівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

СИНТАКСИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВСТАВНИХ ТА ВСТАВЛЕНИХ КОНСТРУКЦІЙ

Методологічна основа вивчення експресивності в синтаксисі англійської мови почала розроблятися вченими-мовознавцями з середини ХХ ст. Теоретичну основу сформували розробки лінгвістів Філонової Н. К., Стрельцової В. Н., Смирницького А. І., Хадлестона Р. Д. серед інших. Вперше у синтаксичних студіях виникає поняття «експресивного синтаксису», що описує окремі синтаксичні явища письмового мовлення.

Серед синтаксичних експресивних засобів важливе місце посідають вставні та вставлені конструкції. Примітним є той факт, що закордонні лінгвісти, які займаються дослідженням синтаксису романо-германських мов, взагалі об'єднують ці одиниці у поняття «парентеза».

Парентези, або парентетичні конструкції (ПК), належать до тих синтаксичних явищ, які, ускладнюючи основний вислів, використовуються в його складі як щось додаткове або супутнє йому, а не як рівноправне з ним. Внаслідок цього про ПК можна сказати, що вони не можуть існувати самі собою. Це становище обумовлює той факт, що ПК можуть бути пов'язані як з окремим членом речення, так і з реченням загалом. Парентетичні конструкції, які стосуються всього речення, характеризуються більшою рухливістю, ніж вставні конструкції, що пояснюють його частину. Більшість лінгвістів, що досліджують парентезні конструкції, відзначають різноманіття їх обсягів та структур.

Маємо відмітити значне поживлення дослідження парентез в останні десятиліття. Така цікавість зумовлена їх значним обсягом, індивідуальністю та тим фактом, що вони являються достатньо типовими засобами мовної репрезентації думок і почуттів. На практиці ж все різноманіття мовленнєвих потреб реалізуються передусім за допомогою засобів синтаксису.

Вставні та вставлені конструкції є відмінними один від одного синтаксичними одиницями, що відрізняються функціонально, структурно, позиційно, інтонаційно та пунктуаційно.

За своєю структурою парентези дуже різноманітні: вони можуть бути представлені як окремими словами або словосполученнями, так і простими й навіть складними реченнями. На письмі парентези виділяються пунктуаційно за допомогою коми, тире або дужок. Вставні компоненти можуть вживатися на початку, в середині, в кінці речення, а вставлені – в середині та в кінці речення.

Також вони різняться і вживанням відповідних розділових знаків. Для вставних конструкцій – це коми, для вставлених – коми, тире та дужки.

Вставні конструкції послуговують засобом вираження ставлення мовця до висловлюваного. Ці одиниці не є членами речення та граматично не зв'язані з іншими словами, проте мають зв'язок зі змістом речення: *Indeed, it was not until two or three years after his return that he began to consider seriously the possibility that they could change* [2, с. 12].

Зв'язок вставних конструкцій із реченням також забезпечує інтонація, яка залежить від інтонації всього речення. Інтонаційно вставні одиниці виділяються лише, коли вони розташовані на початку речення (напряму руху основного тону стає висхідним та частотний рівень стає вищим): *However, a plasma membrane by itself cannot withstand large internal pressures, and an isolated cell under such conditions would burst like an overinflated balloon* [2, с. 115]. У випадку, коли вставна конструкція розміщена в середині речення, після неї спостерігається пауза: *This hormone, therefore, acts antagonistically to aldosterone, which promotes salt and water retention* [2, с. 1144].

Вставні конструкції, якими можуть бути слова, словосполучення та речення, в основному реченні можуть бути розташовані довільно, проте найчастіше їх розміщують на початку та у середині речення. Рідше вони можуть бути розташовані в кінці. Розділовими знаками, що використовуються для виділення вставних конструкцій в реченні та відокремлення їх від інших членів – є коми.

Вставні слова: *Moreover, although species diversity usually recovers after a few million years, this is a long time to deny our descendants the benefits and joys of biodiversity. TSEs can be transmitted by injecting infected brain tissue into a recipient animal's brain. TSEs can also spread via tissue transplants and, apparently, food* [2, с. 627]. Вставні словосполучення: *Genetically modified rice, for example, is no longer deficient in ascorbic acid and iron, providing a major improvement in human nutrition* [2, с. 615]. Вставні речення: *As you can imagine, all of these possibilities generate an immense range of molecular structures and shapes* [2, с. 36].

У свою чергу вставлені конструкції різноманітніші за структурними формами та семантичними типами. На письмі вони представлені словами, сполученнями слів, словосполученнями, реченнями або й кількома реченнями. Такі конструкції у складі речення найчастіше виділяються за допомогою дужок: *No other human being is exactly like you (unless you have an identical twin)* [2, с. 421]. Вставленням може бути навіть одне слово, що несе в собі додаткове пояснення: *In these situations, termed source-sink metapopulations, the populations in the better areas (the sources) continually send out dispersers that bolster the populations in the poorer habitats (the sinks)* [2, с. 500].

Вставлені конструкції, які розміщені в середині основного речення та мають із ним тісний змістовий зв'язок, виділяють подвійним тире: *In these*

areas, the black rock formations produced when the lava cooled contrasts starkly to the surrounding bright glare of the desert sand. Populations of many species of animals – **including lizards, rodents, and a variety of insects** – occurring on these rocks are dark in color, whereas sand-dwelling populations in surrounding areas are much lighter (figure 20.7) [2, с. 428].

Вставлені конструкції виокремлюються дужками якщо вони:

1) виконують роль додаткового зауваження: *Fourteen months later (**which corresponds to 10 guppy generations**), the scientists compared the populations* [2, с. 420]. 2) повідомляють про джерело цитування: *This is a Freudian psychoanalysis of more than 500 sessions, which was fully documented on video and was the subject of more than 100 scientific investigations (**Kächele 2012; Kächele et al. 1999, 2006**)* [1]. 3) виконують функцію доповнення або уточнення усього речення чи якогось з його членів, проте помітно відрізняються від загальної синтаксичної структури речення: *Wading through a mountain of data (**his Ibis paper is 51 pages long!**), Moreau came to one of these odd generalizations: songbirds in the tropics lay fewer eggs than their counterparts at higher latitudes (see above right)* [2, с. 493].

Також існують більш складні структури з використанням водночас дужок і тире: *In addition, information from many different areas of biology – **including fields as different as embryology, anatomy, molecular biology, and biogeography (the study of the geographic distribution of species)** – can only be interpreted sensibly as the outcome of evolution* [2, с. 440].

Отже, вставні та вставлені конструкції є одним з найважливіших засобів експресивного синтаксису. Вони різноманітні за обсягом та структурою. Відрізняються один від одного функціонально, структурно, позиційно, інтонаційно та пунктуаційно. Широке використання парентез у сучасному науковому дискурсі робить подальші дослідження їх синтаксичних характеристик дуже перспективними.

ЛІТЕРАТУРА

1. Christian Roesler. Jungian theory of dreaming and contemporary dream research – findings from the research project ‘Structural Dream. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1468-5922.12566> (дата звернення: 05.10.2022).

2. Raven P. & Johnson G. Biology. 6th Edition, Mc-Graw-Hill Companies. New York. 2002. URL: https://biology.org.ua/files/lib/Raven_Johnson_McGraw-Hill_Biology.pdf (дата звернення: 10.10.2022).

*Полянська Альона Сергіївна, студентка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Андрущенко Вікторія Олегівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ПУНКТУАЦІЙНІ ПРАВИЛА ВЖИВАННЯ КОМИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Пунктуація – це засоби, за допомогою яких читач сприймає значення і відтінки, закладені автором у комунікативне повідомлення. Розділові знаки часто мають відтінки значень, які неможливо висловити ані лексично, ані граматично. В інших випадках пунктуація є додатковим засобом вираження різних смислових та граматичних значень [3].

Пунктуація допомагає авторам привернути увагу читача до важливих деталей. Прямий зміст висловлювання може залежати від пунктуації, яка може передавати смислову та психологічну глибину, напруженість, винятковість репрезентації знакового оформлення мови. Пунктуація ґрунтується на семантичних принципах і завжди є суб'єктивною та індивідуальною, оскільки пропозиції мають різноманітні фіксовані відтінки. Вправна розстановка розділових знаків послідовно структурує текст, посилює інтонацію, смислову значущість писемного висловлення.

Як і в українській мові, англійська система пунктуації з'явилася значно пізніше за літери. Англійцям знадобилися сторіччя, щоб створити та змінити правила пунктуації.

У західноєвропейській традиції початок вживання розділових знаків пов'язується з іменами таких лінгвістів, як Ф. Бекон, Св. Джером, Б. Джонсон, Г. Фаулер та Ф. Дж. Фаулер.

Саме праця цих двох дослідників Г. Фаулера та Ф. Дж. Фаулера «Королівська англійська мова» (1906) послабила дію формальних принципів пунктуації, що призвело до того, що сьогодні «здоровий глузд» (*common sense*) є чи не найголовнішим критерієм для вживання розділових знаків.

У другій половині ХХ ст. в англійській мові наявні дві тенденції пунктуації – «посилена» (*overstopping, excessive*) та «послаблена» (*understopping, light*). Прикладом «посиленої» пунктуації слугують твори багатьох англійських письменників ХІХ ст. Хоча в англійській мові ставлення до вживання розділових знаків досить вільне, і серед англійських лінгвістів побутує думка, що пунктуація це не наука, а мистецтво (*art*), проте послідовні, чіткі та зрозумілі правила щодо застосування знаків пунктуації на письмі все ж таки існують.

Так, Дж. Страус серед пунктуаційних знаків розмежовує період, кому (,), крапку з комою (;), двокрапку (:), лапки («»), круглі дужки (()), апостроф ('), дефіс (-), тире (–), знак питання (?), знак оклику (!) та еліпсис [7, с. 25–30].

Метою статті є розглянути структурно-семантичні особливості вживання коми в англійській мові на прикладах комунікативних повідомлень у сучасних періодичних виданнях.

Коми – це короткі паузи, які дозволяють читачеві перевести подих і осмислити речення. Вони позначають природні паузи в реченні [2].

Коми є коротшими паузами за крапку, двокрапку або крапку з комою [2].

Коми використовуються, щоб розмежовувати слова та групи слів, які складаються з трьох чи більше одиниць.

Наприклад: *My estate goes to my husband, son, daughter-in-law, and nephew* (Cosmopolitan, 2022).

Коли остання кома в рядку стоїть перед англ. *and* «і» або після англ. *daughter-in-law* «невістка» у наведеному вище прикладі, вона відома як *Оксфордська кома*. Більшість газет і журналів опускають *Оксфордську кому* в простому рядку, мабуть, вважаючи її непотрібною. Однак пропуск *Оксфордської коми* іноді може призвести до непорозумінь.

Наприклад: *We had coffee, cheese and crackers, and grapes* (Cosmopolitan, 2022).

Додавання коми після англ. *crackers* «крекери» дає зрозуміти, що англ. *cheese* «сир» і англ. *crackers* «крекери» є однією стравою. У таких випадках для чіткості потрібна *Оксфордська кома*.

Комою також можна розділити два взаємозамінні прикметники: *He is a strong, healthy man* (ми могли б також сказати: англ. *healthy* «здоровий», англ. *strong* «сильний» чоловік).

У прикладі: *We stayed at an expensive summer resort* (Teen-Vogue, 2022) ми б не сказали: англ. *summer* «літній» англ. *expensive* «дорогий» відпочинок, тому кому і не вживаємо.

У реченнях, де два незалежні речення з'єднані сполучниками, такими як англ. *and* «і», англ. *or* «або», англ. *but* «але» і под., кому слід ставити в кінці першого речення: *He walked all the way home, and he shut the door* (Girl's Life, 2022).

Якщо підмет не передує другому дієслову, то ставити кому не потрібно: *He thought quickly but still did not answer correctly* (Teen-Vogue, 2022).

Ставити кому також слід після певних слів, що починають речення: англ. *as well* «також», англ. *yes* «так», англ. *why* «чому», англ. *hello, hey* «привіт» і под.

Наприклад:

Why, I can't believe this! (Girl's Life, 2022).

No, you can't have a dollar (Girl's Life, 2022).

Використовувати кому слід, щоб відокремити вирази, які переривають потік речення: англ. *nevertheless* «проте», англ. *after all* «після», англ. *by the way* «до речі», англ. *on the other hand* «з іншого боку», англ. *however* «однак» і под.

Наприклад: *I am, by the way, very nervous about this* (Cosmopolitan, 2022).

Кому ставитимемо, щоб відокремити ім'я, прізвисько, звання людини, до якої адресоване звернення:

Will you, Aisha, do that assignment for me?

Yes, old friend, I will (Girl's Life, 2022).

Поставимо також кому, щоб відокремити день місяця від року, і те, що більшість людей забувають – також завжди слід ставити кому після року: *It was in the Sun's June 5, 2003, edition* (Teen-Vogue, 2022).

Проте кома не ставитиметься, щоб відокремити місяць і рік: *It was in a June 2003 article* (Teen-Vogue, 2022).

Відокремлюватимемо місто від його штату також комою: *I'm from the Akron, Ohio, area* (Girl's Life, 2022).

Традиційно, якщо після імені людини стоїть англ. *Sr.* «старший» або *Jr.* «молодший», кома ставиться після імені: англ. *Martin Luther King, Jr.* «Мартін Лютер Кінг молодший». Ця кома більше не вважається обов'язковою. Однак, якщо кома передує англ. *Sr.* «старший» або англ. *Jr.* «молодший», ще одна кома має стояти після повного імені, коли воно з'являється у середині речення:

Al Mooney Sr. is here.

Al Mooney, Sr., is here [7, с. 28].

Починаючи речення із підрядного речення, кому слід ставити після нього: *If you are not sure about this, let me know now* (Teen-Vogue, 2022).

Використовуйте коми, щоб відокремити несуттєві слова, речення та фрази після сполучників англ. *who* «хто», англ. *that* «той», англ. *which* «який»:

Jill, who is my sister, shut the door [7, с. 28].

The man, knowing it was late, hurried home [7, с. 28].

Якщо щось або хтось достатньо ідентифікований, наступний опис вважається несуттєвим і має бути відокремлений комами:

Freddy, who has a limp, was in an auto accident [7, с. 28] (ми вже знаємо, який Фредді мається на увазі, тому опис не має значення).

The boy who has a limp was in an auto accident [7, с. 28] (ми не знаємо, який хлопчик мається на увазі без подальшого опису; отже, коми не використовуються).

Коми ставимо, щоб почати або перервати прямі цитати: *He said, "I don't care." "Why," I asked, "don't you care?"* (Girl's Life, 2022).

Якщо цитата передує фразам англ. *before he said* «як він сказав», англ. *she wrote* «вона написала», англ. *they reported* «вони повідомили», англ. *Dana insisted* «Дана наполягала» або певній атрибуції, то слід відокремити виклад цитованого матеріалу комою, навіть якщо це лише одне слово:

"I don't care," he said [7, с. 28].

"Stop," he said [7, с. 28].

Кому слід ставити, щоб:

– відокремити твердження від запитання: *I can go, can't I?* [7, с. 28];

– виділити протиставні частини речення: *That is my money, not yours* [7, с. 28];

– позначити певні вступні слова або терміни (англ. *namely* «тобто», англ. *that is* «наприклад», англ. *i.e., e.g.* «і, наприклад»), коли за ними йде ряд слів: *You may be required to bring many items, e.g., sleeping bags, pans, and warm clothing* [7, с. 28].

Отже, проблема правильного використання розділових знаків у письмових комунікативних повідомленнях та текстах є доволі актуальною, оскільки саме правильне вживання пунктуаційних знаків полегшує сприйняття письмової інформації.

Кома є тим розділовим знаком, який не тільки структурно й семантично організовує письмове повідомлення англійською мовою для полегшення розпізнавання та інтерпретації читачем, але також безпосередньо передає смислову інформацію, що міститься в ньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончарук О. М. Лінгвістичні особливості вивчення пунктуації в курсі початкової мовної освіти. *Науковий вісник ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка. Соціальні науки»*. Вип. 36. С. 39–42.

2. Види розділових знаків у сучасній англійській мові, їх класифікація. URL: <http://ekrost.ru/poster/semanticheskie-osobennosti-punktuacii-v-angliiskom-yazyke.html> (дата звернення: 15.11.2022).

3. Пунктуація в англійській мові: розділові знаки та правила. URL: <https://www.english-language.ru/articles/grammar/punktuacziya-v-anglijskom-yazyke-znaki-prepinaniya-i-pravila/> (дата звернення: 15.11.2022).

4. *Cosmopolitan*. URL: <https://www.cosmopolitan.com/style-beauty/fashion/> (дата звернення: 15.11.2022).

5. *English literature: the little book of spelling, punctuation and grammar (GCSE 9–1)*. First edition. London: Cambridge University Press, 2016. 29 p.

6. *Girl's Life*. URL: <https://www.girlslife.com/> (дата звернення: 15.11.2022).

7. Straus J. *The blue book of grammar and punctuation: an easy-to-use guide with clear rules, real-world examples, and reproducible quizzes* / Jane Straus, Lester Kaufman, Tom Stern. Eleventh edition. The USA: San Francisco, 2014. 201 p.

8. *Teen-Vogue*. URL: <https://www.teenvogue.com/> (дата звернення: 15.11.2022).

*Профатілова Олена Олексіївна, магістрантка;
наук. керівник – канд. пед. наук, доц. Панченко Віолетта Володимирівна,
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»*

GRAMMATICAL EMPHATIC MEANS IN MODERN AMERICAN MELODRAMAS

On the grounds of the theoretical research we found out the following classification of grammatical emphatic constructions: cleft sentences, reversed cleft sentences, wh-clefts or pseudo-cleft sentences, introductory noun phrases, double negation, inversion, and fronting [1].

We applied this classification to analyze the screenplays of 6 modern American melodramas: Christmas Joy (2018) directed by M. Mitchell, Christmas Prince: The Royal wedding (2019) directed by J. Schultz, Last Christmas (2019) directed by P. Feig, Christmas Wishes and Mistletoe Kisses (2019) directed by D. J. Viola, A California Christmas (2020) directed by S. P. Piccinino, A Castle for Christmas (2021) directed by M. Lambert.

We have chosen the topic Christmas as the main one due to the fact that it is the most important religious holy day for Christians which symbolizes the birth of the hope, faith in the bright future and love which unites family members, friends and neighbours. It is the holiday when our wishes can come true and everything impossible can become achievable. Christmas is associated with the great generosity to other people who are on the rock. It is the time when every American can donate much money to hospitals, orphanages and help the poor. It is connected with myths and legends where Santa Claus also known as Saint Nickolas is the Father Christmas who brings gifts to good children at Christmas Eve on the 24th of December.

It has been proved that among grammatical emphatic means excerpted from 6 American melodramas cleft sentences are the most frequent and they are used for the sake of explaining a previous statement or accentuating new information. They are found in 49 sentences of the screenplays, e.g. *It was **you** who murdered a man that I was in love with. It's **all the luggage** that I have. It's **the music room** where the third duchess wrote a book of poems. It's **a thing** that perks up the neighborhood. It's been **a month** now that she's still here. It's **a week before Christmas** that I need to at least write the first page.* We have come across 20 sentences with reversed cleft sentences in the film scripts under research, e.g. *It's what you're used to. It's exactly what I was hoping for. It's not **the part of our deal**. **The one** where you drive me out and I forfeit my overpriced deposit.* They help actors to correlate new information with familiar one. Inversion is encountered in 10 sentences of the screenplays, e.g. *And **may** we all find our own happily ever after. And **May** I say, miss it will be honor to serve you. And **may** I say, miss it will be honor to serve you. **May** the holidays shine. **May** he rest in peace. **May** you be blessed with the happiest of Christmases.* This type of grammatical emphatic devices is used to emphasize words though placing the subject after the predicate.

There are 7 sentences with introductory noun phrases, e.g. *The important thing is how you're doing. All I wanna be is in Crystal Falls. All I'm asking is that you to hear me out. The goal is to see you and the crown in best possible light well nothing shines quite like the truth. The only one wearing Sophie is the cake topper.* They attract the public's attention with the help of accentuating actors' words presented at the beginning of the sentence. Wh-clefts are applied only in 4 sentences and they are the least popular in the film scripts due to the fact that they are used to emphasize a subject, object and the action in a sentence, e.g. *What the job I want is moving furniture. So, what you do is you. What gets me about this whole thing is that your grandfather who started this company, he was a mail clerk, working paycheck to paycheck and now 60 years later, Sinclair Enterprises is this multy-billion-dollar company.*

In the process of our research we have not come across double negation or fronting. These grammatical emphatic devices are mostly used in the formal style and most melodramas contain lots of examples of personification, dialects, dysphemisms, slang, idioms.

REFERENCES

1. Омеляненко О. В., Перлова В. В., Ситнікова В. К. Методичні рекомендації з практичної граматики англійської мови для студентів 3го курсу іноземної філології: методичний посібник. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2017. 71 с.
URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/1929/1/Омельяненко%20О.%20В.%20Ситнікова%20В.%20К.%20Emphasis.%20Inversion%20.PDF> (дата звернення: 24.07.2022).

*Шевкаленко Анна Олександрівна, магістрантка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Круть Олена Володимирівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ПРИПУЩЕННЯ В СЕМАНТИЧНІЙ СТРУКТУРІ СЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Під припущенням розуміється «твердження, яке подається суб'єктом мовлення не як істинне, а як таке, що може бути істинним» [3]. У процесі пізнавальної діяльності утворюються такі види припущення: 1) припущення про існування предметів; 2) припущення про наявність у предмета відповідних ознак; 3) припущення про зв'язок між ознаками [3, с. 293].

Припущення відрізняються за ступенем обґрунтованості та існує для перевірки деяких фактів дійсності [3, с.293]. З іншого боку, припущення являє собою вид модального значення. Г. А. Золотова розглядає модальність як

відношення висловлення до дійсності з боку мовця, як відношення мовця до змісту висловлювання та як відношення суб'єкта до дії [2].

У сучасному мовознавстві існують такі різновиди модальності, як: зовнішня / внутрішня, об'єктивна / суб'єктивна.

Метою цієї роботи є розгляд припущення як особливого типу модальності словами (дієсловами, прикметниками, іменниками, прислівниками).

Об'єктом дослідження є функціонально-семантична класифікація слів як засобу вираження припущення в англійській мові.

Предметом вважаються дієслова, іменники, прикметники та прислівники, семантична структура яких характеризується наявністю семи припущення.

Слово як одиниця мови є своєрідною єдністю плану вираження та плану змісту. У семантичній структурі мовного знака, відповідно, присутні різні семи [5]. У дослідженні структури значення слова семний аналіз є перспетивним, оскільки сема співвідноситься зі значенням. Критерієм відбору слів із тлумачних словників англійської мови слугувало наявність у семантичній структурі слова компонентів, що фіксують семи припущення.

В словникових статтях сема припущення позначається словами: *think / thought, believe / belief, prove / proof, opinion, idea*. Сема припущення реалізується в словах, які належать до різних частин мови: дієслів, іменників, прикметників, прислівників.

Розглянемо зазначене вище більш детально. Дієслова *allege* – «to state smth as a fact but without giving proof»; *assume* – «to think or accept that sth. is true but without having proof of it»; *believe* – «to think that smth is true or possible although you are not completely certain; to have the opinion that smth is right or true»; *feel* – «to think or believe that smth is the case, to have a particular opinion or attitude»; *imagine* – «to believe sth. that is not true»; *suppose* – «think or assume that something is true or probable but lack proof or certain knowledge»; *think* – «to have a particular idea or opinion about smth/smb, to believe sth»; *view* – «to think about smb/sth in a particular way».

Слід зауважити, що значна кількість дієслів із значенням припущення вживаються у формі Present Simple:

I suppose it was even though I did it to keep me alive and feed many people.

I believe that I could walk up to the mill and knock on the door

I think that when we terminate this of the bridge you would do well to go to the Gredos.

Звернемося до іменників, до семантичної структури яких входить семантичний компонент припущення, що позначається словами: *belief, feeling, ideas, prove, opinion, think: assumption* – «a belief or feeling that sth is true or will happen»; *supposition* – «something that you believe is true although you cannot prove it»; *belief* – «an opinion about sth, sth that you think is true»; *thinking* – «ideas or opinions about sth»; *thinker* – «a person who thinks seriously and often writes about important things such as philosophy or science»; *feeling* – «the idea or belief

that a particular thing is true or a particular situation is likely to happen»; *impression* – «an idea or feeling or an opinion that you get about smb/smth gives you»; *opinion* – «your feelings or thoughts about smb/sth. rather than a fact»; *view* – «a personal opinion about smth, a way of understanding or thinking about smth»; *idea* – «an opinion or belief about sth»; *imagination* – «sth. that you have imagined rather than sth. that exists». Іменник *plausibility* – похідний від прикметника *plausible*, семантичний зміст якого розкривається через сему припущення *likely, to be true*.

Семантичний компонент припущення входить до семантичної структури прикметників, типа *think, believe, imagine, suppose: assumed*, adj. – «that you are supposed to be true or exist»; *believable* – «that can be believed»; *plausible* (of an excuse or explanation) – «reasonable and likely to be true»; *supposed* (only before noun) – «used to show that you think that a claim, statement or way of describing smb/sth is not true or correct, although it is generally believed to be (only before nouns)»; *thinking* (only before noun) – «intelligent and able to think seriously about things; thinkable (not before nouns) that you can imagine as a possibility». *Implausible, unbelievable unthinkable* – це прикметники з негативним значенням, які утворюються за допомогою негативних префіксів «*im-*», «*un-*», від прикметників, семантична структура яких включає семи, що позначаються словами *think, believe, imagine, suppose*.

Значення прислівників розкривається за допомогою семантичних компонентів припущення: *supposedly* – «according to what is generally thought or believe but not known for certain»; *likely* – «very probably».

Аналіз фактичного матеріалу показав, що семантичний компонент припущення, що входить до семантичної структури слів, є ефективним засобом для вираження суб'єктивної модальності в реченні, яка вказує на ступінь достовірності думки у контексті. Семантичний компонент припущення найчастіше релізується у семантичній структурі дієслів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виноградов В. В. Русский язык (Грамматическое учение о слове). М.: Высшая школа, 1986. 640 с.
2. Золотова Г. А. Коммуникативная грамматика русского языка. М.: Наука, 2004. 544 с.
3. Каушанская В. Л. Грамматика английского языка. Ленинград: Просвещение, 1973. 319 с.
4. Покатило Ю. Ю. Ви́раження припущення в семантичній структурі дієслів, іменників, прикметників та прислівників англійської мови. *Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації*: Зб. наук. праць. Житомир: Видавництво Житомирського державного ун-ту імені Івана Франка, 2017. С. 347–355.
5. Yevchenko V. V., Syngaivska A. V. How to use English modals. Житомир: «Полісся», 1999. 147 с.
6. Quirk R., Greenbaum S., Leech G., Svartvik J. A University Grammar of English. Moscow: Высшая школа, 1982. 391 с.

Прагматика й семантика дискурсу

*Берлізов Микола Михайлович, магістрант;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Круть Олена Володимирівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО РЕКЛАМНОГО ДИСКУРСУ

Реклама як невід’ємна частина повсякденного життя та культури є засобом відображення всіх радикальних змін в інформаційних технологіях та устрою суспільства. Реклама характеризується різноманіттям форм, що сприяють її широкому застосуванню у різних галузях діяльності людини – від комерційної сфери до соціальної.

Рекламний текст як засіб комунікативного впливу на членів культурно-мовного співтовариства вважається об’єктом лінгвістичних, психолінгвістичних та соціолінгвістичних досліджень. З іншого боку, реклама – це один із функціональних інструментів економіки, бо саме рекламний тест психологічно впливає на адресата. Слід зазначити, що на сучасному етапі розвитку суспільства реклама є ефективним знаряддям створення поглядів, смаків, ідеалів та стилю поведінки. Саме ця характеристика реклами є підставою для її комплексного вивчення, у тому числі й у лінгвістичному ракурсі.

Отже, звернімося до визначення реклами й рекламного тексту, до основних типів реклами, її функцій тощо. Американська Маркетингова Асоціація надає таке визначення рекламі: «Реклама – це певного роду інформація про товари, послуги або ідеї та починання, що поширюється на цільову аудиторію і спонсується зацікавленими у просуванні товарів та послуг людьми» [1, с. 4].

Рекламний текст складається із трьох основних компонентів:

- заголовок;
- основний текст;
- рекламний слоган.

Головною функцією заголовку є приваблення та виклик інтересу у покупця. Основний текст слугує для розкриття змісту реклами. Як правило, для досягнення цієї мети автор використовує прості слова та лаконічні речення, що сприймаються легко. При цьому реклама характеризується відсутністю технічних термінів. Особливе значення в рекламі відводиться слогану. Саме останній повторює ведучий аргумент реклами та робить рекламний текст завершеним. Назва рекламованої торгової марки або продукту звучить, як правило, у заключному слогані поряд з ефектним виразом.

Розрізняють такі функції реклами, як комунікативна (інформаційна), економічна та соціальна. Розглянемо основні функції реклами більш детально.

Комунікативна (інформаційна) функція слугує для створення зв'язку між рекламодавцем і цільовою аудиторією, інформування про рекламований об'єкт, переконання споживачів у перевагах об'єкта реклами, впливу на аудиторію з метою спонукання її до вибору об'єкта, що рекламується.

Економічна функція сприяє збільшенню попиту, товарообігу, участі в ціноутворенні, формуванню умов конкуренції між виробниками, розширенню виробництва, збільшенню кількості робочих місць чи збереженню наявних.

Соціальна функція стимулює до праці, є засобом інтеграції суспільства при формуванні певних цінностей (перетворення деяких товарів на символи країни), утворення споживчої культури та нових пріоритетів [1, с. 5].

Дослідження, що присвячені аналізу реклами, наводять як приклад американську формулу *AIDA*, яка відображає основне завдання реклами: інформувати споживача про будь-які товари та послуги, стимулюючи їх споживання: *A – attention* – привернути увагу, *I – interest* – зацікавити, *D – desire* – викликати бажання мати товар, *A – action* – спонукати до дії.

Рекламний текст як ключова форма реалізації рекламної комунікації характеризується своєю мовною специфікою та унікальністю, певними рисами, що підкреслюють неповторну природу такого тексту та його прагматичну заданість [5, с. 15].

Рекламний текст вважається маркованим оцінною природою. У контексті реклами оцінка тяжіє до позитивного полюса. Виходячи з цього, у рекламному тексті домінує кваліфікативна лексика, що вербалізується прикметниками, перш за все. Розглянемо наступні приклади:

KAI is delighted to launch a stunning range of cushions, offering a diverse selection of some of the best-selling fabrics from KAI. The range incorporates luxurious velvets, striking digital prints, metallic embroideries and decorative woven designs. Handmade in the UK and filled with the best quality feather pads ... [6].

Compac Unique Calacatta is a natural stone alternative which provides better feeling, greater inspiration and higher performance, with exclusive designs driven by the pursuit of perfection [4].

Процес метафоризації у контексті рекламних повідомлень набуває особливої значущості та передбачає яскраву асоціацію між двома елементами. Наведемо такі приклади:

One of the pearls of our production is “La Cantina di Paul” the perfect “Wine Suite”, born from the best international wine expert experiences, allowing the customer to put the winecellar he loves it [6].

Згідно з текстом, товар, що рекламується, має величезну цінність і ототожнюється з перлиною (*pearl* = перлина). Асоціація такого роду підкреслює унікальність товару й формує у адресата позитивне ставлення до нього та, звідси, загострює бажання придбати його й стати її власником.

У наступному фрагментові тексту реклами репрезентується експресивна метафора, яка ґрунтується на асоціаціях між рекламованим товаром та музикою:

*Горошко Михайло Сергійович, магістрант;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Архіпова Ірина Михайлівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ОСНОВНІ ПРЕЦЕДЕНТНІ ОДИНИЦІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Прецедентність як лінгвістичне поняття з'явилося нещодавно і закріпилося в таких наукових дисциплінах, як когнітивна лінгвістика, лінгвокультурологія та міжкультурна комунікація. Прецедентність розглядається в контексті таких явищ, як «національний культурний простір» та «когнітивна база».

Термін «прецедентність» у його нинішньому розумінні завдячує своєю появою Ю. Н. Караулову, який уперше ввів поняття «прецедентний текст». Він визначає його як «текст, значимий у пізнавальному та емоційному відношенні і має «надособистісний характер», тобто добре відомий широкому колу осіб». Надалі це поняття було модифіковано В. В. Червоних, Д. Б. Гудковим та І. В. Захаренка і перенесено на прецедентні феномени загалом. Отже, прецедентні феномени – це феномени: 1) добре відомі всім представникам національно-лінгво-культурної спільноти; 2) актуальні у когнітивному (пізнавальному та емоційному) плані; 3) звернення до яких постійно поновлюється у промові представниками тієї чи іншої національно-лінгвокультурної спільноти [1].

Докладне дослідження прецедентного феномена дозволило вченим визначити це поняття як родове (гіперонім) і, у свою чергу, виділити його типові різновиди (гіпоніми). Прецедентні феномени умовно поділяються на вербальні (продукти мовної діяльності) та невербальні (твори живопису, архітектури, скульптури, музичні твори). Однак у контексті лінгвістики розглядаються вербальні та вербалізовані прецедентні феномени. До перших належать такі поняття, як «прецедентне ім'я» та «прецедентне висловлювання», до других – «прецедентний текст» та «прецедентна ситуація».

У сучасній лінгвістиці ці терміни розуміються як «закінчений та самодостатній продукт мовної діяльності, предикативна одиниця; складний знак – сума значень якого не дорівнює його змісту», знайомий «будь-якому середньому члену національно-культурної спільноти»; «звернення до нього багаторазово відновлюється в процесі комунікації через пов'язані з цим текстом прецедентні висловлювання та прецедентні імена» [1].

Прецедентними текстами можуть бути:

- 1) хрестоматійні твори художньої культури (*Lord of the Flies* В. Голдінга);
- 2) анекдоти («*British scientists found out that the largest number of British scientists live in Britain*»);
- 3) тексти пісень («*Show Must Go On*» гр. Queen);

- 4) реклама («Завжди Coca-Cola» – слоган компанії *Coca-Cola*);
- 5) міфи («Goblins» – надприродні людиноподібні створіння);
- 6) твори усної народної творчості (*Robin Hood* – герой середньовічних англійських балад).

Прецедентна ситуація – «якась «еталонна», «ідеальна» ситуація, пов'язана з набором певних конотацій, диференціальні ознаки якої входять до когнітивної бази» [1].

Прецедентними ситуаціями можуть бути:

- 1) реальні події, що залишили свій слід в історії якоїсь лінгвокультурної спільноти («9/11» або «одинадцять вересня» (день, ознаменований в історії США серією терористичних актів).
- 2) факти (випадки) з життя якоїсь відомої людини («Ньютон і яблуко»).

Прецедентне висловлювання – «репродукований продукт мовної діяльності; закінчена та самодостатня одиниця, яка може бути і не бути предикативною; складний знак, сума значень компонентів якого не дорівнює його змісту» [2].

Прецедентними висловлюваннями є: цитати із текстів різного характеру, а саме: із творів художньої літератури («*To be or not to be*»); із пісень («*We are the champions, my friends*»); із усної комунікації («*I love you*»); із фрагментів кінофільмів («*Good bye, America*», «*Nautilus Pompilius*»); прислів'я («*When in Rome, do as the Romans; Don't judge a book by its cover; Strike while the iron is hot; Practice makes perfect; Don't make a mountain out of an anthill; Actions speak louder than words*»).

Прецедентне ім'я – «індивідуальне ім'я, пов'язане або з широко відомим текстом, що відноситься, як правило, до прецедентних, або з прецедентною ситуацією, широко відомою носіям і виступає як прецедентна; складний знак, при вживанні якого в комунікації здійснюється апеляція не власне до денотату, а до набору диференціальних ознак цього прецедентного імені» [2].

Прецедентними іменами бувають: власні імена реальних історичних осіб (*Margaret Thatcher*); імена літературних персонажів (*Harry Potter*); міфоніми (*Hercules*).

Як вже було згадано раніше, прецедентне ім'я та прецедентне висловлювання є лінгвокогнітивними, вербальними феноменами, вони мають чітко фіксовану форму. Головним ефектом використання прецедентних текстів є збагачення спілкування: немає потреби переказувати фабулу та описувати персонажів відомого фільму, а достатньо процитувати пару вдалих фраз. Чим більше текстів для конкретної спільноти є прецедентними, і чим більшу сферу вони охоплюють – тим міцнішою є ця спільнота, тим глибші її внутрішні зв'язки і тим легшим є спілкування. Значення прецедентних текстів настільки велике, що окремі людські культури можна розглядати як спільноти з різними сукупностями прецедентних текстів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Захаренко И. В. Прецедентное имя и прецедентное высказывание как символы прецедентных феноменов. *Язык. Сознание. Коммуникация*. 1997, № 1. С. 82–104. URL: https://www.philol.msu.ru/~slavphil/books/jsk_01_08zacharenko_et.pdf (дата звернення: 31.10. 2022).
2. Лобан Т.В. Прецедентный феномен как объект исследования. *Вестник МДПУ им. И.П. Шемякина*. 2016, № 2 (48). С. 118–130. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/pretsedentnyy-fenomen-kak-obekt-issledovaniya> (дата звернення: 31.10. 2022).

*Касрашвілі Ліка Георгіївна, студентка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Круть Олена Володимирівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТІВ *SUCCESS-FAILURE*, *УСПІХ-НЕВДАЧА* В АНГЛОМОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Мова вважається найважливішим способом формування та існування знань людини про світ, а весь обсяг знань, що представлений мовними знаками, становить мовну картину світу. Остання будується на вивченні уявлень людини про світ і є специфічним сприйняттям світу людиною, зафіксованим в мові і залежним від культурного досвіду народу. Концепт *SUCCESS-FAILURE*, оточений поняттями «слава», «гроші», «статус», «популярність» і «влада», займає особливе місце в американській лінгвокультурі. Фіксація концептів *SUCCESS-FAILURE* у свідомості людей свідчить про зміну його складових: феномену успіху / невдачі. Тому актуальність дослідження обумовлена перспективністю вивчення концептів *SUCCESS-FAILURE* як сутностей, що розкривають світогляд англомовного народу.

Об'єктом вивчення є статті етимологічних словників, фразеологічних словників сучасної англійської мови, що вербалізують концепти *SUCCESS-FAILURE*.

Предметом вивчення виступають образні, ціннісні та асоціативні характеристики концептів *SUCCESS-FAILURE*.

Мета цієї роботи полягає в комплексному аналізі дослідження особливостей реалізації концептів *SUCCESS-FAILURE* в англомовній картині світу. Поставлена мета дослідження передбачає вирішення таких **завдань**:

- визначити основні характеристики і концептуальні ознаки концептів *SUCCESS-FAILURE*;

- виокремити структуру концептів *SUCCESS-FAILURE*, проаналізувати ядрну і периферійну зону концепту;
- виявити значення концептів на підставі когнітивного аналізу;
- обрати фразеологічні одиниці, які об'єктивують досліджувані концепти, та систематизувати знання.

Питання розуміння концепту тісно пов'язане з проблемою взаємозв'язку мови та дійсності і, як наслідок, з різними підходами до його вивчення. У свідомості людини існує уявлення про світ, що є результатом його сприйняття.

Концепти *SUCCESS-FAILURE* є частиною концептуальної картини світу та мають високу частотність вербалізації в мові.

Слово *success* походить від латинського дієслова шляхом складання приставки *sub* (*suc*), що мала значення «майже», «опісля» і кореня *cedere* – «рухатися», «йти». Значення дієслова *succedere* – слідувати, бути наступником. Згодом частина значень відпала, і до XVI століття залишилися тільки два значення: 1) наслідок, результат; 2) поступальний рух. Потім з'явилася додаткова ознака: досягнення поставленої мети.

На сучасному етапі концепт *SUCCESS* в англomовній культурі має три групи значень: 1) пов'язане з вдачею, сприятливим результатом, 2) добробут, матеріальне благополуччя, 3) визнання предмету, і людини, що користуються успіхом.

Ядро концепту *SUCCESS* в англійській мовній культурі має таку структуру: *result* (результат); *attainment* (завершення); *being known* (популярність).

Периферійними компонентами концепту *SUCCESS* вважаються: *respect* (повага); *a high position in something* (висока позиція); *a lot of money* (багато грошей); *to try to do (efforts)* (спроби зробити).

Ядро концепту *SUCCESS* характеризується наявністю таких компонентів: досягнення задуманої мети, слава, суспільне визнання. В англійській лінгвокультурі концепт *SUCCESS* має історично сформовані компоненти значення, а саме: динамічний компонент (*поступальний рух, прагнення рухатися уперед*); компонент завершеності якоїсь події (*результат, досягнення мети*); компонент позитивної події (*користь, зростання*).

На підставі даних британського тлумачного словника «Longman» виокремлюються наступні сфери концептів *SUCCESS-FAILURE*:

Success – 1) the achieving of something you have been trying to do, with a good result; 2) something that has a good result or effect; 3) someone achieves a high position in their job, course, sport, in society; 4) success story someone or something that becomes successful in spite of difficulties.

Failure – 1) a lack of success in achieving or doing something, 2) unsuccessful person someone that is not successful, 3) failure to do something an act of not doing something which should be done or which people expect you to do, 4) machine/body

part an occasion when a machine or part of your body stops working properly,
5) business a situation in which a business has to close because of a lack of money.

Концепт *FAILURE* характеризується стійкістю, вербалізується в стандартній мовній формі, вважається двовершинним, оскільки має два полюси: 1) позитивний і 2) негативний.

Ядро концепту *FAILURE* створюється такими базовими когнітивними ознаками, як: нездатність виконати необхідну або очікувану дію; негативний результат діяльності, негативна подія; суб'єкт неуспішної діяльності.

Периферія виокремлюється наступними когнітивними ознаками: причини неуспіху (об'єктивні, суб'єктивні); втрата, втрата якості; відсутність перспективи, подальшого розвитку; емоційно-поведінкова реакція на невдачу.

Концепти *SUCCESS* і *FAILURE* вважаються взаємопов'язаними ментальними сутностями, які співіснують в одній концептуальній системі, створюючи систему когнітивних образів.

Протилежні когнітивні ознаки у структурі концептів *SUCCESS* і *FAILURE* дозволяють зробити висновок про різноманітність їхніх структур в сприйнятті та відображенні феноменів успіху й невдачі носіями англійської мови, що відбуваються і на сучасному етапі, нашаровуючи на поняттєво-сутнісний зміст концепту вже більше смислових характеристик. Подальше дослідження вбачається у визначенні додаткових компонентів структури концептів *SUCCESS* і *FAILURE* в англійськомовному дискурсі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калініченко В. І. Периферійні складові концептів *SUCCESS-FAILURE*, *УСПІХ-НЕВДАЧА* в американській та українській мовній свідомості. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського*. Вінниця: ВДПУ, 2015. С. 139–145.

2. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград: Перемена, 2002. 162 с.

3. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика: учеб. пос. М.: АСТ Восток-Запад, 2007. 314 с.

4. Серебренников Б. А. О материалистическом подходе к явлениям языка. М.: Наука, 1983. 319 с.

5. Степанов Ю. С. Константы. Словарь русской культуры. М.: Школа «Языки рус. культуры», 1997. 824 с

6. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация: учеб. пособ. М.: Слово, 2000. 264 с.

7. Longman Dictionary of Contemporary English. URL: <http://www.ldoceonline.com/> (дата звернення: 28.10.2022).

*Лук'янчук Надія Олександрівна, магістрантка;
наук. керівник – доктор філол. наук, проф. Габідулліна Алла Рашатівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛЬНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ФРЕЙМУ «ОСВІТА» У ТВОРАХ ДЖЕЙН ОСТІН

Час, коли Джейн Остін створювала свої романи, – це перехід від XVIII до XIX століття. Питання жіночої освіти в Англії в цей період опинилось у центрі суспільних дискусій. Полеміку викликали традиційні освітні практики дівчат, а саме, занадто уваги, яку приділяли в освітньому процесі так звані «досконалостям» (*англ.* accomplishments): співу, музикуванню, танцям та рукоділлю. Цей аспект жіночої освіти піддався критиці з боку таких англійських письменниць, як А. Мор, М. Еджворт, М. Волстонкрафт, К. Маколей та ін. Джейн Остін ніколи відкрито не засуджувала наявний порядок речей, але її твори стали прекрасним джерелом, що багато ілюструє цю епоху. У них знайшли своє відображення не тільки сучасні автору дискусії про характер жіночої освіти, але й ряд педагогічних ідей георгіанської епохи.

Один із персонажів роману Джейн Остін *Pride and Prejudice* містер Бінглі дивується, як це в молодих леді вистачає терпіння бути освіченими (“*They all paint tables, cover skreens, and net purses*”), адже всі вони малюють пейзажі, розмальовують картини та в’яжуть гаманці. Його опонент містер Дарсі заперечує: “*I cannot boast of knowing more than half a dozen, in the whole range of my acquaintance, that are really accomplished.*” “...серед знайомих мені жінок знайдеться не більше п’яти – шести освічених насправді”. За словами місс Керолайн Бінглі, дійсно освічена жінка “*must have a thorough knowledge of music, singing, drawing, dancing, and the modern languages*” (“повинна бути добре навчена музиці, співу, живопису, танцям та іноземним мовам”, вона також повинна володіти “*a certain something in her air and manner of walking, the tone of her voice, her address and expressions, or the word will be but half-deserved*” (“якоюсь особливою зовнішністю, манерами, ходою, інтонацією та мовою – або ж ця назва буде заслугована лише наполовину”).

Принцип поєднання освіченості із чеснотами постійно проходить через висловлювання Остін про освіту.

Якість та спосіб отримання освіти залежали від можливостей родини. Домашня освіта надавалась за допомогою батьків, гувернантки та окремих вчителів, це могла бути самоосвіта. Альтернативою міг бути пансіон.

Навчання в приватному пансіоні. У Дж. Остін в романі «Емма» показан один із пансіонів міссіс Годдартд, де навчалась Харрієтт Сміт: “*a real, honest, old-fashioned Boarding-school, where a reasonable quantity of accomplishments were sold at a reasonable price, and where girls might be sent to be out of the way, and scramble themselves into a little education, without any danger of coming back prodigies*” (“дійсним, без обману, старомодною школою-пансіоном, де за помірну плату можна придбати помірні знання, куди можна відіслати надалі

юну дівчину, щоб вона отримала хоч якусь освіту, не турбуючись, що вона повернеться назад криницею вченості”).

Як бачимо, система поза домашньої освіти в цю епоху змінюється, що неоднозначно оцінюється сучасниками. Закінчували дівчата навчання у 17 років, до цього часу їх залишали гувернантки або вони самі залишали пансіон та починали виїжджати в суспільство. Але самоосвітою вони продовжували займатися і далі.

Наявність гувернантки. Гарна освіта коштує дорого, родина робить інвестиції в освіту доньки, тобто сподівається на її ефективність. Освічена вихована розумна дівчина досить високо цінується на ринку наречених. Крім того, відповідним способом заробляти собі на життя для бідної дівчини з гарної родини було навчання інших. Вона професійно готувалась до ролі гувернантки або вчительки, в цьому випадку вона ще краще займалась мовами, живописом, музикою, щоб знайти краще місце.

Не всі дворянські родини могли дозволити собі гувернантку. Так, міссіс Беннет з роману *Pride and Prejudice* не найняла гувернантку, не піклувалась про те, щоб всі її дівчата навчилися грати на музичних інструментах та співати, та не возила доньокв місто для навчання.

Читання. Самоосвіта неможлива без систематичного читання. Персонажі Джейн Остін користуються бібліотеками, читають та обговорюють романи (романістки Ф. Берні, М. Еджуорт, А. Радкліф, мадам де Жанліс та романісти С. Річардсон, О. Гольдсмит, Р. Грейвз, Дж. Босвелл), вірші та поеми (Дж. Мільтон, Т. Грей, А. Поуп, Дж. Томсон, Дж. Байрон, У. Каупер, В. Скотт) п'єси (Шекспір, Шерідан, Коцебу), журнали-огляди (“Дзеркало”), опис подорожей, історичні твори, збірки проповідей.

Читання не тільки про себе і для себе, але й вголос, з декламацією. Героїні Остен займаються самоосвітою частіше всього спонтанно, під впливом турбот, докорів або заздрощів до більш талановитих суперниць.

Навчання епістолярному жанру. Не варто забувати про епістолярний жанр, листування між подругами, сестрами, родичами було засобом обміну новин про події, моду, засобом передачі емоції та тривоги та доступною формою літературної творчості. Але й тут можливе тонке глузування автора. Один з героїв “Нортенгерського абатства” заявляє, що написання листів – талант жіночий, і жінки пишуть листи бездоганно, якщо не звертати уваги на такі дрібні недоліки, як відсутність змісту, неухважність до пунктуації та частих граматичних помилок.

Навчання рукоділлю. Рукоділля було досить різноманітним та слугувало для особистих або благодійних цілей. Робочі кошики з нитками та голками могли стояти у вітальнях під час світських візитів, невеликих прийомах гостей; те, що жінка не сиділа склавши руки, а робила щось утилітарне або художнє, свідчило про її сором'язливість (щирі чи показну), хорошу підготовку до сімейного життя, певну працелюбність. Можна сказати, що цей рівень освіти є базовим та найдавнішим, що йде від натурального господарства, від розподілення праці по гендерному типу та є певним маркером готовності жінки бути господинею.

Наступний рівень освіти – художній, галузь її використання – вітальня. Перш за все, це **музична освіта**, тобто вміння співати пісні або романси для розваги та втіхи. Можна було влаштовувати домашні музичні вечори, грати танцювальну музику для імпровізованого балу, або грати більш серйозні та складніші твори, що вже вимагало таланту, гарного вчителя та терпіння. Більш високо цінувалась арфа, як інструмент, що привертав до себе увагу сам по собі і тим паче до виконавиці. Правда, після заміжжя, жінка зазвичай музикою вже не займалась, але могла вчити дітей. Музиці та живопису обов'язково навчали в пансіонах.

Навчання живопису. Живопис - це уміння малювати пейзажі, портрети близьких або профіль коханого, у розписі камінних екранів. Частіше використовували акварель, рідше олію. Результати творчості завжди могли бути прикрасою вітальні, подарунком. Але сюди слід додати і художній смак, а за часів Джейн Остін романтизм змінився на реалізм.

Танці, бали були розвагами та шляхом зав'язати нові знайомства. Приватні або публічні бали влаштовувались в особняках, невеликих містах, на курортах. Хоча **вміння танцювати** більш доступне, ніж гра на музичному інструменті, воно теж потребує спеціального вчителя. Дж. Остін цілком могла би розділяти наступні висловлювання Дж. Локка: “Танці, мені здається, більш ніж що б то не було, повідомляють дітям пристойну впевненість та вміння триматися, і, таким чином, готують до суспільства старших; тому я вважаю, що танцям дітей слід навчати можливо раніше, як тільки вони стають до цього здібними. Бо, хоч це мистецтво міститься лише в одній зовнішній межі рухів, воно, більш за будь – яке інше, повідомляє дітям – не знаю, яким чином – мужні звички та манери” [1, с. 456].

У її романах можна зустріти висловлювання різних персонажів про необхідність цього мистецтва.

“A couple's compatibility in dance is almost always a symbol of their relationship”. “Сумісність пари в танці майже завжди є символом їхніх стосунків”.

“To be fond of dancing was a certain step towards falling in love”. “Захоплення танцями було певним кроком до закоханості”.

Для мешканців садиб цінувалось вміння **їздити верхи**. *“The ensuing spring deprived [Fanny] of her valued friend, the old grey pony; and for some time she was in danger of feeling the loss in her health as well as in her affections; for in spite of the acknowledged importance of her riding on horse-back, no measures were taken for mounting her again...”* (Mansfield Park) – “Наступна весна позбавила [Фанні] її цінного друга, старого сірого поні; і деякий час вона була в небезпеці відчувати втрату як свого здоров'я, так і своїх прихильностей; оскільки, незважаючи на визнану важливість її їзди верхи, не було вжито жодних заходів для того, щоб її знову сісти на верхи...”

Оскільки в цей час в моду входили знов різні настільні ігри, в тому числі, карти, необхідно було **вміти грати в карти**. *“Mr. Wickham did not play at whist, and with ready delight was he received at the other table between Elizabeth and Lydia. At first there seemed danger of Lydia's engrossing him entirely for she was a*

most determined talker; but being likewise extremely fond of lottery tickets, she soon grew too much interested in the game, too eager in making bets and exclaiming after prizes, to have attention for any one in particular. Allowing for the common demands of the game, Mr. Wickham was therefore at leisure to talk to Elizabeth, and she was very willing to hear him... (Pride and Prejudice) – “Містер Вікхем не грав у віст, і його з радістю зустріли за іншим столиком між Елізабет і Лідією. Спочатку здавалося, що Лідія цілком захопить його, оскільки вона була дуже рішучою балакучою; але, оскільки вона так само надзвичайно любила лотерейні квитки, незабаром вона занадто зацікавилася цією грою, надто охоче робила ставки та вигукувала за призами, щоб звернути увагу на будь-кого окремо. Зважаючи на звичайні вимоги гри, містер Вікхем мав вільний час, щоб поговорити з Елізабет, і вона дуже хотіла його вислухати...”. Всі ці навички мали мету демонструвати комунікативність, світськість, хоча естетична освіта цінувалась і сам по собі, заради отриманого та задоволення, а не користі.

Знання іноземних мов (французької та італійської) дозволяло знайомитися з літературними новинками або розбирати вірші в іноземних романах. Географія, історія Англії та давнього Риму, знайомство з міфологією, філософією, астрономією, математикою та хімією складали все коло необхідних предметів. Цей рівень знань здається зараз поверховим, але він заснований на книжковій культурі, а значить, його зміст багато в чому пов’язаний з жінкою, її духовними потребами та можливостями.

Отже, за часів Джейн Остін освіта благородних жінок включала в себе музику, танці, релігію, ведення домашнього господарства, мови, історію та літературу. В більшості забезпечених родин освіта доньок покладалася на їх матерів та гувернанток, хоча деякі дівчата ходили в приватні школи, щоб вивчити окремі предмети. Джейн Остін високо цінувала читання та любов до книжок та на своєму власному житті довела, що жінки того часу можуть бути гарно освіченими та володіти багатьма іншими досягненнями та талантами.

Не дивлячись на певну критику освіти, яку зробила авторка романів, все ж таки можна вважати, що вона була досить гармонійна та представляла собою щось нахшталт піраміди. Метою її була жінка як центр родинного, домашнього вогнища, звичного життєвого світу. Це було місце почесне, яке поважали і чоловіки, і самі жінки. Жінка виступала як берегиня духовних цінностей, як їх непрофесійний творець та як їх транслятор. Образ жінки був цілісний. Можливо, консервативний, але консервативність необхідна для виконання цих функцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Локк Дж. Мысли о воспитании. URL: http://jorigami.narod.ru/PP_corner/Classics/Locke/Locke_John_Thought_concerning (дата звернення: 07.11.2022).

*Онищенко Юлія Валентинівна, студентка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Семенова Олена Валентинівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАПОЗИЧЕНЬ У СУЧАСНІЙ ФРАНЦУЗЬКІЙ ПРЕСІ (на матеріалі газети LeMonde)

У наш час словниковий запас мов постійно змінюється, а процес запозичення є основним шляхом цих змін. Насамперед використання іншомовної лексики у складі французької мови обумовлене тісним контактом народів світу [2]. Ю. Шевельов описав це так: «Загалом з перегляду ентражизмів кожної мови можна скласти певне уявлення про історію цього народу: з якими народами він стикався, у чому і як він від них залежав або вчився» [5]. Також важливою причиною появи запозиченої лексики у французькій мові є розвиток інноваційних технологій, зокрема в галузі мас-медіа.

Визначенню поняття «запозичення» та його особливостям приділяли увагу мовознавці – як вітчизняні (О. Г. Муромцева, О. С. Стишов, Л. П. Кислюк, В. М. Русанівський), так і зарубіжні (Ш. Баллі, І. О. Бодуен де Куртене, Л. П. Крисін). Проте багато питань і досі залишаються не вирішеними. Так, існує невизначеність терміну, зокрема І. Огієнко називає запозичені слова *іноземними*, І. Муромцев та Г. Півторак – *іншомовними*, С. Семчинський – *запозиченнями*, а О. Горбач та Ю. Шевельов – *ентражизмами*. А також й до нині ведуться дискусії щодо визначення цього поняття. Наприклад, Л. П. Кислюк вважає запозичення процесом залучення у мову й адаптації запозиченої лексики [3, с. 8], а за визначенням Е. Хаугена, запозичення – це пофонемне відтворення оригіналу, тобто створення фонемної копії [4, с. 35].

Загалом, запозичення іншомовної лексики є визначальними у процесі збагачення французької мови. З перебігом історичних подій та взаємодією мов французька мова поповнювалася новими словами і з часом вони навіть злилися з власне французькими, а тепер займають значне місце у лексичному складі мови. За статистичними даними на сьогодні приблизно 4200 лексичних одиниць є запозиченими, а це становить 13% усієї лексики. Запозиченими є власні назви, топоніми, загальні поняття, щоденна лексика, термінологія науки та техніки, звуконаслідування.

Крім того важливим питанням є особливості функціонування іншомовної лексики в дискурсі друкованих ЗМІ. Головною функцією газетно-публіцистичного стилю є вплив на суспільство та його інформування, тому однією з основних його характеристик є використання різних засобів експресивності. Один із таких засобів – це використання запозиченої лексики. Тому для дослідження функціонального навантаження запозичень було проаналізовано онлайн-версію періодичного видання LeMonde, з якого методом

суцільної вибірки було відібрано 80 лексичних одиниць іншомовного походження.

На сьогодні журналісти все частіше удаються саме до запозичень, коли необхідно розповісти про різні соціальні, політичні та економічні зміни, відображення яких потребує використання безеквівалентної у французькій мові лексики, наприклад, *flashmob m*, *hacker m*, *googlisme m*. Нові слова з'являються з розвитком науки, техніки, культури, економіки, виробничих відносин, і більшість з них міцно закріплюється у мові, втрачають свою новизну і переходять в активний словниковий запас: «*Les parodies sont plus ou moins réussies, mais rien que celle de Brokeback Mountain vaut son pesant de popcorn*» [1].

З точки зору адаптації запозичень у французькій мові є лексичні одиниці, які повністю зберегли свою форму (*jogging*, *happy-end*, *football*) та ті, які зазнали певних фонетичних чи морфологічних змін (англ. *reporter* [ˈrɪpɔtə] – фр. *reporter* [rəpɔrtɛr], англ. *start-up* [ˈstɑːtʌp] – фр. *startup* [startap]). Однак є терміни з двома варіантами вимови та орфографії, наприклад, англійське слово *scanner* у французькій може писатися як *scanner*, так і *scanneur*. Рівень адаптації зазвичай залежить від походження іншомовного слова. Так, латинське походження іншомовних термінів зазвичай призводить до незначних фонетичних та орфографічних змін при запозиченні їх французькою мовою, наприклад, *aquarium* (лат. *aquarium*), *évolution* (лат. *evolutio*) або *assimiler* (лат. *assimilare*). Теж саме стосується і грецьких слів, наприклад:

De Carnegie aux Rockefeller, le poids des grands philanthropes (grec. philanthrôpos) américains n'est pas nouveau [1].

Explication de ce paradoxe (grec. paradokson): le chiffre de la croissance concerne le passé... [1].

Серед іншомовних запозичень «лідером» є англійська мова, що скоріш за все є результатом тісного контакту цих народів, наприклад: «*L'oiseau est libéré*», *a tweeté Elon Musk*» [1]. Причому у пресі такі запозичення навіть витісняють французькі еквіваленти:

Intelligence artificielle: les multiples visages du deep learning [1].

La start-up Space Cargo Unlimited lance la première usine de l'espace [1].

Nous les avions croisés, pour la plupart, plutôt confiants, lors du job dating de l'académie de Versailles en juin, ou lors de leur formation de quatre jours dans l'académie de Créteil, fin août [1].

Хоча у французькій мові існують поняття, які в наведених прикладах представлені запозиченнями: *le deep learning – l'apprentissage profond*, *la start-up – le démarrage*, *le job dating – la rencontre professionnelle*. Французи вважають, що такі запозичення засмічують мову, а журналісти впевнені, що таким чином вони актуалізують позитивні конотації, наприклад, *auto-rental* замість *auto-location*, *pub* замість *bistro*.

Також численними є арабізми, які вже давно асимілювалися у французькій мові так, що сьогодні, мабуть, лише мовознавець може сказати про їхнє походження. Наприклад,

Matières premières: «La banane veut flamber» [1].

... le chiffre de la croissance concerne le passé [1].

Таким чином, проаналізувавши матеріал можна констатувати, що сучасні ЗМІ, як друковані, так і інтернет-видання жваво реагують на актуальні мовленнєві тенденції та заохочують широке вживання іншомовної лексики. Не винятком є авторитетне видання соціально-політичної, економічної спрямованості Le Monde. Розгляд іншомовних одиниць у французькій пресі показав різноманіття запозиченої лексики, що стосується широкого кола суспільних інтересів таких як наука, інтернет, техніка, мода та гастрономія. На даному етапі, французька мова намагається адаптувати запозичення відповідно до своїх правил і норм, як це відбувалося століття тому, однак у час постійного технологічного процесу це виявилось серйозним викликом.

ЛІТЕРАТУРА

1. LeMonde.Paris, France, 2022 URL: <https://www.lemonde.fr/> (дата звернення: 30.10.2022).

2. Голдованський Я. А. Українські неокласичні джерела. *Іноземна філологія*. Львів, 2004. Вип. 107. С. 129–133.

3. Кислюк Л. П. Словотвірний потенціал запозичень у сучасній літературній українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук. НАН України, Ін-т укр. мови. К., 2000. 16 с.

4. Морозов С. М., Шкарапута Л. М. Словник іншомовних слів. Київ: Наук. думка, 2000. 680 с.

5. Шерех Ю. Нарис сучасної української літературної мови. Мюнхен: Молоде життя, 1951. 402 с.

Соколова Анастасія Євгенівна, викладач;

Горлівський інститут іноземних мов

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

МЕТАФОРА В ДИСКУРСІ ТА ТЕКСТІ

Дискурсивна метафора і текстова метафора дуже різняться між собою. У випадку з дискурсом головним є його динамічний характер мовного спілкування у відповідному часовому проміжку, якщо ж йдеться про текст, акцент робиться на статичний об'єкт. Текст є матеріальною основою дискурсу. Але дискурс – це текст, занурений у певну ситуацію спілкування.

Метафора сприяє текстоутворенню, реалізуючи мікротеми, а іноді, навіть основну тему. Також це лінгвістичне явище тісно пов'язано з неметафоричним фрагментом тексту. У випадку з поетичними текстами, метафора навіть може сприяти утворенню віршованих текстів. Так утворюються тексти, межі яких співпадають з межами тропа, вони мають назву **«текст-троп»**, серед них вирізняють **тексти-метафори** [9, с. 29]. У великих текстах вищезгаданий троп

може бути досить об'ємним, таку метафору називають **локальною** [6, с. 44]. У текстах-метафорах предмет мовлення збігається з об'єктом текстоутворюючої метафори. Один із предметів мовлення є «оболонкою» (vehicle) (М. Блек). Дві тематичні лінії, які пов'язані з метафоричними компонентами і пронизують текст, мають тісний зв'язок: в одному смислового блоці таких текстів можуть реалізовуватись два паралельні смисли [5, с. 7]. **Першим способом ускладненої репрезентації центрального предмета мовлення** є «взаємоперетікання» один в одного сенсів, які пов'язані з тематичними лініями об'єкта і суб'єкта метафори. *Іншим способом* є імплікація на рівні образно-смислового фокусу текстоутворюючої метафори [6, с. 54]. *Текстова метафора може бути мовною*, всім відомою, або **оказіональною** [8, с. 34–35].

У сучасних дослідженнях метафора розуміється як *елемент мислення*: окрім мовних засобів, вона може виражатися через візуальні дані (жести та міміку, музику) [11, с. 123]. Як зазначає Дж. Лакофф, «метафори як лінгвістичні висловлювання можливі саме тому, що вони є у концептуальній системі людини» [7, с. 129]. Процес метафоризації ускладнює науковий текст, це сприяє семантичній збагаченості тексту.

Метафора є механізмом когнітивно-дискурсивного моделювання дійсності, яке твориться під час переробки інформації, сприяє формуванню когнітивних концептів і їх стійких об'єднань. Модель когнітивно-дискурсивного моделювання має складну структуру та репрезентована метафоричними моделями, які представлені відповідними типами метафор [3]. **У структурі дискурсу** виокремлюються **типи метафор**, які беруть участь у **когнітивно-дискурсивному моделюванні дійсності**. Це *лінійні метафори*, які забезпечують переведення послідовної структури у позачасову просторово-непорядковану репрезентацію. Також – *холістичні метафори*, які активують когнітивні структури в різних часових площинах дискурсу. *Концептуальні метафори* залучають фонові знання суб'єкта. *Темпоральні метафори* «пов'язують» події, що відбулися у різні періоди часу. *Базові метафори* виникають з акту компресії чуттєвого досвіду, це сприяє формуванню мовного поняття [3]. *Міфологічні метафори* відповідають за метафоричну функцію мови.

Згадаємо також про такі суміжні з метафорою лінгвістичні явища, як гіпербола, мейозис, оксюморон та катахреза. **Гіпербола** (грецьк. hyperbole – перебільшення) – образне слововживання, яке навмисно перебільшує якусь ознаку, якість, предмет чи дію з метою посилення художнього враження. У окремих випадках гіперболу розглядають як окремий випадок метафори. Існує також гіпербола применшення, у більшості випадків її ототожнюють з **мейозисом** (літотою). **Оксюморон** – стилістична фігура або стилістична помилка; поєднання слів з протилежним значенням. Часто це лінгвістичне явище можна зустріти в поезії, в назвах і тексті прозових літературних творів і фільмів. Окрім цього, оксюморон вживається для опису об'єктів, що поєднують протилежні якості, наприклад, «мужня жінка», «жіночний хлопець». **Катахреза** (від грецьк.

– неправильне вживання слова), «поєднання суперечливих, але не контрастних за природою слів, понять, виразів, всупереч їх буквальному значенню» [4, с. 131–132]. Цей троп також трактують як різновид гіперболічної метафори. Катахреза є переносним найменуванням, воно є єдиним для даного об'єкта. Називаючи ніжку стола ніжкою, ми вживаємо катахрезу: ця частина столу ототожнюється з ногою людини чи тварини у результаті спільної властивості – вона виконує роль опори, також ця частина нижня. Подібні стійкі висловлювання є досить поширеними. Отже, гіпербола, мейозис, оксюморон та катахреза дійсно дуже тісно пов'язані з метафорою.

За допомогою **метафор у заголовках** досягається експресія, читач готується до сприйняття тексту [10]. Заголовки передають ідею тексту, також вони мають вплив на формування точки зору читача. С. М. Гуревич вважає, що заголовок «відіграє роль «гачка», заковтнувши який, читач знайомиться зі своїм «уловом» – усією публікацією» [2, с. 133], а також з відповідними ілюстраціями. Поширеними також є заголовки, які набувають метафоричного значення після прочитання тексту, який функціонує як розгорнута метафора [1, с. 74]. Для читача цей процес виявляється інтелектуальною грою.

Отже, у цій роботі було стисло охарактеризовано дискурсивну метафору і текстову метафору, метафору в заголовках та суміжні з метафорою лінгвістичні явища. Явище метафори є досить цікаве й багатогранне і, не дивлячись на велику кількість робіт, присвячених аналізу цього лінгвістичного явища, воно й досі лишається невивченим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Афанасьєва А. Р. Метафора в заголовках статей как прием речевого воздействия. URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/Метафора-в-заголовках-статей-как-прием-речевого-Афанасьєва/28d3c4b31e71e68cb093df20c2f68a529db9de2e> (дата звернення: 01.11.2022).
2. Гуревич С. М. Номер газеты. М.: Аспект Пресс, 2002. 192 с.
3. Калашникова Л. В. Метафора как механизм когнитивно-дискурсивного моделирования действительности: на материале художественных текстов. URL: <https://www.dissercat.com/content/metafora-kak-mekhanizm-kognitivno-diskursivnogo-modelirovaniya-deistvitelnosti-na-materiale> (дата звернення: 01.11.2022).
4. Квятковский А. П. Поэтический словарь. М.: Сов. энцикл., 1966. 376 с.
5. Кудреватых И. П. Синтаксические способы выражения дистантности блоков информации в русском художественном тексте. URL: <https://e-catalog.nlb.by/Record/BY-NLB-rr41411790000> (дата звернення: 01.11.2022).
6. Кураш С. Б. Метафора и её пределы: микроконтекст – текст – интертекст. М.: МозГПИ им. Н. К. Крупской, 2001. 118 с.
7. Лакофф Дж., М. Джонсон Метафоры, которыми мы живем. Язык и моделирование социального взаимодействия. Б.: Благовещ. гум. фонд им. И. А. Бодуэна де Куртенэ, 1998. С. 129.

8. Мишанкина Н. А. Метафора в терминологических системах: функции и модели. *Вестник Томского государственного университета*. 2012, №4(20). С. 32–45.

9. Новикова М. Л. Метафора и текст. *Русская речь*. 1982, № 4. С. 25–31.

10. Руденко М. Использование метафор в заголовках. URL: https://yspu.org/conferences/the_person_in_information_field_2012/5/Rydenko.pdf (дата звернення: 29.10.2022).

11. Langacker R. W. *Foundations in Cognitive Grammar. Theoretical Prerequisites*. 1987, Vol. I. Stanford, Stanford University Press, 540 p.

*Фінів Вікторія Михайлівна, кандидат філологічних наук,
доцент кафедри перекладу та філології
Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ*

ДЕТЕРМІНАНТИ ВИКОРИСТАННЯ ФІКТОНІМНИХ НАЙМЕНУВАНЬ УЧАСНИКАМИ АТО ТА ЧЛЕНАМИ ОУН-УПА

Одним із важливих аспектів, на який варто звернути увагу при вивченні військової псевдонімії, є причини, що змусили бійця приховувати власне ім'я за певним вигаданим іменем. Використання фіктонімних найменувань може спровоковуватись різними суспільними чи особистими факторами. Тому кожен псевдонім є специфічним елементом, пов'язаним із внутрішнім світом самого користувача.

Мотиваційний характер іменувань такого типу інколи встановити надзвичайно важко, а то й практично неможливо. Адже лише учасники окремої військової структури, у межах якої функціонує позивне ім'я, безпосередньо знають причину, час, місце, мотиваційну ознаку його появи. Усім іншим людям, що не мають безпосереднього відношення до певного військового підрозділу, не є його учасниками, внутрішня природа цього імені практично невідома [5, с. 343]. Кожен із реципієнтів може трактувати їх тільки шляхом асоціативного тлумачення або ж унаслідок особистих припущень.

Зазначимо, що наділення воїнів відповідними позивними чи псевдонімами – давня українська військова традиція. Наприклад, воєводою Святого Володимира був боярин із прізвиськом *Вовчий Хвіст*; першого гетьмана України князя Дмитра Вишневецького називали *Байдою*, а головнокомандувач УПА Шухевич був відомий як *Тур* і *Тарас Чупринка*. Несправжнє, друге ім'я – важлива регалія підпільної військової діяльності в будь-який час [4, с. 340-342]. Дослідження архівів псевдонімів діячів ОУН і УПА засвідчили, що одна особа могла використовувати кілька псевдо [5, с. 346]. Простежимо: *А – Із, Арпад – Гуляк Юліан, Арсен, Березовський – Микола Арсенич(ОУН-УПА)*. Водночас декілька людей, які навіть не знали одне одного, могли мати одне і те ж неофіційне ім'я: *Арпад – Березовський Кость*,

Гуляк Юліан, Бей – Голяш Григорій, Яворський Казимир, Хасевич Ніл, Беркут – Луцький Олександр, Сорочак Володимир, Білобраш Осип, Безхлібник Василь, Равлик Микола (ОУН-УПА), Баулу – Багіров Ільгад, Рибцов Андрій, Батя – Боцула Петро, Васюк Олег, Гордий Віталій, Прищеп'юк Андрій (АТО).

За свідченнями учасників національно-визвольного руху, підпільники ОУН та УПА отримували псевдоніми від своїх командирів, коли приймали присягу, або ж від побратимів з боротьби. Нерідко псевдонім підпільники прибирали собі самі: «Спочатку псевдо прибирав сам учасник, а потім, коли псевдо міняли, то уже призначало керівництво», «Коли приймав присягу, то давали псевдонім», «Керівники самі собі прибирали псевда, а стрільцям надавали», «...сам взяв собі псевдо Морозенко, бо поважав козацьких полковників» [1, с. 127; 4, с. 348]. З різних причин, зокрема з метою конспірації чи переходом на інший терен, упівці змінювали псевдонім або ж одночасно мали по кілька: *Яструб, Дуб – Анатоль Сидорук; Сосна, Сталевий – Костів Олексій; Мирний, Вишня – Самуляк Дмитро; Горобець, Грушка – Жигалюк Юрій; Лист, Щиголь – Канюк Василь*. Члени ОУН і учасники УПА, найактивніші у підпільницькій діяльності та бойових діях, мали, як уже зазначалось, і більше псевдонімів, пор. «псевда змінювали в основному керівники, а стрільці мали по одному псевдо» [1, с. 128]: *Чечкевич, Михайло, Кремінь, Карпович – Медвідь Михайло; Артем, Гончарук О., Горновий Осип, Осипенко, Юрій – Дяків Осип; Павленко, Іван Чепіга, Ростислав, Горбенко – Волошин Ростислав; Богун, Богдан, Назар, Юрій – Лаврін Григорій*.

Можемо стверджувати, що військова псевдонімотворчість в Україні набула розвитку у зв'язку з суспільно-політичними умовами. Цьому сприяли революційні рухи доби Української Держави та Української Народної Республіки. Псевдоніми використовувалися в радянському підпіллі та партизанському середовищі, були поширеними серед членів Організації Українських Націоналістів (ОУН) та вояків Української Повстанської Армії (УПА) [3, с. 17]. Жорстокі репресії енкаведистських органів, переслідування родин членів ОУН–УПА змушували всіх, хто був пов'язаний з рухом опору, приховувати свої власні прізвища й найменуватися іншим, новим ім'ям – псевдонімом [2, с. 118].

Хронологія функціонування вигаданого іменування замість справжнього демонструє яскраву закономірність: автори використовують фіктивні самоназви з Х–ХІІІ століття і аж до сьогодення. Це зумовлено насамперед суспільно-політичними умовами, а також бажанням убезпечити себе, перебуваючи на полі бою та поза ним.

Таким чином, псевдонім, окрім функції ідентифікації особи (коли під певною фіктивною самоназвою розуміємо конкретну особу), виконує характеризувальну функцію, оскільки є виразником морально-естетичного чи життєвого кредо військового, носієм додаткових знань про нього.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лесюк М. Неофіційний антропонімікон УПА. *Галичина. Науковий і культурно-просвітний краєзнавчий часопис*. Івано-Франківськ, 2002. № 8. С. 126–139.
2. Лесюк М. Псевда вояків Української Повстанської Армії. *StudiaSlawistyczne 1; Nazewnictwonaproganiczachetniczno – j zykowuch*. Białystok, 1999. S. 117–124.
3. Павликівська Н. Псевдоніми учасників національно-визвольних змагань 1929-1950-их років ХХ століття: ОУН та УПА. *Лінгвістичні дослідження: Збірник наукових праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди*. 2012. Вип. 33. С. 14–18.
4. Патриляк І. «Встань і борись! Слухай і вір...»: українське націоналістичне підпілля та повстанський рух (1939–1960 рр.). *Центр досліджень визвольного руху*. Львів: Часопис, 2012. 572 с.
5. Шульська Н. Номінативна характеристика позивних імен бійців АТО, уживаних в мові ЗМІ. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка*. Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка, 2017. Вип. 1 (27). 2017. С. 342–347.

*Цибуліна Софія Ігорівна, студентка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Семенова Олена Валентинівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ФРАНЦУЗЬКИЙ СЛЕНГ НА МАТЕРІАЛІ ПІСЕННОЇ КУЛЬТУРИ

Є багато факторів, які впливають на спілкування носіїв тієї чи іншої мови: територіальні та соціальні умови життя, клімат, історія. В одній і тій самій мові ми відразу можемо розпізнати мешканців різних регіонів за відмінностями семантичної й синтаксичної структури. Мовна реальність знаходиться в постійній динаміці, то відповідно й лексика зазнає змін. Завдяки зв'язку мови з життям суспільства, будь-які зміни практично миттєво з'являються в словнику певного соціуму. Значну частину словникового складу сучасної французької мови складають слова «зниженого стилістичного регістру» або «нелітературні слова»: професійні чи соціальні жаргонізми, сленг, вульгаризми, діалектизми.

Процеси запозичення супроводжують розвиток і функціонування будь-якої мови та посилюються в певні історичні періоди. Сленг, як невід'ємна частина мови, є однією з актуальних та суперечливих проблем сучасної лексикології, тому що сленг – це саме той прошарок лексики, який не співпадає з літературною нормою. Сучасні лінгвісти та науковці досліджують та аналізують цей феномен, сленг активно, тому що за останні роки в суспільстві

відбувся вибух жаргонної, розмовної та навіть нецензурної лексики [2]. Кожне покоління хоче показати свою індивідуальність, індивідуалізуватися від попереднього і виражає себе по-новому. Тон голосу, жести, а також зміст можуть відрізнятись. Однак незважаючи на це, мова зазнає змін не відразу, а поступово, частково зберігаючи та передаючи уже усталені лексичні одиниці, а частково замінюючи їх новими, які входять у моду. Коли в суспільстві виникає потреба в збагаченні мови новими лексемами, це призводить до того, що у розмовній мові з'являються елементи експресивної, емоційно-забарвленої лексики. Сьогодні французька мова поповнюється новими лексичними одиницями [1].

З кінця 1990-х років мова молоді, особливо її лексичний аспект, все більше стає предметом соціолінгвістичного аналізу у французькій лінгвістиці, частково через її високий рівень медіатизації. Молодіжний сленг зустрічається в спеціалізованих молодіжних журналах, звучить на радіо (наприклад, Europe 2, Fun radio, NRJ, Skyrock), така лексика поширюється з розвитком інформаційних технологій, що відбивається в молодіжному спілкуванні в чатах, форумах і блогах, не кажучи вже про SMS. З появою на музичній сцені репу, а також завдяки соціальним мережам, рекламі, ЗМІ, молодіжне арго використовується все частіше. Реп для молоді – потужний засіб комунікації, який звертається до питань соціально-економічного, політичного та культурного характеру, використовуючи лексеми молодіжного жаргону у всіх його формах.

Як приклад, ми можемо розглянути кілька рядків з пісні «J'pète les Plombs» французького репера, актора Дізиз Ла Пест (Disiz la Peste):

Alors qu'j'suis recherché et qu'les keufs me traquent

V'la qu'une meuf me drague

La go blague, me dit des trucs vagues

Elle m'dit: "Tu sais qu't'es un beau black ?

Non j't'assure sans déc'.

Dès que j't'ai vu j'ai oublié mon mec.

З 6 рядків пісні та її заголовка ми маємо 9 синкоп та 9 арготизмів, два з них лексеми, утворені верланізацією (keufs = flics, meuf = femme), два слова – скорочення (déc від déquerer і mec = garçon, homme від macuereau), одна лексична одиниця – запозичення з англійської мови (чорний – людина негроїдної раси), одне слово, утворене семантичним ретрактуванням (dragner), одна лексема (truc) датується як арго XVIII століття, і одна одиниця має спірне походження (la go- від gonzesse = une jeune fille або запозичення з англійської мови girl (дівчина), або запозичення з однієї з західноафриканських мов). Назва пісні є арготичною метафорою (péter les plombs = perdre la tête, la raison, devenir fou). Метафорою в цьому контексті є також і дієслово traquer.

Отже, лінгвісти, які вивчають даний феномен французької лексики, погоджуються з взаємодією молодіжного сленгу з іншими формами мовлення, такими як розмовна мова, кримінальне арго, професійний та соціальний жаргон. Розуміння сленгу є важливим моментом при вивченні іноземних мов. Оскільки саме сленгові терміни можуть яскраво передавати окремі риси певної

культури. Також, вивчення іноземної мови, в нашому випадку саме французької, за допомогою сленгів, сприяє поглибленню знань іноземної мови (оскільки не лише збільшується словниковий запас, а й досліджується семантика слів).

ЛІТЕРАТУРА

1. Медвідь О.М., Андріяш О. Г. Англійський сленг в українській мові. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*, Том 30 (69) № 4 Ч. 2, 2019, 78 – 84.

2. Ставицька Л. О. Арго, жаргон, сленг: Соціальна диференціація української мови. Київ: Критика, 2005. 464 с.

*Шевченко Юлія Вячеславівна, магістрантка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Круть Олена Володимирівна,
Горлівський інститут іноземних мов ДВНЗ
Донбаський державний педагогічний університет*

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ ЧАС У ТВОРЧОСТІ ДЖОРДЖА БАЙРОНА ТА МИКОЛИ КОСТОМАРОВА

XIX століття – вік найбільших гуманістичних та естетичних завоювань у Європі та Америці, час розквіту літератури й мистецтва, відновлення принципів зображення об'єктивного світу, що й стверджувало романтизм як ідейний і художній напрям. Для романтизму – як напряму в літературі та мистецтві першої чверті XIX століття характерно зображення ідеальних героїв і почуттів. Саме тут виявляються такі риси: відчуття хиткості світу, розчарування в революції, історизм, заперечення раціоналізму, звернення до внутрішнього світу людини, наявність мотиву «світової скорботи» [2, с. 32–33]. Особливості світогляду доби романтизму, безумовно, вплинули на вербалізацію концептів, зокрема універсального концепту ЧАС.

Метою нашої роботи є дослідження репрезентації універсального концепту ЧАС у творчості поетів доби романтизму. Досягнення мети є можливим за умови розв'язання таких **завдань**: розкрити особливості його вербалізації у творчості Джорджа Байрона та Миколи Костомарова; порівняти особливості репрезентації цього концепту у творчості англійського та українського поетів.

Особистість Джорджа Гордона Байрон особливо гостро відчувала крихкість сучасного йому світу, що вербалізовано в його творах концептом ЧАС. У перший період своєї творчості (1806-1816 рр.) Байрон знаходився під впливом англійської класицистичної поезії, у другий (1817-1824 рр.) він виступав як оригінальний поет-романтик [2, с. 56]. З метою детального аналізу зупинимось на особливостях індивідуально-авторської вербалізації концепту ЧАС обох періодів творчості митця.

Зазначимо, що час – це всезагальна форма буття, яка виражає протяжність та послідовність змін всіх матеріальних схем у світі. Існують різні дефініції та образи часу: біографічний (дитинство, юність, зрілість, старість людини), історичний (характеристики зміни епох і поколінь, важливих подій у житті суспільства), календарний або астрономічний (зміна буднів і свят, пір року) [3, с. 148]. Усі вони знайшли відображення у творчості Джорджа Гордона Байрона.

За основу дослідження ми взяли дві поезії Джорджа Байрона «To Time» (1812 р.) та «On This Day I Complete My Thirty-Sixth Year» (1824 р.), які перекладені українською мовою.

Концептуальна метафора з негативною конотацією ЧАС – ЦЕ ІСТОТА реалізується у поезії «To Time» («До часу»). Час всевладний, він постійно рухається, його не наздоженеш, наприклад: «*Time! The varying hours must flag or fly, Whose tardy winter, fleeting spring, But drag or drive us on to die...*» [6]. Концепт ЧАС у цьому фрагменті твору відтворюється через лексичні одиниці на позначення пір року: *tardy winter, fleeting spring*. Для підсилення приреченості, трагізму людського існування автор використовує низку епітетів та прийом персоніфікації. Час набуває рис людини, яка може переслідувати, волочити, тягнути інших до загибелі при реалізації концептуальної метафори ЧАС – ЦЕ ПЕРЕСЛІДУВАЧ, ЦЕ ВОРОГ, ЦЕ КАТ. Грізний час визначає долю людини, але людина ладна боротися з ним, якщо в неї є підтримка і надія: «*In joy I've sighed to think thy flight Would soon subside from swift to slow; Thy cloud could overcast the light, But could not add a night to Woe; For then, however drear and dark, My soul was suited to thy sky; One star alone shot forth a spark To prove thee---not Eternity...*» [6]. Відповідно постає ще одна концептуальна метафора ЧАС – ЦЕ БЕЗНАДІЯ, ВІДСУТНІСТЬ ПІДТРИМКИ.

При цьому час змінюється, коли людина втрачає промінь надії, він перетворюється на порожнечу, проти якої безглуздо боротися: «*That beam hath sunk---and now thou art A blank – a thing to count and curse Through each dull tedious trifling part, Which all regret, yet all rehearse...*» [6]. Ці рядки свідчать на користь існування концептуальної метафори ЧАС – ЦЕ ПОРОЖНЕЧА.

Далі спостерігається гірка іронія. Єдине, що зупинить гнів часу – загибель людини: «*And I can smile to think how weak Thine efforts shortly shall be shown, When all the vengeance thou canst wreak Must fall upon – a nameless stone...*» [6]. Однак подальші покоління теж стануть його жертвами: «*One scene even thou canst not deform – The limit of thy sloth or speed When future wanderers bear the storm Which we shall sleep too sound to heed...*» [6]. Це дає основу для розвитку концептуальної метафори ЧАС – ЦЕ КАТ.

У поезії «On This Day I Complete My Thirty-Sixth Year» спостерігається страждання ліричного героя й самого автора, який через свій вік позбувся головного задоволення – вселяти любов у інших. Час відібрав його натхнення, творчі невдачі змушують думати про те, що він негідний кохання, але це не означає, що його не можна прагнути: «*It is time this heart should be unmoved, Since others it hath ceased to move: Yet though I cannot be beloved, Still let me*

love!...» [5]. Тут теж відображається біографічний образ часу, його тлумачення як ката, ворога людини.

Метафора використовується з метою порівняння днів, що минають, з процесом жовтіння листя. Сезони молодості закінчуються, і процес старіння представлено через втрату «квітів і плодів», наче він є деревом, яке більше не плодоносить. Це підтверджується наявністю метафори ЧАС ЯК СТАРІННЯ. Надалі ліричний герой говорить, що єдине, що час залишив йому — це те, що приходить з розпадом і старінням, а саме хробаки і горе, а також «язва», посилення на хворобу фруктових дерев: *«My days are in the yellow leaf; The flowers and fruits of Love are gone; The worm, the canker, and the grief Are mine alone!...»* [5].

Наприкінці ж поезії ліричний герой запитує себе, що означає шкодувати про свою молодість. Ці рядки натякають на смерть як єдиний варіант для того, хто жив негідно: *«If thou regret'st thy youth, why live? The land of honourable death Is here: — up to the Field, and give Away thy breath...»* [5]. Час може бути й покаранням для негідників при реалізації метафори ЧАС ЯК СУДДЯ.

Таким чином, ЧАС у творчості Джорджа Байрона розглядається як КАТ, ПЕРЕСЛІДУВАЧ, ВОРОГ людини, який сприяє її старінню й полишає лише після смерті, а сам продовжує мучити інших. Водночас з цим він може бути СУДДЕЮ, адже смерть – єдиний вихід для негідників. Низка художніх тропів використовуються для відображення трагізму, приреченості людського існування, швидкоплинності життя. Таке бачення часу пояснюється саме романтичним світовідчуттям, породженим суспільними катаклізмами епохи Байрона.

Розглянемо вербалізацію концепту ЧАС у творчості Миколи Костомарова – співзасновника Кирило-Мефодіївського братства, історика, етнографа та, звісно, класика українського романтизму. Зауважимо, що поетична творчість Миколи Костомарова не була об'єктом прискіпливої уваги літературознавців та, загалом, науковців з огляду на його історичну, суспільно-політичну діяльність, проте вона безумовно її заслуговує. За основу дослідження ми обрали поезію Миколи Костомарова «Сон» та баладу «Брат з сестрою».

Концептуальна метафора ЧАС – ЦЕ ШВИДКІ ЗМІНИ реалізується у поезії «Сон» і надає твору трагізму. Час швидкоплинний, як і кохання, пам'ять про нього, він змінює усе: *«Як сонні привиди на час появились, За час утекли, Так прежні роки, літа молодії, Давно вже поїшли! І згадки не стало, і пам'ять пропала Об вас уво мні...»* [4].

Ліричному герою сниться смерть коханої, уві сні він ніби приходить поплакати до церкви за нею: *«От вранці... ще досхідною порою Прийшла поплакати череда моя. І знов припливсь до церквівки старої, Весь трусячись, мов той убійник, я. Дивлюсь: провалля, там долина мріла, В їй щось чорніє... Ох! Чи не труна?...»* [4]. Це свідчить про існування концептуальної метафори ЧАС – ЦЕ СОН.

Час забрав у героя кохану, яка змушена бути зі старим чоловіком: *«Тяжко, ох, тяжко на серці мені! Лучче побачить тебе у труні, Ніж бачить,*

як ти повагом сконаєш, Серцем черствієш, душею вмираєш... І слухать, як муж твій, корявий, старий, В'ялить поцілунками губки твої» [4], – ці рядки слугують для репрезентації метафори ЧАС ЯК КАТ, ЯК ВОРОГ.

У баладі «Брат з сестрою», яка є переспівом народної пісні про сестру-бранку, зустрічаємо низку лексем-вербалізаторів концепту ЧАС, що зумовлюється історизмом твору. Автор використовує персоніфікацію, говорить про складні часи, що настали в Україні, при цьому використовуючи лексему година, яка не має в англійській мові відповідного значення: *«Зажурилась Україна, Що недобра їй година: Наступають орди ханські, Палять села християнські...»* [1].

Орда не соромиться брати Київ у святий день – неділю: *«Взяли Київ у неділю – Попсовали, попалили Брали срібло, брали зото, Брали сукні і форботи...»* [1]. Відповідно до християнського вчення неділя – святий день, у який не можна працювати, а тим більше – грішити. Недаремно ж у Святому Письмі маємо Третю Заповідь: «Пам'ятай день святий шанувати».

Надалі Івась лишається без родини, без хатини серед тижня, тобто у середу, яка теж має важливе значення для свідомості українця. Вважалось, що Середа – гарна дівчина, яка у ніч проти середи відвідує жінок та чоловіків, карає тих, хто не дотримується приписів та законів, не вшановує середи; допомагає тим, хто потребує її допомоги. У зв'язку з цим можемо говорити про реалізацію концептуальної метафори ЧАС – ЦЕ ІСТОТА (ЛЮДИНА). Зауважимо, що якщо у свідомості українців середа – дівчина, то, наприклад, у народів Північної Європи – чоловік, що може свідчити про відмінності сприйняття й осмислення часу представниками різних культур.

Пізніше дізнаємося про те, що Івась одружується у неділю, яка стає для нього днем народження і смерті, бо він узяв за дружину рідну сестру. Дізнавшись про кровний зв'язок із дружиною, Івась проклинає годину свого народження: *«Як Івась те зачуває, Свою долю проклинає: «Бідна моя головонько! Нещаслива годинонька, Як матуся нас родила, Лучче б була утопила, Лучче б були нас татари...»* [1].

Звідси висновок про те, що у творчості Миколи Костомарова концепт ЧАС вербалізується за допомогою різних лексем, насамперед за допомогою назв днів тижня. Крім того, бачимо схоже на байронівське трактування часу як ката або ворога, як істоти (людини), та відмінне від нього бачення часу як швидких змін та сну. Таким чином, концепт ЧАС у творчості поетів-романтиків мав здебільшого трагічне (песимістичне) трактування, що зумовлюється особливостями епохи: ЧАС ЯК ІСТОТА (ЛЮДИНА), ЧАС ЯК КАТ, ЧАС ЯК ВОРОГ, ЧАС ЯК ПЕРЕСЛІДУВАЧ. Проте національна історія та менталітет зумовлюють відмінності в індивідуально-авторському сприйнятті й тлумаченні концепту. Так, у Джорджа Байрона час постає ще й безнадією, відсутністю підтримки, суддею для негідників, а у Миколи Костомарова спостерігаємо тлумачення часу як сну, як швидких та негативних змін.

ЛІТЕРАТУРА

1. «Брат з сестрою» Микола Костомаров. Мислене дерево. URL: <https://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Lit/K/Kostomarov/Poetry/Misc/BratZSestroju.html> (дата звернення: 17.11.2022).
2. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури XIX – початку XX століття: навч. посібник. [для студ. вищ. навч. закл.] / Г. Й. Давиденко, О. М. Чайка [2-ге вид.]. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 400 с.
3. Крупко О. «А час не стишує галопу...»: мовна картина світу у поезії Ліни Костенко. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич, 2017. Вип. 12. С. 148–154.
4. «Сон» Микола Костомаров. Мислене дерево. URL: <https://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Lit/K/Kostomarov/Poetry/Vitka/Son.html> (дата звернення: 17.11.2022).
5. On This Day I Complete My Thirty-Sixth Year by George Gordon Noel Byron. Genius. URL: <https://genius.com/Lord-byron-on-this-day-i-complete-my-thirty-sixth-year-annotated> (дата звернення: 17.11.2022).
6. To Time by George Gordon Noel Byron. *Poetry Nook*. URL: <https://www.poetrynook.com/poem/time-46> (дата звернення: 17.11.2022).

*Шии Павло Ігорович, студент;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Круть Олена Володимирівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ *MARRIAGE* В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Аналіз мови в аспекті її взаємозв'язків із ментальністю та культурою народу, у площині особистого сприйняття світу знаходиться у центрі уваги сучасних лінгвістичних досліджень. Концепт як основний показник категорії перцептивної ознаки предмета у процесах сприйняття та осмислення світу людиною вважається об'єктом дослідження психології, філософії, лінгвістики протягом останніх десятиріч. В основі концепту лежить «реєстрація зорових, тактильних та інших відчуттів» [2, с. 15]. Завдяки взаємодії сприйняття навколишнього світу людиною та мови актуальності наукової проблематики набувають різні способи репрезентації концепту *MARRIAGE* в англійській мові.

Метою цієї роботи є показати, як відображено концепт *MARRIAGE* у сучасній англійській мові. Досягнення цієї мети передбачає вирішення таких завдань:

- 1) визначення імені концепту *MARRIAGE* за допомогою компонентного аналізу, аналізу словникових дефініцій;
- 2) виокремлення понятійної складової концепту *MARRIAGE* завдяки аналізу внутрішньої форми, методів дефініційного та компонентного аналізу;

3) встановлення образної складової концепту *MARRIAGE* за допомогою дослідження когнітивних мікрополів концепту *MARRIAGE*.

Концепт *MARRIAGE* є складним багатокомпонентним, що належить до макрорівня за смисловим обсягом. Концепт *MARRIAGE* входить до складу соціального концептополя 'особисте людське життя' та до концептуальної системи 'людина', де понятійний компонент містить великий об'єм соціо-етнокультурної інформації. Остання слугує основою для побудови англійського національного образу.

Іменем концепту вважається лексема *marriage*, що є його основним репрезентатором концепту та основним способом прямої номінації в англійській мові. Звернемося до визначення цієї лексеми:

Marriage («одруження») – це «*a legally accepted relationship between two people in which they live together, or the official ceremony that results in this*» [3]:

e.g. They had a long and happy marriage.

She went to live in another state after the break-up of her marriage.

Зміст лексеми *marriage* може бути переданий таким фреймом:

marriage – це що? [relationship/ union/ state/ ceremony], між скількома? [two], ким? [*man/ husband/ partner*] і [*woman/ wife/ partner*], додатковими є слоти якими? [same], якого статусу? [legal/ formal].

Асоціативне поле концепту *MARRIAGE* утворюється мовними одиницями, які фіксують культурно і соціально значущу інформацію про концепт шлюбу, його розірвання і міжособистісними стосунками. С. О. Крацило зазначає, що концепт *MARRIAGE* характеризується «системою структурно-змістових зв'язків з мережею інших концептів» [1, с. 8].

Понятійна складова концепту *MARRIAGE* виокремлюється за допомогою аналізу внутрішньої форми, етимологічного, дефініційного та компонентного аналізів. Образна та ціннісна складова концепту *MARRIAGE* встановлюється за допомогою дослідження когнітивних мікрополів концепту *MARRIAGE*, структурування його асоціативного поля, аналізу англійської фразеологічних одиниць та пареміологічних утворень поданого концепту, його текстової та підтекстової інформації.

Аналіз синтагматичного аспекту репрезентаторів концепту *MARRIAGE* та його складників-мікроконцептів, пов'язаних з ними концептів, сприяв визначенню як звичайних характеристик для мовомислення британців (наприклад, *MARRIAGE* передбачає *СПІЛЬНЕ ПРОЖИВАННЯ, ІЄРАРХІЮ, MARRIAGE – ЗАПОРУКА ОТРИМАННЯ СТАТУСУ В СУСПІЛЬСТВІ ДЛЯ ЖІНОК* тощо), так і непередбачуваних (наприклад, можливість відкритого продажу дружини на місцевому ринку). Останні відображаються за допомогою атрибутивних відношень (*unequal marriage, forced marriage, disproportioned marriage, intended alliance, reported alliance, unequal alliance* тощо), прийменникових сполучень (*wife of the poor prisoner, bond of love*) та дієслівно-

іменникових словосполучень (*compose wife, take a wife, procure a wife, conclude a wife, recover love, destroy love* тощо).

На основі проведеного аналізу ми дійшли висновку, що лексема *marriage* є основним вербалізатором концепту, що розглядається. Семантика та сполучувальні особливості лексеми *marriage* та її похідних визначаються комбінаторикою та структурою концепту *MARRIAGE*. Перспективи подальшого дослідження вбачаються у аналізі цього концепту у діахронічному аспекті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крацило С.О. Профілізація концепту MARRIAGE в англійській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 – германські мови. Львів, 2016. 24 с.
2. Селиверстова О. Н. Когнитивная семантика на фоне общего развития науки. *Вопросы языкознания*. 2002. № 6. С. 12–26.
3. Cambridge Dictionary. Cambridge: Cambridge University Press, 2022. URL:https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwj08_imz6j7AhVOgosKHcXQDZAQFnoECBgQAQ&url=https%3A%2F%2Fdictionary.cambridge.org%2Fdictionary%2Fenglish%2Fmarriage&usg=AOvVaw0saulL-57ZbAbRtx1IKE6f&cshid=1668255411072469 (дата звернення: 02.11.2022).

Формування лінгвістичної та соціокультурної компетенції в прикладному аспекті

*Андрєєва Олександра Юрїївна, магістрантка;
наук. керівник – доктор пед. наук, проф. Бельмаз Ярослава Миколаївна,
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»*

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ІЗ ВЛАСНИМИ ІМЕНАМИ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Однією з важливих і актуальних завдань фразеології як науки є систематизація різноманітного фразеологічного матеріалу, розробка наукових принципів такої систематизації. Дослідники фразеології, спираючись на певні ознаки одиниць вираження, запропонували ряд схем класифікації, які широко використовуються в лінгвістичній науці. Залежно від принципу, що лежить в основі кожної з класифікацій (семантичної, стилістичної, структурної, граматичної, генетичної), розрізняють їх відповідні типи. Розглянемо найбільш характерні способи класифікації одиниць вираження, існуючі в сучасній лінгвістиці, особливо нас цікавить структурно-семантичний критерій, або характеристика за ступенем семантичної злитості фразеологічних одиниць.

Під ступенем семантичної злитості фразеологічного звороту розуміється ступінь залежності сенсу всього обороту від суми значень слів, які в нього входять [3]. Фразеологічні словосполучення, існуючі в українській та англійській мовах, неоднакові за ступенем семантичної злитості, спаяності слів, що входять в них.

Класифікація фразеологізмів за ступенем семантичної злитості ФО розробив французький мовознавець Ш. Баллі [1], який виділив три розряди стійких словосполучень:

- фразеологічні зрощення;
- фразеологічні єдності;
- фразеологічні сполучення [1].

Фразеологічні зрощення – це семантично неподільні фразеологічні одиниці, значення яких не впливає зі значень їх компонентів [3]. Фразеологічні зрощення називають ще ідіомами, під якими розуміють фразеологізми з повною втратою внутрішньої форми.

Фразеологічні єдності – семантично неподільні фразеологічні одиниці, цілісне значення яких умотивоване значенням їх компонентів [3]. Значення фразеологічної єдності виникає внаслідок узагальненого переносного значення вільного словосполучення. До фразеологічних єдностей характерна семантична двоплановість та образність. В окремо взятих ізольованих від контексту таких зворотах не можна однозначно встановити їх семантику, бо такі словосполучення можуть уживатися як вільні у прямому значенні і як фразеологічні в переносному, тобто вони є омонімічними.

Фразеологічні сполучення – звороти, в яких самостійне значення кожного слова є абсолютно чітким, але один із компонентів має зв'язане значення [3]. У кожному такому звороті всі слова мають своє значення, але одне зі слів реалізує таке значення, як правило, тільки в цьому звороті.

Користуючись Longman Dictionary of English Idioms [8], англо-українським фразеологічним словником К.Т. Баранцева [2], фразеологічним словником української мови Г.М. Удовиченко [6] та Webster's New World College Dictionary [7], ми вибрали ФО (55 англійською мовою та 33 українською), що містять компонент «власне ім'я» і поділили за ступенем семантичної злитності.

Отримані в ході дослідження спостереження показують, що більшість фразеологізмів, що містять компонент «власне ім'я», відносяться до групи фразеологічних зрощень (60%), тобто звороти з невмотивованими значеннями, значення компонентів яких не відповідає в сучасній мові змісту позначеними ними понять, що утворюють єдине лексичне і синтаксичне ціле. Водночас ми маємо фразеологічні єдності – 26%, та фразеологічні сполучення – найменша група ФО, лише 14%.

Також у нашому дослідженні ми поділили фразеологічні одиниці з власним ім'ям за позитивною, негативною та нейтральною конотацією. До цієї вибірки входили 28 українських та 51 англійських фразеологічних одиниць [5; 6; 9].

Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки, що в англійській і українській мовах переважають фразеологічні одиниці із власними назвами з негативною конотацією – 43%, на другому місці нашого дослідження знаходяться ФО із нейтральною конотацією – 35% та на останньому місці – ФО із позитивною конотацією – лише 23%.

Отримані в ході цього дослідження спостереження показують, що значимість власних імен виділяється в мовному плані. У фразеологічній одиниці ім'я власне має певне значення і надає всьому висловлюванню яскраво виражене емоційне забарвлення і семантичну виразність. Основною функцією власних імен у мові є функція виділення та ідентифікації.

За підсумками проведеного дослідження англійських і українських фразеологічних одиниць, до складу яких входять власні імена, ми дійшли таких висновків:

- власні імена надають висловлюванню визначеність і конкретність та служать для індивідуалізації особистостей, а також географічних та інших об'єктів, які розглядаються відокремлено;

- власні імена різноманітні. Окремі їх типи мало схожі один на одного, в результаті важко виділити їх загальні ознаки, за винятком того, що це – власні імена;

- власні імена не мають загальної семантики. Вони називають іменовані об'єкти за допомогою свого звучання, а не за допомогою лексичного значення основ.

– власні імена стають опорними точками в міжмовній комунікації і, тим самим, у вивченні іноземних мов.

– власні імена в складі фразеологічних одиниць відображають характерне для носіїв мови світобачення і світорозуміння, що і дозволяє говорити про культурно-національну специфіку фразеологічного складу мови, що виявляється більш яскраво, ніж в його словниковому запасі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баллі Ш. Загальна лінгвістика та питання французької мови. К.: Вища школа, 1955. 412 с.
2. Баранцев К.Т. Англо-український фразеологічний словник. К.: Знання, 2005. 1056 с.
3. Бусел В. Т. Український тлумачний словник: Близько 250 000 слів. Ірпінь: Перун, 2016. 1692 с.
4. Герасимчук В. І. Власні імена в українських фразеологізмах. Дивослово, 2005. № 4. С. 43-50.
5. Коваль А. П. Крилаті вислови в українській літературній мові: Афоризми. Літературні цитати. Образні вислови. К.: Вища школа, 1975. 336 с.
6. Удовиченко Г. М. Фразеологічний словник української мови. В 2 т. К.: Вища школа, 1984. 541 с.
7. Agnes M. Webster's New World Dictionary. (Based on Webster's New World College Dictionary. 4th ed. 2002). New York, NY: Pocket Books, 2003. 1744.
8. Dictionary of English Idioms. Harlow and London: Longman, 1980. 387 p.
9. Vere Henry Collins A Book of English Idioms: With Explanations. Longman, 1969. 258.

*Бабіч Єлизавета Сергіївна, студентка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Ясинецька Олена Анатоліївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ВРАХУВАННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ БРИТАНСЬКОГО Й АМЕРИКАНСЬКОГО ВАРІАНТІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Англійська мова є найбільш затребуваною мовою у всьому світі. У зв'язку з безперервним розвитком науки, високих технологій, медицини та ще багатьох сфер діяльності людини переоцінити значення англійської мови вкрай складно. Також вона є невід'ємною частиною міжнародних торговельних, дипломатичних відносин та бізнесу. Наразі складно навіть уявити успішну людину без знання англійської мови, бо майже будь-яка високооплачувана професія потребує таких знань, будь-то ІТ-фахівець, дизайнер чи журналіст. І це лише одна з причин необхідності у вивченні мови.

Поширене використання англійської мови спричинило утворення великої кількості її географічних варіантів, таких як, зокрема, британська, американська, канадська, новозеландська, австралійська англійська. Всі ці різновиди мають свої особливості та відмінності. Розглянемо відмінності найбільш уживаних варіантів: британської та американської англійської мови.

Вирішивши вивчати англійську мову, людина часто зазнає проблеми: Який варіант англійської краще вчити? Який найбільше вживаний та затребуваний? Що ж, все залежить від мети вивчення мови. Якщо це ділові відносини з партнерами з Великої Британії, то однозначно краще сконцентрувати увагу на британському варіанті англійської; якщо ж метою є переїзд на постійне місце проживання до США або співробітництво з американськими партнерами, то американська англійська – доречний вибір. Об'єктивно кажучи, американська англійська є більш розповсюдженою через декілька факторів, таких як: економічні показники, географічна площа країни та наявність закладів вищої освіти. Щодо професії перекладача, то неодмінно потрібно знати всі аспекти обох варіантів англійської мови, такі як, зокрема, належні еквіваленти для перекладу, правила пунктуації, написання дати, вимова слів, інтонація, сленг.

На сьогодні є близько чотирьох тисяч слів, що широко використовуються в британському варіанті англійської мови та є незрозумілими для носіїв американської англійської. Причиною цього є низка різних історичних та географічних чинників, що внесли зміни на різних рівнях мови: фонетичному, орфографічному, граматичному та лексичному [10, с. 1–2].

1. Відмінності в лексиці. Поява нових лексичних одиниць в американському варіанті англійської мови насамперед зумовлена необхідністю ідентифікації понять та об'єктів європейськими переселенцями, які не були знайомі, наприклад, з рослинним світом американської території. Також значного впливу на американську англійську завдали такі мови переселенців, як: німецька, французька, іспанська та навіть нідерландська [7, с. 247–268; 11, с. 76–79].

Культурні особливості континенту та технологічний розвиток також відіграли значну роль у формуванні нових слів. Всі ці процеси та чинники привели до запозичення та появи лексичних одиниць. Відмінності також спричинені появою нового значення для вже наявного слова або у випадку, коли носії мови лише частково приймають нове чи запозичене слово [8, с. 179, 181; 9, с. 91–92]. Оскільки британська та американська англійська мають майже ідентичну структуру, а відмінності не настільки великі, щоб бути перешкодою для розуміння носіїв обох варіантів мови, то нові слова можуть проникати та використовуватися, як в британському, так і в американському варіанті англійської. Є чотири етапи проникнення слів з одного варіанта англійської мови в інший. Перший етап передбачає, що нові слова є зовсім невідомі носіям іншого варіанта мови. На другому етапі носій розуміє сенс слова, але не вживає його в повсякденному використанні. Для третього етапу характерно вживання

слова носіями обох варіантів мови. Четвертий етап передбачає використання та сприймання слова «як свого» в обох варіаціях мови [2, с. 91–92].

Отже, розглянемо варіанти найбільш розповсюджених слів, що мають різні еквіваленти у британській (Br.) та американській (Am.) англійській: *квартира* – *flat* (Br.) – *apartment* (Am.); *осінь* – *autumn* (Br.) – *fall* (Am.); *ліфт* – *lift* (Br.) – *elevator* (Am.); *фільм* – *film* (Br.) – *movie* (Am.); *штани* – *trousers* (Br.) – *pants* (Am.); *розклад* – *timetable* (Br.) – *schedule* (Am.); *метрополітен* – *underground* (Br.) – *subway* (Am.); *черга* – *queue* (Br.) – *line* (Am.); *пилосмок* – *hoover* (Br.) – *vacuum* (Am.); *двір* – *garden* (Br.) – *yard* (Am.) [4].

2. Відмінності в орфографії. В американському варіанті англійської мови правопис є більш подібним до вимови, що робить його простішим. Н. Вебстер, автор «Американського словника англійської мови», вніс деякі зміни в орфографію. Ми можемо спостерігати такі відмінності [8]:

- сполучення *-our/-or*: *colour* (Br.) – *color* (Am.), *labour* (Br.) – *labor* (Am.), *honour* (Br.) – *honor* (Am.);

- сполучення *-re/-er*: *centre* (Br.) – *center* (Am.), *litre* (Br.) – *liter* (Am.), *theatre* (Br.) – *theater* (Am.);

- сполучення *-ce/-se*: *defence* (Br.) – *defense* (Am.), *licence* (Br.) – *license* (Am.); а також *-se/-ze*: *apologise* (Br.) – *apologize* (Am.), *realise* (Br.) – *realize* (Am.);

- у британському варіанті англійської мови подвоєння літери *-l* або *-p* у словах, що утворені від дієслів, які закінчуються на ці літери: *traveller* (Br.) – *traveler* (Am.), *worshipping* (Br.) – *worshiping* (Am.);

- в американському варіанті англійської мови часто відсутня літера *-e*, яка є характерною рисою британських слів: *judgement* (Br.) – *judgment* (Am.), *axe* (Br.) – *ax* (Am.), *acknowledgement* (Br.) – *acknowledgment* (Am.);

- префікс *-en/-in*: *enclose* (Br.) – *inclose* (Am.), *ensnare* (Br.) – *insnare* (Am.);

- суфікс *-xion/-ction*: *connexion* (Br.) – *connection* (Am.), *inflexion* (Br.) – *inflection* (Am.);

- написання *-ae-*, *-oe/-e-*: *foetus* (Br.) – *fetus* (Am.), *encyclopaedia* (Br.) – *encyclopedia* (Am.);

- прикінцеві *-e* та *-ie* у словах французького походження, притаманні британському варіанту англійської мови, в американській англійській відсутні: *catalogue* (Br.) – *catalog* (Am.), *cheque* (Br.) – *check* (Am.);

- у деяких словах різниця полягає в написанні однієї літери: *grey* (Br.) – *gray* (Am.), *tyre* (Br.) – *tire* (Am.) [6].

3. Відмінності в граматиці. Суттєвих відмінностей у граматиці британського та американського варіантів англійською немає, але здебільшого різниця є у використанні форм дієслів:

- у британській англійській зазвичай використовується Present Perfect, у той час коли носії американського варіанта мови віддають перевагу використанню Past Simple, говорячи про буденні справи: *They have gone home* (Br.) – *They went home* (Am.);

- в американській англійській мові прислівники *already*, *just* та *yet* можуть використовуватися в Past Simple, коли у британській англійській вони використовуються виключно в Present Perfect: *They have just gone home* (Br.) – *They just went home* (Am.);

- дієслова *learn*, *burn* та подібні до них в американській англійській мові в минулому часі отримують закінчення *-ed*, як правильні дієслова, а в британській англійській набувають закінчення *-t*: *I learnt that from you!* (Br.) – *I learned that from you!* (Am.);

- використання сполучника *like* в американській англійській мові замість *as if*, *as though*, які широко використовуються у британській англійській: *She slept as if she were a log* (Br.) – *She slept like a log* (Am.) [1].

4. Відмінності у вимові. Вихідці з різних країн, приїжджаючи до Америки, намагалися вивчити мову якнайшвидше. Нехтування деякими правилами вимови звуків призвели до відмінностей у вимові носіїв британської та американської англійської. Так, наприклад, в Америці часто можна почути, як люди вимовляють звук [r] всередині та наприкінці слів, зокрема в слові *later*: ['leitə(r)] (Br.) – ['leitər] (Am.). Також характерним явищем для американської вимови слів є ковтання звуків, тобто [frɪm] замість [frɒm]. Ще одна відмінність полягає у вимові таких слів, як *class*, *plant* та подібних, адже британці вимовляють звук [ɑ:], а американці – [æ]. Крім цього, в американській англійській мові зникає звук [j] після приголосних, як у слові *student*: ['stju:dnt] (Br.) – ['stu:dnt] (Am.) [5]. Також різною є інтонація при побудові речень: американська англійська більш монотонна, тоді як британська робить акцент на кожному смислову одиницю мови.

5. Відмінності в написанні дат. У британській англійській мові спочатку зазначається число, потім місяць та рік. До того ж слід зазначити, що коми відсутні: 10th May 2022. Вимовляється 10th May зазвичай так: the tenth of May. В американському варіанті англійської спочатку говорять місяць, потім день та рік. День від року відокремлюють комою: May 10th, 2022. Число та місяць вимовляється як May the tenth [3].

Отже, дослідивши різні аспекти британського та американського варіантів англійської мови, можна зробити висновок, що на появу відмінностей вплинули багато чинників, зокрема культурний і технологічний розвиток, географічне положення, запозичення слів з інших мов. Хоча структура обох варіантів англійської мови є дуже подібною, а носії мови з Америки та Великої Британії ймовірно за все зрозуміють один одного, незважаючи на наявні відмінності у вживанні слів, часових форм чи розділових знаків, знати особливості тієї чи іншої варіації мови необхідно. Вкрай важливо це для перекладачів та викладачів англійської мови, задля якісного перекладу тексту та подачі належної інформації учням, підприємцям і журналістам, щоб професійно вести справи з партнерами та бути зрозумілим для цільової аудиторії.

Найсуттєвіші відмінності полягають у лексичній складовій мови, що більшою мірою зумовлені необхідністю вживання відповідників для нових

явищ та об'єктів. Не менш важливими є правила орфографії, які пов'язані з написанням префіксів, суфіксів та правописом деяких конкретних слів. Враховуючи граматичні особливості мови, слід звертати увагу на використання прислівників, а також на форми дієслів і сполучники. З фонетичної точки зору слід бути уважним до вимови деяких звуків та інтонації. Також слід зауважити, що написання дат значною мовою відрізняється у британській та американській англійській мові. Всі ці аспекти та особливості обох варіацій мов необхідні як для кваліфікованого фахівця тієї чи іншої галузі, так і щоб уникнути непорозуміння та незручних ситуацій у повсякденному спілкуванні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Американська та британська англійська. URL: <https://englishprime.ua/uk/otlichiya-britanskogo-anglijskogo-ot-amerikanskogo/> (дата звернення: 02.11.2022).
2. Довбуш О. Семіосфера як генератор інтра- та інтеркультурних перекладів. *Питання літературознавства*. 2009. Вип. 78. С. 235–242.
3. Написання та вимова дат в американській та британській англійській. URL: <https://md-eksperiment.org/post/20220511-napisannya-ta-vimova-dat-v-amerikanskij-ta-britanskij-anglijskij> (дата звернення: 02.11.2022).
4. Отличия британского и американского английского. URL: <https://www.englishdom.com/blog/otlichiya-britanskogo-i-amerikanskogo-anglijskogo/> (дата звернення: 02.11.2022).
5. Різниця між британською й американською англійською: детальний гайд. URL: <https://grade.ua/uk/blog/raznitsa-mezhdu-britanskim-i-amerikanskim-anglijskim-podrobnyj-gajd/> (дата звернення: 02.11.2022).
6. Сравнительный анализ британского и американского вариантов английского языка. URL: https://knowledge.allbest.ru/languages/3c0b65635b3ac78a4c43a88421306c37_0.html (дата звернення: 02.11.2022).
7. Algeo J. Foreign Elements in the English Word Stock. *The Origins and development of the English Language*. Sixth edition. Boston, 2010. Pp. 247–268.
8. Ashraf Abdel Fattah Musleh Abu Fares British English and American English: History and Differences. *International Journal of Linguistics, Literature and Translation*. 2019. Vol. 2(1). Pp. 176–181.
9. Balogné-Bérce K. Beginner's English Dialectology: An Introduction to the Accents and Dialects of English. Budapest: AD LIBRUM, 2008. 130 p.
10. Brems E. Separated by the same language: Intralingual translation between Dutch and Dutch. *Perspectives: Studies in Translation Theory and Practice*. 2018. Vol. 26. Issue 4. Pp. 509–525.
11. Lerer S. The History of the English Language Volume II. Virginia, 2008. 218 p.

*Вербицький Євген Васильович, студент;
наук. керівник – ст. викладач Корольова Олена Юріївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

КУЛІНАРОНІМИ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ТРАДИЦІЙ АНГЛІЙСЬКОГО НАРОДУ

Їжа є невід’ємною складовою життя будь-якої людини у період усього її життєвого циклу. Із покоління у покоління нам передавались способи приготування їжі, рецепти постійно доповнювались, змінювались. Втім лише в ХІХ столітті вчені почали виявляти до кулінарії неабиякий науковий інтерес. Науковці на дослідники цікавились здебільшого кулінарними традиціями тих чи інших народів, а також взаємозв’язком між кулінарією та мовою і вплив на останню, бо їжа – це не тільки спосіб приготування, не просто сліпе поглинання продуктів харчування, це ще й такі аспекти нашого буття, як етикет, це власне зберігання й подальша передача рецептів, навіть деякі ритуали.

Етапними є праці, присвячені дослідженню лексико-семантичного поля «Їжа»: М. Ткачук досліджено лексико-семантичного поле «Їжа» в діяхронії, Н. О. Попова розглядала лексико-семантичні особливості новітніх англіцизмів сучасного періоду на матеріалі тематичної групи «Страви та напої», Т. М. Куренкова дослідила класифікацію лексики «Їжа» у художніх творах з точки зору польового підходу. Проте питання про специфіку лексичних одиниць на позначення «Їжа» як у вітчизняній, так і зарубіжній лінгвістиці залишається відкритим [2].

Актуальність дослідження зумовлена постійним розвитком англійської мови та її кулінарії. Кожного дня з’являються все нові й нові страви, разом з тим з’являються й нові назви цих страв, отже словник англійської мови щодня поповнюється або доповнюється.

Об’єктом дослідження є структура та зміст лексико-семантичного поля «Їжа» з точки зору походження, структурно-семантичних та стилістичних особливостей. Предметом дослідження є лексичні одиниці поля «Їжа» та їх детальний аналіз. Метою дослідження є систематизація, структурування та аналіз широкого поля кулінаронімів англійської мови, виявлення їх лінгвістичних, культурних та історичних характеристик. Відповідно поставленій меті визначено основні завдання дослідження: вивчити зміст та структуру лексико-семантичного поля «Їжа»; дослідити походження англійських кулінаронімів; виявити найчастіше уживані словотвірні моделі англійських кулінаронімів; проаналізувати семантичні та стилістичні особливості англійських кулінаронімів.

Як сказав відомий давньогрецький медик, Гіппократ: «Ми те, що ми їмо». Світова кухня дуже різноманітна, вона є (нарівні з мовою) певного роду

індикатором того чи іншого народу світу, що дозволяє нам, лише почувши назву страви, вгадати країну її походження. І англійська кухня не є виключенням. Англійська кухня відома перш за все своєю традицією прийому їжі. Самі мешканці «туманного Альбіону» дуже пишаються своєю кухнею та надають їй величезного значення. Разом з тим, через те, що Британська Імперія була країною колоніальною, її кухня, внаслідок активної міграції, зазнала багатьох змін. Кухня англословних країн, особливості приготування їжі, сприйняття носіями англійської мови тих чи інших предметів побуту, продуктів харчування – так чи інакше все це знайшло своє відображення в англійській мові, здебільшого на рівні лексики та фразеології.

Слово *food* походить від староанглійського слова *foda*, що означало *корм, фураж*. Пізніше слово набуло значення *їжа* не тільки для тварин, але й для людей.

За даними тезаурусу семантичне поле «Їжа» охоплює 514 слів та словосполучень[3]. Ці лексичні одиниці належать до основних частин мови. Основну масу складають іменники (70%) та дієслова (9%), прийменників (21%).

Розглядаючи семантичне поле, варто зупинитись на його структурі. У структурі семантичного поля можна виділити такі частини: 1) ядро поля, що представлене родовою семою – компонентом, навколо якого розгортається поле. Наприклад ядром семантичного поля «Їжа» є лексема *food*, оскільки нею можна замінити будь-який компонент поля; 2) центр поля складається з одиниць, які мають інтегральне, загальне з ядром і між собою, значення; тобто центром поля може бути будь-який синонім до лексеми *food*; 3) периферія поля складається з одиниць, що є найвіддаленішими за своїм значенням від ядра. Вони вживаються в переносному значенні, заснованому на метафоричному перенесенні. Ці значення фіксуються в словниках [1, с. 26].

Лексико-семантичне поле «Їжа» є динамічним утворенням, що швидко реагує на зміни, які відбуваються в мові з появою нових слів. Перспективи подальшого дослідження бачимо у вивченні лексико-семантичних полів, асоціативно пов'язаних з полем «Їжа».

ЛІТЕРАТУРА

1. Вердиева З. Н. Семантическое поле в современном английском языке. М.: Высш. школа, 1986. 120 с.
2. Гафу Т. Г., Сапожник І. В. Лексико-семантичне поле *food* в сучасній англійській мові. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філологічна. 2015. Вип. 55. С. 60–62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2015_55_22 (дата звернення: 25.10.2022).
3. Power Thesaurus. URL: <https://ru.powerthesaurus.org/food/synonyms> (дата звернення: 25.10.2022).

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ НАПРЯМОК У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Вчені у своїх працях приділяють велику увагу критичному мисленню в навчанні іноземних мов. Що таке критичне мислення? Спробуємо коротко окреслити основні характеристики цього поняття. Причини активізації пропаганди, просування, розвитку умов критичного мислення в парадигмі навчання іноземними мовами очевидні.

Пол Даміт і Джон Хьюдж у своїй роботі “Critical Thinking in ELT – a Working Model for the Classroom” трактують критичне мислення як тип мислення, що охоплює аналіз предмета рефлексивно, раціонально та обґрунтовано [3]. Якщо розглядати робочу модель критичного мислення, необхідно звернути увагу на взаємозв’язок критичного мислення з іншими видами розумових навичок і умінь.

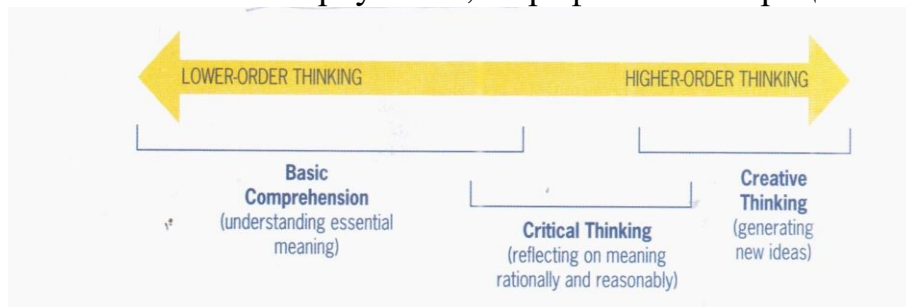
Чому ж критичне мислення відіграє важливу роль у вивченні мов, і які особливі переваги використання критичного мислення в рамках ефективності в цьому процесі?

Відповідь дуже проста – вимога часу. Володіння навичками критичного мислення як визначального чинника виявляється в запитках сучасного світу. Постійна та невимірно швидка зміна подій та вимог сучасного й майбутнього ринків праці означають, що ми не можемо з точністю передбачати, які навички та вміння будуть затребуваними для професій, які ще навіть не створені. І цілком очевидно, що в процесі навчання пріоритетними виявляються методи, створені задля розвитку навичок критичного мислення, як найважливіші проти традиційних накопичення і збереження знань.

Сучасна освіта приділяє значну увагу якості навчання, у процесі якого акцент робиться не на простому запам’ятовуванні фактів та накопиченні інформації, а на тому, як навчити студентів – як вчитися та, найголовніше, – як розумно й логічно, використовуючи отриману інформацію та знання, критично аналізувати, оцінювати та робити висновки. Акцент – на критичному мисленні як на освітній навичці, що й має бути центром уваги сучасних педагогів.

Домінування критичного мислення в освіті, природно, пояснюється впливом інтернету, важливістю цифрової та медійної грамотності, що стабільно зростає, для трудових ресурсів майбутнього. У світі, де інформація може бути доступна з невимірною легкістю, очевидно, що більша перевага надається вмінню оцінювати інформацію, ніж придбання та накопиченню інформації. Більш ніж будь-коли виникає потреба у володінні навичками й вміннями відрізнити правильну і точну інформацію від безпідставної і малодослідженої, або ж сфабрикованої, яка вводить в оману. Така концепція міцно влаштувалась у всіх сферах освіти, і система навчання англійської мови тому не виняток.

Критичне мислення, як згадувалося, визначається як спосіб мислення, що включає такі типи мислення-міркування, як рефлексивне і раціональне:

З моделі видно, що критичне мислення доповнює, поглиблює та посилює як базове розуміння, так і креативне мислення. Чому виникає запитання, чи є володіння навичками креативного мислення однією з найважливіших у вивченні мови? Чи просувають педагоги ідеї критичного мислення як спосіб додаткового імпульсу у вивченні мови, або ми використовуємо вивчення іноземної мови з метою розвивати підхід критичного мислення в навчанні загалом? Ідеально, коли обидва ці фактори працюють одночасно, і фокус концентрується на двох концепціях одночасно.

По суті, метою критичного мислення є те, що, спонукаючи студентів розмірковувати над правилами, зразками використання мови, навичок читання, письма, говоріння та аудіювання, вважається, що студенти стають більш автономними, незалежними та озброєними у своєму навчанні. Студенти набувають звички замислюватись над питанням, наприклад, чому певні складові або деталі вокабуляра були використані, або чому цей аргумент представлений у тексті в конкретному вигляді. Студенти, діючи таким чином, здійснюють контроль за процесом набуття знань.

Використання елементів критичного мислення робить учнів не тільки більш незалежними і самостійними, але й дозволяє залучити студентів як в оцінювання мовної системи, так і в оцінювання ідей, й у те, як вони комунікують один з одним. Ми не можемо розділити навчання від його ширшого контексту, в якому студенти будуть використовувати англійську для навчання, роботи та повсякденного життя в міжнародному оточенні (спільноті).

Завдання критичного мислення стали характерними рисами навчання в академічних цілях, яке було інтегровано в програму поряд із традиційними завданнями, такими як аудіювання, коментарі, планування есе, лист. На сьогодні численні курси традиційно включають завдання та вправи, спрямовані на розвиток навичок критичного мислення, такі як: поділ на факти та думки, застосування різних точок зору. Завдання таких вправ – мотивувати студентів висловлювати свою думку вільніше, підтверджувати свою думку доказами, демонструвати оригінальність у своїх судженнях.

Фокус на критичному мисленні як імпліцитному, так і експліцитному став характерною рисою курсів із ділової англійської мови. Така тенденція збігається з підвищеним інтересом до самих принципів умінь на довгий час – умінь, необхідних на робочому місці, серед яких – комунікація, співпраця,

критичне мислення та креативність [1; 2]. Поряд із навичками усної та письмової комунікації, навички критичного мислення та вміння вирішувати проблеми розглядаються як переваги та цінуються роботодавцями, але, на жаль, не розвинені достатньою мірою у багатьох потенційних працівників. Потенційним кандидатам необхідно відточити й удосконалити свої розумові вміння, чи це осмислення та аналіз пропозиції чи розгляд проблеми з різних точок зору.

Ці вміння розглядаються як креативне мислення або як smart thinking. Ці вміння та здібності цінуються в бізнесі не тільки для аналізу та оцінювання проблеми, а також для висування нових ідей та створення умов для вирішення проблем. Комбінація різних вправ критичного та креативного мислення за допомогою визначення різних завдань спрямовані на вирішення проблем через різні види активності.

На ранніх стадіях освіти, у молодших класах, ідея критичного мислення (роздум про роздуми) також представлена у вигляді різноманітних завдань та вправ. Дослідження показали, що діти, які усвідомлюють, як вони вивчили матеріал, здатні набагато швидше вирішувати нові завдання, використовуючи відповідні стратегії. Нові види вправ – дебати, загадки, завдання вирішення проблем, елементи викладання, аналіз історії, й у загальному форматі – розвиток звички обговорення процесу мислення та навчання, тобто навчатися і набувати досвіду, ставлячи запитання – Що ти дізнався? Що ти знаходиш важким? Що потрібно робити далі? Підхід заснований на переконанні, що навчання – це не лише питання обдарованості (здатності), а й розвитку ефективних навичок навчання, наприклад, здатності мислити вдумливо та свідомо.

Але які ж особливі переваги у просуванні критичного способу мислення у навчанні англійської мови? Фактично, критичне мислення – це вміння, яке дозволяє думати самостійно. Підкреслимо переваги формування такого способу мислення:

1. Допомагає розвинути незалежність читача. Включає завдання критичного мислення, або опосередковано у питанні, як працює в певному контексті конкретне слово, або ширше (активний вид діяльності), аналізуючи аргументи у тексті.

2. Збільшує мотивацію залучення учнів до процесу навчання. Здобувачі освіти, які глибше залучені до аналізу ідей тексту, також глибше проаналізують, опрацюють текст, щоб висловити свої думки та ідеї. Це особливо важливо, коли загальні курси англійської мови неймовірно наповнені контентом і сфокусовані на глобальних темах і проблемах.

Це приносить баланс розумових умінь на заняттях. Використовуючи різноманітний спектр умінь критичного мислення початкового та вищого порядку, починаючи від таких, як запам'ятовування та повторення, до створення своїх власних моделей, уроки, таким чином, стають більш різноманітними та цікавими, а студенти – більш сконцентрованими та сформованими.

ЛІТЕРАТУРА

1. Anderson, L., Krathwohl, D. (2001). A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives. London. UK, Pearson.
2. Dewey, J. (1910). How we think. Lexington. MA: D.C. Heath.
3. Dummett, P., Hughes, J., (2019). Critical Thinking in ELT: A working model for the classroom. The USA, National Geographic.

*Седченко Ольга Олександрівна, студентка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Бережна Маргарита Василівна,
Запорізький національний університет*

КУЛЬТУРНІ РЕФЕРЕНЦІЇ У ТВОРЧОСТІ ЛАНИ ДЕЛЬ РЕЙ (НА ПРИКЛАДІ ПІСНІ *WEST COAST*)

Інтертекстуальність в сучасних художніх творах (різних жанрів) є обов'язковим елементом. Варіюються лише частотність, тип інтертекстуальності та джерела [1, с. 15]. Алюзія визначається як відсилка до культурних, літературних, міфологічних, історичних епізодів, імен, назв. Референція реалізується через одиницю будь-якого рівня мови до певного історико-культурного символу, що супроводжується прагматичним прирощенням змісту твору, в якому функціонує алюзія [2, с. 11].

У вузькому розумінні інтертекстуальність відбувається при наявності двох друкованих творів, один із яких прямо чи непрямо посилається на інший. У широкому розумінні прецедентним текстом не обов'язково виступає друкований твір... такими недрукованими джерелами інтертекстуальності виступають аудіомедіальні тексти, а також явища інших знакових систем: архітектури, живопису, музики, історії тощо [1, с. 17]. На сучасному етапі питома вага алюзій, що базується на джерелах кінематографа, телебачення і попмузики, зростає в силу їхньої популяризації, замінюючи при цьому колишні, більш традиційні [3, с. 157].

Мета цього дослідження: визначити культурні референції (текстові та позатекстові) у пісні Лани Дель Рей *West Coast*.

Елізабет Вулрідж Грант, відома як Лана Дель Рей, – американська співачка, авторка пісень, продюсерка, поетеса, модель і режисерка музичних відеокліпів. Її музика була відзначена критиками за стилізовану кінематографічність, захоплення темами трагічної романтики, гламуру та меланхолії, а також алюзії на попкультуру, зокрема, американську культуру 1950-х і 1960-х років. *West Coast* – психоделічна [4] софт-рок балада з альбому Лани Дель Рей *Ultraviolence* 2014 року, яка також містить елементи регі, інді-року, латиноамериканського року [5], музики шістдесятих, драйвових ритмів вісімдесятих [6] та наркотичного свінгу [4]. Пісня була написана Дель Рей у

співавторстві з Ріком Новелсом та є своєрідною даниною культурі Каліфорнії. Перша референція у пісні – її назва.

Алюзії, які знаходяться в початковій позиції (алюзії-заголовки), узагальнюють семантику основних змістових ліній, реалізують зв'язок внутрішньотекстових та позатекстових відомостей. Конотативна інформація, появу якої генерує алюзивна назва, будує вертикальний контекст літературного твору, його художню концептуальність. Такі алюзії мають потужний підтекстовий потенціал, спираючись на індивідуальний тезаурус читача, активізують у його свідомості додаткові асоціації, емоції, формують ретроспективний хронотоп, створюють єдиний часовий простір [2, с. 13].

West Coast (досл. «Західне узбережжя»), про яке йде мова у пісні, – це Західне узбережжя Сполучених Штатів, яке охоплює суміжні штати США Каліфорнія, Орегон і Вашингтон. Оскільки Західне узбережжя було заселене пізніше, ніж Східне, його культура вважається молодшою. Демографічний склад населення Західного узбережжя лежить в основі його культурної відмінності від решти Сполучених Штатів. Історія Каліфорнії як великої іспанської колонії, а згодом мексиканської території, обумовлює виразний латиноамериканський колорит. Цей латиноамериканський колорит відбивається у двох рядках пісні *West Coast*, які Дель Рей співає іспанською: спочатку у куплеті (*‘Te deseo, cariño, boy it's you I desire’*), потім – у приспіві (*‘He's crazy y Cubano como yo, la la’*).

Завдяки Голлівуду, Каліфорнія робить значний внесок у популярну культуру, зокрема у сфері розваг. Найстарша та одна з найбільших кіноіндустрій у світі справила глибокий вплив на світову індустрію. У тексті пісні *West Coast* бачимо рядки: *Down on the West Coast, they got their icons / Their silver starlets, their Queens of Saigons*. Тексти Дель Рей часто містять алюзії на зірок попкультури (зокрема Мерилін Монро, Джона Вейна та Елвіса Преслі), яких називають іконами або американськими ідолами. Відсилка до старлеток, – молодих кіноактрис, майбутніх зірок кіно є зрозумілою у контексті. Також бачимо референцію до Сайгону – колишньої столиці французького протекторату Кохінхіна та Південного В'єтнаму (з 1976 року місто називається Хошимін). Алюзія неодноразово зустрічається у творчості Дель Рей для позначення золотого періоду в історії США (п'ятдесяті – шістдесяті роки), коли американська армія ще перебувала на території В'єтнаму. Під час французької окупації Сайгон мав назву «Східний Париж» і сприймався як столиця східного колориту та розкошів. Дель Рей – королева прекрасної епохи, яка більше не повернеться, як не повернеться й прекрасне місто.

У пісні також є рядки: *Down on the West Coast, they love their movies / Their golden gods and rock-and-roll groupies*. Тут знову бачимо відсилку до кіноіндустрії та музичної індустрії. Роберт Планта, британський рок-співак, учасник групи *Led Zeppelin*, назвав себе *golden god*, стоячи на балконі у готелі Західного узбережжя; *rock-and-roll groupies* – відсилка на популярне явище у музичній індустрії, коли молоді дівчата, палкі шанувальниці групи виконавців

рок-н-ролу слідує за улюбленою групою чи виконавцем, намагаючись потрапити за лаштунки концертів та познайомитися особисто.

Каліфорнія також вважається джерелом контркультури хіпі, пляжної та автомобільної культури. Кліп *West Coast* поділено на дві частини. В одній частині Дель Рей показана на пляжі, в обіймах молодого хлопця з довгим білявим волоссям та у джинсовій куртці (культура хіпі, пляжна культура). У другій частині Дель Рей в обіймах старшого чоловіка у дорогому вінтажному автомобілі з відкритим верхом (автомобільна культура). Тут же реалізована частотна для Дель Рей референція до творчості Набокова (Дель Рей має на руці татування у вигляді імені Набокова), а саме до сюжету його найбільш відомого роману «Лоліта». Образ *sugar daddy* часто використовується у творчості Дель Рей, адже вона асоціює себе з Лолітою, отримавши поштовх до розвитку своєї музичної кар'єри завдяки фінансовій підтримці старшого чоловіка, власника інтернет-компанії. Роман Набокова, який у п'ятдесятих – шістдесятих роках вважався скандальним та конверсійним, а пізніше став одним із класичних творів американської літератури, є постійним джерелом натхнення для Дель Рей. Очевидно, вона також надихнулася образом Лоліти в екранізації роману Стенлі Кубрика (1962). У фільмі, на відміну від роману, Лоліта представлена скоріше як молода спокусниця, ніж дитина, що опинилася у токсичних, заснованих на сексі стосунках. Для образу жінки, створеної Дель Рей у піснях, характерним є бажання чоловічої уваги та розкішного життя, ідентичне зображеному у фільмі Кубрика.

Пісня розповідає історію жінки, яка має обирати між коханням та амбіціями [5]; співачка має покинути коханого заради музичної кар'єри, популярності та гламурного образу життя, яке може запропонувати їй старший, багатший та впливовіший чоловік. Знаходимо у тексті: *Down on the West Coast, I get this feeling like / It all could happen, that's why I'm leaving / You for the moment, you for the moment / Boy blue, yeah you*. Вона хоче жити за правилами західного узбережжя: *Down on the West Coast they got a sayin' / "If you're not drinkin' then you're not playin'" / But you've got the music, you've got the music / In you, don't you?* Вона відчуває, що має талант, що може отримати визнання у тому світі знаменитостей, до якого прагне, тому вона віддаляється від коханого заради нового життя.

Роботи Лани Дель Рей наповнені алюзіями до різних аспектів американської культури та мистецтва (частотними є певні мотиви, референції до діячів культури та їхніх робіт). Її пісні просякнуті відчуттям належності до американської культури у її позитивних та негативних втіленнях. Алюзії в її роботах включають прямі вказівки на ікони попкультури (Мерилін Монро та Жаклін Кеннеді), рок-зірок (Брюс Спрінгстін, Лу Рід, Елвіс Преслі) та літературні твори (*Lolita* Володимира Набокова, *Streetcar Named Desire* Теннессі Вільямса, *Howl* Аллена Гінзберга, та *I Sing the Body Electric* Волта Вітмена).

ЛІТЕРАТУРА

1. Бережна М. В. Інтертекстуальність як перекладознавча проблема (на матеріалі роману К. С. Робінсона *New York 2140*). *Науковий вісник Чернівецького університету. Германська філологія*. 2020. Вип. 823. С. 15–21. DOI <https://doi.org/10.31812/123456789/3798>
2. Васейко Ю. С. Структурно-функціональні параметри вертикального контексту художнього твору: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук. К., 2004. 20 с.
3. Рубцов І.В. Алюзія як вид інтертексту в студентському слензі США. *Вісник ХНУ*. 2011. № 972. С. 156-160.
4. Cooper, Duncan (June 4, 2014). Cover Story: Lana Del Rey Is Anyone She Wants to Be. *The Fader*. Retrieved February 6, 2015.
5. Lambert, Molly (April 15, 2014). The Musical Genealogy of Lana Del Rey's New Single 'West Coast'. *Grantland*. Retrieved February 3, 2015.
6. Gibsons, Harriet (April 14, 2014). Lana Del Rey – West Coast: New Music. *The Guardian*. Retrieved February 3, 2015.

*Федчун Катерина Сергіївна, студентка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Ясинецька Олена Анатоліївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ЛЕКСИЧНИЙ СКЛАД АМЕРИКАНСЬКОГО І БРИТАНСЬКОГО ВАРІАНТІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Англійська мова в США, так само як і в інших регіонах свого поширення, була принесена до Північної Америки британськими (переважно англійськими) колоністами в XVII–XVIII століттях, після чого під впливом різноманітних зовнішніх і внутрішніх чинників у ній розвинулася ціла низка своєрідних рис на всіх мовних рівнях [1]. Читаючи англійську літературу, можна часто зустріти скорочення AmE та BrE, що вказують на той чи інший варіант англійської мови. Тому доцільним є розглянути явище мовної варіативності на прикладі двох найвідоміших варіантів англійської мови – британського й американського. Різниця саме в лексичному складі може стати причиною непорозуміння між людьми, тому потрібно звертати увагу на слова, які можуть слугувати маркерами для визначення того чи іншого варіанта англійської, що використовується в усній чи писемній мові. Тож вищенаведене зумовлює актуальність вивчення лексичного складу американського й британського варіантів англійської мови.

Англійська вважається міжнародною мовою та однією з найпоширеніших у світі. Доцільним буде звернутися до історії виникнення й поширення

англійської мови, щоб повною мірою зрозуміти особливості лексичного складу як британського, так і американського варіантів англійської мови.

Англійська мова бере свій початок від англо-фризьких діалектів, що були принесені до Великобританії германськими племенами та переселенцями з місць, які зараз належать до північно-західної Німеччини та Нідерландів [2, с. 140]. Тож значну частину лексики англійської складають запозичення, зокрема з французької, латинської і грецької мов. Повертаючись до американського варіанта англійської мови, варто зазначити, що Америку опанували багато націй: туди вирушили народи з усієї Європи, зокрема французи, іспанці, німці, слов'яни та італійці. Через велику кількість мігрантів, англійська мова в США зазнала змін та наразі продовжує розвиватись. Англійська мова в США неминуче стала простіше у вимові й граматиці, увібрала в себе елементи інших мов, зокрема велику роль у становленні американської англійської зіграли запозичення з інших мов.

Наведемо декілька прикладів лексичних відмінностей:

Британський варіант	Американський варіант	Переклад
biscuit	cookies	печиво
flat	apartment	квартира
holiday	vacation	канікули
hoover	vacuum cleaner	пилосос
lift	elevator	ліфт
lorry	truck	вантажівка
queue	line	черга
tin	can	консервна банка
underground	subway	метро

Деяка лексика може бути однаковою, однак при цьому відрізнятися за значенням, наприклад:

– в Америці слово *pants* позначає штани, в Великобританії – предмет нижньої білизни.

– *First floor* – у Великобританії – це другий поверх, а в Америці – перший; британський варіант першого поверху – *ground floor*.

– *Chips* – в Америці – чипси, а у Великобританії – смажена картопля.

– *football* – слово для позначення футболу у Великобританії, але той же футбол в Америці – *soccer*. Слово *football* в Америці також є, але це інша гра, що відрізняється від футболу в Великобританії. Тому еквівалент британському *football* в Америці – *soccer*.

Особливого впливу на мову мали істотні відмінності в житті та побуті людей у США та Великій Британії. Такі детермінанти, як інший клімат, природа, оточення та побут у США привели до адаптації та виникнення в американському варіанті англійської мови нових слів та понять. Отже, має сенс виділити в окрему групу лексичні одиниці, які можна назвати безеквівалентною лексикою, тобто ті слова та стійкі словосполучення, які використовуються в

США та не мають словникових еквівалентів у британському варіанті англійської мови. Прикладами можуть бути назви рослин і тварин північноамериканського континенту (*moose* – *північноамериканський лось*), різні явища, пов'язані з державним і політичним устроєм США (*dixiecrat* – *демократ з південного штату*), та з побутом американців (*drugstore* – *аптека-закусочна*, *rodeo* – *змагання ковбоїв в ловлі бика та їзда на необ'їжджених конях*) [1].

Варто також виділити лексичні одиниці, що вийшли зі слововжитку або зазнали певного звуження чи розширення семантики (*public school* у Великобританії – приватна привілейована високооплачувана школа, що притримується середньовічних традицій навчання; *public school* в США – звичайна державна школа, що доступна кожному).

Ще однією особливістю американського варіанта є активне вживання слів, що вважаються застарілими у Великобританії та є частиною давньої англійської мови (прикладом є AmE *fall*, на відміну від BrE *autumn*).

У світі є понад 160 діалектів англійської мови, які мають свої особливості, відрізняються вимовою, правописом та навіть лексичним складом. Британська англійська є класичним варіантом мови, а американська виникла під впливом соціокультурних чинників. Отже, незважаючи на те, що американський і британський варіанти схожі, деякі слова лексики можуть значно відрізнятися. Понад 1000 однакових значень в американському та британському англійському мають різні назви [3]. Тож чи варто вчити відразу обидві версії (британську та американську) англійської мови? Звичайно, бажано знати обидва варіанти, тому що відмінності між британським та американським варіантами англійської мови з кожним роком збільшуються, і щоб не зазнавати труднощів у спілкуванні, доведеться вивчити ці суттєво важливі варіанти мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дмитрик С. В., Зеленко Н. В. Основні віхи історії та природні умови, що призвели до появи та вплинули на формування американського варіанта англійської мови. *Теоретичні й методологічні проблеми дослідження мови*. URL: http://www.rusnauka.com/42_PRNT_2015/Philologia/3_202537.doc.htm (дата звернення: 09.11.2022).

2. Кміта Є. В. Роль англійської мови як мови міжнародного спілкування та її значення в навчанні комунікації англійською мовою. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка*: збірник наукових праць. 2008. № 1(22). С.139–143.

3. Требик А. У чому різниця між американським і британським англійським? – Вивчення англійської мови. URL: <http://poradu24.com/english/u-chomu-riznicya-mizh-amerikanskim-i-britanskim-anglijskim-vivchennya-anglijsko-movi.html> (дата звернення: 09.11.2022).

*Харіна Світлана Ігорівна, магістрантка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Пожидаєва Надія Петрівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

КОГНІТИВНІ ОПЕРАЦІЇ ЯК МЕХАНІЗМИ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ ТА ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ЗНАНЬ

Вважається, що мислення являє собою операції з репрезентації предметного та духовного світу людини у її мозку, а серед репрезентацій наявні як образні та картиноподібні утворення, так і мовні знакові елементи. Таке уявлення про природу мислення може слугувати ключем до розуміння цілого ряду *когнітивних операцій*. Прийнято стверджувати, що мова повинна відбивати природу когнітивних процесів, результати яких вона кодує. Можливість вербалізувати ментальну діяльність, що свідчить про наявність регулюючих цю діяльність когнітивних операцій, робить надзвичайно важливим дослідження когнітивних процесів для вивчення мовленнєвої поведінки людини [2, с. 41].

Коли у людини виникає необхідність передати знання іншій людині, з пам'яті вилучається частина досвіду, яка з немовного стану трансформується у вербальну форму. Процес *вербалізації* думки являє собою перекодування результатів роботи мислення засобами конкретної мови. У пам'яті інформація зберігається у вигляді окремих сцен або епізодів. Вони можуть бути різними за розміром, по кількості деталей. Наприклад, епізоди із шкільних років та сцени здачі випускних екзаменів будуть змістовно відрізнятися по кількості висвітлюваних деталей та за просторово-часовим об'ємом.

Значення мовленнєвого висловлення не співпадає із закладеним у ньому змістом. Важливо, як цей зміст побудовано та інтерпретовано. Наприклад, уживши метафору, її зміст складає наочну сцену, а інтерпретація – це спосіб її бачення. Те, яким чином та під яким кутом ми розглядатимемо мовну ситуацію залежить деяких факторів: того, що ми вибрали поглядом, того, звідки ми споглядаємо, нашої уваги та тих елементів, на які ми звертаємо особливу увагу. Відповідно існує чотири когнітивні операції інтерпретації: *фокусування (focusing), перспективізація (perspective), специфікація (specificity) та висвітлювання (prominence)* [1, с. 67].

Специфікація визначає ступінь деталізації інформації. Вона протистоїть схематизації та узагальненню. Поняття, на яке вказує слово, має як специфічні, так і схемні елементи. Наприклад дія, позначена дієсловом *crush*, специфічна, а агенс і пацієнс дії залишаються схемними. А слово *aunt* виражатиме значення більш специфічне, аніж *relative*. Усі мовні узагальнення формуються шляхом схематизації більш специфічних структур. А схема виконує категоризуючу функцію [3, с. 117].

Фокусування передбачає вибір змісту, позначуваного знаком, та його організацію у тема-рематичну одиницю тексту. Фокусування відзначається

формуванням складних структур з простих. У мові структури нижчих рівнів включаються у структури вищих рівнів, утворюючи складну ієрархічну та інтегровану систему. Значення окремого вислову включає не тільки семантичну структуру першого плану, а також композиційну тропу заднього плану. Фокусування пов'язане з охопленням інформації, що активується знаком. Фонова інформація визначається у відповідності до представленої у домені інформації, з якої обирається та частина, яка найбільш тісно пов'язана із значенням знака. Безпосереднє охоплення розміщується на першому плані, а максимальне – на задньому. Наприклад, для слова *elbow* максимальним охопленням буде домен *human body*, а безпосереднім – піддомен *arm* [3, с. 119].

Висвітлювання охоплює усе, що виокремлено увагою. Увага фокусується на траєкторії та орієнтирі, причому першому надається більший ступінь висвітлювання, оскільки має первинне семантичне навантаження. Наведемо приклад висвітлення у пропозиційній структурі. Понятійною основою структур із дієсловом *to have* є пропозиція, в якій логічним суб'єктом, або цільовим поняттям, є володар, а логічним предикатом, ознакою суб'єкта, є приналежне. Різні синтаксичні форми відбивають різницю у значенні, зумовлену із семантичним «висвітленням» членів пропозиції: той із них, що позначений у синтаксичній структурі першим, має більшу «висвітленість». Він є первинним семантичним фокусом, або траєктором, а другий член синтаксичної посесивної структури є вторинним семантичним фокусом, або орієнтиром:

N₁: Something-Possessor (trajector) *has* N₂: Something-Possessed (landmark), або N₁: щось-володар (траєктор) *має* N₂: щось-приналежне (орієнтир) [3, с. 292].

Перспективізація позначена наявністю своєрідної точки споглядання, звідки відбувається спостереження за подією. Таким чином, формуються суб'єкт-спостерігач та об'єкт спостереження. Під час суб'єктної інтрепретації спостережник знаходиться за межами сцени подій, а у суб'єктній він не тільки присутній в системі події, але й стає об'єктом спостереження. Сукупність усіх факторів співвідношення спостерігача з об'єктом визначаються як ґрунт. Він є основою референції у будь-якій фразі або реченні. До явища перспективізації також відноситься процес обробки даних, тобто процес концептуалізації. Речення можуть бути різними за значенням через відмінність у напрямку обробки інформації та послідовності змістових елементів речення. Порівняйте: «*Your camera is upstairs, in the bedroom, in the closet, on the top shelf*» та «*Your camera is on the top shelf, in the closet, in the bedroom, upstairs*». У першому реченні побудова логічного повідомлення відбувається шляхом «в'їзду» в менший простір, а у другому – «виїзду» у більший простір. Порядок елементів у мовленні завжди активує порядок елементів на концептуальному рівні. Іноді при незмінності фактичного стану зображуваної об'єктивної реальності змінюється значення речення: «*The hill gently rises from the bank of the river*» – «*The hill gently falls to the bank of the river*». Різниця зумовлена напрямком ментального сканування [3, с. 156].

ЛІТЕРАТУРА

1. Жаботинская С. А. Модели репрезентации знаний в контексте различных школ когнитивной лингвистики: интегративный поход. *Когнитивные исследования языка*. 2008. № 3. С. 61–74.
2. Кубрякова Е. С. Начальные этапы становления когнитивизма: лингвистика – психология – когнитивная наука. *Вопросы языкознания*. 1994. № 4. С. 34–48.
3. Langacker R. W. *Foundations of cognitive grammar*. Vol. 1: Theoretical prerequisites. Stanford, CA: Stanford University Press, 1987.

*Шарко Євгенія Андріївна, магістрантка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Пожидаєва Надія Петрівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО АСПЕКТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДМОВИ ЯК СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ СУБКУЛЬТУРИ

Професійна підмова являє собою особливий функціональний різновид загальнолітературної мови, що складається з сукупності мовних та позамовних засобів, які використовуються у певній професійній сфері. Є думка, що професійна підмова є відносно самостійним функціональним варіантом національної мови з найбільш вираженими лексичним та фразеологічним рівнями. Водночас існує переконання в тому, що професійна підмова зафіксована лише в особливому словнику, який складається на основі певного комунікативного коду. Всі професіонали, які володіють мовою спеціального призначення, отримують такий код як вторинний. Первинним буде будь-яка інша підсистема загальнонаціональної мови: літературна мова, або просторіччя. Як правило, коли професіонал приєднається до певної професійної культури, професійна підмова «накладається» на основний комунікативний код людини. Співіснуючи в свідомості, ці системи формують мовну картину особистості.

Перша точка зору може бути представлена у вигляді цитати: «Характер стосунків загальнолітературного та професійного кодів визначається «генетичними» зв'язками між ними. Формуючись на основі загальнолітературної мови, професійна підмова наслідує від неї і словотворчі, і граматичні принципи, але ця спільно мовна структура виступає лише основною, з якої розвивається своєрідна функціональна підсистема національної мови» [1, с. 3].

Однак на підтримку другої точки зору виступає більшість лінгвістів. Наприклад, на думку видатного вченого Л. І. Скворцова, професійна

підмова є вторинною підсистемою мови: «Звісно, називаючи ті чи інші сфери спеціального мовлення «мовами», ми вживаємо слово *мова* умовно. Адже це не самостійні мови зі своїми граматиною та фонетикою, а стійкі різновиди загального мовлення, своєрідні словникові (й фразеологічні) єдності, що виникли на базі загальнонаціональної мови в особливих історичних й соціальних умовах» [3, с. 48]. Так, Л. П. Крисін в ряді своїх робіт підкреслює, що професійні жаргони, якими б специфічними вони не були, спираються на загальнолітературну мову, на відміну від діалектів, які їй протистоять [4].

Точка зору Р. А. Будагова привертає увагу тим, що він вважає професійну лексику частиною мови, і її слід розглядати за всіма нормами та вимогами, які пред'являють до загальнолітературної мови: «Професійна лексика в будь-якій окремій мові виникає в результаті взаємодії самої мови з таким соціальним фактором як професійне членування суспільства. Але виникнувши із взаємодії лінгвістичних та екстралінгвістичних факторів, професійна лексика відтак стає надбанням самої мови, стає явищем внутрішнім, лінгвістичним» [2, с. 238].

А. В. Суперанська, Н. В. Подольська і Н. В. Васильєва підтримують протилежну позицію щодо місця професійної підмови у системі стандартної мови. Вони вважають, що впровадження професійної лексики в загальнолітературну мову призвело б до її серйозної деструкції, «воно порушило б її системність та зробило б її практично непридатною для загального вжитку, що як раз і складає основну специфіку літературно унормованої мови» [5, с. 71]. Як наслідок цього, А. В. Суперанська, Н. В. Подольська, Н. В. Васильєва вважають неправомірним застосування поняття літературної норми до професійних підмов, мотивуючи це тим, що «професійне мовлення та літературна мова формувалися на різних основах та їхня історія не співпадає» [5, с. 74].

Механізми мовних змін, як на структурному, так і на лексичному рівнях, слід розглядати в контексті мовних колективів. Будь-які мовні зміни пояснюються чинниками як внутрішніми (мовною системою як такою), так і зовнішніми (соціолінгвістичними факторами), причому внутрішні (структурні) і соціолінгвістичні фактори вступають у процесі мовних змін у систематичну взаємодію один з одним. У підмові використовується лише певна частина лексичних, морфологічних, синтаксичних, семантичних і дискурсних структур національної мови. Будь-яка підмова характеризується обмеженою компетенцією, обмеженою комунікативною спрямованістю, обмеженою метою обміну інформацією й окремим співтовариством, яке володіє спеціалізованими знаннями.

Переважаюча кількість інформації, тобто матеріальні і духовні цінності, створені людським суспільством, у тій чи іншій професійній сфері передається спільною для всіх членів професійної культури мовою.

Незнання норм комунікативної поведінки професійної культури призводить до комунікативної невдачі. І лише якщо кожен користується абсолютно чітко і недвозначно однією професійною підмовою, тоді гарантована підстава для вдалого комунікативного акту, навіть якщо адресат і адресант належать до різних мовних груп.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бессонова Е. В. Семантика и структура русской общегеологической терминологии: автореф. дисс. на соиск. ученой степени к.ф.н. М., 1984.
2. Будагов Р. А. Язык, история и современность. М.: МГУ, 1971. 300 с.
3. Скворцов Л. И. Профессиональные языки, жаргоны и культура речи. *Русская речь. Научно-популярный журнал Института русского языка АН СССР.* № 1, 1972, январь-февраль.
4. Современный русский язык: Социальная и функциональная дифференциация / Рос. академия наук. Ин-т русского языка им. В. В. Виноградова. М.: Языки славянской культуры, 2003. 568 с.
5. Суперанская А. В., Подольская Н. В., Васильева Н. В. Общая терминология: Вопросы теории / Отв. ред. Т. Л. Канделаки. Изд. 3-е, стереотипное. М.: Едиториал УРСС, 2004. 248 с.

Новітні технології в навчанні іншомовної комунікації

*Бочарнікова Марія Олександрівна, студентка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Круть Олена Володимирівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний інститут»*

НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В НАВЧАННІ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У сучасному світі оволодіння іноземною мовою набуває особливої актуальності у зв'язку із зміцненням культурних та економічних зв'язків між країнами. Згідно з цим підвищуються вимоги до викладання іноземних мов. В Україні розробляються та все більш розповсюджуються сучасні технології та методи навчання.

Метою цієї роботи є визначення основних факторів формування професійної компетентності вчителя іноземної мови у сучасних умовах викладання.

Новітній підхід до вивчення іноземних мов сприяє розвитку комунікації як основної мети навчання, тобто комунікативному підходу у навчанні іноземних мов приділяється особливої уваги. Умови сучасної освіти вимагають від здобувачів освіти як формування певних умінь та навичок, так й здатності працювати та взаємодіяти один з одним за допомогою сучасних технологій.

На сучасному етапі розвитку науки та культури молодь здатна сприймати інформацію, в більшості випадків, та спілкуватися між собою візуально чи у інтернет-просторі. У зв'язку з цим впровадження новітніх технологій є дієвим способом поєднання науки та освітніх знань, формування найважливіших характеристик у учнів, які сприятимуть становленню компетентними фахівцями у майбутньому.

Питанням використання новітніх технологій у навчанні було присвячено дослідження таких вітчизняних та наукових діячів, як: О. І. Пометун, Г. М. Романової, Х. Ш. Бахтіярової, Д. Д. Фінні, Л. К. Ларсон, П. Д. Мітчелл.

Під новітніми технологіями нами розуміються використання будь-яких технологій, що мають високий потенціал до покращення сприйняття, розуміння нового матеріалу та отримання результатів, відповідно.

Інформаційні технології (далі – ІТ, англ. information technology, IT) – це клас дисциплін та галузей діяльності, які потребують використання технологій керування, накопичення, обробки і передачі інформації у процесі комунікації [6]. Під комунікацією вважається процес обміну інформацією, ідеями, фактами, емоціями, поглядами тощо між двома або більшою кількістю осіб.

Основним принципом впровадження такого способу навчання іншомовної комунікації є спеціальний підхід, що враховує вікові та індивідуальні особливості учнів, їхні нахили та інтереси [4].

Сучасна система освіти неможлива без застосування комп'ютерних технологій, інтернет-мереж або цифрового контенту. Тому на заняттях з англійської мови найбільш розповсюдженими стають презентації, відеоролики, віртуальні подорожі якоюсь країною, створення інтерактивних онлайн-ігор.

Під час дистанційного навчання новітні технології набувають особливого значення, адже навчання стає неможливим без їхнього використання. Під час навчання викладачами та учнями застосовуються онлайн-платформи Moodle, Classroom, Naurok, Vseosvita тощо. На заняттях найбільш розповсюдженими стають відео, аудіо та інші матеріали.

Наочність матеріалів, використання соціальних мереж, перегляд фільмів, інтерактивні словники, впровадження елементів STEM-освіти на дистанційних чи очних заняттях сприяють висловлюванню своїх думок учнями, розвитку своїх творчих здібностей та пізнанню чогось нового. Вищезазначені елементи навчального процесу дозволяють навчитися працювати з новими програмами та технологіями, використовувати свої гаджети на користь собі. Так, під час перебування на практиці в школі було помічено, що вчитель робив презентацію фільму, під час якої учні 9-го класу виписували собі діалоги, які найбільш сподобались. Потім учні намагались відтворити їх біля дошки. Такий спосіб засвоєння нової лексики та тренування діалогічного мовлення є новим у навчанні.

Під час презентації нової теми сучасний викладач має пам'ятати, що вивчення теми передбачає поєднання у собі декілька предметів. Так, наприклад, вивчення теми «Naturals» можна поєднати із знаннями з біології чи природознавства або написання есе – із літературою. Таким чином, здобувачі освіти зможуть вдосконалити свої знання з одного предмету й закріпити їх з іншого. Або навпаки підкріпити одні знання іншими.

Отже, основними завданнями сучасних освітніх закладів та викладачів вважаються створення сприятливих умов для розвитку різнобічного підростаючого покоління, забезпечення розвитку інтелекту, інтуїції, креативного, аналітичного, творчого мислення, вміння працювати не лише самостійно, а й у колективі, вміння знаходити спільні теми та інтереси з оточуючими, поєднувати теорію та практику, враховуючи можливості кожного здобувача освіти. Новітні технології – це те, що веде уперед на декілька кроків наш світ, а їхнє використання – в навчанні іншомовної комунікації чи вивченні іноземних мов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Використання елементів STEM-освіти на уроках англійської мови. English with pleasure. URL: <http://teach-engl.blogspot.com/p/stem.html> (дата звернення: 25.10.2022).
2. Впровадження елементів Стем ОСВІТИ на уроках англійської мови. Метод проектів в системі STEM-освіти. URL: <https://naurok.com.ua/stem-osvita-na-urokah-angliysko-movi-11999.html> (дата звернення: 27.02.2022).

3. Особливості розвитку іншомовного діалогічного мовлення студентів. URL: https://lntu.edu.ua/sites/default/files/sites/default/files/files12/zbirnyk_26.03.2020_0.pdf (дата звернення: 28.10.2022).

4. Упровадження елементів STEM-освіти під час вивчення англійської мови. URL: https://lntu.edu.ua/sites/default/files/sites/default/files/files12/zbirnyk_26.03.2020_0.pdf (дата звернення: 27.10.2022).

5. Що таке комунікація? URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D1%83%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F> (дата звернення: 29.10.2022)

6. Що таке технологія? URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F> (дата звернення: 29.10.2022)

*Власова Ганна Олександрівна, магістрантка;
наук. керівник – канд. філол. наук. доц. Шкуронат Марина Юрійвна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ОПТИМІЗАЦІЇ ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Сьогодні онлайн-навчання є нагальною необхідністю з огляду на суспільно-політичну ситуацію в Україні. Перед вчителем стоїть завдання створити оптимальні умови для опанування школярами навчального матеріалу. Постає необхідність залучити до роботи максимальну кількість здобувачів освіти і створити всі умови, сприятливі для прояву й розвитку творчих здібностей, вдосконалення необхідних навичок і компетенцій. Не менш важливо й зацікавити учнів навчальним матеріалом. Допомогти виконати поставлені перед вчителем завдання мають різного роду онлайн-сервіси.

Роль вчителя в освітньому процесі змінюється. Тепер він має не стільки ретранслювати матеріал для учнів, скільки створити умови, за яких вони самостійно та якісно можуть на практиці здобути знання, отримати необхідні навички. Таким чином, учні залучені до процесу навчання, опановують необхідні компетенції, у тому числі й уміння навчатися впродовж життя. Не викликає сумніву, що порівняно з механічним відтворенням отриманих знань, подібний підхід більш ефективний на уроках.

Не зважаючи на широкий спектр цифрових інструментів оптимізації онлайн-навчання, перед вчителями постає проблема складності організації повноцінної групової роботи здобувачів освіти в умовах дистанційного

навчання. У нашій роботі ми зупинимось на окремих варіантах ефективного використання інформаційно-комунікативних технологій на уроці літератури, які будуть корисними для організації групової роботи учнів.

Значна частина успіху від проведення будь-якого виду роботи залежить від організації роботи класу, а отже під час дистанційного навчання важливо обрати найбільш відповідні цифрові засоби навчання. Як зазначають у своєму дослідженні М. А. Гладун та М. А. Сабліна [2, с. 36–37], важливою складовою ефективного використання електронних ресурсів для організації навчання є вміння добирати інструменти та створювати контент. Для найкращого сервісу дослідниці пропонують керуватися такими критеріями:

- Обирати багатофункціональні платформи, які насичені різними функціями і дозволяють використовувати його для різних видів робіт.
- Звертати увагу на зручність використання. Інтерфейс ресурсу має бути зрозумілим і простим для зручності та швидкості його використання.
- Конфіденційність: взаємодія кожної робочої групи не має бути загальнодоступною [2, с. 37].

Крім вже зазначених критеріїв вважаємо необхідним звернути увагу на два основні режими взаємодії учнів та вчителя під час онлайн-навчання: синхронний та асинхронний. Синхронний передбачає співпрацю в режимі реального часу, а отже усі запропоновані завдання орієнтовані на взаємодію з учнями та виконуються одразу на уроці. Асинхронний дозволяє учням працювати у власному темпі та включає в себе різноманітні записи презентацій, використання дошок для обговорень, групи в соціальних мережах тощо [3, с. 43–44]. Взаємодія у двох різних режимах передбачає використання різних інструментів для оптимізації освітнього процесу.

Спираючись на всі вище зазначені аспекти, наведемо приклади зручних засобів цифрової взаємодії на уроках зарубіжної літератури під час роботи в групі. При синхронній взаємодії вчителя і учнів ефективним сервісом для уроків з елементами групової роботи може бути Zoom, призначений для проведення відео-конференцій і підходить для проведення як індивідуальних, так і колективних занять [3, с. 23]. Перевагою сервісу є можливість розділити учасників уроку на сесійні зали. Так учасники конференції матимуть змогу працювати в малих групах як і на традиційному уроці в школі. Згідно з отриманим завданням учні матимуть змогу поглибити інформаційний блок уроку завдяки обміну власними враженнями від прочитаного, ідеями та напрацюваннями. Після роботи кожна робоча група зможе продемонструвати свої нароби. Перевагою використання Zoom є також можливість різних варіантів поділу класу на групи: автоматичне розподілення учасників, за бажанням вчителя та за бажанням учнів. Вчитель може переходити від групи до групи та спрямовувати учнів у виконанні завдання.

Групова взаємодія учнів можлива не лише під час самого заняття, але й при виконанні проєктної роботи. На різних етапах такої діяльності доцільно

використовувати різні платформи [1, с. 51]. Для визначення теми дослідження вчитель може скористатися сервісами для проведення онлайн-вікторин: Kahoot!, Quiz, Survey або провести опитування за допомогою Google Форми.

Процес збирання та аналізу інформації з обраної теми доцільно проводити на одному з багатофункціональних сервісів. Зокрема Padlet (<https://padlet.com/>) дозволяє створити віртуальну дошку та наповнювати її даними, організувавши спільний доступ до неї. Схожі функції має й Google Jamboard. Перевагою використання подібних дошок є можливість додавати на неї не лише фрагменти тексту, але й графічні елементи.

На нашу думку, одним з найбільш універсальних онлайн-інструментів для групових творчих робіт є Canva (<https://www.canva.com/>). Платформа дозволяє працювати в команді над створенням онлайн-дошок для опрацювання учнями теми, а також надає можливості для створення презентації результатів роботи у вигляді відео, колажів, інфографіки та інших видів візуального контенту.

Отже, взаємодія між учителем та учнями можлива завдяки створенню цифрового комунікативного простору та сприятливих умов для найкращого засвоєння матеріалу учнями. Використання цифрових інструментів у навчальному процесі дозволяє здобувачам реалізувати власну навчальну траєкторію, розвивати творчі здібності і власну медіаграмотність. Вдале застосування групових форм роботи під час дистанційної освіти дозволяє формувати в учнів навички роботи в команді, а також сприяє створенню комунікативного простору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Близнюк Т. Цифрові інструменти для онлайн і офлайн навчання: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021. 64 с.

2. Гладун М. А., Сабліна М. А. Сучасні онлайн інструменти інтерактивного навчання як технологія співробітництва. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2018. Вип. 4. С. 33-43. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/oeeetu_2018_4_6 (дата звернення: 07.11.2022).

3. Лотоцька А., Пасічник О. Організація дистанційного навчання в школі. *Методичні рекомендації: метод. посіб / упоряд.: І. Коберник, З. Звиняцьківська*. 2020. 71 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf> (дата звернення: 07.11.2022).

*Гуменюк Михайло Володимирович, студент,
Інститут гуманітарної підготовки та державного управління
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Гуменюк Ірина Михайлівна,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника*

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: ДИСКУРСИВНИЙ АНАЛІЗ ІЗ ПОЗИЦІЇ СТУДЕНТА

Дистанційне навчання стало вимушеною реальністю сьогодення і водночас – предметом поглибленого наукового вивчення. Основні дослідження спрямовані на оптимізацію навчального процесу в системі координат «методи (технології) / результат». Різносторонність наявних у інформаційному просторі наукових розвідок виявляється у розкритті соціальних, психологічних, педагогічних і навіть фізіологічних аспектів дистанційного навчання у сучасних закладах вищої освіти (ЗВО). Зокрема, доведено, що критерії психологічної комфортності дистанційного навчання практично нічим не відрізняються від таких критеріїв в умовах офлайн-спілкування [2, с. 148–149]. Розкриття соціальних і педагогічних аспектів дистанційного навчання ґрунтується на умовному поділі поколінь, які були чи є об'єктами освітнього процесу: «1) мовчазне покоління (1923–1943 р. н.); 2) покоління бебі-бумерів (1943–1963 р. н.); 3) покоління Х (1963–1984 р. н.); 4) покоління Y (1984–2000 р. н.); 5) покоління Z (з 2000 – ...)» [3, с. 6]. Адже кожному з названих поколінь притаманні особливі когнітивні, комунікативні, інтерактивні, технологічні чи інші здібності, що вимагає відповідної адаптації методичних систем.

Розглянуті вище аспекти стають надто відчутними, коли мова йде про дистанційне навчання іноземної мови, зокрема англійської. Оскільки «дистанційне навчання – форма організації освітнього процесу, вихідною точкою якої є самостійна робота студента» [1, с. 121], то, з позиції студента, саме ця самостійність становить основну перепону в опануванні англійської мови, особливо на рівнях Elementary та Pre-Intermediate. Серед психологічних чинників відчутний негативний вплив у цій ситуації мають відсутність самодисципліни й неготовність до самостійного навчання (робота над вимовою, граматиною, засвоєння лексики), вчасного виконання завдань, пошуку відповідей чи творчої роботи. Періодична комунікативна взаємодія з викладачем у онлайн-форматі не забезпечує достатнього підґрунтя для формування англомовної комунікативної компетентності студентів. Навіть висока інформаційно-комунікаційна обізнаність викладача не здатна забезпечити відповідної технологічної чіткості з боку студентів, що актуалізує соціальний аспект дистанційного навчання: відсутність належних умов для навчання (персонального комп'ютера, швидкісного інтернету, постійної електронапруги, окремого приміщення для навчання), низький рівень технологічної підготовки (невміння працювати в дистанційних системах, користуватися електронними ресурсами, тестами, мобільними додатками

тощо). Відтак у студентів формується неправильна англomовна орфоепічна й лексична база, психологічні перешкоди у спілкуванні, що потребує подальшої корекції, впливає на успішність навчання, самооцінку й професійну самореалізацію.

Незважаючи на те, що для дискурсу дистанційного навчання притаманний розрив у просторі (а часто й часі) між викладачем і студентами, від традиційної форми організації освіти його відрізняє також низка позитивних аспектів, а саме:

- 1) мобільність навчання;
- 2) мінімізація часових затрат завдяки відсутності просторових обмежень;
- 3) можливість комбiнування освіти з іншими видами діяльності, зокрема професійною;
- 4) значна кількість електронних інформаційних ресурсів (сервіси для вивчення англійської мови BBC Learning English, Coursera, Duolingo, Grammarly, англomовний сегмент YouTube тощо);
- 5) підвищення ефективності засвоєння матеріалу за допомогою мультимедіа;
- 6) вища ймовірність подолання певних психологічних бар'єрів у комунікації (наприклад, страху публічних виступів) [1, с. 122].

За умови стійкої мотивації до вивчення англійської мови всі вищезазвані аспекти працюють на користь студента.

Як бачимо, дистанційна форма навчання має суттєвий потенціал для підвищення ефективності викладання та результативності засвоєння матеріалу. Однак підхід до дистанційного навчання англійської мови повинен фундаментально відрізнитися від застосовуваного протягом тривалого періоду офлайн-освіти, щоб враховувати соціальні, психологічні, педагогічні аспекти освітнього процесу й адаптувати його до когнітивних, комунікативних, інтерактивних, технологічних здібностей різних поколінь. Особливості адаптації методичних систем дистанційного навчання англійської мови до вікових і соціальних потреб студентів є перспективним напрямом подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верголяс О. О., Верголяс М. Р. Позитивні аспекти дистанційного навчання студентів. *Дистанційна освіта в Україні: інноваційні, нормативно-правові, педагогічні аспекти*: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 12 травня 2021 року. 2021. № 1(1). С. 120–123.
2. Дистанційне навчання: психологічні засади: монографія / М. Л. Смульсон, Ю. І. Машбиць, М. І. Жалдак та ін.; за ред. М. Л. Смульсон. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2012. 240 с.
3. Педагогічні аспекти відкритого дистанційного навчання: монографія / О. О. Андреев та ін. ХНАДУ, Харків: Міськдрук, 2013. 212 с.

*Коваленко Юлія Миколаївна, доктор філософії,
доцент кафедри української та іноземних мов,
Харківська державна академія фізичної культури*

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНТЕРАКТИВНИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Наслідком бурхливого розвитку інформатизації суспільства стало суттєве поглиблення процесу впровадження інформаційних технологій в освітню практику. Результатом цього стала поява дистанційного навчання як найбільш перспективної, гуманістичної, інтегральної і орієнтованої на індивідуалізацію форми освітнього процесу. Дистанційне навчання представляє собою нову організацію освіти, що ґрунтується на використанні як кращих традиційних методів отримання знань, так і нових інформаційних та телекомунікаційних технологій, а також на принципах самоосвіти. Перевагами дистанційного навчання є змога впроваджувати інтерактивні технології викладання матеріалу, здобувати повноцінну вищу освіту або підвищувати кваліфікацію в контексті формування професійної компетентності майбутніх фахівців. Серед переваг є такі: гнучкість, актуальність, зручність, модульність, економічна ефективність, інтерактивність, відсутність географічних кордонів для здобуття освіти. Дистанційне навчання уможливорює викладання матеріалу з урахуванням підготовки та здібностей студентів, впровадження новітніх педагогічних, психологічних і методологічних розробок з розбиттям матеріалу на окремі функціонально завершені модулі, теми, які вивчаються у міру засвоєння і відповідають здібностям окремого студента або групи загалом. Дистанційний метод навчання є більш зручним і значно дешевшим, ніж традиційний, завдяки ефективному використанню навчальних приміщень, полегшеному коригуванню електронних навчальних матеріалів та мультидоступу до них [1, с. 86–88]. Отже, дистанційне навчання як метод отримання знань, навичок та умінь при формуванні мовної компетентності у майбутніх фахівців є сучасним способом навчання, який розширяє кордони традиційної освіти. Найцікавішими системами організації онлайн-навчання, на нашу думку, є такі: Moodle, iSpring та Webtutor.

Сьогодні для формування мовної компетенції викладачі мають змогу застосовувати будь які мультимедійні онлайн навчальні платформи, дошки, додатки для використання під час лекцій, практичних, семінарських занять, тестувань, консультацій, проведення лабораторних робіт або під час самостійної роботи студентів у дистанційному навчанні.

Проаналізувавши інтерактивні інструменти, такі як: Tricider, що використовується для ухвалення рішень, Timetoast – для організації ідей та Ourboox для презентації спільного інтелектуального продукту, ми дійшли висновку, що вони вдало поєднують у собі простоту у використанні, інтерактивні, візуально привабливі та структуровані, що є важливим чинником

у формуванні мовної компетентності майбутніх фахівців. Ці інструменти можна використовувати для таких групових методів навчання як: групової роботи як: «case-study», «мозковий штурм» (Brainstorming), «SWOT-аналіз», «модерація», «коло ідей», «World Cafè» («Всесвітнє кафе»), «Вавилон» та інших. На нашу думку, використання цих інструментів під час дистанційного навчання дає змогу вдалого упорядкування матеріалів, опитування та презентації результатів спільної інтелектуальної діяльності.

Гідними прикладами мультимедійних онлайн-платформ та інструментів, які можуть бути використані при формуванні мовних вмінь та навичок під час дистанційного навчання, є такі: мультимедійні онлайн-дошки для організації спільної роботи (Canva, Google Jamboard, Miro, Padlet), для онлайн-відеозв'язку та одночасної спільної групової роботи викладача та студентів (Google Meet, Skype, Zoom), для ухвалення рішень та організації ідей (Timetoast, Tricider), для презентації спільного інтелектуального продукту (Ourboox) опитування, анкетування (Kahoot), перевірка, оцінювання та підбиття підсумків роботи студентів (Google Classroom, Moodle), інтерактивні навчальні ігри, тести, завдання (AnswerGarden, Quizzlet, TinyTap) відеоредактор для створення власного відеоконтенту за темою заняття (EdPuzzle, Renderforest), інструмент для графічного дизайну презентацій, відео тощо (Buncee) та багато інших.

Отже, використання і впровадження сучасних інтерактивних інструментів під час формування мовної компетентності сприятиме розвитку у студентів комунікативних навичок у сфері майбутньої професійної діяльності, навичок і вмінь використовувати рідну та іноземну мови як засіб спілкування з представниками інших культур, навичок професійного спілкування, спільної роботи в команді, уміння аналізувати та приймати рішення. Така система роботи зі студентами сприятиме створенню умов для засвоєння ними специфіки налагодження взаємовідносин, отримання інформації, використання всіх доступних засобів мовлення, подолання конфліктів та прийняття рішень у певних професійних ситуаціях.

Для активної взаємодії між учасниками освітнього процесу, підвищення творчої активності студентів, посилення мотивації до здобуття професії є використання інноваційних засобів навчання з елементами інформаційних технологій. Запровадження в освітній процес інноваційних технологій значно підвищує вимоги до якості викладання та вибору навчального матеріалу. Використання інноваційних засобів навчання за допомогою комп'ютерних технологій дозволяє істотно скоротити витрати часу викладача на етапах контролю знань, зняти напругу та нервозність студентів в процесі навчання та складання іспитів, зробити процес навчання більш яскравим і привабливим. Застосування сучасних інтерактивних інструментів суттєво допомагає, спрощує та розширює можливості формування мовної компетентності майбутніх фахівців під час дистанційного навчання, а саме: дозволяє здійснювати якісний взаємозв'язок один з одним під час навчання (робота в групах, в парах); досягати спільної мети у вирішенні складних професійно-орієнтованих завдань (виконання спільних проєктів, презентацій, кейсів тощо); швидко та якісно

створювати, обґрунтувати та потім ефектно презентувати продукт своєї спільної діяльності (презентація, структурна схема шляхів вирішення проблемної ситуації, алгоритм подолання перешкод на шляху досягнення мети).

ЛІТЕРАТУРА

1. Гетта В. Г., Єрмак С. М., Джевага Г. В., Шульга О. М., Повечера І. В., Носовець Н. М., Коляда А. М. Дистанційне навчання: дидактика, методика, організація: монографія. Чернігів, 2017. 286 с.

*Ладоніна Варвара Дмитрівна, магістрантка;
наук. керівник – канд. філол. наук. доц. Шкуропат Марина Юрївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

МОЖЛИВОСТІ ПЛАТФОРМИ SARTI VOICE НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Для сучасного покоління дітей, яке також називають «digital natives» повсякденна робота за комп'ютером, телефоном, планшетом є природною. Кожного дня діти користуються різними сервісами з різноманітною метою: розважальною або навчальною. Саме тому питання використання ІКТ на уроках іноземної мови є одним з дискусійних у сьогоднішній педагогіці.

Ще на початку ХХІ ст. вітчизняні та зарубіжні методисти і педагоги передбачали залучення електронних пристроїв та платформ «*провісником майбутнього навчання*» [2].

На уроках іноземної мови смартфон або комп'ютер може виконувати функції викладача: ставати джерелом необхідної інформації, використовуватися як тренажер або засіб контролю знань, і функції робочого інструменту: бути засобом підготовки контрольних робіт, тестів та їх зберігання, графічним редактором тощо [2]. Окремо слід зазначити, що використання ІКТ у вигляді електронних сервісів та платформ на уроках вивчення іноземної мови допомагає залучити до процесу навчання навіть неактивних учнів. Однак перед тим, як впроваджувати ІКТ на своєму уроці, вчитель повинен чітко структурувати та обґрунтувати навчальну, розвивальну і виховну мету. Без чітко встановленої мети існує імовірність відволікання учнів на характеристики комп'ютера, смартфона, додатка тощо.

Різні дослідження вказують на те, що найбільш частіше використовуються онлайн або електронні словники для пошуку нових лексичних одиниць. Найпопулярнішими додатками-словниками наразі є:

1. Words– він не тільки надає переклад слів, але й допомагає користувачам опанувати використання нових лексичних одиниць у контексті. Тут бажаючі

мають змогу створювати картки з невідомими словами для заучування, слухати аудіозаписи з новими словами та тренувати їх написання.

2. iTranslate – надає можливість миттєво перекладати текст у будь-якому застосунку на телефоні учня.

Є також багато інших електронних сервісів, націлених на розвиток специфічних компетентностей. Деякі орієнтуються більше на вивчені граматики (Lingualeo, Duolingo), інші допомагають збагачувати словниковий запас (Memrise). Зручними у використанні є додатки Quizlet, Anki. Онлайн-сервіс Kahoot, для створення інтерактивних завдань тестів, опитувань, вікторин є особливо корисним на уроках перевірки та контролю знань.

Незважаючи на такий широкий асортимент електронних продуктів для деяких аспектів вивчення мови, як наприклад розвиток читання і аудіювання, список електронних платформ є досить вузьким. Тому ми пропонуємо звернути увагу на новітній додаток Capti Voice, який має на меті тренування та удосконалення рецептивних мовленнєвих навичок.

Розробники додатку Capti Voice описують його, як *«потужний додаток для діагностики і оцінювання читання, розроблений службами освітнього тестування»* [4]. Окремо наголошується на тому, що *«програма оцінювання додатку точно виокремлює та сприяє розвитку шести основних навичок важливих для вміння читати»* [4]. Одним із плюсів також являється те, що програма здатна знаходити специфічні недоліки читання, на що, як стверджують розробники, не здатні інші електронні додатки

Функціонал зазначеного додатку є досить широким. З додатком Capti Voice користувачам надається можливість прослуховувати будь-який документ або файл, додаючи його до свого плей-листа в особистому обліковому записі (акаунті) Capti Voice. Встановивши додаток Capti для свого браузера, у користувача з'явиться можливість прослухати та перекласти обрану веб-сторінку. У студентів є змога змінювати та коригувати текст, змінювати шрифти, робити примітки та виділення. Вони можуть вивчати та застосовувати слова в контексті, додавати їх до власного списку нових слів, покращуючи розуміння прочитаного та словниковий запас.

Capti Voice має ще декілька цікавих та корисних опцій. Наприклад використовуючи Capti Assess додаток може допомогти викладачеві зрозуміти чому та на якому етапі студент зазнає труднощів у читанні. Ця опція була розроблена для швидкого й точного оцінювання шести основних аспектів читання: розпізнавання та декодування слів, словниковий запас, морфологія, опрацювання речень, ефективність читання та розуміння прочитаного. Викладач має можливість перевіряти всі шість навичок одночасно або окрему необхідну кількість, обираючи також і рівень складності тексту. Після перевірки прочитаного програма надає звіти та рекомендації щодо навичок студента.

Засновники цієї електронної платформи також наполягають на тому, що додаток має стати корисним у використанні для викладачів вищих навчальних закладів. Capti допомагає зробити весь навчальний контент доступним і розповсюдженим для студентів. Опція Capti for Higher Ed може бути застосована, наприклад, на уроці перевірки і контролю знань: викладачеві надається можливість створювати власні тести та вікторини, а також перевіряти навички письма і читання з функцією розпізнавання голосу.

Зручним також являється і той факт, що при відсутності у викладача доступної цифрової версії тексту, з яким необхідно працювати на занятті, Capti використовує оптичне розпізнавання символів, щоб зробити навіть відскановані файли читабельними та доступними. Capti також може стати в нагоді у вищих навчальних закладах і допомогти іноземним студентам, з функцією «text-to-speech» (синтез тексту у мовлення) на багатьох мовах (англійська, корейська, французька, іспанська, українська, німецька, польська тощо). Аналіз роботи з платформою Capti в американських університетах каже про те, що цей додаток допоміг тисячам іноземних студентів не відставати від читання і покращувати свої навички з письма і аудіювання.

Отже, проаналізувавши електронну платформу Capti Voice можна з впевненістю сказати, що наразі ця платформа є однією із найефективніших для тренування рецептивної мовленнєвої компетенції студентів завдяки своєму багатому та зручному функціоналу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Марченко В. М. Індивідуальні мобільні пристрої як засіб інтенсифікації навчального процесу. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/339162743.pdf> (дата звернення: 20.10.2022.)

2. Сарновська Н. Використання мобільних додатків у вивченні англійської мови студентами закладів вищої освіти. *ЛЮГОΣ. Мистецтво наукової думки*, № 8. С. 105–107.

3. Хорошун Я. В. Використання ІКТ на уроках англійської мови як підвищення мотивації для вивчення цього предмету. URL: <http://nmc-pto.zp.ua/wp-content/uploads/2021/03/Vykorystannia-IKT-na-urokakh-anhliyskoi-movu-iak-pidvyshchennia.pdf> (дата звернення: 26.10.2022).

4. Capti for Higher Education URL: <https://www.youtube.com/watch?v=zCt9bkSjksE&t=6s> (дата звернення: 20.10.2022).

*Профатілова Марія Юрїївна, магістрантка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Круть Олена Володимирівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ЕЛЕКТРОННІ ДОДАТКИ В НАВЧАННІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИКИ

Англійська мова як міжнародна функціонує в різних сферах нашого життя та є ефективним засобом передачі інформації на політичних зустрічах, бізнес-конференціях, у процесі здобуття освіти тощо. Тому запровадження комплексної системи навчання англійської мови постає основним завданням сучасних українських шкіл [2; 3].

Дистанційне навчання передбачає використання сучасних технологій як самостійно, так й у сукупності з іншими інформаційно-комунікаційними технологіями (далі – ІКТ), що надає можливість користувачеві здійснювати навчання в певний час та у будь-якому місці. Одним із популярних вважається мобільний телефон.

Сучасний навчальний процес надає можливість кожному педагогу розширити сферу застосування ІКТ в процесі навчання англійської мови. Ступінь вивчення функцій і можливостей електронних додатків у навчанні учнів старшого школи англійської лексики залишається недостатнім, що й зумовлює **актуальність** нашого дослідження.

Застосування мобільних пристроїв розширює можливості для організації занять з іноземної мови, спонукає студентів до творчості, мобільності, гнучкості в мисленні. Завдання, що передбачають використання мобільних пристроїв, сприяють розвитку комунікативної, міжкультурної, інформаційної та соціальної компетентностей.

Під час дистанційного навчання розповсюджуються віртуальні навчальні середовища, які дозволяють групувати учасників навчального процесу з умови подальшого виконання ними певних ролей та завдань, а також оцінювати свою успішність у межах курсу [2; 3; 4].

Віртуальні навчальні середовища (далі – ВНС) розподіляються на дві основні групи: з порталом для вчителя (*Moodle, Edmodo, Fronter, Blackboard, Ilias, Smart School*) та без них (*LinguaLeo, DuoLingo, Busuu*). За критерієм доступності розмежовуються **платні** ВНС (*Frog, Kaleidos*) із платними та безкоштовними пакетами (*Easygenerator*) та **безкоштовні** (*Edmodo, SLoodle*). Під час виконання завдань в *Edmodo* студенти прикріплюють медіафайли зі свого ПК у текстовому, графічному, відео- чи аудіоформаті, що сприяє поєднанню мобільного навчання з аудиторною роботою. Проведений аналіз мобільних додатків для вивчення англійської мови дозволяє зробити висновок про те, що на сьогодні розроблено значну кількість мобільних додатків і програм для вивчення англійської мови, спрямованих на формування та розвиток лексичних навичок.

Quizlet [1; 5; 9] – безкоштовний ресурс, ефективний для вивчення нових слів за допомогою карток. Найбільш доцільним є використання *Quizlet* на орієнтовно-підготовчому етапі вивчення лексики, що сприятиме правильному написанню слова та його переклад.

Kahoot – це безкоштовний онлайн-ресурс для створення навчальних ігор, тестів та вікторин на базі iOS та Android. Темп виконання вікторин та тестів регулюється шляхом встановлення часового обмеження для кожного питання. Учням обирають зі свого смартфона правильну відповідь. Варіанти відповідей представлено геометричними фігурами. *Kahoot* – це засіб тренування вживання лексичних одиниць на другому етапі їх вивчення [6].

LearningApps (<https://learningapps.org/>) – онлайн-сервіс, який дозволяє створювати інтерактивні вправи, та є конструктором для розробки, зберігання інтерактивних завдань з різних предметних дисциплін, за допомогою яких учні перевіряють та закріплюють свої знання в ігровій формі.

Інтерактивні освітні ресурси допомагають викладачам створювати, відправляти і відслідковувати статистику робочих листів, інтерактивних блоків вправ (кресворди, класифікацію предметів, вікторини тощо). Для кожного питання у додатку створюється підказка і зворотний зв'язок для правильних і неправильних відповідей, для успішно закінченого завдання. Ресурси цієї категорії дозволяють викладачам організувати навчальні курси, надавати учням завдання й контролювати їх виконання. До цієї категорії входять додатки з управління своїм навчальним розкладом [4; 7; 8].

Незважаючи на суперечливість застосування цієї технології, вона дозволяє учням самостійно контролювати свій навчальний процес. Застосування мобільних додатків на уроці може значно підвищити зацікавленість учнів до вивчення іноземних мов. Спектр можливостей, що надаються, вбудовується в структуру кожного уроку для реалізації таких цілей: введення та опрацювання нового матеріалу; перевірка вивченого лексичного та граматичного матеріалу; проведення аудіювання за допомогою аудіо- та відеоматеріалів; складання словників до відповідного навчального матеріалу тощо.

Таким чином, мобільні комп'ютерні технології розширюють перелік інтерактивного навчального обладнання, сприяють реалізації моделі інтерактивної мультимедійної дошки «в мініатюрі». Ці технології забезпечують високу інформативну ємкість матеріалу, стимулювання пізнавальної активності учнів, сприяє підвищенню наочності уроку, інтенсивності його проведення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Комп'ютерна програма Quizlet – навчання за допомогою карток. URL: <http://jak.magey.com.ua/articles/komp-juterna-programa-quizlet-navchannja-za.html> (дата звернення: 24.10.2022).
2. Мисечко О. Є. Методика навчання англійської мови в середній школі. Житомир: Полісся, 2002. 256 с.

3. Ніколаєва С. Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах К.: Ленвіт, 2002. 328 с.

4. Підготовка майбутнього вчителя англійської мови у ПШ до формування лексичної компетентності: традиції та інновації. *Вісник психології і педагогіки*: збірник наук. праць. 2013. Вип. 13. URL: <http://www.psych.kiev.ua/> Збірник_наук._праць._-_Випуск_13 (дата звернення: 25.10.2022).

5. Що таке Quizlet? URL: http://sushkovayana.blogspot.com/2016/09/quizlet_65.html (дата звернення: 28.10.2022).

6. Kahoot – онлайн-сервіс для створення вікторин, дидактичних ігор, тестів. *Портал освітян України*. 2015. URL: <https://www.pedrada.com.ua/news/276-kahoot-onlajjn-servis-dlja-stvorennjaviktorin-didaktichnikh-igor-i-testiv> (дата звернення: 20.10.2022).

7. The Common European Framework of Reference for Languages / The English edition is published by Cambridge University Press. URL: www.uk.cambridge.org/elt (дата звернення: 29.10.2022).

8. ToonDoo. URL: <http://www.toondoo.com/> (дата звернення: 27.10.2022).

9. Quizlet. URL: <https://quizlet.com/> (дата звернення: 30.10.2022).

*Холошевська Надія Валеріївна, магістрантка;
наук. керівник – канд. філол. наук. доц. Шкуронат Марина Юріївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ФОРМИ ІНТЕРАКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Сучасне навчання зарубіжної літератури передбачає активне використання нових педагогічних технологій, інтерактивних методів навчання.

Аналіз науково-педагогічної літератури показує, що останнім часом збільшилась значущість інтерактивних технологій навчання на уроках словесності. Цій темі присвячена низка наукових досліджень українських та зарубіжних вчених, зокрема, О. Пехоти, Л. Пироженко, А. Пометун, Г. Самохіна, М. Скрипник, М. Суворова, Т. Симоненко, М. Пентиліук, А. Ярошенко [2, с. 9]. У статтях вищеназваних дослідників окреслені теоретичні аспекти, що пов'язані із визначенням змісту й сутності інтерактивних методів, їх класифікації, ефективності для розв'язання навчальних завдань. Аналіз їх праць дає матеріал, який дозволяє зробити узагальнення, що «інтерактивний» слід розуміти як певне положення суб'єкта, якому адресовані певні дії чи процедури. Інтерактивна технологія – це певна організація навчання учнів, що забезпечує отримання знань спільною

діяльністю, використовуючи діалог, полілог учнів між собою та вчителем [1, с. 22].

Інтерактивне вивчення літератури – це процес, побудований на взаємодії учня-читача зі світом книг шляхом вивчення змісту художніх творів, літературно-критичних статей. Процес взаємодії можна визначити наступною схемою: «учень-читач – автор – художній твір (підручник) – вчитель – читач (учень)». Методичні прийоми та форми роботи на уроці сприяють набуттю читацького досвіду, формуванню духовного світу «Я-особистості» [1, с. 24].

Важливо, щоб при читанні художнього твору учень вступав у внутрішній монолог з письменником: міг сперечатися чи погоджуватися з ним, у результаті збагачуватиметься його духовний і душевний світ, сформується власний погляд на навколишнє, утвердиться життєва позиція.

Важливим етапом у засвоєнні програмного (позаурочного) матеріалу є використання міжпредметних зв'язків у їхньому органічному поєднанні. На уроках твори музики, живопису, художні тексти, історичні факти можуть бути як об'єктом дослідження, так і першоджерелом у творчому процесі, або фоновим матеріалом, що дозволяє сприймати художній твір та світовідчуття школяра цілісно, тобто «по-новому» якісно (історичне дослідження «Рільке та Україна», «Достоевський та час», «Гоголь та Україна», «Гійом Аполлінер та Пабло Пікассо – генії часу або час геніїв », читання поетичних творів мовою оригіналу, символічне гронування (11 клас).

Але якими б не були дієвими інтерактивні форми навчання, час все одно вимагає своє. Поєднання традиційного інтерактиву із мультимедійними технологіями дозволяє якнайповніше реалізувати цілий комплекс методичних, педагогічних і психологічних принципів, робить процес пізнання більш цікавим і творчим.

Поява мультимедійних технологій стала революційною у сфері освіти. Засоби й технології мультимедії забезпечують можливість інтенсифікації шкільного навчання й підвищення мотивації школярів до навчання за рахунок застосування сучасних способів обробки аудіовізуальної інформації.

Використання мультимедійних технологій забезпечує більш повну й точну інформацію про явища й об'єкти, що вивчаються. Це підвищує якість навчання, дозволяє задовольняти й розвивати пізнавальні інтереси школярів. Робота учнів стає більш інтенсивною, що дозволяє підвищити темп вивчення навчального матеріалу й збільшити обсяг самостійної роботи на уроках і після них.

Тому мультимедія лише посилить ефективність інтерактиву. Наприклад, замість нудного написання твору, можна запропонувати учням виготовити відеотвір, створити буктрейлер до твору, що вивчається, дібрати музичний супровід до власного прочитання віршів напам'ять.

Багато творів світової літератури екранізовані. На жаль, читацька активність сучасних учнів знаходиться не найвищому рівні, – і на допомогу

можуть прийти комп'ютерні технології: адже перегляд фрагментів із екранізацій, хоча і не створюють цілісного уявлення про художній твір, але загальне уявлення про нього дітям забезпечать Використання різних новітніх інформаційних ресурсів, надає можливість здобувачам співпрацювати не лише з вчителем та однокласниками, але й сформують вміння до самостійного опрацювання тем із зарубіжної літератури.

Отже, досягаючи основної мети свого педагогічного пошуку вчитель – словесник, має пам'ятати про формування життєвих компетенцій засобами художнього слова, через своє власне творче бачення, відчуття, літературного смаку, самореалізації власного «я» учня на уроці зарубіжної літератури, через практичну діяльність, використовуючи традиційні та новітні технології (метод проєктів, дослідницька діяльність, інтерактивні форми проведення занять тощо). Шляхом власних висновків, оцінок колег, обґрунтовуючи практичну значимість досвіду, можна з упевненістю стверджувати, що чітко простежується позитивний вплив такої діяльності на навчально – виховний процес: активна самоосвітня діяльність учня; його всебічний культурний розвиток; інтерес до предмета, вироблення цілей самореалізації на уроці та у позаурочний час.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богосвятська А. І. Іноваційні форми поширення професійного досвіду вчителя. *Зарубіжна література в школах України*. 2015. № 10. С. 22–28.
2. Побірченко Н., Коберник Г. Інтерактивне навчання в системі нових освітніх технологій. *Рідна школа*. 2014. № 10. С. 8–10.

Авторський стиль і художній переклад

*Біла Христина Романівна, студентка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Ясинецька Олена Анатоліївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ПРИЙОМИ В ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ (на матеріалі повісті *Animal Farm* / «Колгосп тварин» Джорджа Орвелла)

Переклад – це досить складний розумовий процес, який лише на перший погляд може здаватися простим відтворенням тексту-джерела з використанням лексичних одиниць іншої мови. Насправді ж перекладач долає неабияку кількість труднощів задля досягнення адекватного перекладу. Зазвичай проблеми пов'язані з невідповідністю в структурі різних мов, тобто зі збереженням та передачею значень слів під час їх перекладу на іншу мову [4]. Саме тому одним із головних завдань перекладача є пошук влучного еквівалента, правильний підбір значення певної лексичної одиниці під час інтерпретації текстів.

Як об'єкт дослідження розглянемо твір *Animal Farm* Джорджа Орвелла та його український переклад «Колгосп тварин», виконаний Іваном Чернятинським. Предметом дослідження є лексико-семантичні прийоми цього перекладу, а мета дослідження – виявити й обґрунтувати доцільність вибору певного лексико-семантичного прийому для створення адекватного цільового художнього тексту.

І. В. Корунець у своїх працях, аналізуючи лексичні та граматичні трансформації, зазначає, що словниковий склад мови є не просто сукупністю всіх лексичних одиниць, а цілою системою, яка допускає різноманітне сполучення слів у контексті, і саме тому перекладач вимушений використовувати лексико-семантичні трансформації в процесі перекладу, щоб подолати труднощі, викликані відмінностями в системах двох мов [2]. Типовими лексико-семантичними прийомами перекладу є конкретизація, генералізація, семантична модуляція, компенсація та калькування, зокрема семантичне. Однак часто задля збереження мети комунікації перекладачеві доводиться застосовувати також формальні трансформації, такі як транскодування власних назв. Загалом лексико-семантичні трансформації використовуються саме тоді, коли словникові відповідники мови оригіналу не можуть бути використані в перекладі з причин невідповідності контексту. Невідповідності можуть бути найрізноманітнішими: відмінність у сполучуваності, у контекстуальному значенні слова, у змістовному обсязі або в процесі виділення різних ознак того самого явища.

Коли йдеться про диференціацію значень, конкретизацію значень, генералізацію значень, вилучення, додавання, описовий переклад, антонімічний переклад та компенсацію втрат у процесі перекладу, то мета їх застосування

полягає в тому, щоб за браком певних лексичних одиниць у мові перекладу замінити одні лексичні одиниці на інші, зі смисловими відтінками, які часто мають дещо інше значення та не є словниковими еквівалентами.

Проаналізувавши художній твір, який було обрано за об'єкт нашого дослідження, можна зробити висновок, що такі прийоми, як транслітерація, транскрибування та калькування використовуються перекладачем найменше. Це можна пояснити тим, що ці прийоми притаманні інформативному перекладу, аніж художньому, тобто характерні переважно в науковому, діловому та публіцистичному стилях.

Щодо матеріалу дослідження, то генералізація виявилася значно менш частотною, ніж конкретизація. Так, заміна слова вузької семантики на слово з більш широким значенням у мові перекладу є генералізацією [1]: наприклад, *...but they saw clearly that it was their **duty** to prepare for it* [5]. – ...їхній **обов'язок** був готуватися до нього [4]. В англійській мові є багато слів широкої семантики, що в мовленні вживаються значно частіше, ніж їхні українські відповідники, саме тому в перекладі твору Джорджа Орвелла *Animal Farm* / «Колгосп тварин» ми бачимо небагато прикладів використання генералізації.

Конкретизація, яка є прийомом, протилежним генералізації, зустрічається в перекладі значно частіше. Така лексична трансформація використовується для того, щоб слово ширшої семантики замінити терміном вузької семантики, тобто пояснити в мові перекладу. Варто, щоправда, зауважити, що цей прийом часто поєднується із семантичною модуляцією. Наприклад: *It had been agreed that they should all meet in the big barn as soon as Mr. Jones was safely out of **the way*** [5]. – Усі домовились зібратися в великій клуні, як тільки пан Джонс зовсім зникне з **обрії** [4]; *They did not know when the Rebellion predicted by Major would take place, they had no reason for **thinking** that it would be within their own lifetime* [5]. – ...не було жодної підстави **припускати**, що це станеться ще за їхнього життя [4]; *Mollie agreed, but she **did not sound** very convinced* [5]. – Марічка погодилась, та **не виглядала** на дуже переконану [4]; ***He didn't! I wasn't! It isn't true!*** [5] – **Не гладив! Не дозволяла! Неправда!** [4]

Також, у перекладі прослідковується велика кількість вилучень; прикладами є: *All the other **male** pigs on the farm...* [5] – Усі інші свині на хуторі... [4]; *...the harvest was an **even bigger** success **than** they had hoped* [5]. – ...збір був несподівано багатий [4]. *...according to **his** capacity* - відповідно до здібностей [4].

При перекладі виникає потреба й у використанні такої лексичної трансформації, як додавання слів, що зумовлюється так званою декомпресією: *Went like clockwork* [5] – відбувалась, **мов хід коліщаток** в годиннику; *designed for human* [1] – пристосоване для людських **істот** [4]; *from his lantern* – який **кидала ліхтарня пана Джонса** [4].

Антонімічний переклад застосовується тоді, коли в оригіналі тексту англійською мовою є заперечна конструкція, вжита зі словом, що має заперечний префікс. Таким чином, в українському варіанті застосовується лексико-семантична трансформація задля досягнення більшої милозвучності й

переконливості речення, як у такому прикладі: *None of the animals ever mentioned Mollie again* [5]. – *Ніхто із тварин не згадував більше про Марічку* [4].

Отже, провівши порівняльний аналіз першотвору *Animal Farm* Джорджа Орвелла та його перекладу, виконаного Іваном Чернятинським, можна зробити висновок, що для досягнення адекватного перекладу необхідно знаходити відповідності лексичним одиницям за допомогою доволі типових перекладацьких прийомів. Труднощі, які виникають при перекладах лексичних одиниць, пояснюються необхідністю дотримуватися норм української мови без втрати смислу тексту оригіналу. Потрібно враховувати всі особливості та відмінності в структурах двох мов, щоб обрати саме той лексико-семантичний прийом, який буде контекстуально та стилістично задовільним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карабан В. І., Мейс Дж. Переклад з української мови на англійську мову. Вінниця: Нова Книга, 2003. 608 с.
2. Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мов: навч. посіб. Київ: Либідь, 1995. 239 с.
3. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): підручник. Вінниця: Нова Книга, 2003. 448 с.
4. Чернятинський І. Колгосп тварин. Мюнхен: Прометей, 1947. 91 с.
5. Orwell G. *Animal Farm. A Fairy Story by George Orwell*: URL: <https://www.marxists.org/subject/art/literature/children/texts/orwell/animal-farm/ch05.htm> (дата звернення: 07.10.2022).

*Біла Христина Романівна, студентка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Семенова Олена Валентинівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПОЕЗІЙ ШАРЛЯ БОДЛЕРА В ПЕРЕКЛАДАХ Д. ПАВЛИЧКА ТА М. МОСКАЛЕНКА

Однією з актуальних проблем сучасного перекладознавства є встановлення об'єктивного критерію повноцінності віршового перекладу. Більшість дослідників вважають, що двома важливими критеріями якісного віршованого перекладу є збереження поетичного смислу оригіналу та дотримання моделі його структури [1]. У дискусіях і наукових працях, постійно порушуються питання щодо того, у якій мірі перекладач поезій є поетом; чи можливий повноцінний переклад віршів без знання мови оригіналу; чи завжди потрібно дотримуватись розміру оригіналу; як передати особливий стиль автора, зважаючи на риму, ритм, образи, ідею та композицію вірша.

Саме тому предметом дослідження було обрано особливості інтерпретації поезій збірки Ш. Бодлера «Квіти зла» в українських перекладах Д. Павличка та

М. Москаленка, адже актуальність такого дослідження представляє як теоретичний інтерес для лінгвокультурології, так і практичну значущість для перекладознавства.

Мета дослідження – проаналізувати лексичні та стилістичні прийоми, використані Д. Павличком та М. Москаленком при перекладі збірки та обґрунтувати доцільність їх використання задля досягнення якісного перекладу.

Як відомо, головне завдання перекладу зводиться до мовного, тобто лексико-стилістичного, відтворення інформації, якій в художньому тексті відповідають певні образи. Проаналізувавши перекладацькі прийоми, які використовували Д. Павличко та М. Москаленко в перекладі збірки поезій Шарля Бодлера «Квіти зла», можна виділити сім лексичних трансформацій: вилучення; додавання; конкретизація; генералізація; антонімічний переклад; логічний розвиток поняття; та цілісний переклад [1]; та стилістичні: заміна, і вилучення та додавання окремих стилістичних засобів.

Лексичні, трансформації вимагають внесення додаткових слів чи навпаки ігнорування деяких елементів. Так, проаналізувавши переклад збірки, було виявлено, що більшу частину лексичних трансформацій складають вилучення. У перекладі вірша «Ворог»: *Ô douleur! ô douleur! Le Temps mange la vie* [5] – *Час пожирає все, все обертає в порох!* [4]. *Du sang que nous perdons croît et se fortifie!* [5] – *І набирає сил наш віковичний ворог* [4]. У перекладі вірша «Людина і море»: *Homme libre* [5] – *Людино* [4]. Інколи переклад вимагає вилучення цілих рядків:

<i>Mais parmi les chacals, les panthères, les lices,</i>	<i>Та між пантерами, шакалами, вовками,</i>
<i>Les singes, les scorpions, les vautours, les serpents,</i>	<i>Серед потвор, які плазують, і ричать,</i>
<i>Les monstres glapissants, hurlants, grognants, rampants,</i>	<i>І жалять нас на смерть, немов холодна гадь,</i>
<i>Dans la ménagerie infâme de nos vices</i> [5]	<i>В звіринці людських вад, що володіють нами</i> [4]

У деяких поезіях Дмитро Павличко навпаки використовує додавання. Введення додаткових слів зумовлюється низкою різноманітних причин: відмінностями структури французького та українського речення, неможливістю знайти відповідний лексико-семантичний варіант для перекладу або для розширення речення та зберігання архітектури вірша. Приклади додавання можна знайти в багатьох перекладах: *Auras-tu, quand Janvier lâchera ses Borées* [5] – *Як січень випустить Бореїв на дороги* [4].

Одним зі складних моментів у перекладі є вибір лексичного елемента цільової мови з низки синонімів. Це зумовлено тим, що синоніми нерідко характеризуються лише незначними семантичними та стилістичними відмінностями, а тому перекладач має зробити правильний вибір [2]. Оскільки знайти еквівалент не завжди можливо, а вилучення та додавання можуть суттєво вплинути на ритмомелодіку вірша, Дмитро Павличко часто використовує більш складні трансформації, такі як конкретизація, генералізація та антонімічний переклад.

*Мірошниченко Найна Михайлівна, студентка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Бережна Маргарита Василівна,
Запорізький національний університет*

ОНІМИ В ОРИГІНАЛІ ТА ПЕРЕКЛАДІ (на матеріалі роману С. Дж. Маас *A Court of Thorns and Roses*)

Власні імена та назви займають важливе місце в словниковому складі будь-якої мови. Вони використовуються для найменування об'єктів різних категорій людей і тварин, географічного та часового простору, а також об'єктів різних матеріальних і духовних культур, що мають чітку національно-культурну семантику, оскільки їх значення безпосередньо пов'язане з історією, побутом, традиціями, культурою тієї чи іншої країни [1, с. 46].

Дослідження присвячене відтворенню власних назв та імен за допомогою перекладацьких трансформацій, які використовуються для досягнення адекватного перекладу. Об'єктом дослідження є власні назви із роману американської письменниці Сари Дж. Маас *A Court of Thorns and Roses* та їх відповідники в українському перекладі О. Ларікової «Двір шипів і троянд». Роман належить до жанру фентезі. Виданий у 2015 р., він був перекладений українською мовою у 2021 р. У романі розповідається історія дівчини Фейри, яка потрапляє до магічного світу фейрі [2].

Для жанру фентезі характерним є такі способи створення власних імен та назв. Перший спосіб: використання імен власних загального антропонімікону, які автор вживає для позначення фонових, епізодичних персонажів, роль яких порівняно неважлива для сюжету. Другий спосіб: комбінування узуальних основ із продуктивними суфіксами та префіксами для утворення okazionalnih характеристикних імен власних. Третій спосіб: перехід загальноживаних іменників до розряду імен власних. Четвертий спосіб (порівняно нечисленний) – утворення імен власних на основі фразових епітетів. Окрему групу становлять алюзивні імена власні, які базуються на експліцитному чи імпліцитному посиленні до відомих історичних чи культурних постатей або явищ [3, с. 36]. Від способу створення імені власного часто залежить вибір варіанту перекладу.

Наведемо декілька прикладів з досліджуваного матеріалу. Топонім *Hybern* [4] позначає королівство, що перебуває у стані війни з народом, до якого належать протагоністи роману. В перекладі використовується два відповідники: Гайберн та Сонне королівство [2]. Перший зберігає звукову форму оригіналу і створений за допомогою транскрибування; другий – передає значення смислової назви й створений шляхом експлікації. В оригіналі власна назва утворена шляхом редукції суфікса від іменника *hibernation*, який дослівно перекладається терміном гібернація – сплячка, стан уповільненої життєдіяльності організму в теплокровних тварин і людини. Правитель Гайберну відправляв своїх підлеглих до фейрі, які вводили тих в оману своїми солодкими обіцянками; у них наче був туман перед очима, звідси і назва у перекладі – Сонне королівство. Зауважимо, що транскрибована назва втрачає

здатність формувати асоціації зі словом «гібернація» внаслідок передачі літери у транскрибованому [ай], а не транслітерованим відповідником [і].

Іншими прикладами власних назв, переклад яких був отриманий завдяки трансформації транскрипції, є ім'я головної героїні Фейри [2], в оригіналі – *Feyre* [4], а також переклад географічних назв, наприклад, назви територій фейрі Прифія [2], що в оригіналі фігурує як *Prythian* [4]. У першому випадку антропонім в оригіналі є співзвучним назві народу вигаданих істот фейрі й внаслідок використання транскрибованого відповідника, зберігає цей звуковий формальний зв'язок у перекладі. Отже, переклад можна вважати вдалим. Крім того, для передачі імен головних персонажів (навіть у випадку, коли власне ім'я є смисловим) як правило використовується транскрипція [5, с. 208]. Це роблять для того, щоб зберегти впізнаваність формальної форми імені представниками різних мов та культур. У другому випадку власна назва очевидно побудована за аналогією зі словом *Pythian* – піфічний, такий, що відноситься або належить піфії (віщунка і жриця Аполлона в Дельфах). Тобто, місце завдяки асоціації з давньогрецькою культурою та міфологією, набуває сакрального, містичного значення. У перекладі конотації зберігаються через співзвучність назви Прифія з терміном піфія.

Прикладом використання конкретизації при перекладі назв у романі є відповідник до назви територій фейрі. В оригінальному тексті використовується назва *Faerie realms* [4] (дослівно «королівства фей»), яка у перекладі змінюється на Володіння Фе [2]. В цьому випадку конкретизацію було застосовано при перекладі слова *faerie*, яке дослівно перекладається як фея [6], але перекладач, виходячи з того, що територіями володіють не прості феї або фейрі, а їх аристократія, що має власну назву – Фе – вдався до конкретизації, що вважаємо вдалим відповідником.

Наступний приклад – назва свята, яке відзначали фейрі із Двору Весни – *Midsummer* [4]. В українському перекладі знаходимо відповідник свято Середліття [2]. Перекладач в цьому випадку вдався до використання двох трансформацій: експлікація (шляхом додавання слова «свято») і калькування (шляхом поморфемної передачі назви). Вважаємо застосування експлікації вдалим рішенням, адже читачеві одразу стає зрозуміло, що означає поняття Середліття. Очевидно, назва свята походить від англійського *Midsummer Day*, свята літнього сонцестояння, яке відзначається 24 червня у Великобританії, Ірландії та Уельсі, а також у багатьох інших країнах організацією фестивалів та святкових заходів.

Приклади власних назв, які були отримані шляхом калькування: *The Sacred Mountain* [4] – Священна гора [2] (згідно з правилами, географічні назви гір передаються шляхом калькування, якщо до них входять компоненти, що перекладаються [7] в цьому випадку – слово «гора»); *The Great Rite* [4] – Великий Ритуал [2], назва ще одного свята Двору Весни, що проводиться раз на рік і є головним святом фейрі цього Двору; слово «Великий» підкреслює значущість цієї події для фейрі. Ще одним прикладом використання калькування є переклад назви *Under the mountain* [4] – Підгір'я [7]. Отриманий

варіант вважаємо вдалим, адже назва скоротилася з трьох слів до одного, при цьому не втратився ані сенс, ані милозвучність.

Використання модуляції бачимо при перекладі назви хробака. За сюжетом в романі з'являється гігантський хробак, якого головна героїня Фейра повинна побороти. В оригіналі він згадується як *the worm from Middengard*, в перекладі – Мідденгардський хробак. Тут перекладач вдається до перестановки: топонім Мідденгард переставлений з кінця на початок словосполучення, а також було замінено частину мови, а саме слово Мідденгард в оригіналі є іменником, а в перекладі – прикметником. Слово *from* вилучено. Переклад зберігає смислове навантаження.

Часткове вилучення спостерігаємо при відтворенні назви квітки *The never-fading flower*. В українському перекладі бачимо відповідник Нев'януца Квітка; слово *never* вилучено з перекладу, адже збереження смислу можливе і без використання цього слова.

При перекладі словосполучення *on Fire Night – at the Rite* [4], яке позначає одразу два свята Ніч Вогнів і Великий Ритуал, використовується часткове вилучення і генералізація. Ніч Вогнів – свято, що формально означає початок весни у фейрі Двору Весни, а Великий Ритуал – щорічне свято, під час якого проводиться обряд для процвітання в наступному році. На жаль, перекладач не зберігає деталі у перекладі, передаючи словосполучення як Ніч Вогнів і Ритуалу [2], вдаючись до генералізації. В цьому випадку вважаємо використання цієї трансформації некоректним, адже два різних свята об'єднані в одне.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковтун О. В., Помазан О. С. Власне ім'я у художньому творі як перекладацька проблема. *Типологія мовних значень у діяхронічному та зіставному аспектах*. 2016. Вип. 31-32. С. 46-58.

2. Маас Сара Дж. Двір шипів і троянд. Переклад Олени Ларікової. Харків: Vivat, 2021. 560 с.

3. Бережна М.В., Грецька Д.О. Особливості створення та перекладу антономазій у романі Террі Пратчетта «Крадій часу». *Нова філологія: збірник наукових праць*. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика». 2021. № 83. С. 33-40.

4. Maas Sarah J. *A Court of Thorns and Roses*. USA: Bloomsbury Publishing, 2015. 448 p.

5. Бережна М.В. Інформаційний потенціал імен головних персонажів тексту жанру фентезі. *Актуальні проблеми іноземної філології: лінгвістика та літературознавство: міжвузівський збірник наукових статей*. Київ: Освіта України, 2008. Вип. 2. С. 207-218.

6. Гороть Є.І., Л.М. Коцюк, Л.К. Малімон, А.Б. Павлюк Великий англо-український словник. Вінниця: Нова Книга; Харків: Ранок, 2011. 1700 с.

7. Рибко Н. В. Переклад власних назв. Матеріали XLVII науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 14-23 березня 2018 р. Електрон. текст. дані. 2018. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2018/paper/view/4774>.

*Олійник Катерина Сергіївна, студентка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Бережна Маргарита Василівна,
Запорізький національний університет*

ОБРАЗ УКРАЇНИ У М/С *THE SIMPSONS* (В ОРИГІНАЛІ ТА ПЕРЕКЛАДІ)

«Сімпсони» (англ. *The Simpsons*) – найдовший анімаційний серіал в історії американського телебачення, який має понад 700 серій, об'єднаних у 33 сезони приблизно по 20 серій у кожному. Присвячений подіям, важливим для середньостатистичної американської родини, він демонструє американський погляд на різні світові події, не оминувши увагою й нашу країну. Для дослідження відібрані серії «Сімпсонів», присвячені Україні та формуванню образу нашої країни в уявленні американця.

Наприклад, в першій серії 23-го сезону багато екранного часу присвячено Україні та українській мафії. Одним із головних персонажів нового епізоду став з одного боку гангстер, з іншого боку – політик Віктор Янукович. Ця серія, яка вийшла 25 вересня 2011 року, має назву: «Агент Сокіл і чортова людина» (англ. *The Falcon and the D'ohman*). За сюжетом, на роботі головного героя серіалу – Гомера – з'являється новий охоронець Вейн; згодом виявляється, що колись він був агентом ЦРУ й на офіційній зустрічі у Києві випадково вбив дружину Віктора. У той час мафіозі Віктор бачить на *YouTube* Вейна (якого до цього показали у місцевих новинах, за те, що він врятував друзів від нападу бандита) і вирушає до Америки, щоб його вбити.

Можна простежити як формується образ України в уяві середньостатистичного американця: 1) назва нашої країни перекручується, виглядаючи як *Ukraine*, *Ukreign*, що в українському перекладі звучить як «Укравіна», «Уркаїна». Звернімо увагу, що завдяки вільному відтворенню звукової форми, у перекладі з'являються семи «украв» та «урка», які демонструють криміналізованість країни, поєднання політичних еліт з криміналітетом.

2) Назва відомої американської кав'ярні *Starbucks* набуває місцевого колориту та виглядає як *Tsarbucks* (у перекладі «Царбакс»). З одного боку, бачимо використання реалії часів російської імперії *tsar* (досл. «цар»), що демонструє сприйняття американцями України як невіддільної частини російської імперії. З іншого боку наявна заміна *buck* на *back* (досл. «назад»), що сприяє сприйняттю країни, як відсталого, зорієнтованого на минуле, повернення минулого режиму. Назва передається транскрипцією, яка відтворює звукову форму слова мови оригіналу [1, с. 282]. Завдяки збігу звукової форми першої частини слова в мові оригіналу та мові перекладу, референція зберігається у перекладі.

3) Наступний приклад негативного образу України в серіалі та висміювання української політики того часу *Insane in the Ukraine. Mental Health Services* (укр. «Психлікарня «Дурдом – веселка» / «Божевільні в Україні»).

В першому варіанті перекладу застосований доречний аналоговий вислів в мові перекладу, в другому варіанті бачимо дослівний переклад. Звернімо увагу, що в оригіналі використано артикль *the* перед назвою країни, що є архаїчною формою, яка використовувалася ще за часів радянського союзу. Зі здобуттям незалежності назва країни має вживатися без артикля. Подібне використання може бути як несвідомим (за звичкою) так і свідомим, що демонструє образ України як колишньої радянської республіки, в якій нічого не змінилося.

4) У назві магазину одягу *Cossacks Fifth Avenue* (укр. «П'ята авеню козаків») комбінується українська та американська реалії. При перекладі застосовується спосіб калькування з переставленням додатка *cossacks* на кінець словосполучення (перлмутація) [1, с. 312-314], а при передачі іменника *avenue* – транскрипція. Цей приклад демонструє обізнаність середньостатистичного американця з базовими періодами історії та культури, адже козаки є символікою свободи України та прикладом вільних людей.

5) Цілу групу становлять собою приклади, в яких Віктор Янукович представлений «українською мафією» та бандитом, а також використання сленгізмів та жаргонної лексики в його мові. Необхідність збереження мовленнєвої характеристики в перекладі входить до задач повноцінного перекладу. Дослідники вбачають певні складнощі із відтворенням периферійних явищ, оскільки передбачають тут неминучі втрати інформації, що частіше за все стосуються культурно-історичних чи соціальних конотацій прагматичного значення, і/або пов'язані з різною мірою мовленнєвого розшарування в різних країнах. Зазвичай, вважається неприпустимим відтворення діалекту мови оригіналу діалектом мови перекладу, але на практиці спостерігаємо частіше за все три можливих рішення: 1) нейтралізувати текст, тобто не відтворювати його стилістичне забарвлення у перекладі, передавши лише зміст повідомлення; 2) компенсувати втрачені елементи розмовними, просторічними, сленговими, жаргонними одиницями; 3) замінити діалект мови оригіналу діалектом мови перекладу, що частіше за все відбувається при перекладі гумористичного твору або реплік персонажа, якого читач/глядач має сприймати з гумором [2, с. 11-12].

Зазначимо, що при дубляжі серіалу українською мовою, інтонація, тембр та інші особливості мовлення Януковича були максимально відтворені у перекладі для більшої експресивності. В мові перекладу застосований суржик. Таким чином, бачимо образ корупційної України, в якій панують малоосвічені, напівкримінальні політики-олігархи. В оригіналі бачимо фразу *I see you tight like borscht and beets* [4], яку передано еквівалентом «А ти крепкій орешик, прям как Донецький пацан» [5]. Реалії *borscht* та *beets* у перекладі не передаються, але шляхом застосування компенсації на фонетичному та лексичному рівнях, а також використання алюзії «Донецький пацан» мовленнєва характеристика в цілому зберігається. Компенсація застосовується часто для передачі саме мовленнєвої характеристики персонажа: ...*kill this man* в оригіналі передається як «...замочім его» (додатково конкретизація [3, с.19-20]); *stick to script* – «по тексту базарь» (додатково генералізація [3, с.19-20]);

...once again you crash my party? – «..ти опять приперся на мій празднік?» (додатково модуляція).

Отже, в досліджуваній серії Україна представлена переважно в негативному світлі, як країна, що була частиною російської імперії, пізніше – радянського союзу та зберегла значну кількість культурних пережитків з тих часів. За часів панування Віктора Януковича весь світ бачив, що країною керували напівкримінальні елементи, які збагачувалися користуючись державними коштами та майже нічим не відрізнялися від мафії. З часом образ України почав змінюватися. Тема залишається актуальною для подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця: Нова Книга, 2002. 564 с.

2. Бережна М.В. Відтворення мовленнєвої характеристики персонажів (на матеріалі англомовних художніх текстів та їх перекладів українською мовою). *Science and Education a New Dimension. Philology*, V (34). Issue: 124, 2017. P. 11–15.

3. Прус С. І. Теорія та практика перекладу з першої іноземної мови (англійської): Запоріжжя: ЗНУ, 2021. 102 с.

4. Сімпсони мовою оригіналу. URL: <http://lelang.su/english/series/simpsony-na-anglijskom-s-eng-ru-subtitrami-23-sezon-v-hd/> (дата звернення: 12.10.2022).

5. Сімпсони в дубляжі українською мовою. URL: <https://uakino.club/cartoon/cartoonseries/5687-smpsoni.html> (дата звернення: 10.10.2022).

*Степаненко Анастасія Вадимівна, студентка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Бережна Маргарита Василівна,
Запорізький національний університет*

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ (на матеріалі анімаційного фільму *Soul* та його перекладів українською мовою)

Мультиплікація – один з основних видів медіа. Для людей, які не володіють мовою оригіналу, переклад відіграє важливу роль у питанні адекватного сприйняття того, що відбувається на екрані; вдало виконаний переклад допомагає легко сприймати сюжет. У цій роботі досліджено американський мультиплікаційний фільм *Soul* (укр. «Душа») 2020 року, режисерів Піта Доктера та Кемпа Пауерса [1]. Раніше цей матеріал не був досліджений у роботах з перекладу, що зумовлює новизну та актуальність роботи. Мета роботи: визначити проблеми перекладу у досліджуваному

матеріалі та встановити шляхи їх подолання у двох наявних українських перекладах.

«Душа» – захопливий анімаційний фільм, наповнений яскравими картинками сучасного Нью-Йорка. Його сюжетна лінія досліджує такі філософські питання, як людська творчість, сенс життя та смертність [2; 3]. Перша проблема, з якою стикається перекладач, назва анімаційного фільму *Soul*. Тут бачимо гру слів. Американському гумору в цілому притаманна дотепність, а отже, перевага інтелектуальних гумористичних форм (каламбурів, оксиморонів, нонсенсу, парадоксів) [4, с. 25].

Гра слів є культуро- та мовнозалежною одиницею, а тому потребує індивідуальних рішень у кожному окремому випадку. При перекладі гри слів відтворюють ідентичними, подібними або іншими засобами, нейтральною лексикою зі збереженням загального смислу повідомлення або нульовим відповідником [5, с. 78]. В досліджуваному матеріалі гра слів втрачено, адже зберігається лише перше значення слова шляхом використання словникового відповідника «душа». Це значення пов'язане з сюжетом фільму, за яким душа музиканта, який перебуває в комі, вчить ще ненароджену душу перевагам земного життя. Друге значення, втрачене в обох перекладах через різницю у лексико-семантичних парадигмах слів *soul* та «душа», опосередковано також пов'язане із сюжетом фільму, адже означає жанр афроамериканської музики та має в українській мові транскрибований відповідник «соул».

Друга проблема, з якою стикається перекладач, – це переклад власних імен головних персонажів. Головний герой фільму – афроамериканський джазмен-початківець, на ім'я Джо Гарднер (*Joe Gardner*), який викладає музику у середній школі та мріє виступати на сцені. Його прізвище є алюзією на популярного американського джазового піаніста Ерролом Гарнера (*Erroll Garner*), а ім'я Джо, як одне з найбільш розповсюджених чоловічих імен у США, допомагає середньостатистичному глядачу уособлювати себе з персонажем. Сюжет позиціонується як історія, що могла б статися з будь-ким. У перекладах використано транскрибований відповідник Джо Гарднер, який через відсутність фонових знань у глядача фільму мовою перекладу, не викликає потрібних асоціацій із відомим джаз-музикантом.

Другий головний персонаж фільму – ненароджена душа, що має номер «22». Це ім'я в оригіналі будується на фразеологізмі *catch 22* (досл. виверт 22), яким позначають безвихідну ситуацію замкненого кола: для того, щоб щось зробити, потрібно виконати умову, але для виконання умови спочатку потрібно виконати дію. За сюжетом душа 22 не хотіла потрапляти на Землю, щоб прожити земне життя. Щоб туди потрапити, вона мала цього захотіти, а захотіти потрапити на Землю вона змогла, тільки дійсно потрапивши туди. Оскільки подібний фразеологізм не існує в українській мові, гра слів у обох перекладах повністю втрачається, адже передано лише перше, буквальне значення імені.

При відтворенні мовленнєвої характеристики персонажів художнього твору слід звертати увагу на адекватне відтворення індивідуальних

особливостей мовлення, які формують загальне уявлення читача/глядача про персонажа [6, с. 11]. Так, для мовлення Джо характерним є використання термінів та професіоналізмів, що належать до музичної сфери, адже персонаж захоплюється джазовою музикою, грає на фортеп'яно, викладає музику у школі та мріє стати джазменом. У розмові з 22, Джо поспішаючи повернутися на Землю, сказав: *I gotta get back to my gig*. У одному з досліджуваних перекладів репліку передано так: «Я хочу встигнути на концерт»; у другому: «У мене ввечері виступ». Слово *gig* належить до музичної сфери й позначає виступ, концерт (особливо рок-концерт чи джазовий), зазвичай коли група чи музикант виступають без фонограми. Обидва переклади застосовують генералізацію і в цілому передають смисл оригіналу.

Також для мовлення 22 та Джо характерним є використання засобів створення комічного ефекту: алогізмів, гри слів. Наприклад, коли Джо потрапляє у Передсвіття (*The Great Before*) і вперше бачить 22, для якої має стати ментором, душа 22 йому заявляє: *I'm gonna make you wish you never died*. У першому перекладі: «Я змушу тебе мріяти ніколи не вмирати»; у другому: «Ти пошкодуєш про те, що помер». Комічний ефект створюється шляхом розкладання сталої фрази *I'm gonna make you wish they were never born* (досл. «Я зроблю так, що ти пошкодуєш, що народився»). Оскільки щоб потрапити до Передсвіття, Джо мав спершу померти, антонімічні дієслова замінюють одне одного у контексті. У першому випадку вважаємо переклад невдалим, адже через застосування граматичної заміни (дієслово *died* у формі *Past Simple* перекладається дієсловом «вмирати» у формі майбутнього часу), змінюється смисл фрази й створюється враження, що мова йде про майбутнє. Другий переклад, у якому застосовано модуляцію, є більш вдалим внаслідок використання сталої фрази української мови, близької за змістом; граматичні форми також збережені у перекладі.

Цікавий приклад застосування евфемізму бачимо у фразі Джо: *Is it H-E-double hockey sticks?* За сюжетом Джо потрапляє у Передсвіття і розуміє, що навколо нього знаходяться душі ще ненароджених дітей. Тому він дуже обережно ставить своє запитання сутності, яку сприймає як іншу дорослу особистість, щоб не використовувати слово *hell*, яке може використовуватися в англійській мові як лайка. В обох перекладах евфемізм зберігається, хоча в цьому немає особливої потреби, адже слово «пекло» не є лайливим в українській мові. У першому перекладі: «Це володіння сатани?»; у другому варіанті: «Те, із 5 літер, на п.е.к...».

Для в цілому адекватного перекладу перекладачі інколи застосовують таку перекладацьку трансформацію як компенсація. В одному з діалогів між 22 та Джо, душа 22, опинившись проти своєї волі у тілі Джо говорить йому: *I'm staying right here, until your stupid body dies*. В одному з перекладів бачимо відповідник: «Я сидітиму тут, доки це мерзенне тіло не сконає», що є майже дослівним перекладом, за винятком передачі прикметника *stupid* прикметником

«мерзенне». У другому варіанті: «Я буду сидіти тут, доки не скапується це бридке тіло». Тут компенсація полягає у використанні евфемізму «скапується» замість дослівного перекладу «помре», що створює комічний ефект (який інколи втрачається у перекладі). Вважаємо такий переклад більш вдалим.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Soul*. Directed by Pete Docter, Walt Disney Pictures, Pixar Animation Studios, 2020.
2. Jancelewicz C. (2020). 'Soul' movie review: Existential Pixar film asks all the big questions. URL: <https://globalnews.ca/news/7533904/soul-movie-review-disney-plus/> (дата звернення: 12.10.2022).
3. Jurgensen J. (2020). How Pixar Brings 'Soul' and Existential Ideas to Life. *The Wallstreet Journal*. URL: <https://www.wsj.com/articles/how-pixar-brings-soul-and-existential-ideas-to-life-1160873596> (дата звернення: 12.10.2022).
4. Самохіна В. О. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії і США: текстуальний та дискурсивний аспекти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук: Київ, 2010. 25 с.
5. Бережна М. В., Великодний В.А. Відтворення гумористичних стилістичних засобів (на матеріалі роману Д. Адамса *The Restaurant at the End of the Universe* та його перекладів українською мовою). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. Одеса, 2021. № 7, Том 3. С. 78–82.
6. Бережна М.В. Відтворення мовленнєвої характеристики персонажів (на матеріалі англійських художніх текстів та їх перекладів українською мовою). *Science and Education a New Dimension. Philology*, Vol. (34). Issue 124, 2017. Pp. 11–15.

*Фадєєва Анастасія Сергіївна, студентка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Бережна Маргарита Василівна,
Запорізький національний університет*

КАЛЬКУВАННЯ ЯК СПОСІБ ПЕРЕДАЧІ ВЛАСНИХ НАЗВ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ (на матеріалі роману Лі Бардуго *Six of Crows* та його перекладу українською мовою)

Для будь-якого перекладача переклад власних назв є не тільки цікавою, а важкою та відповідальною працею, адже недостатнє знання історії, культури, суспільного ладу, стилю автора, віянь того часу або особливостей політичного життя може стати причиною неадекватного перекладу, що просто або не буде сприйматись цільовою аудиторією, або буде сприйматись не належним чином. Причиною останнього є те, що власні назви – це назви, які найбільш яскраво наповнені культурою або політичним життям народу-носія [1].

Імена в художніх творах, які є об'єктом нашої зацікавленості, посідають проміжне становище між іменами реальних та вигаданих предметів, тому що (а) їхні денотати конструюються на основі досвіду художника, письменника, музиканта, але не обов'язково існують в дійсності; (б) вони створюються за моделями імен реальних або нереальних предметів з урахуванням їхньої приналежності до певного ономастичного поля [2, с. 186].

Обираючи відповідник до імені власного, перекладач серед іншого має пересвідчитися, що має справу з іменем власним, визначити сигніфікат та чи є ім'я множинним, чи одиничним, чи існує відповідник, закріплений у словнику, визначити національну та гендерну приналежність носія імені, встановити чи є ім'я власне промовистим, визначити способи формування відповідника для максимального збереження звуко-графічної форми імені, його стилістичного, прагматичного та смислового навантаження [3, с. 62].

Для адекватного перекладу власних назв у художньому тексті використовуються різні способи. Наприклад, калькування, дослівний переклад, транскрипція, модуляція, зміна форми слова тощо. Для передачі характеристичних імен власних продуктивною трансформацією виявляється калькування – поморфемне відтворення лексеми з метою збереження її смислового навантаження у тексті перекладу.

Дослідження проведено на матеріалі книги Лі Бардуго *Six of Crows* та її перекладу українською мовою (перекладач Єлена Даскал). Книга була опублікована у 2015 році, переклад українською мовою випустило видавництво Vivat у 2021. Об'єкт дослідження: імена власні, отримані методом наскрізної вибірки з досліджуваного роману, та їх відповідники в українському перекладі.

Досліджувана книга – роман, написаний у жанрі фентезі, що належить до циклу з авторським всесвітом *Grishaverse*. Події цього твору відбуваються у Кеттердамі – столиці Керчу, місті розваг, задоволень, торгівлі та зруйнованих мрій. Можна припустити, що назва міста є алюзивною і має викликати у читача асоціації з містом Амстердам, культурного центру Європи, який кожного року відвідують мільйони туристів у пошуках розваг та задоволень. Усе місто знає кримінального генія Каза Бреккера, який і є головною дійовою особою. Йому пропонують взятися за смертельно небезпечне викрадення і стати багатшим, ніж він коли-небудь мріяв. Але самотужки з таким завданням не впоратися. Він збирає команду із не схожих один на одного людей, які ідеально підходять для такої місії. Першокласний стрілець, крамарик (він же знавець у вибухівці), шпигунка (знана як Мара), дівчина-Гриша і колишній в'язень-дрюскеле. Головне питання: чи зможуть вони впоратися із завданням і не вбити один одного ще на шляху до нього [5].

Розглянемо особливості перекладу власних назв на прикладах. Найбільш частотною перекладацькою трансформацією при передачі досліджуваного матеріалу є калькування. Так, слово *Corporalki* перекладають як «Корпуснійці», поєднуючи передачу кореневої морфемі словниковим відповідником «корпус» та замінюючи англійський суфікс *-alki* українським *-ійц(і)*. Використання тієї ж трансформації бачимо при перекладі лексеми *Etherealki* як «Етерці».

Цікавим прикладом утворення нового імені власного є слово *Zemeni*, яке в українському перекладі відтворено конкретизацією із частковим збереженням оригінальної звукової форми «Новоземці». В оригіналі іменник побудований за аналогією зі словом *Yemeni* (Йеменський; той, що належить до жителів чи культури Йемену). Початкова літера *Y* в слові, яка є передостанньою літерою в англійському алфавіті замінена на *Z*, – останню літеру в алфавіті. В перекладі, внаслідок додавання семи ново- отримуємо додаткові конотації до образу. Переклад в цілому адекватний.

Інший приклад використання калькування: лексема *Razorgulls*, яка передається відповідником «Голені Дурники». В оригіналі слово складається з двох основ (*razor* «бритва, лезо» та *gulls* «простак, дурень»), тож у перекладі воно передається словосполученням. Переклад тут не дослівний, спостерігаємо смисловий розвиток при передачі першого елемента. Спираючись на контекст, автор перекладу зробив певну адаптацію для читача, змінивши конструкцію слова, але повністю розкрив зміст. Можна навести ще декілька прикладів використання даного методу: *Dregs* «Покидьки», *Heartrenders* «Серцетлумачники», *Dime Lions* «Десятицентові Леви».

Отже, калька, як основний спосіб передачі смислових власних назв з однієї мови іншою виступає необхідним інструментом перекладача. За умови невмілого її використання, калька демонструє низький рівень освіченості перекладача та створює неабиякі перешкоди для розуміння читачем первинного змісту твору, який є носієм індивідуальної картини світу письменника. При умілому використанні калька є незамінним інструментом для відтворення смислового, стилістичного та прагматичного навантаження імені власного, необхідного для відтворення авторського всесвіту та створення адекватного образу персонажів, які його населяють.

ЛІТЕРАТУРА

1. Педан М. С. Особливості перекладу власних назв в художніх творах. Дніпродзержинський державний технічний університет. URL: http://confcontact.com/2013_04_17/25_Pedan.htm (дата звернення: 10.10.2022).
2. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі: монографія. Харків: Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2012. 376 с.
3. Бережна М. В. Тринадцять етапів перекладу власних назв та імен. *Вісник СумДУ. Філологія*. 2007. С. 62–67.
4. Bardugo Leigh. *Six of Crows*. New York: Henry Holt and Co., 2015. 465 p.
5. Бардуга Лі. Шістка воронів. З англ. переклала Єлена Даскал. Харків: Vivat, 2021. 544 с.

*Ходикіна Ірина Василівна, канд. екон. наук, доктор філософії,
викладач (асистент) кафедри іноземних мов та методики їх викладання,
Бердянський державний педагогічний університет*

АВТОРСЬКИЙ СТИЛЬ ТА ХУДОЖНІЙ ПОЕТИЧНИЙ ПЕРЕКЛАД НА ПРИКЛАДІ ОДНОГО ІЗ ВІРШІВ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Збереження стилю твору та максимальна наближеність до оригіналу – задача, яка завжди стоїть перед перекладачем. Під час перекладу віршів додається необхідність збереження змісту твору та створення рифми, витримки строф та творення гармонійного мелодійного звучання тексту.

Треба розрізнити поняття авторського стилю поета та перекладача. Кожний твір, чи то віршований, чи написаний у прозі, має певний набір авторських особливостей. Задача професійного перекладача виокремити в тексті ці особливості, зрозуміти їх значення та передати на мові перекладу.

За словами великого перекладача-практика К. І. Чуковського, «ми вимагаємо від художнього перекладу, щоб він відтворив перед нами не тільки образи, думки автора, не тільки його сюжетні схеми, але і його літературну манеру, його творчу особистість, його стиль. Якщо ця задача не виконана, переклад нікуди не годиться... Перекладач немов би натягає на автора, саморобну маску і цю маску видає за його живе обличчя» [1].

Кожен з поетів має свій неповторний стиль. Вірші Т. Г. Шевченка відрізняються від віршів Л. Українки або І. Франка чи Ліни Костенко. І справа не в кількості епітетів, чи частоті їх застосування, довжині речень чи віршованих розмірів. Стиль у неповторному поєднанні всіх цих компонентів разом. І під час перекладу важливо зрозуміти, в першу чергу, саме особливість, неповторність авторського стилю, що саме вирізняє його від інших, і потім намагатися передати зміст та настрій твору.

Індивідуальний-авторський стиль художнього твору це «система виразних засобів мови свідомо відібраних автором з метою вирішення певної творчої задачі у відповідності з ідейно-художньою концепцією твору, що містить загальні, повторювані у всіх творах, особливості мови даного автору» [2].

«Традиційна трійця перекладацького процесу – автор, перекладач, читач. Взявши на озброєння цю структуру, перекладач робить вибір на рівні тексту таким чином, щоб направити читача по маршруту, який передбачив творець тексту» [3].

Вірші Лесі Українки наповнені драматизмом, образністю, глибокою ніжністю, ліричністю, поетичністю. Це її особливий стиль. Наскрізний мотив більшості її творів – алегорійність, нетипові порівняння, двозначність образів. Вірші написані у різних віршованих формах. Це і строфіки, і сонети, і октави, і секстини, і катрени, і терцини). Вона використовує в своїй поезії усі віршовані стопи, а також білий вірш.

Її герої сильні духом особистості, які намагаються роз'язати філософські проблеми. Її вірш «Моя люба зоре...»

*Моя люба зоря ронить в серце мені,
Наче сльози, проміння тремтяче,
Рвуть серденько моє ті проміння страшні...
Ох, чого моя зіронька плаче!*

– це вірш звернення. Звернення до зірок на небі. Вже цей образ навіває тугу та асоціюється із нещасною дівчиною, що вночі зазирає на небо і тужить, із риторичним запитанням про нещасливу долю. Вірш сповнений алегорій і порівнянь («зоря ронить», «проміння наче сльози», «проміння тремтяче», «рвуть серденько», «зіронька плаче»), написаний у віршованій формі – типова поезія поетеси. Ми спробувати перекласти вірш разом із студенткою 4 курсу Козловою Анастасією, намагаючись максимально точно передати зміст вірша, настрої автора та зберегти авторський стиль Лесі Українки.

Варіант перший:

Mein lieber Stern hat gerade in mein Herzen getroffen (моя зіронька влучила мені в саме серце)

Sein Strahlen schmelzen. Meine Tränen gießen (проміння тане-сльози ллються)

Diese schreckliche Strahlen haben meinen Herzen zerbrochen (це проміння розбило мені серце)

Warum fühlt sich mein lieber Stern sich so zerrissen (чому відчуває себе моя люба зірка такою розбитою)

Варіант другий:

Mein lieber Stern hat gerade in mein Herzen getroffen

Wie Tränen zittern die Strahlen (як сльози тремтять проміння)

Diese schreckliche Strahlen haben meinen Herzen zerbrochen

Warum soll mein Stern quälen (чому моя зіронька має страждати)

Перше речення передали немов би стріла потрапила у серце та поранила його.

Другий рядок відрізняється. У першому варіанті ми кажемо, що проміння тане, сльози течуть, а у другому бульш влучному, на наш погляд кажимо, що проміння тремтить як сльози.

Наступне речення римується із першим реченням та перекладається як розбите серце у переносному змісті. Потім варіанти різняться. У першому ми немов би задаємо запитання – чому відчуває себе моя люба зірка такою розбитою. В другому варіанті так само питаємо – чому моя зіронька має страждати.

Таким чином, ми так само використали алегорії *lieber Stern hat gerade in mein Herzen getroffen*, *Strahlen haben meinen Herzen zerbrochen*, *Warum soll mein Stern quälen*), порівняння *Wie Tränen zittern die Strahlen*, витримали поетичну риму, а також намагалися передати настрої, філософський роздум, створити запитання без відповідей – тобто максимально відтворити стиль української поетеси.

Таким чином, робимо висновки:

– дотримання авторського стилю необхідна складова художнього перекладу;

– найбільш влучним терміном вважаємо дефініцію Сдобникова В.В.;

– якісний художній переклад передбачає собою обов'язкове виокремлення коло особливостей художніх творів. В нашому випадку, на прикладі творчості Лесі Українки, обраний набір художніх та літературних засобів, якими користується поетеса та які складають її неповторний стиль - драматизм, образність, глибока ніжність, ліричність, поетичність, із літературних – алегоризм та порівняння;

– підібрати на мові перекладу схожий набір художніх засобів з метою зберегти авторський стиль і передати художній зміст, що і було апробовано на прикладі перекладу одного із віршів поетеси.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чуковський К. І. Високе мистецтво. URL: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Linguist/chuk/02.php (дата звернення: 09.11.2022).

2. Сдобников В. В. Тактика відтворення індивідуального авторського стилю у перекладах художніх текстів. URL: https://www.sgu.ru/sites/default/files/textdocsfiles/2014/02/24/sdobnikov_v.v._taktika_vosproizvedeniya_individualno-avtorskogo_stilya_v_perevode_hudozhestvennogo_tek.pdf (дата звернення: 08.11.2022).

3. Рашидов А. С. Стиль та необхідність його збереження при перекладі URL: <https://sci-article.ru/stat.php?i=1455897855> (дата звернення: 08.11.2022).

Питання інформативного перекладу

*Алеєв Ярослав Модестович, магістрант;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Круть Олена Володимирівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний інститут»*

ПЕРЕКЛАД НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ МЕТАФОРИКИ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЮ

Розширення міжнародних зв'язків між країнами, процес глобалізації, комунікації, постійне збагачення словникового складу новоутвореннями посилюють увагу дослідників до вивчення нових одиниць мови та мовлення, одними із яких є терміни. Метафоризація вважається формою вираження операцій аналізу і синтезу та водночас є одним із шляхів поповнення терміносистем. Цей фактор сприяє утворенню нового словесного образу – «слова або словосполучення, яке несе не тільки предметну, але й образну інформацію» [2, с. 185].

Англійські метафоричні терміни в науково-технічних текстах стали об'єктом дослідження В. Хендерсона, Д. Макклоскі, Ф. Бурсу; когнітивний аспект метафоричних термінів розглядався у роботах П. Рікера та С. Г. Дудецької; особливостям перекладу англійських метафоричних термінів було присвячено роботи Л. В. Савицької, Т. А. Ситникової, Т. І. Гончарової.

Мета цієї роботи полягає у визначенні специфіки англійських метафоричних термінів на підставі їхньої класифікації.

Останнім часом метафора являє собою вербалізований спосіб мислення або ментальну дію. Термінологічна метафоризація є семантичним способом номінації поняття на базі предметної, функціональної подібності, в основі якого лежить порівняння та зіставлення [4].

Метафоричні терміни класифікуються згідно з їхньою морфологічною належністю, за моделлю утворення, за семантикою, за способом перекладу тощо. Уваги заслуговують деякі з них.

Так, морфологічна класифікація англійських метафоричних термінів базується на розподілі термінів на: 1) терміни-кореневі слова; 2) похідну лексику; 3) терміни-складні слова; 4) терміни-словосполучення; 5) терміни-аббревіатури; 6) літерні умовні позначення, символи та номенклатури.

Значна кількість метафор у складі термінів розподіляються за Т. А. Ситниковою на антропоморфні, зооморфні, побутові та антропоморфні [3].

Т. І. Гончарова [1] виокремлює три способи перекладу науково-технічної метафори з англійської мови українською:

1) пошук такого відповідника, який зберігає в мові перекладу той самий образ: *drum brake* – барабанне гальмо; *bucket tooth* – зуб ковша; *cap nut* – ковпачкова гайка;

2) метафора використовується при перекладі з іншою образністю: *air bag* – аварійна подушка; *water jacket* – водяна сорочка; *butterfly nut* – крильчаста гайка; *spring buckle* – сергаресори;

3) образність втрачається при перекладі: *rough nut* – чорна гайка.

В основі цих класифікацій лежить модель терміноутворення, наявність аналогій, джерело її створення, збереження образності в мові перекладу та їхніх морфологічних характеристики. Така систематизація сприяє розгляду метафоричних термінів під різними кутами зору, їхньому детальному аналізу і в мові оригіналу, і в мові перекладу. Життя та побут людини, частини людського тіла, флора та фауна є основними сферами запозичення термінів.

Незважаючи на наявні дослідження у сфері терміноутворення, проблема перекладу метафоричних термінів залишається не вирішеною на сьогодні. При перекладі значну складність становить метафора, яка виявляється у мовах, що досліджуються, по-різному. При передачі метафоричного терміну більшість перекладачів відштовхуються як від типу перекладу метафори, так й від термінів окремо. Але переклад таких термінів передбачає збереження метафоричності терміну в мові перекладу за умови еквівалентності та адекватності. Тому від перекладача вимагається знання не тільки мов, з якими він працює, але й обізнаності в термінології та основних поняттях наукової галузі, в якій він перекладає.

Перспективи подальшої роботи вбачаються у аналізі частоти використання термінів згідно з класифікаціями у науково-технічному тексті та їхніми перекладацькими трансформаціями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончарова Т. І. Науково-технічні метафори англійською мовою. Харків, 1996. 122 с.
2. Мацько Л. І. Стилїстика української мови: підручник. К.: Вища шк., 2003. 462 с.
3. Сытникова Т. А. Англоязычная компьютерная техническая терминосистема как объект лингвокогнитивного исследования: автореф. дис. ... канд. филол. наук. спец. 10.02.04. Владивосток, 2011. 24 с.
4. Шарафутдинова Н. С. Терминологическая метафоризация (на материале лингвистических терминов немецкого и русского языков). *Русско-немецкие культурно-исторические контакты*: материалы Междунар. науч. конф. (22–23 сентября 2004 г.). Тольятти: ТГУ, 2004. С. 84–86.

*Грицина Людмила Олександрівна, студентка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Ясинецька Олена
Анатоліївна, Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАТИВНОГО ПЕРЕКЛАДУ (на матеріалі науково-технічного стилю англійської та української мов)

Морфологія і синтаксис зумовлюють поєднання слів у значущі мовні одиниці людського спілкування трьох важливих вимірів – форми, значення та вживання [3]. Під час навчання перекладу на основі мовних пар важливо визначити, як граматичні властивості одиниць вихідної мови перекладу мають логічно передаватися засобами виразності мови цільової. Коли йдеться про інформативний переклад, то враховуються особливості таких текстів, як науково-технічні, офіційно-ділові та газетно-публіцистичні. Вони передбачають чіткість викладення інформації та влучність формулювань, які вплинули б на адресата інформації запланованим чином. Тож переклад повинен максимально відповідати традиціям, смисловим нюансам та лінгвостилістичним особливостям, які забезпечать на адресата вплив, передбачений адресантом тексту-оригіналу.

Мета дослідження – виявити особливості інформативного перекладу, які допомагають уникнути хибної еквівалентності. Тож передусім варто наголосити, що при передачі компонентів змісту вихідного тексту, виражених граматичними засобами, перекладач здійснює синтаксичний аналіз тексту, розглядає такі формальні текстові характеристики, як тип і розмір речень, використані часові форми й синтаксичні структури, засоби зв'язку між висловлюваннями. Перекладач вивчає засоби вираження модальності, категорії числа, роду, відмінка та інших форм у тексті оригіналу та здійснює вибірку граматичних або лексичних засобів передачі відповідних значень засобами мови перекладу.

Науково-технічні тексти характеризуються особливим стилем, який проявляється в інструкціях, довідниках, повідомлення та оглядах наукової тематики. До розбіжностей між англійським і українським науково-технічними стилями можна віднести особливості граматичної будови, різні форми й традиції писемного наукового мовлення. Так, у англомовних фахових текстах значно частіше, ніж в українських, вживаються:

– форми пасивного стану (*damages should **be** immediately reported; these junction boxes should **be** located; the other end of each of these wires is to **be** terminated; an AC to DC Converter can **be** used; until the computer is **connected***);

– неособові форми дієслова (*we use roofing nails **to** permanently mark the track surface; it is best **to** cement the brackets; the error of **aligning***);

– дієприкметникові та дієприслівникові словосполучення (*hard **hooking**; the remaining cable; for **shipping** damage; the junction box has cables **going to**; using the pre-stage and stage lights*);

- предикативні синтаксичні конструкції (*to make **the L.E.D. go out***);
- особові займенники першої особи множини (*We use roofing nails to permanently mark the track surface*) та
- одночленні інфінітивні й номінативні речення (*check the contents; run a pull line tight across the track; perform the same beam location technique; locate the interface box in the tower; start with long run; position the pipe*).

Своєрідно представлені в науковому мовленні також форми числа й відмінка іменників. Для англomовного наукового стилю типовим є застосування іменників як назв інструментів або матеріалів у формі множини: *dividers, trammels, oils, steels, woods*, тоді як в українській мові більшість іменників вживаються у формі однини, що пов'язано з широким використанням віддієслівних іменників, а також іменників, що позначають назви хімічних елементів, речовин: *мастило, сталь, дерево/деревина*. Однак абстрактні іменники англійської мови в науковому стилі, вжиті у формі однини, перекладаються українською мовою іменниками в множині, набуваючи конкретного значення, наприклад: *operational **scaracity** – потужності експлуатації*. Форми множини в абстрактних іменниках часто з'явилися під впливом формування терміносполучень.

Серед відмінкових форм в українській мові перше місце за частотою вживання займають форми родового відмінка, які часто виступають у функції означення, наприклад: *реакція **сполуки**; температура **плавлення**; теорема **Піфагора**; аксіома **паралельності***. Для передачі таких відмінкових відношень в англійській мові вживається прийменник *of*: *the oxidizer **of** liquid oxygen* [2, с. 109].

Відсутність повного збігу між засобами науково-технічного стилю в англо- та українськомовних матеріалах можна виявити при порівняльному вивченні частоти вживання в них окремих частин мови. Для наукового викладу загалом характерна ознака номінативності, тобто більш широкого використання іменників, ніж в інших функціональних стилях. Однак зіставний аналіз перекладів засвідчує, що в українській мові ця тенденція виявляється чіткіше, й при перекладі англійські дієслова нерідко замінюються іменниками, наприклад: *The engine is the source of power that **makes** the wheels **go** round and the car **move***. – *Двигун є джерелом енергії для **обертання** коліс і **руху** автомобіля* [1, с. 150].

Різниця між граматичними конструкціями вихідної мови та цільової мов часто є причиною додавання слів: наприклад, у реченні *The interconnect band **permits transmission** via any communication protocol* можливі два варіанти: *дозволяє **здійснити** передачу* та *дозволяє **передавати інформацію***. У деяких фразах вживання додаткових слів зумовлено стилістичними міркуваннями, наприклад: *modern computers – сучасні **види** комп'ютерів; Aerial protographs are protographs taken by cameras in aircrafts or satellites*. – *Повітряні фотографії – це знімки, зроблені камерами, що **встановлені** на літаках і супутниках*.

Якщо в процесі перекладу доводиться здійснювати граматичні заміни, тобто заміни частин мови, синтаксичної функції слова або словосполучення в

реченні, зміну засобів синтаксичного зв'язку тощо, то необхідно усвідомлювати, що вони можуть бути зумовлені неможливістю підбору ідентичних граматичних форм або структур у мові перекладу через їхню відсутність або певні відмінності у вживанні. Переклад науково-технічних текстів має бути особливо об'єктивним, позбавленим будь-яких другорядних значень, які відволікали б увагу фахівця й вносили б елемент неоднозначності й суб'єктивності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карабан В. І., Борисова О. В., Колодій Б. М., Кузьміна К. А. Попередження інтерференції мови оригіналу в перекладі (вибрані граматичні та лексичні проблеми перекладу з української мови на англійську): навч. посіб. Вінниця: Нова Книга, 2003. 208 с.

2. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): учеб. [для ин-тов и фак. иностр. яз.]. М.: Высш. шк., 1990. 253 с.

3. Halliday M. A. K. Categories of the Theory of Grammar. Word. 1961, 17(3). Pp. 241–292. Reprinted in On Grammar: Volume 1 of the Collected Works of M.A.K. Halliday. Ed. J.J. Webster. London and New York: Bloomsbury, 2002. 454 p.

*Кривенчук Альона Ігорівна, студентка;
наук. керівник – викладач Бірюкова Ірина Петрівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ОМОНИМІЯ І СПІВЗВУЧЧЯ ЯК ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДУ

Переклад у всі часи був непростим завданням, яке відважні та розумні перекладачі вдало виконували. Із розвитком світу та мов з'являлися нові поняття, слова, люди більше подорожували та привозили до своїх країн яскраві враження, тим самим домішуючи у власні мови нові слова та терміни. Почали виникати слова-інтернаціоналізми, які носії різних мов могли зрозуміти дуже легко, оскільки вони були схожі на їх власні за звучанням та написанням. Однак усе не може бути так просто в нашому житті, перекладачі почали стикатися з новими труднощами – не завжди слова, що однаково звучать у різних мовах мають одне значення.

Питанням виникнення омонімії та дослідженням її у лінгвістиці та дискурсі займалися багато лінгвістів, зокрема С. О. Кантемір Ю. С. Маслов, С. В. Гринев-Гриневича, С. В. Кійко. Проте науковці часто зводили поняття омонімії та полісемії (В. В. Левицький, М. П. Муравицька). Оскільки терміни омонімії, полісемії, співзвуччя, інтернаціоналізму, псевдоінтернаціоналізму та «хибних друзів перекладачів» тісно взаємопов'язані між собою, то не існує єдиного погляду у дослідників на розмежування цих явищ для розуміння їхньої

природи та полегшення процесу перекладу. Дискусія в мовознавстві триває впродовж багатьох років і потребує ретельнішого вивчення цього питання для можливості адекватного перекладу, що і становить актуальність обраної теми.

Об'єкт дослідження становлять омонімічні одиниці. Предметом нашої наукової роботи є поняття онімії та співзвучності у перекладі. Метою цієї статті є розгляд на прикладах явища омонімії та співзвуччя, розмежування їх з іншими подібними термінами для полегшення перекладу та можливості адекватного донесення інформації.

Досягнення мети передбачає вирішення таких завдань: 1) дати визначення поняттям омонімії, співзвуччя, інтернаціоналізму, псевдоінтернаціоналізму, «хибні друзі перекладача», полісемії. 2) описати поняття омонімії та її підвидів 3) означити основні проблеми при перекладі 4) проаналізувати можливі труднощі на прикладах.

Робота перекладача досить складна через відсутність чітко встановлених вимог до процесу перекладу. Відмінності між мовами створюють категорії проблемних слів при перекладі. До цієї категорії належать групи слів, так звані «хибні друзі перекладача» – слова, які, на перший погляд, і не потребують перекладу, оскільки пишуться однаково на мові перекладу і мовою оригіналу. «Хибні друзі перекладача» – це міжмовні омоніми, тобто слова, словосполучення, а іноді і вирази у різних мовах, що мають однакове написання або звучання, однак різняться за значенням в мовах.

Інтернаціоналізмами називають слова або терміни, що виникли спочатку в одній мові, а потім вони розповсюдились в інші мов шляхом запозичиння для позначення певних понять. Псевдоінтернаціоналізмами є слова, що збігаються графічною та звуковою формою у двох мовах, але різняться у значенні [1, с. 295].

З. Д. Львовська вважає, що «хибні друзі перекладача», або псевдоінтернаціоналізми, є результатом взаємного впливу мов з часом історії або випадкових збігів. Загальна кількість “хибних друзів перекладача” та роль кожного з можливих джерел в їх виникненні є різними для кожної конкретної пари мов, залежно від їх генетичних та історичних зв'язків. [4, с. 62].

Е. Ф. Скороходько визначив чотири види відповідностей лексичних паралелей інтернаціоналізмів: 1) терміни іноземної та рідної мови є абсолютними еквівалентами; 2) терміни рідної мови є відносними еквівалентами іноземних; 3) терміни рідної мови є частковими еквівалентами іноземних; 4) терміни рідної мови двох мов частково висвітлюють значення, які пересікаються (частково відносні еквіваленти) [5, с. 57].

Інтернаціоналізм – слово, що виникло спочатку в одній мові і потім з неї запозичене в більшість інших мов світу для позначення цього поняття. Псевдоінтернаціоналізми – це слова вихідної та цільової мов, які значною мірою збігаються за графічною або звуковою формою, але мають різні значення [2, с. 295].

В. В. Акуленко зробив розподіл лексичних паралелей, що не пов'язані мовною спорідненістю на дві категорії – інтернаціоналізми та

псевдоінтернаціоналізми. Інтернаціоналізми, у свою чергу, вчений пропонує розділити на дві групи – повні та часткові. Таким чином існує три види лексичних паралелей: 1) повні інтернаціоналізми, тобто слова що повністю збігаються в усіх значеннях в обох мовах; 2) часткові інтернаціоналізми, тобто слова, значення котрих збігаються лише частково; 3) псевдоінтернаціоналізми, значення яких у цих двох мовах не збігаються взагалі [2, с. 375] Важливо зазначити, що обов'язковою є інтернаціональність лише основи, афікси і флексії окремих мов можуть бути специфічними та притаманними певній мові або діалектові.

Випадки, коли однією лексемою названо кілька різних понять, традиційно кваліфікують як полісемію або омонімію.

Полісемія – це наявність у одного і того ж слова кількох пов'язаних між собою значень; омонімія – звукове збіг різних слів, які семантично не пов'язані один з одним. Полісемантичне слово – це одне слово, у якого є декілька пов'язаних між собою значень. Омоніми, як правило, даються окремими словниковими статтями, а значення полісемантичного слова даються в одній словникової статті. Однак у розглянутих словниках часом одні й ті ж слова представляються по-різному.

С. В. Кійко вважає, що основною причиною дискусій щодо розмежування понять полісемії та омонімії полягає в тому, що наявність омонімії суперечить логічності мови, раціональній цілеспрямованості мовногознака і значення» [3, с. 41].

Вчені виділяють кілька видів омонімів: прості омоніми (повністю однакові за початковою формою), омоформи (пишуться і звучать однаково, але є різними частинами мови), омографи (пишуться однаково, але наголос на різні склади) та омофони (пишуться по-різному, але звучать однаково).

У німецькій та українській мовах «хибні друзі перекладача» налічують кілька тисяч слів та зустрічаються як іменники, прикметники, прислівники і дієслова. Найчастіше у формі написання та звучання співпадають іменники. Труднощі при перекладі таких слів пов'язані з присутністю в тексті оригіналу міжмовних омонімів, що виникають і внаслідок схильності перекладачів до переносу «мовних звичок» на чужу мовну систему. Рідна мова, що впливає на світогляд і систему мислення може накладати відбиток в процесі перекладу на вихідний текст, шляхом застосування калькування норм своєї мови. Вивчення подібного роду допомагає перекладачеві уникнути багатьох помилок, викликаних схожістю форми слів при розходженні в їхньому змісті.

Наприклад, якщо спросити німця, чи хоче він випити компоту, то він або вона дуже здивуються, оскільки в їх країні вони компот їдять (*dasKompott* – консервовані фрукти, або фрукти у власному соці). Таке незнання культури та звичок, з накладенням власних поглядів може призвести до непорозуміння та викривлення змісту.

Ще одним прикладом є *Rotte* – *натовп, зборище, ряд у військовому строю*. Еквівалент слова *rota* в німецькій мові – *Kompanie*, що також можна сплутати при перекладі з *компанією* (у німецькій – *Unternehmen*).

Слово *Kostüm* у німецькій мові вживається лише як назва жіночого плаття. Українське слово костюм використовується також для позначення чоловічого одягу. *DieVase* – це посудина для квітів чи для прикрашання. Українське *ваза* – це посуд витонченої форми, для квітів, фруктів, цукерок, печива чи для прикрашання.

Слово *grob* в українській мові має еквівалент *грубий*, що недосвідчений перекладач може сплутати через однакове звучання з українським словом *гроб*, що має в німецькій еквівалент *Sarg*. *Kapelle* у німецькій мові має значення група музикантів, а в українській мові *капела* – це змішаний ансамбль, що складається зі співаків та артистів, що грають на музичних інструментах. *DasKotelett* – *відбивна*, а *котлета* в німецькій буде писатися як *dieBulette*.

Так, німецьке слово *derAbiturient* – учень останнього класу гімназії, який складає екзамени, випускник гімназії, а українською абітурієнт – учень, який закінчує загальноосвітню школу; людину, що вступає до вищого або спеціального навчального закладу. *Akademiker* – *випускник вузу*, але *академік* – *Akademienmitglied*. *List* – не лист, а *хитрість*. *DieBande* має декілька значень: як інтернаціоналізм – *банда*; як псевдоінтернаціоналізм – *смуга* (спектру), *брак* (тканини), у множині – *томи* (книг).

Pneumatik – як інтернаціоналізм – *пневматика*, як псевдоінтернаціоналізм – *камера з покриттям*. *DerStrauß* – може бути як *страусом*, так і *букетом*, залежно від контексту. *DerBank* значною мірою перекладається як банк, але це слово має ще й еквівалент – лавка.

Тож, перекладач завжди має бути уважним при перекладі омонімів та псевдоінтернаціоналізмів для збереження адекватності тексту. Неправильна передача співзвучних одиниць може викривити сенс перекладу та створити мовні прогалини у змісті. Перекладач має звірятися зі словником і не плутати полісемічні та омонімічні одиниці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акуленко В. В., Комиссарчук С. Ю., Погорелова Р.В. Англо-русский и русско-английский словарь «ложных друзей переводчика». М.: Сов. энциклопедия, 1969. 384 с.
2. Звонська Л. Л., Енциклопедичний словник класичних мов. К.: ВПЦ «Київський університет», 2017. 552 с.
3. Кійко С. В. Частиномовний розподіл омонімів у сучасній німецькій мові. *Національний вісник національного університету імені Лесі Українки*. Ч. 2. Луцьк, 2011. № 3. С. 41–47.
4. Львовская З. Д. Теоретические проблемы перевода. М., 1975. 316 с.
5. Скороходько Э. Ф. Вопросы перевода английской технической литературы: Перевод терминов. К., 1963. 91 с.

*Кривенчук Альона Ігорівна, студентка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Ясинецька Олена Анатоліївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ПИСЬМОВОГО ПЕРЕКЛАДУ

Переклад англійською мовою – складний процес, результативність якого забезпечується багатьма складниками. Для якісного письмового перекладу необхідно знати слова та конструкції, які використовують носії цільової мови; розуміти особливості реального вживання слів у мові; розрізняти конотативне поле мовних структур для подальшого їх правильного вираження іншою мовою; усвідомлювати традиції соціального й культурного життя представника певного мовного колективу, а також уміти передавати зміст оригіналу, уникаючи буквального перекладу. Щоб визначити, наскільки якісним є письмово виконаний переклад, необхідно враховувати низку факторів. Їх досліджували у своїх працях такі науковці, як, зокрема, О. П. Матузкова, О. С. Гринько, А. П. Негру, М. С. Сергієнко, В. С. Мартенко, С. В. Ниткін, А. О. Галайчук, В. Д. Кулієв. Метою цієї розвідки є аналіз та систематизування показників якості письмового перекладу.

Переклад – це дуже складний процес, під час якого треба враховувати багато чинників, зокрема жанр та стиль оригіналу, компетенцію перекладача, часові рамки, що виділяються на проект. Також необхідно розуміти, який саме документ слід перекладати, які його особливості та який результат бажає отримати замовник.

Письмовий переклад відрізняється від усного. Його перевагою є той факт, що здійснюючи переклад, є можливість не поспішати, обдумувати та обирати найкращий та найбільш доречний варіант перекладу, порадитися із іншим спеціалістом, дослідити тематичний предмет та термінологію тексту. Звісно, що основною задачею є передати значення та милозвучність оригінального тексту, а також треба бути максимально уважним і належним чином зважити всі стилістичні особливості.

Для успішного перекладу необхідно користуватися всіма можливими словниками й довідниками, пам'ятати про відмінності між мовами, між якими здійснюється переклад, не довіряти системам онлайн-перекладу; слід підключати здоровий глузд і завжди перечитувати свій готовий переклад по декілька разів [2, с. 6].

Незважаючи на появу у вільному доступі програм, які дозволяють виконувати письмовий переклад в автоматичному режимі, у багатьох випадках без грамотного фахівця все одно не обійтися. Тексти, отримані в результаті роботизованої обробки, сповнені логічних та стилістичних помилок, які можуть сильно спотворити зміст.

Неграмотно перекладений комерційний текст не тільки ускладнює розуміння документа, але й негативно впливає на репутацію компанії: виникають сумніви щодо компетентності організації та якості її товарів чи послуг. Якщо йдеться про письмовий переклад медичного, юридичного, технічного тексту або наукової праці, то помилки неприпустимі.

Якість перекладу – це показник оцінки здійсненого перекладу, який визначається точністю, якістю та літературністю перекладеного тексту. Щоб якісно перекласти тексти, які містять специфічну термінологію, слід за можливості надати перекладачеві максимальну кількість інформації, яка допоможе йому підготуватись до виконання замовлення та показати максимально якісний результат [2, с. 11]. Йдеться про глосарії та інші матеріали, в яких перекладач буде мати змогу ознайомитись зі специфікою конкретної діяльності й адаптувати переклад з урахуванням особливостей, характерних для професійного мовлення з певної тематики. З такими незначними деталями часто можна ознайомитись у брошурах та внутрішніх інструкціях компаній або словниках професійної лексики.

Показниками якості письмового перекладу визначають такі фактори, як: цільовий текст відповідає початковому тексту (оригіналу) за змістом, суттю та оформленням; переклад не містить граматичних, орфографічних і пунктуальних помилок; термінологія перекладу відповідає галузевій належності початкового тексту; у перекладі дотримано одноманітності термінів, найменувань, умовних позначень, скорочень, символів [1, с. 34].

Отже, підсумовуючи проведені дослідження, можна дійти висновку, що письмовий переклад має свої особливості, переваги та складнощі. Водночас він потребує від перекладача знань не тільки професійної філологічної компетентності, але й тематичної обізнаності щодо спеціальної літератури й термінології. Показниками якості перекладу визначаються відсутність стилістичних, лексичних, семантичних, граматичних, орфографічних і пунктуальних помилок та змістовна й термінологічна відповідність початковому тексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кальниченко О. А. Теорія перекладу. Ч. 1: для студентів 3-4 курсів факультету «Референт-перекладач» за спеціальністю 035 Філологія (Переклад) / Нар. укр. акад., [каф. теорії та практики перекладу; авт.- упор. О. А. Кальниченко]. Харків: Вид-во НУА, 2017. 64 с.

2. Перекладаємо з української мови англійською професійно: навч.-метод. посіб. із курсу «Практика перекладу» / О. П. Матузкова, О. С. Гринько, А. П. Негру. Одеса: В-во Букаєва В. В., 2021. 16 с.

*Онищенко Юлія Валентинівна, студентка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Ясинецька Олена Анатоліївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТА РЕДАГУВАННЯ АВТОМАТИЗОВАНОГО ПЕРЕКЛАДУ

У наш час відбувається інтенсивний розвиток інформаційних і комп'ютерних технологій, що впливає майже на всі сфери діяльності людини, зокрема на перекладацьку. За останні десятиліття у практичній діяльності перекладачів і філологів відбулися істотні зміни. На думку багатьох учених, використання комп'ютерів та Інтернету сприяло підвищенню якості перекладу і дозволило перекладачам працювати швидше. Так, А. В. Янковець визнає, що завдяки Інтернету в перекладачів з'явилася можливість виходу в світову інформаційну мережу та отримання даних з усього світу [5, с. 233].

Технологічний прогрес спонукає фахівців використовувати для роботи не лише словники, але й електронні засоби, що дозволяють прискорити та оптимізувати процес перекладу. Зараз є багато систем автоматизованого перекладу, які різняться методом перекладу, а тому й якістю. Сучасні онлайн-перекладачі стають у нагоді коли необхідно зрозуміти загальний зміст тексту-оригіналу, особливо якщо користувач не знає, якою мовою написаний текст, адже такі системи мають функцію автоматичної ідентифікації мови оригіналу. Причому такий спосіб стає все більш популярним для інтернет-листування, адже машинний переклад дозволяє швидко зрозуміти сказане співрозмовником. Однак професійні перекладачі мають сприймати автоматично перекладений текст лише як чорновий варіант, який ще слід проаналізувати та відредагувати [3, с. 22–23].

При застосуванні онлайн-перекладачів якість перекладу часто зменшується через мовну неоднозначність вихідного тексту, складність його синтаксичних структур, наявність ідіоматичних висловів чи культурні відмінності у носіїв цих мов. Враховуючи ці фактори, можна сказати, що автоматизований переклад доцільно використовувати при перекладі великого обсягу технічної літератури, у той час як переклад художніх текстів зазвичай виявляється низької якості. Системи автоматизованого перекладу не мають можливості оперувати перекладацькими трансформаціями як це робить перекладач, а тому вони мають проблеми з передачею реалій та безеквівалентної лексики, а також зі створенням образів. У разі відсутності еквівалента, онлайн-перекладач не враховує лінгвістичні та екстралінгвістичні фактори, такі як стилістику, контекст, мовні норми чи сполучуваність слів [1, с. 88]. Проте такі засоби виявляються дуже корисними, коли перекладач працює з текстом великого обсягу, адже є можливість виконати попередній чернетковий переклад усього тексту за досить малий проміжок часу й

автоматизувати операції перекладача, пов'язані з перекладом аналогічних фрагментів вихідного тексту.

Найчастіше при перекладі за допомогою системи автоматизованого перекладу виникають проблеми на лексичному рівні. Наприклад, речення “Цифрові радіосигнали передаються тим самим шляхом, що і кабельне телебачення” було перекладено як “Numerous radio signals are transmitted in the same way as cable television”, хоча правильно перекласти не “numerous radio signals”, а “digital radio signals”.

Також проблему становить і дослівний переклад іншомовних висловів, які в українській мові мають свої відповідники [4, с. 217], наприклад, “up and down the country” перекладено як “вгору і вниз” замість “по всій країні”.

Аналогічна проблема і з перекладом фразеологізмів, зміст яких часто спотворюється; наприклад, вираз “to get out of the bed on the wrong side” було перекладено як “встати не на той бік ліжка”, хоча в цієї ідіоми є український відповідник “встати не з тієї ноги”.

Вирази в переносному значенні часто передаються дослівно. Наприклад, для речення “We’re clean out of ideas” онлайн-перекладач може запропонувати такий переклад як “Ми чисті від ідей”. Тут зміст можна зрозуміти, однак використовувати його без редагування не можливо, тому варто перекласти “У нас зовсім немає ідей”. А при перекладі речення “This is the classic chance game like you’ve never experienced it, ...” зміст взагалі став незрозумілим: “Це класичний шанс гра, як ви ніколи не відчував його, ...”.

Ще прикладом може слугувати речення з технічної літератури “Типова акустична система має корпус, принаймні дві колонки, а також розподільник сигналу, який спрямовує низькочастотні сигнали до низькочастотного гучномовця, а високочастотні сигнали – до високочастотного”.

Система машинного перекладу не досить коректно підбрала еквіваленти до технічних термінів і переклала так: “A typical speaker system has a housing with at least two speakers, as well as a signal distributor that directs the low-frequency signals to the low-frequency loudspeaker, and high-frequency signals to the high-frequency”. Проте правильним перекладом є речення: “A typical loudspeaker system has a cabinet with at least two drivers, as well as a crossover circuit that channels low frequencies to the woofer, and high frequencies to the tweeter”.

Таким чином, можна дійти висновку, що автоматизований переклад доречно використати лише в разі необхідності швидко ознайомитися зі змістом тексту. Беручи до уваги усі можливі помилки таких програм, використання машинного перекладу вбачаємо доцільним виключно як підрядкового, який допоможе зрозуміти сенс, але потребує постредагування [2, с. 107]. Безсумнівно, системи автоматизованого перекладу полегшують роботу перекладача, але все ще не можуть повністю його замінити. Адже для здійснення якісного перекладу треба мати екстралінгвістичні знання і правильно аналізувати текст оригіналу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Башманівський О. Л. Проблеми автоматизованого перекладу ділової кореспонденції за допомогою вільних програмних продуктів. *Соціум. Документ. Комунікація*. Вип. 2, 2016. С. 79–90
2. Кузьменко Д. М. Комп'ютерна лінгвістика і Web 2.0. Київ: Наукова думка, 2009. 250 с.
3. Мартинюк О. В. Попереднє та кінцеве редагування текстів у процесі машинного перекладу засобами комп'ютерного програмного забезпечення та онлайн-сервісів. *Збірник наукових праць «Актуальні проблеми філології та перекладознавства»*. 2019. № 17. С. 22–26.
4. Чевдар Д. М. Особливості машинного перекладу політичного дискурсу. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*. 2018. № 27. С. 211–222.
5. Янковець А. В. Особливості використання машинного перекладу в умовах професійної підготовки майбутній перекладачів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. Педагогіка, соціальна робота*. 2012. Вип. 25. С. 233–236.

*Псарьов Михайло Михайлович, студент;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Ясинецька Олена Анатоліївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ ПИСЬМОВОГО ПЕРЕКЛАДУ

Актуальність роботи визначається тим, що останніми роками концепція перекладацької компетенції неухильно набувала визнання настільки, що вона стала найбільш обговорюваним питанням у підготовці перекладачів. Особливо важливою тема компетентності перекладачів стає в контексті експоненціального збільшення світової зацікавленості українською культурою. Наразі опубліковано велику кількість наукових робіт з теми якості письмових перекладів. Мета нашого дослідження – вивчити основні положення письмового перекладу та визначити специфіку навичок і вмінь перекладачів.

Норма перекладу є одним із важливих аспектів якості перекладу. Вона формулюється в результаті взаємодії п'яти різних видів нормативних вимог: 1) норми еквівалентності перекладу; 2) жанрово-стилістичної норми перекладу; 3) норми перекладацької мови; 4) прагматичної норми перекладу; 5) конвенціональної норми перекладу. Поняття «адекватний» та «неадекватний» переклад на сьогодні є найбільш припустимими, оскільки вони фактично не викликають хибних, неправильних асоціацій. Адекватним можна назвати переклад, який повністю передає комунікативно релевантну

інформацію оригіналу в оптимальних або принаймні припустимих формах мови перекладу [1, с. 143–149].

Одне з головних завдань перекладача – якомога повніше передати зміст першотексту; дуже важливою є фактична спільність, еквівалентність змісту оригінального тексту та перекладу. У сучасній теорії перекладу можна знайти декілька визначень поняття «еквівалент». Такі дослідники, як М. Брандес та В. Провоторов, фактично підміняють еквівалентності тотожністю, стверджуючи, що переклад повинен повністю зберігати зміст оригіналу. Інший підхід полягає в спробі знайти у змісті оригіналу якусь інваріативну частину, збереження якої необхідно й достатньо для досягнення еквівалентності перекладу. Якщо переклад може виконати одну й ту ж саму функцію чи описує ту ж саму реальність, що і першотекст, то він еквівалентний.

Є велика кількість різних видів перекладу. Професійні перекладачі можуть працювати з будь-якими типами перекладів, але для того щоб не просто повністю передати зміст джерела, алу й врахувати безліч нюансів, необхідно розуміти специфіку та вміти відтворювати її в перекладеному тексті. Наприклад, зробити дослівний переклад вірша зможуть практично всі перекладачі. Однак для того, щоб відобразити сенс, передати те, що хотів висловити поет, а тим більше зробити готовий текст не менш якісним поетичним твором, потрібно мати поетичний талант. Тому справжні професіонали спеціалізуються на конкретних типах текстів, що можна розділити на три основні групи: 1) художній переклад; 2) переклад науково-технічний; 3) переклад суспільно-публіцистичний [2].

Яскравим прикладом справжньої майстерності перекладачів може слугувати уривок художнього перекладу з книги «Володар пернів» (The Lord of the Rings) Дж. Толкіна, де в оригіналі йдеться: *“And laugh they did, and eat, and drink, often and heartily, being fond of simple jests at all times, and of six meals a day (when they could get them). They were hospitable and delighted in parties, and in presents, which they gave away freely and eagerly accepted.”* Переклад К. Оніщук: *«І вони сміялися, їли та пили часто й зі знанням справи, бо ж у всі часи любили щирі жарти і шестиразові трапези (коли випадала така нагода). Були гостинні, обожнювали забави, а також подарунки, які й підносили від щирого серця і дуже радо приймали»* [3, с. 9–10]. У перекладі наявні аналогічні прийоми і засоби, зміст збережено повністю, сенс тексту залишився зрозумілим.

Ми живемо в багатомовному світі, який стає все більш глобалізованим. Міжнародні зв'язки зараз є важливіші, ніж будь-коли. Знання трьох, чотирьох мов можуть кардинально змінити кар'єру перекладача на краще. Саме тому наша робота набуває великої актуальності. На наше переконання, знання нормативних положень письмового перекладу, ефективних методів вивчення мов та вміння покращувати й тестувати свої знання можуть кардинально вплинути на філологічну компетентність перекладача.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вознюк М. Ю. Критерії оцінювання перекладу. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2011. № 9 (220). Ч. II. С. 143–149.
2. Які види перекладів бувають і в чому їх особливості. Київ, 2021. URL: <https://translate.jurklee.ua/uk/vidy-perevodov-i-ih-osobennosti/> (дата звернення: 10.10.2022).
3. Толкін Дж. Р. Р. Володар Перснів. Частина перша: Братство Персня / Переклала з англійської Катерина Оніщук. 2-ге опр. вид. Львів: Астролябія, 2016. 704 с.

*Розінькова Ольга Олегівна, студентка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Ясинецька Олена Анатоліївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ТРУДНОЩІ, ВПРАВИ Й ПОКАЗНИКИ В НАБУТТІ КОМПЕТЕНТНОСТІ З УСНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Усним є особливий вид перекладу, що потребує від фахівця повної уваги та концентрації, а також високого професіоналізму й знання специфічної термінології. Є багато видів усного перекладу. Переважні сфери застосування усного перекладу в Україні – це політичні й ділові зустрічі з іноземними партнерами. Загалом усний переклад необхідний під час проведення політичних самітів, переговорів, прес-конференцій, судових засідань, наукових конференцій, нотаріальних правочинів, телефонних розмов, медичних консультувань, зустрічей із делегаціями на виробничих підприємствах.

Актуальність теми полягає в тому, що переклад пройшов кілька етапів у своєму розвитку, але на сьогодні усний переклад є максимально затребуваним у багатьох сферах життя: політичній, економічній та науковій. Мета цієї наукової розвідки – вивчити труднощі, виявити вправи та встановити показники в набутті компетентності з усного перекладу.

Усний переклад, на відміну письмового, складний тому, що перекладач сприймає текст на слух. Якщо за письмовому перекладі можна вільно користуватися часом для обдумування найбільш адекватного еквівалента, користуватися словниками, ресурсами Інтернету, редагувати переклад, консультуватися з експертами, то при усному перекладі необхідно перекладати тут і зараз, повністю поклатися на власні вміння та знання. Помилки з усного перекладу важко виправити, принаймні їх проблематично приховати. Більше того, на якість усного перекладу впливають такі об'єктивні обставини, як конкретна ситуація комунікації з фоновими перешкодами або з технічними несправностями, та суб'єктивні, такі як мовленнєві особливості людини, мовлення якої перекладається.

Проблема навчання усного перекладу є однією з найбільш цікавих і найменш вирішених. Уміння та навички, необхідні для здійснення перекладу, формуються в процесі навчання за допомогою спеціальних вправ, а також шляхом тренувань у виконанні перекладу такого виду. Оскільки багато вмінь повинні розвиватися одночасно для декількох видів перекладу, то систему вправ із навчання навичкам перекладу можна будувати на основі класифікацій самих умінь. При цьому варто визнати такі групи вправ:

1. Вправи на розвиток навичок аудіювання: письмовий переклад звукозапису; переклад-диктування; переклад прецизійних слів; переклад-переказ; абзацний-фразовий переклад на слух; вправи в складному аудіюванні.

2. Вправи на одночасність дії: зорове сприйняття тексту з рахунком; переклад на слух для відпрацювання штампів та псевдоінтернаціональних слів і сполучень; дешифрування символів; кодування письмового тексту; кодування усного тексту; спрощений переклад із текстом та без нього [2, с. 2–3].

Опанування техніки усного перекладу на професійному рівні вимагає ґрунтовної бази та тривалих цілеспрямованих зусиль. Ґрунтова база означає високий рівень володіння іноземною мовою, грамотна мовлення та багатий запас слів, а також здібності та любов до мов, що доповнюються допитливістю та неабиякою працелюбністю.

Розглянемо портрет ідеального перекладача, маючи на увазі під словом ідеальний конкурентоспроможного фахівця, що користується попитом на сучасному ринку перекладацьких послуг. Послугуючись традицією перекладацької галузі та методики навчання перекладу, ми будуватимемо такий портрет шляхом встановлення переліку компетенцій, що утворюють структуру фахової компетентності перекладача.

Так, лінгвістична компетенція – це володіння мовою перекладу на професійному рівні, а також володіння рідною мовою на професійному рівні.

Особистісна компетенція – це простота спілкування; стабільна якість перекладу: якісне виконання перекладу не повинна залежати від настрою фахівця та інших сторонніх факторів тощо; готовність до навчання; постійна самоосвіта та самовдосконалення; дотримання конфіденційності; дотримання постулатів професійної етики; вміння працювати із замовниками; вміння управляти проєктами; вміння керування командою перекладачів.

Представлений портрет вміщує основні й найважливіші на сучасному перекладацькому ринку складові (компетенції) професійної компетентності фахівця [1, с. 31–33].

Незважаючи на те, що завдання з усного перекладу мають багато спільного із завданнями інших видів перекладацької діяльності, якщо дивитися на основні механізми здійснення усного перекладу та умов його виконання, цей вид має деякі певні відмінності від письмового перекладу. Розуміння цього факту відбулося з розширенням сфери, у якій використовувався усний переклад у другій половині ХХ століття. Це спонукало вчених систематично досліджувати закономірності та особливості усного перекладу, а також висунути спеціальну теорію щодо його забезпечення. У межах теорії усного

перекладу також почали розмежовувати теорії послідовного та синхронного перекладу.

Загалом виділяються три напрями в рамках проведених досліджень з усного перекладу:

1. Вивчення факторів, що впливають на вилучення перекладачем інформації, яка міститься в оригіналі. Короткочасність, одноразовість, дискретність – це три головні відмінності сприйняття мовлення. Паузація, ритм та темп промови впливають на повноту розуміння. З інформації виокремлюють певні порції в міру того, як розгортаються ланцюжки мовних одиниць у мовленні того, хто говорить. Сприйняття йде з урахуванням смислових опорних пунктів, а кванти інформації, вже сприйняті перекладачем, допомагають йому прогнозувати зміст тексту для перекладу.

2. Розгляд усного перекладу як особливого виду міжмовного перекодування. Усне мовлення перекладача відрізняється від неперекладеного. Причина відмінностей полягає в тому, що мова перекладача орієнтована на оригінал і формується у процесі перекладу. Вчені також вивчають особливості синхронного перекладу в межах цього напрямку.

3. Вивчення усного перекладу як виду перекладу в протиставленні з письмовим перекладом. Дослідники при цьому звертають особливу увагу на виявлення кількісних та якісних особливостей усного перекладу, які відрізняють його від перекладу письмового та складають його специфіку.

Підсумовуючи, можна відзначити, що є ще дуже багато докладно вивчених аспектів усного перекладу. Їх вивчення має велике значення для сучасного перекладознавства, але й, передусім, для практики перекладу, особливо в умовах стрімкого зростання інтересу до усного перекладу та необхідності різних видів перекладів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ольховська А. С Чинники успішного працевлаштування перекладача за фахом: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів за спеціальністю «Переклад» (англійська мова). Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. 116 с. URL: <https://karazinbook.com/sites/default/files/books/olhovska2.pdf> (дата звернення: 30.10.2022).

2. Попова О. В. Підготовка фахівця усного перекладу на слух. *Електронні засоби та дистанційні технології для навчання протягом життя*: тези доповідей X Міжнародної науково-методичної конференції, м. Суми, 13-14 листопада 2014 р. Суми: СумДУ, 2014. С. 115–117. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/38078/1/Popova.pdf;jsessionid=4D3DD8672B18CE460B8A6948F82E9272> (дата звернення: 29.10.2022).

*Суїма Ірина Павлівна, канд. філол. наук, доцент,
доцент кафедри перекладу та лінгвістичної підготовки іноземців
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

MAIN DIFFICULTIES OF SCIENTIFIC TRANSLATION

The history of the formation of translation science dates back to the ancient times. Today the word “translation” is understood as mental activity, the process of transferring the content expressed in one language by means of another language and the result of this process [1]. There are many approaches for determining of the conceptual value of the translation, that are embodied in the denotative theory, structural theory, transformational and semantic theory. Depending on the form there are oral and written translations, depending on a way of translation—literal and adequate, on content—socio-political, artistic, scientific and technical. Scientific and technical translation depending on the level of the equivalence to the original text can be described as a semantic-stylistic adequate translation, pragmatically (functionally) adequate translation, dispassionate-adequate translation, advisory translation.

Technical translation is a translation used to exchange the scientific and technical information between people communicating in different languages. Types of technical translation are abstract, annotative and full technical translation. Scientific and technical translation as a branch of translation studies has a number of peculiarities that should be taken into account during the translation process.

Compared with other types of translations, the technical translation has certain features:

- texts are full of terms, terminological vocabulary is usually 15–25 percent of the general vocabulary used in scientific work;
- the texts contain special information, so the translator should have a special basic training or be familiar with a particular field of production (to study the professional literature, to keep track of the new information, to consult with experienced specialists);
- it is known that other decisive features of the scientific and technical text are its informativity, logic, accuracy, objectivity, and clarity;
- the language of scientific and technical literature is also characterized with the presence of a large number of different types of contractions, a clear presentation of the material, a special approach to the translation of a number of grammatical constructions, the elliptical character of the expression of thoughts, etc;
- the main stylistic feature of the scientific and technical literature is the conciseness of the presentation of the material and the clarity of the wording;
- there is no emotional saturation, figurative comparisons, metaphors, elements of humor, irony in scientific and technical texts;

- scientific and technical information as a rule is made in written form [2].

The peculiarities of scientific and technical translation can be conditionally divided into grammatical, lexical and stylistic. It is established that the main grammatical problems of the translation of scientific and technical texts from Ukrainian to English are as following:

- translation of parts of the sentences (subject, predicate, adverb, adjective, object);
- transfer of meanings of the syntactic constructions (logical ephemeral structures, causative, interrogative, comparative and gerundial constructions, the order of the sentence members);
- morphological difficulties (forms of the number of the noun, grammatical homonymy, substantive adjective).

The translation of polysemantic words and terms requires the knowing of lexical transformations (transcoding, calquing, contextual replacement, semantic development, antonymic translation, specification and generalization). In general, the lexical difficulties of scientific and technical translation can be divided into the following groups:

- the polysemy of words (terms) and the choice of an adequate verbal equivalent or variant of the translation of the word (term);
- features of the use of international words in scientific and technical texts, the correct use of one or another method of translation of vocabulary;
- translation of terms-neologisms and abbreviations [3].

The reasons for the existence of the lexical difficulties of translation are discrepancies in the worldview of the English and Ukrainian speaking people (i.e., the divergence in the division of reality with the help of nominative elements), the peculiarity of the polysemy of the English and Ukrainian words, the lack of translation of the correspondences of the new terms, word formation and terminology in English and Ukrainian languages, etc.

Regarding the stylistic features of the translation we found that the basic requirement for the language of technical literature is a precise and clear presentation, description and explanation of the facts.

We analyzed the peculiarities of the translation of the aeronautic, medical and juristic literature.

It is necessary to pay attention to the following aspects in the translation of aviation terminology in Ukrainian from English:

- a) most terms that are internationalisms are reproduced in Ukrainian with the help of transliteration;
- b) some terms with direct correspondences in the Ukrainian language are reproduced by the corresponding equivalents;
- c) part of the terms in translation is subjected to a tracing—translation with the help of Ukrainian words and expressions that literally reproduce the words and expressions of the English language;

d) if the dictionary does not have a direct equivalent of the English term the interpreter should apply a descriptive translation.

When translating aeronautic abbreviations, the following features should be taken into account:

a) English abbreviations may be reproduced with the equivalent of Ukrainian abbreviations;

b) the reproduction of the English abbreviation can occur by transliteration; part of the abbreviations is reproduced with the preservation of the letter code of the English language;

c) the term may be a direct borrowing from English to Ukrainian: in this way the brands of aircraft, aircraft engines, aeronautical and navigational equipment are reproduced;

d) the transfer of the English abbreviation may take place by the transcriptive method;

e) the reproduction of the English abbreviation can be descriptive.

It is known that the professional broadcasting of aviation specialists is realized by the means of aviation sublanguage – professional communication which serves the aviation sphere of activity. It should be noticed that the aeronautic texts contain a stylistically neutral layer of literary language and scientific and technical terminology. Aeronautic text is characterized with its availability of aeronautic terminology, radiotelephony phraseology and professional argos—a special conditional language used by a certain group of people to prevent the understanding of their conversations with people outside the group.

While comparing the Ukrainian legal terms and their English equivalents we can observe the preservation of the syntactic structure with some minor transformations (singular forms in plural form or addition of words, etc.) This can be explained by the tendency of languages to adopt foreign terms and the similarity of many roots of words.

While analyzing the types of complex legal terms and phrases it is necessary to take into account the fact that Ukrainian and English belong to different linguistic families (synthetic and analytic languages). This fact undoubtedly affects the syntactic peculiarities of languages. So, there is a well-developed morphology in the Ukrainian language and a grammatical meaning is combined with lexical terminology, affixes, and sentences, but in English the main accent is the order of the words in the design, the use of numerous prepositions, particles, articles bearing the grammatical and sometimes lexical value.

The more complex the syntactic structure, the more concepts it implements. We can conclude that syntactic structure of the legal terms in English and Ukrainian does not always coincide. It should be emphasized that when translating legal texts into English or Ukrainian it is necessary to check whether a specific term is already fixed in the list of terms, whether it has a definition and a language equivalent in the language of translation.

The legal interpretation of laws, bylaws, instructions, agreements should always be unambiguous—it is one of the basic requirements for the terms. However, some variations are possible when considering different types of legal texts. A vivid example is the formulation of the same concepts in words with different etymologies: acts of God / circumstances of insuperable force / force majeure.

Having analyzed the English and Ukrainian legal terms, we can conclude that the reproduction of a foreign term in the Ukrainian language depends on a range of factors. First, this dependence is manifested and intensified with an increase of the level of specialization of the translated lexical unit. The role of an interpreter is to find a fixed equivalent in the dictionary to achieve the perfect correlation.

General legal terms are predominantly used in all branches of law and designate general concepts. The translation of this category of words is unified. The syntactic structure is a key to translation when we analyze the multi-component legal terms, since different grammatical and lexical constructs are used to reproduce content in different languages. The translation of legal texts is an analysis of existing phrases, a comparison of syntactic types, tracing. It should be noted that descriptive translation, tracing, adding words, modulation and word transposition are the main translation transformations used in the translation of the legal text.

Industry translation is one of the main areas of translation activity. It requires knowledge of the peculiarities of texts with different industrial thematic; the basic conceptual apparatus of technical texts; the basic theoretical positions concerning semantic and structural features of the terminological vocabulary; features of the stages of implementation and editing of translation of technical texts; basic models of the formation of abbreviations.

An interpreter should be able to implement the principle of compensation information in case if there are differences between the grammatical values of the correspondences, their semantic volume; apply lexical-semantic and grammatical translation transformations; to process linguistic material, using the skills of working with scientific and reference literature; translate the completed texts of different functional styles from the foreign language into Ukrainian and from the Ukrainian language into foreign languages. Each of the translation branches has its own peculiarities that should be taken into account when translating.

REFERENCES

1. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця: Нова Книга, 2003. 448 с.
2. Crystal D. Cambridge Encyclopedia of the English language. Cambridge: Cambridge University Press. 1995. 491 p.
3. Nida E. The Theory and Practice of Translation. Leiden: The United Bible Societies, 1989. 219 p.

*Цибуліна Софія Ігорівна, студентка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Ясинецька Олена Анатоліївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ПОНЯТТЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОГО АНАЛІЗУ

Переклад – це дуже давній вид людської діяльності, принаймні відтоді, як людство почало розвивати торгівлю тисячоліттями тому; однак лише в середині ХХ століття процес перекладу став об'єктом всебічного наукового дослідження. За визначенням, переклад є процесом перетворення тексту, сформульованого в одній мові, на іншу мову. Це обов'язково означає вдумливе й виважене тлумачення, з увагою до деталей мовної традиції та смислу настільки, що неминучими в цільовій мові є різноманітні переформулювання.

Під процесом перекладу звичайно розуміють міжмовні перетворення, трансформацію тексту на одній мові в текст іншою мовою. Відповідно, необхідно вдаватися до зіставного вивчення двох мовних систем, до перекладацького аналізу певного комплексу проблем часткової теорії перекладу [1; 2]. Мета перекладацького аналізу, відтак, – простежити відмінності й з'ясувати їхні причини, оскільки перекладацькі прийоми можуть застосовуватись за конкретними принципами; водночас звернемо увагу на приклади перекладу, які засвідчують, що редагування машинного перекладу також не завжди забезпечує правильність та якість цільового тексту.

Так, перестановка як вид перекладацьких трансформацій – це зміна положення мовних елементів у тексті перекладу. Елементи, які можуть піддаватися трансформації перестановки, – це слова, словосполучення, частини складного речення (clauses) та самостійні речення в структурі тексту. Перестановки викликані низкою причин, основною з яких є відмінності в структурі речення в англійській та українській мовах. Очевидною є перестановка в такому прикладі: *British economy will take years to recover despite end of recession.* – *Незважаючи на закінчення кризи, Британії знадобляться ще роки, аби відновити свій економічний стан.*

Заміна – найпоширеніший та найрізноманітніший вид перекладацьких трансформацій. У процесі перекладу заміні можуть піддаватися різні граматичні одиниці: форми слів, частини мови, члени речення, типи синтаксичних зв'язків: *Report Says Al-Qaeda Still Aims to Use Weapons of Mass Destruction Against U.S.* – *Як повідомляється в доповіді, Аль-Каїда й досі планує використати зброю масового знищення проти США.*

Досить частими є також випадки, коли підмет в англійському реченні замінюється на обставину при перекладі українською мовою: *Afganistan faces new challenge.* – *Афганістану кинуту новий виклик.*

Граматичні й лексичні прийоми-трансформації нерідко означають внесення додаткових слів чи навпаки вилучення елементів.

Антонімічний переклад – це лексико-граматична трансформація, що передбачає заміну будь-якої одиниці вихідної мови на протилежну за значенням одиницю в цільовій мові з відповідною перебудовою всього речення, щоб зберегти зміст. Наприклад: *They never tell us everything.* – *Вони завжди щось замовчують.*

Компенсація – це лексико-граматична трансформація, що передбачає передачу смислового або стилістичного відтінку не там, де він виражений у першотексті. Дуже часто один стилістичний засіб замінюється при компенсації втрат іншим. *An AI day!* – *День кращий із найкращих!*

Загалом переклад є складним інтелектуальним процесом, що потребує комплексного аналізу семантичних, синтактичних, соціологічних та психологічних процесів та явищ, а також соціокультурних особливостей.

У кожній мові є свої граматичні, лексичні та стилістичні норми, які необхідно враховувати. І коли для пришвидшення перекладу застосовується переклад комп'ютерний, автоматизований, то він передбачає обов'язкове ретельне редагування. Однак на основі аналізу машинного перекладу перекладач-людина також може додати навіть власні помилки, лінгвостилістичні недоліки. Наприклад: *Крім того, очільник Уряду наголосив, що місцеві керівники не мають підстав підвищувати тарифи...* – *In addition, the PM dwelled on that local leaders have no reason to raise tariffs...; Також 56 млн грн субвенції буде спрямовано... – Also, a sum worth UAH 56 million of the subvention will be directed...; Майже 22 млн грн субвенції буде спрямовано... – A sum worth almost UAH 22 million of the subvention will be directed to...; Сторони також обговорили продовження співпраці у сфері інфраструктури з використанням механізму концесії. – The parties also tackled the continuation of cooperation in the field of infrastructure using the concession mechanism [3].*

Отже, перекладацький аналіз на рівні навчання є важливим для того, щоб спонукати перекладача звертати увагу на будь-які нюанси правильності та навпаки помилковості перекладу. У процесі виконання перекладу аналіз здійснюється перекладачем з урахуванням знань про те, який саме засіб перекладу на основі застосовного перекладацького прийому буде доречним чи ні в певному цільовому тексті. Використання машинного перекладу передбачає максимально уважне редагування на основі перекладацького аналізу, а саме редагування може забезпечити якісний переклад тільки тоді, якщо перекладач на рівні навчання засвоїв правила та усвідомлює, який переклад вважатиметься якісним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Іваніна Т. В. Теорія та практика перекладу: навч. посіб. Запоріжжя, 2010. 32 с.
2. Рябуха Т. В., Куликова Л. А., Тарасенко Т. В. Практика перекладу з англійської мови: навч. посіб. для студ-в філол. спец. ВНЗ. Мелітополь: ТОВ «КолорПринт», 2019. 119 с.
3. Урядовий портал: Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/> (дата звернення: 14.10.2022).

*Черкашов Єгор Сергійович, студент;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Ясинецька Олена Анатоліївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНА ЕКВІВАЛЕНТНІСТЬ У ДІЛОВОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Переклад є одним із найдавніших видів людської діяльності як складний та багатогранний процес. Зазвичай говорять про переклад «з однієї мови на іншу», але насправді в процесі перекладу відбувається посередництво між мовами, культурами, способами мислення [1]. Проблема еквівалентності між оригіналом та перекладом займає провідне місце в перекладознавстві, оскільки така відповідність тексту першоджерела та тексту перекладу виступає мінімальною обов'язковою умовою перекладацького процесу.

Вивчення перекладацької еквівалентності засноване також на багатьох поняттях порівняльного мовознавства, оскільки будь-яке зіставлення мов передбачає розгляд їхньої взаємної перекладності [2, с. 18]. Специфіка перекладу, яка відрізняє його від інших видів мовного посередництва, полягає в тому, що він призначений для повноправної заміни оригіналу й що сприймачі перекладу вважають його рівноцінним, тотожним вихідному тексту. Водночас очевидно, що абсолютна тотожність перекладу й оригіналу недосяжна, але це не перешкоджає здійсненню міжмовної комунікації на якісному рівні.

Мета дослідження – виявити й проілюструвати лінгвостилістичну еквівалентність в діловому перекладі, яка забезпечується на основі дотримання логіки й усталеності цільових відповідників. Матеріалом дослідження слугували приклади хибного перекладу в підручниках. Предмет дослідження складають можливості забезпечення лінгвостилістичної еквівалентності на основі редагування.

Так, внаслідок відсутності тотожності у співвідношенні між змістом оригіналу й перекладу перекладознавці застосовують термін «еквівалентність», що позначає спільність змісту, тобто смислову близькість оригіналу та перекладу. Оскільки важливість максимального збігу між цими текстами є очевидною, то еквівалентність зазвичай розглядається як основна ознака та умова існування перекладу [1].

З цього формулюються три висновки. По-перше, умова еквівалентності має включатися до самого визначення перекладу. По-друге, поняття «еквівалентність» набуває оцінного характеру: правильним перекладом визнається еквівалентний переклад. По-третє, оскільки еквівалентність є умовою перекладу, завдання полягає в тому, щоб визначити цю умову, вказавши, у чому полягає перекладацька еквівалентність, що має бути обов'язково збережено під час перекладу.

Еквівалентність означає відповідність між цільовим текстом та оригіналом, а адекватність означає відповідність перекладу певним

комунікативним умовам. Наприклад, переклад *Із Вашого листа ми дізнались, що...* було в матеріалах підручника подано як *We learn from your letter that...*, тоді як ідеться про знання як результат прочитання листа: *We know from your letter that...* Фраза *У зв'язку із вищезазначеним...* була перекладена як *In connection with the about said...*, хоча фактично означає *Therefore / Consequently*. Надмірно улесливим, аж зовсім не діловим, вважаємо наданий переклад *Висловлюємо наші щирі вибачення за цю помилку. – We hasten to offer our sincere apologies for this mistake*, коли просто *We apologize for the mistake*. Багатослівним і, знову ж таки, не діловим вважаємо таке формулювання: *Ми вимушені привернути вашу увагу до того, що...* – *We have to draw your attention to point out that...*; ідеться просто про *Please note that...*

Тож вимога адекватності носить оптимальний характер: переклад повинен еквівалентно відповідати певним комунікативним цілям і завданням, і в діловому перекладі це означає забезпечення компетентної комунікації для досягнення економічних цілей.

Перспективою вважаємо дослідження еквівалентності в окремих жанрах із їх зіставленням для виведення загальних закономірностей у перекладі ділового дискурсу, а також задля визначення основних методів та способів перекладу, що використовуються для досягнення еквівалентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балахтар В. В., Балахтар К. С. Адекватність та еквівалентність перекладу. URL: <http://www.confcontact.com/20110531/fk-balahtar.htm> (дата звернення: 22.10.2022).
2. Дроздова Г. М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства. К.: Центр навч. літ., 2004. 247 с.

*Шевченко Катерина Сергіївна, студентка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Ясинецька Олена Анатоліївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ТИПОВІ ЗМІНИ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

На сьогодні переклади є необхідними в усіх сферах життєдіяльності, адже люди постійно читають новини інших країн, іноземні книжки та дивляться рекламу зарубіжних брендів; професійний переклад є невід'ємною складовою будь-яких міжнародних відносин. Та мало хто замислюється, наскільки переклад може бути важким процесом, адже перекладач повинен не тільки знати відповідну лексику, але й враховувати стилістичні, синтаксичні,

граматичні та будь-які інші відмінності мов. Саме тому типові зміни при перекладі на матеріалі української та англійської мов є актуальною темою.

Об'єктом дослідження є відмінності при перекладі, а предмет – лексичні й граматичні прийоми та типові зміни щодо перекладу для української та англійської мов. Метою цієї публікації є висвітлення типових змін та умов їх застосування при перекладі.

Як відомо, англійська та українська мови належать не тільки до різних гілок індоєвропейської родини мов (перша – до германської, друга – до слов'янської), але й до різних структурних типів мов: перша – переважно аналітична мова, де граматичні відношення в реченні передаються вільними граматичними морфемами, а друга – флективна мова, де граматичні значення і відношення передаються за допомогою зв'язаних граматичних морфем – флексій. Саме розбіжності в будівництві мов, у наборі їхніх граматичних категорій, форм та конструкцій і становлять першу велику групу граматичних труднощів перекладу. Так, в українській мові немає артиклів, герундія, часових форм дієслів груп Continuous та Perfect, складних підметових та додаткових інфінітивних конструкцій, а в англійській мові – дієприслівників, категорії роду іменників і прикметників [1, с. 16].

Багато в чому успішність та адекватність перекладу залежить від належного знання вихідної та цільової мов та особливостей мовлення, ніж власне від володіння навичками перекладу. Побудова англійських речень (тобто їх синтаксичне структурування та лексичне наповнення) і вживання їх у мовленні у відповідності з інтенцією автора оригіналу, стильовими та контекстуальними умовами є двома важливими аспектами мовної та комунікативної компетенції перекладача на англійську мову.

Так, у багатьох випадках форми числа англійських та українських іменників збігаються, тобто, наприклад, формі однини англійського іменника відповідає форма однини українського іменника. Однак існують випадки, коли такої відповідності форм числа немає: *at the level of heads of State and Government* – на рівні глав держав і урядів [2, с. 18]. В англійській науковій мові вживається ряд іменників, які мають тільки форму одиниці або вживаються переважно в такій формі, але можуть позначати як одинокий об'єкт, так і сукупність об'єктів. Бажано знати такі іменники (зокрема *evidence, work, research, knowledge, business, information, advice, progress*) і при перекладі звертати увагу на те, яку кількість об'єктів вони позначають у тому чи іншому випадку: *We have little information of this subject. – З цього питання ми маємо мало відомостей* [1, с. 221].

Тож, визнаючи розбіжності в структурах української на англійської мов, перекладачі використовують так звані перекладацькі трансформації, які допомагають передати зміст тексту та досягти адекватності і логічності перекладу. У результаті аналізу й оцінки мовних одиниць оригіналу і зіставлення їх з одиницями мови, на яку перекладають, визначаються вимоги,

що висуваються умовами адекватності та норм мови, на яку перекладають. На їх основі проводяться операції, що виражаються в перекладацьких трансформаціях, які поділяються на такі типові види:

- лексичні, викликані відмінностями в наповненні лексичних одиниць вихідної та цільової мов і які являють собою відхилення від прямих словникових відповідностей;
- граматичні, які полягають в перетворенні структури речення відповідно до норм мови, на яку перекладають, серед них:
- морфологічні, під якими розуміють заміну однієї частини мови іншою або декількома частинами мови;
- синтаксичні, які визначаються як установлені різного роду причинно-наслідкові зв'язки між елементами контексту;
- стилістичні, що виражаються в зміні стилістичного забарвлення перекладної одиниці.

На практиці найчастіше здійснюються трансформації змішаного типу, які поєднуються між собою та відбуваються одночасно[5, с. 7].

Лексичні трансформації, або перетворення, – це специфічні зміни лексичних елементів мови оригіналу з метою забезпечення адекватності перекладу. Вони застосовуються у разі, коли словникові відповідники в мові перекладу або відсутні, або адекватно не передають семантичні, стилістичні та прагматичні характеристики перекладу. Серед лексичних трансформацій виділяють такі: конкретизація (*Autonomy republic is a state-like entity.* – Автономна республіка – це державоподібне утворення), генералізація (*Political science is the study of the structures and activities of government.* – Політологія – це наука про устрій і функціонування державної влади), додавання слова (*In 2008, the UNO proposed a world conference on food supplies.* – 2008 року ООН запропонувала скликати всесвітню конференцію з питань забезпечення людства продовольчими ресурсами), вилучення слова (*This is a regular and normal session of the General Assembly.* – Це звичайна сесія Генеральної Асамблеї), антонімічний переклад (*He hasn't won the elections.* – Він програв вибори), транскрипція та транслітерація (*Senate – Сенат; Congress – Конгрес; Рух – the Rukh*) [3, с. 84–90].

Граматичні трансформації зумовлені відмінностями граматичної будови англійської та української мов і проводяться в умовах або подібності, або відмінності граматичних властивостей мовних одиниць. Граматичні трансформації виступають у формі перетворення окремих граматичних одиниць на рівні словосполучень, речень і більших утворень. Такими трансформаціями можуть бути: внутрішня інтеграція (*There, resting on a mound of blanket rolls, is a silver sheath of arrows and a bow, already strung, just waiting to be engaged.* – На купі акуратно складених вовняних ковдр лежав срібний сагайдак зі стрілами і лук. Вони ніби чекали на мене), зовнішня інтеграція (*Then I hear it. Several pairs of feet breaking into a run.* – А тоді до мене долинув тупіт

кількох пар ніг, що бігли лісом), зміна порядку слів (*Gale and I have only brought down three in all.* – *За увесь час нам із Гейлом пощастило вполювати лише трьохоленив*), компенсація (*There's an old man who keeps a small herd of goats on the otherside of the Seam.* – *На околиці Скиби живе чоловік, який тримає невеличке стадо кіз*) [4, с. 22–25].

Саме розбіжності синтаксису англійської та української мов спричинюють використання синтаксичних трансформацій. Проблема еквівалентності та адекватності перекладу тісно пов'язана з проблемою використання синтаксичних трансформацій при перекладі. Синтаксичні трансформації – це заміна одного типу синтаксичної конструкції на інший. Всі види синтаксичних трансформацій при перекладі можна поділити на чотири типи, а саме: нульову трансформацію (*“And who was the fifth?” he demanded.* – *«А хто був п'ятий?» спитав він*), перестановку (*“What sayest thou, Prior Aymer?”* – *«Що ти скажеш, пріоре Еймере?»*), заміну (*“I ask of thee, as good knight and a good Englishman, wilt thou aid in their rescue?”* – *«Питаю тебе як чесного лицаря й щирого англійця – чи згодний ти допомогти мені звільнити їх?»*) і трансформації синтаксичних конструкцій (*“When did thy master hear of Norman baron unbuckling his purse?”* – *«Звідкіля приверзлося твоєму начальнику, що нормандському баронові захочеться розв'язати свій гаманець?»*) [6].

Під стилістичними трансформаціями розуміють такі способи перекладу, за допомогою яких перекладач зміщує стилістичні акценти, нейтралізуючи або, навпаки, актуалізуючи конотативні відтінки значення, або ж адаптуючи мову перекладу до стилістичних норм, прийнятих у мові перекладу. До стилістичних перекладацьких трансформацій належать: логізація (*squaw* – *жінка*, *tomahawk* – *сокира*), експресивація (*house* – *хата*, *coat* – *кожух*, *jacket* – *свита*, *жупан*), модернізація (*ait* – *остривець*, *churl* – *простолюдін*), архаїзація (*the clothes* – *шати*, *lady* – *бояриня*) [7].

Отже, через відмінності між українською та англійською мовами при перекладі необхідно працювати з лексичними, граматичними, синтаксичними або стилістичними труднощами. Тому перекладачеві слід використовувати перекладацькі трансформації, за допомогою яких зберігається зміст тексту оригіналу та забезпечується адекватність перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Ч. 2. Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі. Вінниця: Нова Книга, 2001. 303 с.
2. Карабан В. І. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську: навч. посіб. для ВНЗ. Вінниця: Нова Книга, 2003. 605 с.

3. Клименко І. М., Зоренко І. С. Лексичні трансформації при передачі англійської політичної термінології українською мовою. *Філологічні студії*. 2012. № 8. С. 84–90.

4. Миклащук В. П. Лексичні та граматичні трансформації в процесі перекладу художніх творів з англійської на українську мову (на матеріалі трилогії Сюзанни Коллінз «Голодні ігри»). 2020. 76 с.

5. Рябуха Т. В., Куликова Л. А., Тарасенко Т. В. Практика перекладу з англійської мови: навч. посіб. для студ-в філол. спец. ВНЗ. Мелітополь: ТОВ «КолорПринт», 2019. 119 с.

6. Синтаксичні перекладацькі трансформації при перекладі. URL: <https://er.nau.edu.ua> (дата звернення: 29.10.2022).

7. Стилiстичні перекладацькі трансформації. URL: <https://studexpo.net> (дата звернення: 29.10.2022).

*Яковенко Анастасія Сергіївна, магістрантка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Суїма Ірина Павлівна,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ

Відмінність між мовами зумовлена відмінністю культур. Це можна помітити у лексиці та фразеології, тому що номінативні засоби мови найбільш пов'язані із позамовною дійсністю. У будь-якій мові та в будь-якому діалекті є слова, які не мають однослівного перекладу іншими мовами. Це так звана безеквівалентна лексика, переважно вона пов'язана з наявними об'єктами місцевих культур місцевих культур.

Вивчаючи будь-яку іноземну мову, учні паралельно дізнаються про іншу національну культуру. Мова відбиває загальний світогляд, уявлення всіх, хто говорить про те, як влаштований світ. А отримані уявлення будуть лише однією з можливих картин світу, і в різних мовах вони різняться помітно та залежно від того, наскільки збігаються культура, звичаї, традиції різних народів [2; 3]. Ми вважаємо, що кожна мова відображає власну картину світу і це не заважає людям спілкуватись один з одним, проте створює дуже цікаві мовні явища, іноді й труднощі.

Безеквівалентна лексика – це слова, які не можна семантизувати за допомогою дослівного перекладу, які не мають стійких відповідностей в інших мовах, і слова, зміст яких неможливо порівняти з будь-якими іншомовними лексичними поняттями. Тому поняття «безеквівалентна лексика» містить не лише відсутність еквівалента, а й причину такої відсутності – «відображення словом специфічної матеріальної та духовної культури».

Відповідно до О. Іванова [1], причини існування безеквівалентності зазвичай класифікують так:

- відсутність предмета, явища у житті народу мови перекладу (речова безеквівалентність);
- відсутність у мові перекладу тотожного поняття (лексико-семантична безеквівалентність);
- відмінність лексико-семантичних характеристик (стилістична безеквівалентність).

Причиною виникнення безеквівалентності слів-реалій є відсутність у практичному досвіді носіїв мови перекладу предметів чи явищ, отже, і понять, позначених цими словами.

Для перекладу слів, що не мають безпосередніх лексичних відповідностей в іншій мові, існує низка спеціальних прийомів перекладу, і важливо вміти вибрати прийом, який найбільше підходить для мови перекладу. Отже, із теорії та практики перекладу відомі такі способи перекладу безеквівалентної лексики.

1. Переклад за допомогою транслітерації та транскрипції
2. Переклад за допомогою калькування
3. Описовий (роз'яснювальний) переклад.
4. Наближений переклад (переклад за допомогою «аналогу»).
5. Трансформаційний переклад
7. Трансплантація (або іншомовні вкраплення)
8. Роль контексту

Під час подальшого, глибшого вивчення теми нашого дослідження визначено, що перекладач, працюючи з безеквівалентною лексикою, має використовувати не тільки перевірені перекладацькі стратегії, які вже відомі іншим перекладачам, але має також вміти прийняти власне рішення, орієнтуючись на жанр твору і контекст. Недостатньо лише добре знати мову. Перекладач має бути ознайомленим із культурами тих мов, з якими він працює під час перекладу, тому що безеквівалентна лексика часто пов'язана саме з культурою, історією, побутом тощо.

Важливу роль під час вибору способів перекладу безеквівалентної лексики відіграє також тип тексту та контекст. Популярні способи перекладу безеквівалентної лексики охоплюють такі види, як транскрипція, калькування та описовий переклад, але будь-який з цих методів має свої недоліки, тому перекладач часто має приймати складні рішення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Иванов А. О. Безэквивалентная лексика. СПб.: СПбГУ, 2006. 200 с.
2. Козубай І. В., Сидоренко А. А. Особливості перекладу англійської безеквівалентної лексики в умовах глобалізації та євроінтеграційних процесів. *Соціально-гуманітарні виміри правової держави: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 30 квітня 2021 р.)*. Дніпро: ДДУВС, 2021. С. 131–134.
3. Яблочнікова В. Особливості перекладу безеквівалентної лексики *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. Вип. 59. 2015. С. 249–251.

Актуальні проблеми психолінгвістики та мовної політики

*Арестенко Анастасія Віталіївна, магістрантка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Калужська Лілія Олегівна,
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького*

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ МЕТАФОР *LOVE IS WATER*

Метафора – стилістичний засіб, який використовується людьми з давніх часів і притягує увагу вчених вже протягом тисячоліть. Метафору не можна вважати лише засобом «прикрашення» тексту. Вона дозволяє виразити ідею та сформулювати думку. Наука неодноразово зверталася до метафори у пошуках можливості пояснення відкриттів. Для письменників метафора стала інструментом притягнення уваги до тексту, інтенсифікації вираження психологічного стану героїв.

Сучасні лінгвістичні дослідження метафори здійснюються за допомогою трьох основних напрямів: структурного, семантичного та функціонального. Проектування властивостей одного об'єкту на інший утворює новий образ, нове значення, метафору. В рамках семантичного підходу досліджуються особливості семантичної гри, двоплановості метафор. Ознаки одного об'єкту (допоміжний суб'єкт) проєктують на інший об'єкт (основний суб'єкт) і виникає метафора. Сучасна когнітивна концепція метафори, яку запропонували американські вчені Дж. Лакофф та М. Джонсон, надає метафорі конституюючу силу [5]. Концепція підкреслює важливість мови, взаємозв'язок мови, мислення та культури, здатність метафори значно впливати на когнітивну діяльність та спосіб життя людини. Ми пропонуємо звернутися до англомовних метафоричних одиниць, в яких основним суб'єктом є кохання, допоміжним – вода. З таких позицій ми аналізуємо метафори як спробу осмислення кохання в англомовній культурі.

Сучасні лінгвісти звертають увагу на використання поняття «вода» у якості допоміжного суб'єкту метафоричних одиниць. М. Антонова досліджує концептуалізацію грошей та інтелектуальної діяльності людини за допомогою образу води [1; 2].

Кохання – людське почуття, яке протягом століть притягує увагу філософів, психологів, лінгвістів, митців. Розглянемо модель *Love is water*. Психологи розглядають кохання як інтимну прихильність, яка наділена великою силою [3, с. 547]. В античній філософії виділяли кілька розумінь любові: *арапе* – діяльна любов, що обдаровує, але байдужа до особистості, любити всіх; *ерос* – кохання як плотська пристрасть; *філія* – любов-дружба; *сторге* – прихильність, любов до сім'ї, що існує в контексті суспільно-комунікативних відносин, які склалися поза вільним та свідомим вибором (батьківська любов, дочірня, любов до братів, сестер), *манія* – пристрастність та

ревності. Ця типологія демонструє, що вже в стародавні часи люди розуміли складність почуття любові та намагалися розібратися в цьому феномені [4, с. 28].

Люди можуть кохати та дозволяти себе кохати. Кохання може бути взаємним та нерозділеним. Кохання може викликати в людей сильні позитивні та негативні емоційні переживання. Вода – негранична сполука, яка відіграє надзвичайно важливу роль у житті людини. Вода – це сильна та непідвладна стихія. Людина потребує воду для свого існування. Люди завжди розташовували своє житло поряд із водою. В історії людства можна виокремити історію відносин води та людини: повені, засухи, водні споруди, водяні пристрої. Метафори «Love is water» можна поділити на 2 групи. До першої групи відносяться одиниці, в яких вода – є рідиною, що не піддалася впливу людини. У другій групі знаходяться одиниці, в яких містять образи води, що пройшла взаємодію з людиною.

Розглянемо одиниці першої групи. Вода – є однією з найсильніших та наймогутніших. В англійській мові кохання концептуалізується за допомогою природних явищ пересування рідини. Англійський поет 16 століття Р. Саутвел вважає що це почуття можна порівняти із сильним дощем, зливою: *Love is full of showers*. Американська поетеса 19 століття Х. Джексон також порівнює кохання із водними явищами: *Love has a tide!*

Розглянемо метафори другої групи. Протягом століть люди вивчали властивості води, навчилися використовувати її у різний спосіб. Люди почали створювати гідротехнічні споруди. З'являлися метафори, які порівнюють людське почуття із створеними людьми гідротехнічними спорудами. Англійський поет 19-20 століття Ф. Томпсон порівнює кохання жінки, його силу із невеликими за розміром гідротехнічними спорудами: *Wordsworth complained in a charming piece of unreasonableness that his wife's love, which had been a fountain, was now only a well*.

Дослідження метафоричної концептуалізації любові демонструє складність та важливість почуття. Вважаємо перспективним вивчити розуміння цього почуття за допомогою інших суттєвих для людини образів, як-то вогонь, повітря.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонова М. К. Метафорическая интерпретация явлений интеллектуальной сферы как воды/жидкости. *Вестник Томского государственного университета*. 2012, № 356. С. 7–10.
2. Антонова М. К. Метафорическое представление денег как воды / жидкости в русской языковой картине мира. *Вестник Томского государственного университета*. 2013, № 372. С. 7–12.
3. Варій М. Й. Загальна психологія: підр. [для студ. вищ. навч. закл.]. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 1007 с.
4. Чхайдзе А. О. Особливості прояву любові у осіб з різними типами акцентуацій. *Психологічний часопис*. 2019, № 3. С. 26–41.
5. Lakoff George. *Metaphors We Live by*. Chicago and London: The University of Chicago Press, 1980. 276 p.

*Рубан Аліна Євгенівна, магістрантка;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Карпіна Олена Сергіївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛІНГВІСТИКИ В ТВОРЧОСТІ Р. Д. БАХА (на матеріалі повісті-притчі «Чайка на ім'я Джонатан Лівінгстон»)

У літературі кожен автор несе відповідальність перед читачем. Кожна книга впливає на світогляд, розвиток та уяву людини, будь-то в позитивному ключі, чи в негативному. У філології таке явище прийнято називати психолінгвістика. Наука психолінгвістика вивчає зв'язок між мовою і мисленням, вплив на свідомість за допомогою мови, формування мовної свідомості та функціонування мовної особистості. Психолінгвістика посіла належне місце серед інших наук завдяки власній міждисциплінарності, новітнім підходам та результативності досліджень, хоча виникла порівняно не так давно [3].

Аналізуючи прояв психолінгвістики в літературі США ХХ століття, то можемо сказати, що розвиток американської літератури припадає на післявоєнний період. Саме цей період характеризується зміною літературних поколінь, виникненням постмодернізму, межею тисячоліть, розвитком екзистенціалізму.

Відомим письменником цього періоду став Річард Бах – відомий мільйонам читачів як автор повісті «Чайка на ім'я Джонатан Лівінгстон» (1970). При всьому розмаїтті підходів американських письменників постмодерністів, в творчості Баха поєднується розуміння літератури не як полотна життя, що сумлінно відображує характерні соціальні феномени, а як гри з реальністю й словом. Життя тут представлене як замкнуте коло, в якому навіть трагедії повторюються, немов ритуал, а люди, поневолені шаблонними поняттями про належне, існують, немов за інерцією. Ключове поняття її представників – це іронія, яка розуміється як спосіб існування у світі, як фундаментальний принцип інтерпретації всього, що відбувається.

Твори Річарда Баха цілком можна сприймати як твори про політ, що рясніють великою кількістю технічних термінів. Проте літак – лише зручна візуальна форма для подорожей крізь час і простір. Насправді його твори є алегорією про політ людського духу. Політ – це більше, ніж слово, ніж стан – це релігія, яку, на щастя, не розучилися сповідувати [2].

Повість-притча «Чайка на ім'я Джонатан Лівінгстон» принесла авторові світову популярність і любов читачів різних країн. Він став символом безмежних можливостей того, хто вміє мріяти, вірить у досконалість і любить життя. Пізніше з'явилися інші оповідання Річарда Баха. Але при всій своїй глибині вони не йдуть у порівняння з прекрасним шедевром, що зачаровує

читача своєю разючою красою. Повість стала своєрідним посібником на шляху до істини для тих, хто шукає духовної досконалості [1].

Автор налаштовує читача на те, що кожен сам може бути Джонатаном Лівінгстоном. Він будує чіткий асоціативний ряд, проводячи аналогію між жадібною пташиною зграєю і окремими чайками, які вирвалися із «зачарованого кола», які стали «іншими», соціумом і абсолютно кожною людиною, яка здатна повірити у власні сили і змінитися. Ці дві аналогії, два образи складають єдине ціле, одну систему, в якій все взаємопов'язане. Саме так Бах формує у читача зв'язок між мовою і мисленням та впливає на свідомість за допомогою письма. Основним прикладом можуть бути цитати, зібрані з книги, які дуже влучно проникають у свідомість людини, заставляючи замислитись над власним життям:

...«Не вір очам своїм. Бо очам видно лише кайдани, що обмежують нашу свободу. Щоб роздивитися головне, потрібно користуватися розумінням. Ти все знаєш, необхідно тільки зрозуміти це. І тоді відразу стане ясно, як літати» [4].

...«Після перемоги над простором залишається тільки Тут. А після перемоги над часом – тільки Зараз» [4].

...«Помилка не буває. Події, які ми притягуємо в наше життя, якими б неприємними для нас вони не були, необхідні для того, щоб ми навчилися того, чого повинні навчитися. Яким би не був наш наступний крок, він потрібен для того, щоб досягти того місця, куди ми обрали шлях» [4].

Незважаючи на те, що твір не значний за обсягом, у ньому практично відсутні художні деталі. Читач не зустрічає предметів чи знаків, за допомогою яких автор хотів виразити приховані смисли, він просто веде мудру і світлу розповідь, у якій кожен може знайти щось своє. Образ, який намагається донести до нас Річард Бах – це образ сильної і сміливої людини, образ вільної і світлої істоти, образ особистості, яка прагне досконалості. У повсякденному житті такі яскраві особистості зустрічаються, проте губляться на тлі загальної маси, що асоціюється зі зграєю чайок.

Підсумовуючи все сказане, варто зазначити, що прояв психолінгвістики в літературі займає важливе значення. Правила побудови зв'язного тексту та його смислові категорії, що реалізуються згідно з цими правилами, зумовлені тим, що психолінгвістика виявляє спільний для адресанта і адресата фонд знань. Правила побудови цілісного та зв'язного тексту також належать до сфери інтересів психолінгвістики.

Проаналізувавши повість-притчу Р. Д. Баха «Чайка на ім'я Джонатан Лівінгстон», можна виявити прояв психолінгвістики, який робить твір унікальним, впізнаваним та по-філософськи наповненим, що й впливає на формування мовної свідомості. Завданням автора було донести до читачів свою істину, своє повчання і надію. Тому Бах майстерно виконав це завдання у глибокому за змістом оповіданні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бах Р. Д. Чайка по имени Джонатан Ливингстон: Азбука, 2005. 176 с.
2. Канторович И. Б. Легенды и действительность одного бестселлера (О притче Р. Д. Баха «Чайка Джонатан Ливингстон»). *Сб. науч. тр. Свердл. пед. ин-та*. 1979. № 319. С. 49–57.
3. Куранова С. І. Основи психолінгвістики: навч. посіб. Київ: Академія, 2012. 208 с.
4. Цитати про життя і кохання: «Чайка Джонатан» Річарда Баха. URL: <https://afisha.tochka.net/ua/17397-tsitaty-o-zhizni-i-lyubvi-chayka-dzhonatan-richarda-bakha/> (дата звернення: 02.11.2022).

*Шталова Анастасія Олександрівна, студентка,
Криворізький державний педагогічний університет;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Бережна Маргарита Василівна,
Запорізький національний університет*

АНАЛІЗ АНГЛОМОВНИХ МЕМІВ УКРАЇНСЬКОГО МЕДІЙНОГО ПРОСТОРУ: ОБРАЗ ПРЕЗИДЕНТА В. ЗЕЛЕНСЬКОГО

В Інтернеті потреба людини грати з мовою та вводити гумористичні елементи у процес спілкування призвела до створення нових жанрів, таких як мем. Це багатшарове поєднання тексту та зображень, що розповсюджуються користувачами Інтернету. Мемі можуть набути широкого поширення в різних масштабах: деякі з них перетинають кордони й стають відомими в різних культурах, тоді як інші обмежені невеликими групами користувачів Інтернету [1, с. 4]. Мем – складне і багатогранне поняття, яке розглядається з позицій різних наук. З точки зору психології, в образах мема будуть відбиті особливості діяльності людської свідомості. З точки зору когнітивістики, мем є комплексною визначеною ідеєю, яка запам'ятовується [2, с. 233].

Що робить визначення мемів особливо складним, то це висхідна невизначеність навколо терміна «мем» порівняно з його поширенням. Термін «мем» з'явився у роботі *The Selfish Gene* Річарда Докінса у 1976 р. Мем, за його словами, мав імітувати термін ген, римуючись із ним, відбиваючи рухливість і поширення гена [3].

На сьогодні найбільш ефективним середовищем для появи, поширення і відтворення мемів є Інтернет. Саме з цієї причини існує навіть спеціальний термін «інтернет-мем», яким, як правило, позначається будь-яка фраза, слово, або інформація, які спонтанно виникли й набули широкого поширення, в першу чергу в мережі Інтернет [4, с. 120].

Характерною рисою гумористичного тексту як такого є його доступність читачеві, і в разі, якщо цільова аудиторія прагне охопити максимальну кількість

користувачів, крім злободенної тематики повинні бути використані зрозумілі масовому читачеві засоби, в тому числі лінгвістичні. Алюзії, мовна гра, інтертекстуальність створюють в адресата позитивне враження про свою інтелектуальність і позатекстову ерудицію, заодно зближуючи читача з автором тексту [2, с. 231].

Для створення гумористичного ефекту у мемах використовуються різні стилістичні засоби, наприклад, іронія, сарказм, гра слів, каламбур, гіпербола, алогізм, порівняння, перифраза, персоніфікація.

В нашій роботі продуктивною виявилася гра слів – це стилістичний засіб, який будується на поєднанні слів на основі їх співзвучності (омоніми) або багатозначності (полісемічні слова) [5], гіпербола – фігура мовлення, заснована на навмисному перебільшенні деяких якостей предмета чи явища, що підсилює виразність висловлювання. Перебільшені якості часто стосуються розмірів, кольорів, форми та кількості описуваних об'єктів [6], а також каламбур – дотепна гра слів, побудована на використанні різних значень одного слова або кількох різних слів, схожих звучанням [6].

У цій роботі ми простежимо функціонування мовних засобів для створення комічного в мемах на тему війни в Україні, яка зараз хвилює не тільки український народ, а й увесь світ. Поки збройні сили боронять наші кордоні на справжньому фронті, звичайні громадяни роблять це за допомогою інших способів, включаючи гумор. Зараз в соціальних мережах можна знайти велику кількість мемів, які можуть стосуватися будь-якого аспекту війни, у часи якої ми живемо. Наприклад, меми, які спрямовані на висміювання російської армії або російських політиків, меми, спрямовані на підтримку української армії, волонтерів, простих людей, а також президента України. Саме цю категорію мемів ми обрали для аналізу в нашій роботі.

Існує багато джерел мемів, але ми сконцентрували увагу на акаунті *Ukrainian memes forces* в соціальній мережі *Twitter* [7]. Цей акаунт створює меми про Україну та все, що з нею пов'язано. В останні роки російські нарративи зосереджені на зображенні України в негативному світлі. Через мовний бар'єр багато інформації про Україну залишається невідомою для англomовної аудиторії. Тому автори мемів у цьому акаунті прагнуть за допомогою мемів донести правду про те, що зараз відбувається в Україні.

Мета цієї роботи: визначити особливості мемів, які висловлюють підтримку президента України Володимира Зеленського. Розглянемо групу на прикладах. На першому мемі зображені фотографії двох президентів Емануеля Макрона та Володимира Зеленського та напис *You vs. The Guy She Told You Not to Worry About*. У мемах, створених за цим шаблоном, зазвичай порівнюються два чоловічих персонажі, причому той, що праворуч завжди є кращим. У 2016 році було створено сотні версій цього мему після того, як він став вірусним у *Twitter*. Тобто у цьому випадку президенту України створюють позитивний образ за допомогою алогізму, оскільки в ситуації мова насправді йде не про

романтичні стосунки, а про порівняння політичних конкурентів за право лідерства у глобалізованому політичному світі.

Наступний мем містить у собі напис *Things on Earth you can see from space* та зображення з такими написами: *The Great Pyramids of Giza*, *The Amazon River*, *The Grand Canyon* і фото Володимира Зеленського з підписом *The balls of Volodymyr Zelensky*. Гумор в цьому мемі досягається за допомогою сталих розмовних словосполучень в англійській мові *to have balls* або *big balls*, які використовують для опису впевненого в собі, сміливого чоловіка (політика або керівника). Також в цьому мемі використовується гіпербола для надання більшої комічності. Тобто хоробрість президента України настільки велика, що її можна побачити з космосу.

На третьому мемі зображені два поля для введення пароля при реєстрації на сайт. В першому полі маємо російську транслітерацію імені Володимир *Vladimir* та підпис *weak*, а у другому – українську транслітерацію імені Володимир *Volodymyr* та підпис *strong*. Тут ефект комічного створено за допомогою гри слів. Очевидно, що тут порівнюються президент російської федерації володимир путін (рос. владимир путин) та президент України Володимир Зеленський. Риса, яка характеризує нашого президента – сила духу.

На останньому мемі зображений Володимир Зеленський з підписом *hero* та володимир путін з підписом *zero*, що демонструє героїзм президента України. В цьому випадку гумор реалізується за допомогою такого стилістичного засобу, як каламбур. Тобто використовується два слова схожих за звучанням, але які мають різне значення. Також актуалізується референція до сталої фрази *from zero to hero*, яка може характеризувати стрімку зміну образу президента В. Зеленського, якого на початку політичної кар'єри висміювали, не сприймали серйозно, називали клоуном. З початком війни він став одним із найбільш значущих політичних діячів на світовій арені.

З нашого аналізу можна зробити висновок, що найпродуктивнішими засобами для реалізації комічного ефекту в мемах, що направлені на підтримку президента України Володимира Зеленського, є гіпербола, гра слів та алогізм. Мемі демонструють президента як сильну духом, сміливу особистість, яку максимально підтримує населення України та поважають політичні діячі у всьому світі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Szerszunowicz J. Typowy Janusz and Bad Luck Brian: On meme characters from a cross-linguistic and cross-cultural perspective. *European Journal of Humour Research*. №6. P. 3–22.
2. Швачко С., Михайлюк В. Специфіка гумору в мережі Інтернет. *Наукові записки*. № 187. С. 230–235.
3. Dawkins R. *The Selfish Gene*. Oxford University Press, 1976.

4. Соколова К. В. Мемі як засіб комунікації в інтернет-середовищі. *Гуманітарний часопис*. 2012. №1. С. 118–123.

5. Король Н. Л. Явище гри слів в англійській мові. Наукове мислення. URL: <https://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/54-dvadsyat-chetverta-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/607-yavishche-gri-sliv-v-anglijskij-movi> (дата звернення: 10.10.2022).

6. Українська радянська енциклопедія: [в 12 т.]. Київ: Голов. ред. УРЕ, 1977-1985.

7. Ukrainian Memes Forces. URL: <https://mobile.twitter.com/uamemesforces> (дата звернення: 05.10.2022).

*Ярошенко Яна Олегівна, студентка,
Криворізький державний педагогічний університет;
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Бережна Маргарита Василівна,
Запорізький національний університет*

АНАЛІЗ АНГЛОМОВНИХ МЕМІВ УКРАЇНСЬКОГО МЕДІЙНОГО ПРОСТОРУ: ПІДТРИМКА ЗАХІДНИХ ПАРТНЕРІВ

У багатьох дослідженнях науковці, зокрема, психологи, зазначають, що гумор може бути дуже ефективним способом подолання стресових життєвих ситуацій, а почуття гумору вважають важливою частиною психологічного здоров'я людини, яка послабляє тривожність, агресію та депресивні переживання, а зараз через це проходять усі українці, адже 24 лютого 2022 року в нашій країні почалася війна.

Мем є новою одиницею вираження інформації, яка дозволяє подавати інформацію лаконічно та концентровано, до чого тяжіють і засоби масової інформації. Явище мема почало поширюватися у середині першого десятиліття ХХІ століття, коли набув розповсюдження масовий інтернет, адже саме у цей час почали зароджуватися найбільші соціальні мережі [1, с. 76]. Своєю чергою, Річард Докінз у своїй праці *The Selfish Gene* визначав мем як основну одиницю культурної передачі або ініціації [2].

Комічний ефект у мемах може реалізуватися за допомогою різноманітних стилістичних засобів, наприклад гра слів, алогізм та каламбур.

Гра слів – спеціальне використання звукової, лексичної або граматичної форми слів, а також частин слів, фразеологізмів, синтаксичних конструкцій для створення певних фонетико- та семантико-стилістичних явищ, що ґрунтується на зіставленні й переосмисленні, обігранні близькозвучних або однозвучних мовних одиниць з різними значеннями [4, с. 37]. Каламбур – це стилістичний засіб, відмінною рисою якого є зведення двозначності до однієї мовної одиниці

(слова або словосполучення), де обидва значення звукового слова сприймаються одночасно [6].

Алогізм в літературознавстві означає здебільшого свідоме порушення логічних зв'язків у мові для створення комічного ефекту [5].

Як вже було сказано вище, у складних життєвих ситуаціях гумор, а у нашому випадку меми, допомагають людям абстрагуватися від реальних подій, легше сприймати все, що відбувається у навколишньому світі та позбавитись від негативних емоцій.

У такі скрутні часи, українці знаходять в собі сили жартувати про війну, у якій бере участь кожен з нас, але всі ми воюємо на різних фронтах. Одним із таких фронтів є гумористичний. У лютому 2022 року у соціальній мережі *Twitter* був створений акаунт під назвою *Ukrainian Memes Forces* [3], який поставив собі мету інформувати англomовну аудиторію про те, що насправді відбувається зараз на території української держави. Для цього вони обрали такий засіб, як меми, що мають різну тематику. Наприклад, це можуть бути жарти, спрямовані на підтримку Збройних Сил України, української влади, волонтерів або простих громадян, але ми вирішили сфокусувати увагу на мемах, метою яких є висміювання дій іноземних діячів або організацій, партнерів України в цій війні.

Перший мем складається з двох фотографій. Перша – світлина військових, які ведуть активні бойові дії, із підписом *We need air support*. Друга – фотографія літака у небі із підписом *United Nations*, до якого прикріплено плакат з написом *You're doing great*. Комічність в цьому мемі реалізується за допомогою такого стилістичного засобу, як гра слів. Слово *support* в першому випадку вжито в значенні військової допомоги, але замість неї солдати отримують тільки моральну підтримку, яка у цьому випадку мало чим може допомогти. Мем має на меті висміяти недостатню військову допомогу, надану Україні Організацією Об'єднаних Націй.

Другий мем, який ми розглянули, містить підпис *Gonna prank Emmanuel or Olaf when one of them visits Ukraine*, а також зображення президента України Володимира Зеленського, який планує розіграти президента Франції Емануеля Макрона або президента Німеччини Олафа Шольца, коли вони прийдуть до України. Комічний ефект у цьому прикладі реалізується за допомогою алогізму, тому що за логікою ситуації, хтось повинен зайти в кімнату, але цього не відбувається і тим самим порушується логіка розвитку ситуації. Мем висміює недостатню допомогу Франції та Німеччини у перші місяці війни, коли Київ відвідувало багато високопосадовців з інших країн, але не президенти Франції та Німеччини.

На третьому мемі зображений солдат, який служить Організації Об'єднаних Націй, та у якого на голові є каска з аббревіатурою *UN* (ООН). Позаду нього стоїть стіна, на якій зображена емблема ООН та напис *Involved in peace* (Працюємо заради миру). Написи на касці солдата і на стіні зливаються в

один і візуально здається, що це одна фраза *Uninvolved in peace* (Не працюємо заради миру). В цьому випадку комічність реалізується за допомогою каламбуру.

На останньому мемі зображений кадр з фільму «Гаррі Поттер», але обличчя головних героїв замінені на обличчя президента Німеччини Олафа Шольца, президента Франції Емануеля Макрона та президента російської федерації володимира путіна. Також на мемі присутній напис *Why is it, when someone is talking unsuccessfully on the phone, it's always you three?*. Комічний ефект у цьому випадку створює гра слів, що побудована на інтертекстуальності. Ця фраза в оригіналі звучить як *Why is it, when something happens, it is always you three?*, але тут вона була змінена так, щоб бути доречною в цій ситуації. Мем висміює частоту, з якою президенти Франції та Німеччини телефонували в. путіну на початку війни, намагаючись вести перемовини та замиритися з агресором.

З усього вищезазначеного можна зробити висновок, що найбільш поширеними стилістичними засобами для надання мему ефекту комічності є гра слів та алогізм. У деяких випадках гра слів реалізується за допомогою багатозначності виразів, у деяких за допомогою співзвучності слів або інтертекстуальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рязанов А. С. Мемі в українській інтернет-журналістиці. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Соціальні комунікації»*. 2018. №13. С. 76–81.
2. Dawkins R. *The Selfish Gene*. Oxford University Press, 1976.
3. Ukrainian Memes Forces. URL: <https://mobile.twitter.com/uamemesforces>.
4. Тараненко О. О. Гра слів. *Культура слова*. 1997. Вип. 50. С. 37-41.
5. Українська радянська енциклопедія: [в 12 т.]. Київ: Голов. ред. УРЕ, 1977-1985. 216 с.
6. Гнедкова О. Г. Особливості утворення та перекладу каламбуру як різновиду мовної гри. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2021. С. 254–261.

